R. P. F.

DOMINICI
DE SOTO
SEGOBIENSIS,

ORDINIS PRÆDICATORVM
S. THEOLOGIÆ
in Academiâ Salmantinâ
Publici ac primarij Profeſſoris.

DE RATIONE TEGENDI ET DETEGENDI SECRETVM.

RELECTIO THEOLOGICA.

Acceſſerunt DE CONFESSIONE PER LITERAS SEV INTERNVNTIVM *Diſſertationes Theologicæ* R. P. FRANCISCI HYACINTHI CHOQVETII *Lilani*. *Et* R. P. FRANCISCI D'AVILA. *Vtriuſque ex Ordine Prædicatorum. S. Theologiæ DD.*

DVACI,
Ex Typographia BALTAZARIS BELLERI,
ſub Circino aureo. ANNO M. DC. XXIII.

Digitized by Google

D.

HENRICO
FRANCISCO
VANDER BVRCH

ARCHIEPISCOPO,

ET DVCI CAMERACENSI,

COMITI CAMERACESII,

S. R. IMPERII PRINCIPI

ILLVSTRISSIMO,
REVERENDISSIMO,
EXCELLENTISSIMO.

QVI Artaxerxi, quo die cum Cyro fratre conflixerat, aquam obtulit, Zoïli cenſurâ multis auda- *Bap. Fulgoſius lib. 5.*

† 2 ciam

ciam fecit, plurimis ad temeritatem gradum: vti ſi Tragico credimus, fuit alter

Senec. Med. act. 2.

Audax nimiùm, qui freta primus,
Rate tam fragili, perfida rupit, &c.

Scilicet contempſit ille maieſtatem, hic ſæuientes maris procellas, non tam conſtanti animi robore, quàm mentis impotentiâ riſit. At meâ quidem ſententiâ, iniquum illud iudicium eſt, quin potiùs Imperatorem alioqui Maximum, æquâ mortalium conditione à prælij moleſtiâ, ſummoque æſtu, ardente ſiti fatiſcentem, aquæ pauxillo, cum cętera abeſſent donare, fuit voluptatem adferre, & animos dare. Puduit alterum homines ignorare, quid

re, quid poſſent, nimirum quàm facili ductu cum benigna ſunt ſidera, immenſa Oceani maria percurrantur. Ego, & maieſtatem in te veneror, ILLVSTRISSIME D. & vtilitatis publicæ ſitim agnoſco, quam magna, & diuturna in viâ Dei progreſſio peperit, auxit, augebitq; exæſtuans, & quotidiana inſtantia tua, & multarum Eccleſiarum, quæ tibi à Principibus, maximis, optimis, à Deo ipſo commiſſæ, ſolicitudo. Hanc extinguet aliquando, torrens voluptatis, qui modum, qui finem neſcit, quando delitiarum pelago immerſus, beatitatem tuam non capies. At quis vitio vertat, ſi

modicâ aquâ eam leuare tento, cui cætera deſunt? laudem habent, qui magnis poculis meracia tibi vina fuderunt, qui inquam magnis voluminibus, doctrinæ ſalutaris, æſtuantem te recrearunt; ſed cum nihilominus magis, ac magis inardeſcas, in pondere diei, & æſtus, quod ſuſtines, continuâ inpugnâ magni exercitus Imperator, aquę pauxillo, cultum in te meum ſignifico, & penuriam: haud ſanè neſciens obtrectationum fluctus, facilè ridere me poſſe, ſi ſerenitatis tuæ fauor, aſpiret. Ex cultu ergo, atque obſeruantiâ, libellum hunc, in

publi-

publicam rem iam nunc recuſum, Illuſtriſſimo tuo nomini inſcribo, & quòd doctrinam contineat, omnibus communem, vtilem, neceſſariam, qualis humanis vſibus eſt aqua, aquam appello. Negligitur ab ijs, qui è poculo meretricis Apocalipticę, vinum bibunt; ſed ijs ſuauis eſſe debet, qui non cum fratre ſolùm, ſed cum proprio ipſorum ſenſu, pro Dei gloriâ, ſuâque ſalute, ſedulò depugnant, & magnæ ſitis ardore anheli, virtutem quærunt. Scire illis licet, qui deguſtarint, quid tacere, quid

loqui oporteat, ſuo, alieno, Reipublicæ commodo. Rem certè magnam! felix, fortis cuiuſq; homo, qui hac ex aquâ, ſapit. Quæ profectò, tum eo nomine limpida eſt, tum etiam, quòd magni architecti ſtudio, ab omni ſorde, & cœno defęcata. Is eſt Dominicus à Soto, vir religione ſummus, eruditione maximus, primarius Salmanticæ dum vixit profeſſor, Ord. Præd. columen, catholico in orbe clariſſimus; & haud dubito, qui Illuſtriſſimę dominationi tuæ, à ſingulari pręſertim modeſtiâ chariſſimus, quòd honores contempſit ſemper, delataſque à Carolo quinto (cui à ſacris

con-

confeſſionibus erat) Segobienſis Eccleſiæ infulas repudiauit. Adeò ſcilicet toto vitæ curſu ſategit, vt non vno titulo promereretur æterni illud honoris Symbolum, quod ſacra Tridentina Synodus illi inſcripſit. VIVA FIDES. Quod Illuſtriſſimę dominationi tuę mecum iure optimo, atque extra inuidiam omnem, inſcribent quoque. qui vigilias, ſudores, laboreſque, vti varios, ita maximos, quos in luſtrandis, priſtinoq; ſplendori reſtituendis Gandauenſi primùm, dein Cameracenſi, quæ te Præſule floret florebitque, diœceſibus, exantlaſti, mecum non

ignorarint. Age porrò id diu, tanto omnium bono, & non niſi maximis meritorum incrementis auctus, meliores, felicioreſque ſedes adire noli, atque interim. Vale.

Illuſtriſsimæ Dominationis tuæ
Obſeruantiſsimus cliens.

F. HYACINTHVS CHOQVETIVS.

LECTORI

Studioſo, Beneuolo,

NVLLVM *operæ-pretium neceſſarium eſt, vt huius operis vtilitatem, tibi prolixiùs, impenſiùs, commendemus. Plus æquo ſatis ſunt, auctoris nomen, atque eruditio, tibi vt cæteris omnibus, non ignota; & quod ab eo hac relectione tractatur argumentum.*

Sat noſti Dominicum à Soto, *ſæculo decimoquinto, non ſolùm floruiſſe quammaximè, ſed &* T*heologiæ reſtitutorem ac parentem extitiſſe, cuius doctrinâ, ſcriptisq́ eruditos ſe fateantur oportet, qui eum ſequuti,* T*heologi ac Philoſophi, prolixiores quidem commentarios tibi dederunt, ſed huius viri floribus, reſperſos, atque exornatos.*

Porrò res ipſa de quâ hoc opere diſſeritur,

tur,

tur, nimis inclamat, ſe omnibus omnino, maximis, infimis, neceſſariam eſſe, ſuique proinde notitiâ cumprimis Theologum qui cæteros erudiat, carere, nec debere, nec poſſe: vt plura dicere ſuperuacaneum nobis ſit, neque tu abſque moleſtiâ, & iniuriâ audire poßis.

Dicam, & valere te iubebo, rarum fuiſſe huius operis exemplar, quamquam in Hiſpanijs, ac poſtea in Italiâ, non ſemel typis commiſſum, vt tuo, multorumque commodo ſtuduiße exiſtimes, qui vt recuderetur, & paulò quidem quàm antea terſius, operæ nonnihil impendit.

ROBER-

ROBERTI BELLARMINI
S. R. E. CARDINALIS

Ex Societate IESV lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis.

De R. P. Dominico a Soto *Elogium.*

Dominicvs Sotvs, patria Segobienſis, Ordinis Prædicatorum, vir doctiſſimus, & pius valde, qui Carolo quinto Imperatori à ſacris Cõfeſſionibus fuit, & Concilio Tridentino interfuit anno *1545.* & obijt anno *1560.*

Scripſit opera, quorũ ipſe Catalogũ texit in Recognitione operũ ſuorum, quam poſuit in extremo libro ſuo in quartum ſententiarum.

Scripſit igitur Commentarium in epiſtolam ad Romanos.

De natura, & gratia libros tres.

De ratione tegendi, & detegendi ſecretum.

De Iuſtitia & Iure, libros decem.

Commentaria in quartum librum ſententiarum, in duobus tomis diuiſa.

Ad hæc, in Dialecticam, & Philoſophiam Ariſtotelis Commentaria, & opuſcula minutiora, de iuramento, In cauſa pauperum, & alia id genus. hæc ille: qui poſtea ſcripſit etiam Apologiam aduerſus Ambroſium Catharinum, qui de certitudine gratiæ cum eo contendere cœperat: quæ Apologia habetur adiuncta libris de natura, & gratia.

A P.

APPROBATIO.

Relectio de ratione tegendi & detegendi ſecreti, Authore R. P. DOMINICO SOTO, *S.Th. Doct. & Profeſſ. celeberrimo, ſæpius antehac in Italia & Hiſpania, cum legitima authoritate, excuſa: apud nos quoque meritò excudenda, videbatur. Duaci, die 5. Decemb. 1622.*

BARTHOLOMÆVS PETRVS LINTREN.
S. Th. Doct. & in Vniuerſ. Duacen.
Profeſſor.

IN-

INDEX QVÆSTIONVM.

QVÆSTIO PRIMA.
De Fide ſecreti.
Vtrùm celare ſecretum ſit officium fidei?
SECVNDA.
De Obligatione ſecreti.
Vtrùm ſeruare ſecretum proximi, ſit ſub præcepto?
TERTIA.
De Infamatione ſui.
Vtrùm hominem infamare ſeipſum, reuelando temerè proprium crimen, ſit mortale peccatum?
QVARTA.
De Correptione fraternâ.
Vtrùm Correptio fraternâ ſit ſub præcepto?
QVINTA.
De obligatione Correptionis fraternæ.
Vtrùm præceptum Correptionis obliget ſemper & pro quocumque tempore?
SEXTA.
De eodem argumento.
Vtrùm omnes in Vniuerſum homines, quoſcumque peccatores corripere teneantur?
SEPTIMA.
De ordine in Correptione ſeruando.
Vtrùm Ordo Euangelicus fraternæ Correptionis cadat ſub præcepto?
OCTAVA.
De Accuſatione, eiuſque obligatione.
Vtrùm Accuſatio nonnumquam ſit in præcepto?

NO-

NONA.

De Inquiſitione occulti criminis.

Vtrùm Inquiſitio occulti peccatoris, nullâ praecedente infamiâ, ſit iuſta?

DECIMA.

De obligatione reſpondendi, iuſtè interroganti.

Vtrùm, quicumque Iure interrogatur de ſecreto, iure teneatur veritatem fateri?

VNDECIMA.

De obligatione reſpondendi, iniquè interroganti.

Vtrùm, qui præter ius interrogatur de ſecreto crimine, reſpondere teneatur veritatem?

DVODECIMA.

De obligatione reſpondendi, cum æquitas interrogationis eſt dubia.

Vtrùm, ſubditus teneatur obedire Prælato interroganti ſecretum, quotieſcumque dubitat, iurene interrogetur an Iniuriâ?

DECIMA-TERTIA.

De reſponſione obſcurâ & Amphibologicâ.

Vtrùm qui præter ius de ſecreto crimine interrogatur, iure poſsit verborum obſcuritate & amphibologiâ, interrogantem eludere?

DECIMA-QVARTA.

De ſigillo Confeſſionis.

Vtrùm vſqueadeo obligemur ad ſecretorum fidem, vt teneamur nonnumquam mortem priùs oppetere, quàm ſecretum detegere?

DE

Digitized by Google

DE RATIONE TEGENDI ET DETEGENDI SECRETVM.

RELECTIO.

R. P. DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS.

Ordinis Prædicatorum, artium, ac ſacræ Theologiæ magiſtri: & eiuſdem ſacræ facultatis in inclyta Salmanticenſi vniuerſitate Primarij profeſſoris.

Mos habendi relectiones, Salmanticæ.

PRouidenter maiores noſtri (Patres grauiſsimi, concioque bonarum litterarum ſtudioſiſſima) & re ſapienter exploratâ, inſtituerunt, vt de cunctis, quę annis ſingulis publicè legimus, ſelectum aliquid relegeremus: ſanè quod paulò eſſet accuratiùs elaboratum, & pro cuiuſque ingenio ſuis numeris abſolutum. Enimverò, *Cum relego* (ait quidam) *ſcripſiſſe pudet: nam plurima cerno, Me quoque qui ſcripſi, iudice, digna lini.* Atqui, cum pleraque omnia, quæ anno præſenti de præclariſſima virtute iuſtitiæ interpretati ſumus, ardua quidem ſint, atque adeo cognitu tum iucunda, tum etiam in primis neceſſaria:

Ouid.

tamen ex tam varia ſupellectili, hoc vnum argumentum & vos impendiò efflagitaſtis, & nos potiſsimùm iudicauimus, de quo relectionem hanc conficeremus: quod eſt, *De ratione tegendi, & detegendi ſecretum*. Nam inter ea, quæ ad vitam humanam præcipuum habent momentum, id profectò nec in poſtremis eſt, ſi pro dignitate perpendamus, quâ ratione tacere, quave proferre debeamus, quæ nobis sũt ſecreto concredita, ac fidei noſtrę commiſſa. Vt enim arcanum amici temere effutire non modo vanitas eſt, ſed iniquitas, atque adeo infidelitas: ita contra, tunc occultum celare crimen, quando magiſtratus viâ id & ratione percunctatur, delictum eſt. Imo verò, ſi crimen in perniciem ſpectet Reipublicæ, qui nõ vel ſua ſponte illud ſtatim defert, impius eſt, & patriæ proditor.

Argumen. operis.

Quocirca, qui ſuam aſtrinxit fidem arcani tacendi, inter Scyllam ſe intelligat, & Charybdim, nauigare. Quod Philippides ille, Lyſimacho regi gratiſſimus, ſapienter admonuit. Nam cum à rege rogaretur, quid nam ſibi vellet ſuarum rerum impartiri, reſpõdiſſe fertur. *Quiduis, ô rex: modò ne quid arcani.* Et Ariſto. rogatus, quid in vita eſſet difficillimum, reſpondit: *Ea reticere, quæ minime eſſet opus vnquam efferri.* Et Socrates, *facilius eſſe dicebat imperitis, & malis hominibus flammam ore inardentem continere, quam arcanum.* At, cum argumentum hoc animo luſtrare incipio, & membratim explorare, latius patere video, quàm vt vna relectione poſſit abſolui. Etenim, ſi res à carceribus (quod aiunt) ad metam

Philippides.

Ariſt.

Socrat.

tam

tam vſque tractanda eſt, accerſere huc materias oportet de correptione, & denuntiatione fraternâ, de Accuſatione, & inquiſitione: quippe, in quibus ſumma huius diſputationis poſita ſit. Illic enim, cum reis & teſtibus periculum imminet, aut velandi quod ius eſſet denunciare, aut reuelandi quod neutiquam opus eſſet prolato. Ob idque boni conſulite, ſi dum relectionem inſtituere cœpimus, currente rotâ, iuſtus liber exierit.

Enimverò, quamquam hæc diuerſis in locis vulgata, verſataque ſint, & apud Theologos, & plurimum apud Iuris conſultos: tamen hoc hactenus deſideratur, vt rationes vniuerſæ tegendi, & detegendi ſecretum, in ſummâ comprehenderentur: quas tam prælati, quam ſubditi ſimul habeant ante oculos. Quod, ſi pro expectatione veſtra præſtiterimus, non fuerit puto, inutilis labor noſter: ſin minus, temeritatem accuſate meam, qui materiam ſumpſerim, non meis viribus æquam. Nam, etſi cura nos publica Prioratus noſtri, cui per obedientiam deeſſe non poſſumus, frequenter à quiete ſtudiorum noſtrorum interpellet, tamen nullam inde prætextimus excuſationem. Debuiſſemus enim ſilere potiùs, vt culpâ careremus, quàm quidpiam edere, cuius veniam deprecaremur. Sed faxit Deus, vt oratio nobis contingat digna, quæ à nobis, & in hoc veſtro conſeſſu, & de re grauiſſima habeatur.

Sed ad rem deſcendentes: ab illo proloquio Sapientis rectè arbitramur proficiſci. *Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana:* *Prouer.11.*

qui

qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum.
Prothema. Nam ita mos eſt aliquod prothema initio proponendi, quod ſit totius relectionis fundamentum. Atqui tria eſſe exiſtimo neceſſaria membra huius diſputationis. Primum, quo explicetur, quodnam genus virtutis ſit, ſecreta contegere: quâque lege ad id officium teneantur mortales. Alterum, quo perſcrutemur, quibus de cauſis, aut ſua quiſque ſponte, aut ſi quis fuerit interrogatus, iure debeat occultum crimen detegere. Tertium, ac poſtremum, quo oſtendamus, quando quiſpiam vi, & iniuriâ petitur ſecretum pandere, quâ prudentiâ, quibuſque verbis ſeſe licebit citra mendacium protegere: atque adeo, quid tum priùs perpeti debeat, quam vel ſe, vel amicum prodat. Stylus vero ſcholaſticus erit, & peripateticus: quippe, qui ad veritatem veſtigandam, & diſſerendam lucidior eſt, atque ad concludendam & iudicandam aptiſsimus. Sint enim quamuis ipſi latiniſsimi, qui res ſcholaſticas oratoriè tractant, noſque barbaros exiſtiment: tamen nunquam eas poterunt eo dicendi genere, de ſuis cuiuſque principijs efficaciter ratiocinari, & perſpicuè definire. Nos verò vniuerſis litterarum ſtudioſis morem geramus: eò vel maximè, quod multis licet citra eloquentiam Ciceronis, eſſe Theologis.

Diſtributio operis.

MEM-

MEMBRI PRIMI

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum celare ſecretum ſit officium fidei?

SVMMARIVM.

1 *Secretum alienum ſeruare eſt officium fidei.*

2 *Seruare ſecretum, ad quod quis tenetur ex officio publico, aut legali debito, eſt officium fidei.*

3 *Seruare ſecretum de re propria, non eſt propriè officium fidei, ſed continentiæ, & charitatis, qua ſe quiſque tenetur diligere, & famæ ſuæ conſulere.*

QVæritur primo. Vtrum celare ſecretum ſit officium fidei?

Ad partem negatiuam arguitur. Fides eſt virtus intellectualis; Sed ſecretum ſeruare eſt virtus moralis; Ergo ſeruare ſecretum non eſt officium fidei. Quod ſi dixeris, præter fidem intellectualem, aliam eſſe fidem moralem; replicatur hoc modo. Fides moralis eſt pars, & ſpecies iuſtitiæ: imò fundamentum totius iuſtitiæ, vt auctor eſt Cic. 1. de off. c. de iuſtitia: *Cicero.* Sed ſeruare ſecretum non eſt actus iuſtitiæ. Ergo nec eſt actus fidei. Probatur minor. Seruare proprium ſecretum non pertinet ad iuſtitiam: iuſtitia enim, inquit Ariſt. 5. Eth. eſt ad *Ariſt.*

alterum: quare hominis ad ſe ipſum nec iuſtitia eſt, nec iniuſtitia: Celare autem alienum ſecretum eſt opus charitatis & amicitiæ: quod verbis propoſitis Salomonis inſinuatur. *Qui*
Prou.11. *fidelis eſt, ſeruat amici commiſſum*. Ergo neutrum ſecretum ſeruare, eſt actus iuſtitiæ.

Secundò arguitur. Velare, aut pro ratione, reuelare ſecretum, pertinet ad prudẽtiam, cuius eſt diſcernere inter tempus tacendi, & tem-
Prou.10. & 11. pus loquendi: vnde Prouer.10. *Qui moderatur labia ſua, prudentiſsimus eſt*, & cap.11. proximè ante prouerbium thematis. *Qui deſpicit amicũ ſuum, indigens corde eſt: vir autem prudens tacebit*; ideſt, *tacebit in publico, occultè autem caſti-*
Gloſſa. *gabit*, vt habet gloſſa interlinearis. Ergo celare ſecretum, officium potiùs eſt prudentiæ, quam fidei.

Tertiò, & poſtremò arguitur. Secretum temere & ſine cauſa effutire, hoc vanitas eſt, &
Ariſt. incontinentia: etenim, vt docet Ariſt.7. Ethi. c. 4. quamquam continentia, abſolutè dicta, circa ſolas verſetur voluptates tactus; tamen, cum addito dicta, ad alias etiam affectiones extenditur. Eſt enim quis incontinens honoris, aut iræ, atque adeo linguæ: quocirca, qui temere ſecreta profundit, vaniloquus appellatur: Atqui ſecretum, præter rationem, metus cauſsâ reuelare, contrarium eſt fortitudini, vt cum quis in eculeo, leui tormento victus, crimen prodit, de quo iniuſtè interrogatur. Ergo celare ſecretum, officium potius eſt, aut continentiæ, aut fortitudinis, quam iuſtitiæ, atque adeo fidei.

In

In contrarium eſt prouerbium propoſitum, vbi qui reuelat arcana, fraudulentus appellatur: atque adeo, fidelis, qui celat amici commiſſum.

SEcretorum, aliud eſt de re propriâ eius, qui ſecretum apud ſe continet: aliud vero eſt de re aliena. Et quia hæc varias habent conſiderationes, tres erunt quęſtiones in hoc primo membro, Prima, de ſecreto in genere: altera, de ſecreto alieno: & tertia, de ſecreto cuiuſque proprio. *Tres quæſtiones primi mẽbri.*

Sed ante ſolutionem primæ quæſtionis: circa expoſitionem terminorum, non tacitus præteribo, eſſe quoſdam, qui hoc nomine, *ſecretum*, quod in ſcholis frequentiſſimum eſt, ſcrupulosè vtantur, pro eo quod eſt, *arcanum*, & *occultum*: inſinuantes non eſſe in hac ſignificatione ſatis latinum. Sed nihilominus, quanquam *ſecretum*, idem eſt quod ſeparatum, vt eſt illud Iuriſconſultorum; *Secretorum ſecreta eſt ratio*; ideſt, *Diuerſorum diuerſa eſt ratio*, *atque iudicium*: vnde, ſecretò loqui, eſt in ſeceſſu & ſine arbitris loqui: tamen profectò id ipſum quod qui ſecretò loquitur, *ſecretum* etiam latinè dicitur. Nam apud Iuriſconſultos, latinitatis non negligentes, non rarus eſt vſus huius nominis in hac ſignificatione, vt.ff. de re mili. l. *Omne delictum*. *Exploratores*, *qui ſecreta nunciant hoſtibus*, *proditores ſunt*. Atque adeo Quintilianus in altera declamatione pro Cæco, non ſemel vtitur hoc nomine. *Poteram*, inquit, *Iudices ſecretum hoc ſenis*, *profundumque vocare conſilium*. Sed de hoc *Nomen ſecretum.* *Quintilianus pro Cæco.*

hoc ſatis. Quod tamen ad rem attinet, loquimur primùm omnium de ſecreto in tota diſputatione formaliter: nempe de re, quę ſuapte naturâ digna eſt, vt ſecreta ſeruetur: ſcilicet, quæ aut mala eſt, & peccatum, aut cuius reuelatio eſt pernicioſa.

Ad hunc enim modum loquuntur homines de ſecreto: nam virtutes & opera, quæ ad gloriam hominis ſpectant, non ſunt celatu digna, nec appellantur ſecreta. Quapropter cæci illi euangelici, Matth. 9. nihil fecerunt cõtra virtutem, diffamantes Chriſtum de miraculo: nã, vt ait illic Diuus Hieron. *Dominus propter humilitatem fugiens iactantiam hominum, præceperat ne ſe diffamarent: & illi propter memoriam gratiæ, non potuerunt tacere beneficium.*

Matth. 9.

Hieronym.

Secretum multiplex.

Secundò notandum eſt. quod ſecretum, & occultum, & quod his opponitur, manifeſtum, multis modis dicitur, vt videbimus in fronte ſtatim ſecundi mẽbri: tamen in præſenti quæſtione ſecretum vocamus, *quidquid nec eſt notorium, nec infamiâ proclamatum*: Ita vt dicamus ſecretum, quidquid ab Eccleſia toleratur, vt habetur c. *Veſtra*, de cohab. cle. & mul. Tametſi varij ſint gradus ſecretorum: nam aliquod eſt omnino ſecretum, quod præter Deum, ſolus ipſe nouit, qui crimen admiſit, aut forſan confeſſor. Alio modo accipitur ſecretum, pro eo quod iuridicè probari non poteſt, vt quando vnus ſolus eſt teſtis ſine alijs indicijs. Tertio modo dicitur ſecretum, quidquid non eſt in iudicium delatum, nec publicâ infamiâ laborat, licet poſſit probari. Et quantò ſecretum

Quid ſecretum.

tum

tum inter pauciores continetur, tãtò grauius, ſcelus eſt illud prodere. Sed de his omnibus generaliter mota eſt quæſtio.

Tertiò notandum eſt, quod nomen, fides, duplex eſt & æquiuocum ad duas virtutes, alteram intellectualẽ, & alterã moralem. Significat enim primò habitum, & virtutem mẽtis, *quâ certò & conſtanter, & (quod dicunt) firmiter, dictis cuiuſpiam adhæremus*. Quemadmodum Ariſt. in Top. lib. 4. *Fides*, inquit, *eſt opinio cum vehementia*, id eſt, aſſenſus ſine hæſitatione: quæ quidem ad præſens negotium nihil attinet. Significat ſecundò habitum voluntatis, qui & fidelitas nuncupatur, quo dicta & promiſſa factis complentus, & certa facimus. Quomodo accipitur illic. *Accipe, daque fidem:* Quam graphicè deſcribit Cic. 1. offic. de iuſtitia, dicens. *Fides eſt dictorum conuentorumque conſtantia & veritas*. Et dicitur, fides (quod præter Ciceronem, adnotauit etiam Aug. li. de mendacio, c. 20.) quia fit quod dicitur. Id enim præ ſe ferũt duę illæ ſyllabę, *fi, des*, quarum prior inſinuat, facere: poſterior vero, dicere. Quam virtutem tanti fecẽre Romani, vt ſtatuam ei Ioui optimo vicinam, in Capitolio ſtatuerent. Quod ex oratione Catonis refert Cic. off. li. 3. Et vſque adeò eam ſemper coluerunt, vt pro fide, vel hoſtibus ſeruanda, Marcus Regulus mortem oppeteret. Et de hac loquimur in præſentiarum.

Fides dup. *Ariſt.* *Cicero.* *Auguſt.*

Sed, Quia hoc plurimum ad notitiam dicẽdorum conducit, notandum eſt quartò, duplicem eſſe id genus, fidem: alteram quidẽ, quæ verſatur circa debitum legale, quod eſt verè

& iure

& iure debitum: quale eſt in commercijs & contractibus ciuilibus, in quibus eſt ratio dati, & accepti. Verbi gratiâ. Fides eſt, emptorem ſtatuto tempore promiſſum pretium perſoluere; & coniuges mutuas ſibi operas impendere; & ciues principi parere: ac denique, principem qui tributa populi recepit, ciues viciſſim armis tueri, ornare moribus, & legibus emendare. Quod ſonat illud Euangelij: *Quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam?* Et huiuſmodi fides nullâ ratione à iuſtitiâ ſeparatur, imò eſt ipſa iuſtitia: atque adeo per omnes materias iuſtitiæ diffunditur. Et de hac loquitur Cic. loco citato: vbi dicit, *Fidem fundamentum eſſe iuſtitiæ, vt pote, quod omnis iuſtitia inde pendeat, ſi certum quiſque faciat quod dicit.* Vnde, in vſum abijt mortalibus, vt quoties quis iniuriâ paſſus eſt, Deorum hominumque fidem imploret. Alia verò eſt fides & fidelitas, quę verſatur circa debitum morale, quod non eſt abſolutè debitum, ſed ad quandam naturalem pertinet honeſtatem: vt ſi quis, quid ex liberalitate ſua, & bonitate promiſit; fides eſt vt impleat. Quod ſapiens admonet, Eccleſiaſt. 5. *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſsio.* Et huiuſmodi fides non eſt propriè iuſtitia: nam vbi debitum fundatur in ſolâ liberalitate, & bonitate promittentis, non eſt vera ratio debiti: nec eſt proinde integra ratio iuſtitiæ. Eſt tamen, vt docet S. Thom. 2. 2. quæſt. 80. pars potentialis iuſtitiæ: nam partem potentialem cardinalis virtutis

Math. 24.

Cicero.

Eccleſ. 5.

S. Thom.

virtutis vocant philoſophi illam virtutem, in qua non eſt tota ratio talis virtutis cardinalis: ſed propter ſimilitudinem reducitur ad illam, velut liberalitas reducitur ad iuſtitiam. *Quid ſit eſſe partem potentialẽ virtutis.*

His prænotatis, reſpondetur ad quæſtionem tribus concluſionibus. Prima. *Secretum ſeruare alienum, eſt officium fidei.* Probatur. Actus exterior, illius potentiæ & virtutis eſt, cuius proprium obiectum proximè mouet ad talem actum, & propriè intenditur per illum: vnde dimanauit regula illa philoſophorum, *Habitus & proprius actus verſantur circa idem obiectum:* vt viſio iudicatur eſſe proprius actus potentiæ viſiuæ, quia color, qui eſt proprium obiectum illius potentiæ, proximè mouet ad talem actum: & dare eleemoſynam eſt actus miſericordiæ; quia miſeria, quæ eſt obiectum miſericordiæ, mouet ad talem actum, & ſubleuatio miſeriæ intenditur per illum; Sed proprium obiectum fidei, vt expoſitum eſt, eſt facere, quod quis dixit, & implere quod promiſit; & hoc eſt quod mouet ad ſeruandum ſecretum, & quod intenditur per talem actum. Ergo ſeruare ſecretum eſt officium fidei. Exponitur minor. Senator, aut canonicus, aut quæcunque perſona publica aſtringitur iureiurando ſeruare ſecretum Senatus, aut Capituli: fides ergo eſt, quæ inclinat ad ſeruandum tale ſecretum. Et eâdem ratione, ſi perſona priuata, datâ fide ſecreti, recepit arcanum alterius. Sed qui viſu, aut relatione tertiæ perſonæ nouit crimen alienum, quanquam expreſsè *Prima concluſio.* *Reg. Philoſo.*

non

non promiſerit ſecretum, cenſetur tamen virtualiter promiſiſſe, propter vinculum & ius naturale, quo quiſque tenetur ſeruare ſecretum proximi, vt quæſtione ſequenti manifeſtabitur.

Secunda concluſio. Secunda concluſio. Seruare ſecretũ ad quod quis tenetur ex officio publico, aut legali debito, eſt officium fidei, quæ eſt pars ſubiectiua & propria ſpecies iuſtitiæ: Sed ſeruare ſecretum, ad quod quis ex honeſtate ſolum naturali obligatur, eſt officiũ fidei quæ eſt pars potẽtialis iuſtitiæ. verbi gratiâ, Senator aut canonicus, & quicunque publicâ aſtringitur fide, virtute iuſtitiæ, tenetur ſeruare ſecretum publicum, & Epiſcopus ſecretum Papæ, quod iurat ſeruare c. *Ego epiſcopus de iureiur.* quod ſi reuelat, committit iniuſtitiam, & grauiorem ex genere ſuo, quam ſi nõ redderet mutuum, aut furtum. Et maiore ratione ſacerdos tenetur vinculo iuſtitiæ ſeruare ſecretum cõfeſsionis, quia hoc illi incumbit ex officio. Imò vero ſacerdotem ſeruare ſecretum, non ſolum eſt iuſtitia, ſed religio; atque adeo reuelare nõ ſolũ eſt iniuſtitia, ſed ſacrilegium; Sed inter perſonas priuatas, qui datâ fide recipit arcanũ amici, tenetur illud abſcondere de iuſtitiâ, veluti tenetur quis ſeruare depoſitũ. Atque adeo, qui per iniuriam extorſit ab alio ſecretum ſuum, tenetur illud ſeruare; ſicut fur tenetur reſtituere furtũ: vt ſi quis literas alienas aperuit, præterquam quod grauiter peccauit, obnoxius eſt ſecreti ſeruandi. At verò, quando quis viſu aut relatione tertiæ perſonæ ſecretum nouit, tunc non propriè de iuſtitia, ſed de honeſtate naturali

tali tenetur illud ſeruare. Colligitur ergo, quod ſeruare ſecretum proximi, eſt propriè officiũ fidei vt habetur in verbis thematis. Ob idque in epiſtola Philiberti Epiſcopi 22. q. 5. can. *De forma*. Inter ſex officia fidelitatis, quæ ſeruus debet iurare domino, ſecundum eſt, de ſecreto ſeruando. Colligitur deinde, huiuſmodi fidem partem eſſe iuſtitię: & ideo Ioſeph ſponſus Virginis, vt iuſtus commendatur ab Euang. qui de flagitio ſponſæ, quod fortè fuerat ſuſpicatus, vt putat Auguſt. noluit eam traducere, ideſt, prodere, & diffamare: quia id probare non poterat. *Math. 1.*

Tertia concluſio. Seruare ſecretum de re propria, non eſt propriè officium fidei, ſed cõtinentiæ, & charitatis, quâ ſe quiſque tenetur diligere, & famæ ſuæ conſulere. Prima pars perſuadetur illâ replicâ primi argumẽti principalis: nam fides eſt pars iuſtitiæ; hominis autem ad ſeipſum nec iuſtitia eſt, nec iniuſtitia. Secunda pars eſt manifeſta: nam qui ſecretum ſuum temere reuelat, vanus eſt & incontinens linguæ, atque adeo ſuæ prodigus famæ. *Tertia concluſio.*

Ad primum argu. reſponſum eſt in 2. notab. Et ad replicam pro priori parte reſpondimus modò in tertia concluſ. Sed ad ſecundam negatur, quod ſeruare ſecretum alienum ſit proprius actus charitatis, aut amicitiæ: at remotè imperatur à charitate. Nam charitas, quia eſt vniuerſalis virtus, habet imperium ſuper omnes alias virtutes, & omnes mouet ad ſuum finem: vt charitas patriæ mouet ad aggreſſum bellicum, qui tamen eſt proprius actus *Reſponſio ad 1. arg.*

forti-

fortitudinis: & charitas propriæ perſonę mouet ad ieiunium, ne noceat cibus, qui tamen eſt proprius actus temperantiæ: & ad húc modum charitas amici mouet ad ſeruandum eius ſecretum, qui tamen eſt actus fidei.

Ad 2. arg. Ad ſecundum arg. principale, reſpondet Ariſt. 6. Eth. c. 2. 1. vbi dicit, quod virtus facit rectam intentionem, & propoſitum finis: ſed prudentia diſponit, & inuenit media, quibus illum conſequamur: vt fortitudo facit propoſitum ſtrenuè agendi in bello: ſed quandoque exponit aggredi, quandoque receptui canere; & hoc prudentia diſcernit. Et temperantia facit intentionem comedendi quantum conuenit valetudini: ſed quando oporteat, aut non oporteat comedere, hoc oſtendit prudentia. Eodem modo, fides eſt, quæ inclinat vt nõ reueletur ſine cauſa ſecretum: ſed quando oporteat velare, quandove reuelare, hoc dirigit prudentia.

Ad 3. arg. Ad tertium reſpondetur; quod nihil vetat idem opus à duabus virtutibus, etiam particularibus; aut à duobus vitijs, ab vno proximè, & ab alio remotè dimanare. Et hac ratione; quamquam reuelare ſecretum ſit proprium peccatum infidelitatis, naſcitur tamen quandoque ex defectu continentiæ, & quandoque ex defectu fortitudinis. Nam virtutes ſunt cõnexæ: & ideo, vnâ ſublatâ, reliquæ fiunt debiliores, neque habent iuſtum gradum virtutis.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

Vtrum ſeruare ſecretum proximi ſit ſub præcepto?

SVMMARIVM.

1 *Ad fidē alieni ſecreti, quod eſt de re proximi naturali iure tenemur, diuino, atq; humano.*

2 *Præceptum ſeruandi ſecretum, tametſi habeat formam affirmatiui, eſt negatiuum.*

3 *Secretum alienum temerè, & ſine cauſa reuelare, peccatum eſt ex genere ſuo mortale, leuius quidem quàm homicidium, & adulterium, ſed grauius, quàm furtum.*

4 *Grauius peccatum eſt reuelare ſecretum, quod quis ex debito iuſtitiæ tenetur de honeſtate naturali, cæteris paribus.*

5 *Qui ſecretum alienum temere, & ſine causâ reuelat, tenetur ad reſtitutionem famæ.*

SEcundò quæritur, Vtrum ſeruare ſecretum proximi ſit ſub præcepto? Ad partem negatiuam occurrit in primis exēplum Chriſti ſeruatoris noſtri, cuius nos admonet B. Paul. Eph. 5. vt ſimus imitatores, qui crimen proditoris Iudæ cæteris Apoſtolis nunciauit, dicens: *Vnus ex vobis me tradet*, Ioan. 13. & interroganti Ioanni: *Domine: quis eſt?* reſpondit: *Cui ego intinctum panem porrexero*. Et, vt de theſauro ſcripturæ noua proferamus & vetera, Leu. 5. præcipiebatur: *Arg. 1.* *Ioan. 13.*

Qui

Qui audierit vocem iurantis (ſcilicet falsò) *teſtiſque fuerit*, &c. *niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam.* Vnde colligit Augu. vt refertur 22. q. 5. c. *Hoc videtur.* quod non ſolũ ante peccatum admonendus eſt frater, ne peccet: ſed poſtquam peccauit, quamuis peccatum ſit ſecretum, denunciandus eſt illi, qui poſſit prodeſſe, & non obeſſe. Et, vt ab vtroque iure teſtimonium petamus. ff. de iniur. habetur *l. eũ qui nocentem infamauit, non eſſe bonum & æquum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota eſſe, & oportere, & expedire.* Ergo ſeruare ſecretum crimen, non eſt ſub præcepto.

August.

Arg. 2. Secundò arguitur. Omnia præcepta neceſſaria ad ſalutem comprehenduntur ſub decalogo, ſecundum illud Mat. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*: & ſubnectuntur ſolùm præcepta decalogi, *Non homicidium facies, non adulterabis* &c. Sed non conſtat quo pręcepto decalogi comprehendatur ſecretorum fides. Ergo non eſt præcepta.

Matth. 19.

Tertiò arguitur. Non videtur minus malũ prænunciare peccata futura, quam denunciare præterita: Sed licet aſtrologo prænunciare hominum peccata, quæ de aſtris, & complexione hominum coniectat, vt etiam habetur l. *Item apud Labeonem.* §. *Si quis aſtrologus. ff. de iniur.* dummodo id non faciat arte magicâ: nam tunc vltore gladio puniendus eſt, vt iubetur *l. Nemo. C. de maleſi. & mathe.* Ergo licet etiam peccata præterita reuelare. Et confirmatur. Hiſtorici multa enarrãt peccata, quę vel erant occulta, vel non fuiſſent adeo publica, ſi

ca, ſi non hiſtorijs proderentur. Ergo ſeruare ſecretum non eſt ſub præcepto.

Sed in contrarium eſt, quia opera iuſtitiæ ſunt ſub præcepto, de quo admonemur Math. 7. *vt quæcunque volumus faciant nobis homines, hæc & nos faciamus illis*: Sed fidelitas eſt pars & ſpecies iuſtitiæ, & ſeruare ſecretum eſt fidelitatis officium, vt dictum eſt. Ergo ſeruare ſecretum eſt præceptum. *Matth. 7.*

QVamuis ſuperiori quæſtione definitum ſit, ſeruare ſecretum eſſe virtutem: ſupereſt tamen ſub Iudice, an ſit ſub præcepto. Nam ſunt virtutes multæ ad vitæ perfectionē ſpectantes, quæ non ſunt niſi ſub conſilio, vt de paupertate inſinuauit Chriſtus iuueni illi Euangelico: *Si vis perfectus eſſe, vende omnia, quæ habes* &c. Et de virginitate dicit D. Pau. 1. Cor. 7. *Se præceptum domini non habere, conſilium autem dare.* Atqui, dum quęrimus an fides ſecreti ſit ſub præcepto, loquimur de ſecreto formaliter, ideſt de re quę ſuâpte naturâ digna eſt, vt ſecretò ſeruetur, nempe, quæ mala eſt, aut mali cauſa. *Paulus 1. Cor. 1.*

Reſpondetur ergo ad quæſtionem quinque concluſionib. Prima. *Ad fidem alieni ſecreti, quod eſt de re proximi, naturali iure tenemur, diuino, atque humano.* Concluſio receptiſſima eſt omnibus Philoſoph. & Theol. ſed locos ſcrutari oportet, à quibus veritatem eruamus. Et quod ſit ius naturale celare ſecreta, quæ ſunt peccata, probatur primò ex ipſa peccatorum naturâ. Hoc enim differt inter virtutum opera, & vitiorum, quod natura virtutum, quia bonæ ſunt, eſt, vt manifeſtentur, ſed peccato- *Prima concluſio.*

rum natura, quia mala ſunt, eſt, vt contegantur, nec niſi ex neceſsitate correptionis, aut punitionis detegantur. Qualia enim ſunt rerũ principia, talem ſortiuntur & naturam: procedunt autem virtutes à naturali lumine, peccata vero ab ignorantiâ. Nã omnis prauus ignorat. 3. Eth. c. 1. Sunt ergo virtutes ſuapte naturâ dignæ, quę palam fiant; peccata vero ſunt celatu digna. Vnde, mos ſcripturæ eſt, peccata vocare tenebras, virtutes vero lucem, vt Ioan. 3. *Dilexerunt homines tenebras, magis quàm lucem.* Et Rom. 13. *Abijciamus opera tenebrarũ, & induamur arma lucis.* Et Iſa. 3. reprehenduntur, *qui peccata ſua ſicut Sodoma prædicarunt*: Sed Math. 5. præcepit Chriſtus, *vt luceant opera noſtra bona coram hominibus*: & natura, ea quæ in nobis imperfectiora ſunt, contectá eſſe voluit; faciem vero voluit, contra, patere. Eſt ergo contra naturam crimina detegere, niſi correctionis gratiâ ordine ſeruato iuris: atque adeo præceptum naturale eſt ſecreta celare.

3. Eth. c. 1. *Ioan. 3.* *Rom. 13.* *Iſa. 3.* *Math. 5.*

Confirmatur hæc ratio. Amicitia, quæ hominib. tam eſt neceſſaria, nulla ſanè eſſe poſſet, niſi peccata, & praua hominum corda occulta eſſent. Nam ſi mala, quæ tu ſecretò admittis, cunctis eſſent manifeſta, quis te proſequeretur amore? Et, ſi quæ alij in corde cogitant mala, tibi eſſent comperta, quem poſſes vnquam amare? Reverà præclare nobiſcum actum eſt, cum hominum mala Deus, & natura occulta eſſe voluerunt, vt, vel hac ratione, amicitia inter homines coaleſceret.

Secunda

Secunda ratio ſumitur à damno dato, & procedit non ſolum de ſecreto peccato, cuius reuelatio eſſet infamia, ſed de omni ſecretò, cuius reuelatio eſſet pernicioſa, vt ſi quis latẽtem proximi theſaurum aperiret latronibus, aut latentem hominem proderet hoſtibus. Ratio eſt huiuſmodi. Naturale vinculum charitatis eſt, vt proximos ſicut noſipſos diligamus. Math. 22. cui proxima eſt illa generalis iuſtitia, vt, Quæcunque volumus vt nobis faciant homines, hæc, & nos faciamus illis: atque adeo (vt eſt in lib. Top. c. 4.) *Quæ nolumus ab alijs nobis fieri, nec nos alteri faciamus vnquam:* vnde lex pendet & prophetæ: ideſt, omnia præcepta iuſtitiæ, tam affirmatiua, quã negatiua: Sed quicunque mortalium recta ratione cupit, vt quod alteri ſecreto commiſit, ſecretum ſeruetur; vt pote, vndè honor, & fama, & ſæpiſsimè vita pendet. Ergo æquâ ratione, quicunque naturali iure conſtringitur ſimile officium alteri viciſsim præſtare. *2. Ratio pro concl. ex incommodis.* *Math. 22.*

Tertia ratio ſumitur à fine. Neceſsitas enim & ratio mediorum à fine ſumenda eſt, auctore Ariſt. 2. Phy. tex. 88. Sed in vita humana neceſſarium eſt alios alijs arcana ſua committere, & credere, ad capiendum conſilium futurorum, vel ad leuandam, & exonerandam triſtitiam, & ægritudinem animi, ad aliaſque permultas vtilitates, quas affert ſapientium amicitia: Sed ſi homines non aſtringerentur ad fidem ſecretorum, non eſſet, qui hæc committeret amico. Ergo fides ſecretorum eſt ſub præcepto naturali: aliàs multa, & egregia ceſſarent amicorum officia. Confirmatur *3. Ratio ex fine.*

matur hæc ratio. Lex naturalis eſt, vt res & cõſilia publica non temere committantur cuicũque de plebe, ſed ſint ſenatores, & rectores ſpectatæ virtutis, & prudentiæ, quorum fidei concedantur. Hoc verò conſeruari non poſſet, niſi eſſet ſecretorum fides. Ergo ad fidem ſecretorum perſonæ præſertim publicæ tenẽtur; quod vel maximè manifeſtum eſt tempore belli: nam tunc capitale eſt ſecreta Reip. hoſtibus prodere, vt l. *Omne delictum. ff. de re mil.* ſancitum eſt. Atque adeò poſtremò confirmatur concluſio. Natura in hoc homines produxit, vt in pace, & tranquillitate conuiuant: eſt enim homo ſuapte natura ciuile animal, vt auctor eſt Ariſt. Ethic. 9. Sed ſi homines hominum ſecreta detegerent, maxima inde perturbatio, atque adeo Reip. peruerſio commoueretur. Ergo præceptum naturale eſt, vt homines hominum viciſſim ſecreta cuſtodiant. Quod autem ſecretorum fides ſit item ſub præcepto diuino poſitiuo, vel ex illo maximè cõprobatur, Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eũ inter te, & ipſum ſolum*: vbi Chriſtus, vt mitiſſimus medicus, ſummopere ſollicitus fuit, quo occulta crimina non fierent manifeſta, niſi omnibus priùs tentatis, vt ſecretò corrigerentur. Imo verò, vſque adeo fuit honoris noſtri, & famæ protector, vt caueret, ne vel per coniecturas, occulta proximorum crimina iudicaremus: *Nolite* enim inquit, *iudicare, & non iudicabimini*, Math. 7. Quod reuera rationi conſonum fuit: nam in hac mortali vita, in qua locus eſt pœnitentiæ, & emendationis, vtilis eſt, atque adeo neceſſaria

Ariſt.

Fidẽ ſecreti obligare iure diuino poſitiuo.

Math. 7.

ſaria fama, tum peccatori ipſi, vt reſipiſcat; tum etiam alijs proximis, quibus homo bonæ famæ prodeſſe poteſt: ob idque peccata in hoc ſæculo velanda Deus eſſe voluit, & contegenda: ſed in die iudicij, vbi iam fama peccatoribus non erit neceſſaria, tunc expedit vt omnia ad manifeſtam vindicationem in publicũ traducantur. Vnde 1. Cor. 4. *Nolite*, inquit Apoſtolus, *ante tempus iudicare, quoad vſque veniat dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* *1. Cor. 4.*

Poſtremò probatur concluſio ex iure humano. Nam primùm vtroque iure cautum eſt, ne quis niſi via iuris, alterius crimen prodat, vt *C. de famo. libel. l. vni.* vbi Valentinianus, & Valens ſtrictè admonent, vt nemo quemquam, niſi in iudicio, diffamet: atque adeo, his qui extra iudicium libellos famoſos ſpargunt, pœnam decernunt capitis. Quæ lex in concilio Elibertino approbatur 5. quæſt. 1. *Si qui.* vbi præterea, anathematizantur, qui id genus libellos in eccleſiâ ponunt. Qua cauſa, & quæſtione Gregor. c. *Quidam maligni*, excommunicauit quendam, qui libellum famoſum produxit. Et Adr. c. 1. huiuſmodi infamatores præcepit flagellari. Nã pœna capitis non intelligitur, niſi quando libellus infamatorius crimina profert capitalia. Et. ff. de iniu. *l. lex Cornelia.* §. *Si quis.* accumulatur pœna hiſce infamatoribus, ideſt vt inteſtabiles ſint, vt nec teſtamẽtũ facere poſſint, nec ad teſtamentũ tãquam teſtes adhiberi, vt exponitur *l. is cui. ff. de teſta.* §. *Si quis* quæ lex refertur in c. *Si teſtes* 4. q. 3. Confirmatur concluſio. Nã le-

4. Ratio fidẽ ſecreti eſſe iuris humani.

Gregor.

Adria.

ges humanæ non ſolum prohibent quemquã niſi in iudicio diffamari; ſed ne quis alium in iudicium deferat, niſi cuius crimen idoneis teſtibus probare poſſet, vt cauetur. C. de proba. l. fi. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. qu.8. *c. Sciant*. Nam crimen, quod non probatur, pro falſo habetur in iure. Quocirca accuſator, qui in accuſatione defecerit, decreto Damaſi Papæ, pœnâ plectitur talionis, c. *Calumniator*. 2. q.3. Et ibidem Adri. *qui non probauerit*, inquit, *quod obiecerit*, *pœnam quam ipſe intulerit*, *patiatur*. Et idem habetur. ff. *ad ſenatuſc. Turpil.* l.1. & C. de accu. l. fi. Rurſum confirmatur. Quia non ſolum circa priuatas perſonas hoc cautum eſt vtroque iure, ſed & prælatis præſcriptum eſt, ne crimina puniant, quamuis ſibi nota ſint, niſi in iudicio fuerint probata. Stant decreta conciliorum Varenſ. & Aphri. c. *Si tantum epiſcopus*, & c. *Placuit*. 6. quæſt. 2. vbi habetur, *nullam iniuriam epiſcopo irrogari, ſi ei ſoli non credatur. Nam ſecretorum ſolus Deus & cognitor eſt & iudex*, diſt. 32. c. *Erubeſcant*. Et hæc de ſecreto in generali. Nam de quibuſdam ſecretis in particulari, ſunt etiam iura: vt de pæni. & remiſ. ſub grauiſſima pæna cauetur, ne ſacerdos, quoquo modo ſecreta confeſsionis reuelet. & c. *Ego epiſcopus*. de iureiu. epiſcopus iurat ſeruare ſecretum Papæ, & 21. quæſt. 5. cap. *De forma*. iubetur ſeruus eſſe fidelis domino in ſecreto ſeruando, & ff. de re mil. l. *Omne delictum*. §. *Exploratores*, plectuntur pænâ capitis, qui exercitus ſecreta hoſtibus pandunt. Colligamus ergo, triplici

Damaſus.

nos

nos iure conſtringi, ad fidem ſecreti ſeruandi.

Secunda concluſio. *Præceptum ſeruandi ſecretum, tametſi habeat formam affirmatiui, eſt negatiuum*. Probatur. Nam ſeruare ſecretum, eſt non reuelare, niſi ordine iuris: & ideo obligat ſemper, & pro quocunque tempore. Quotieſcũque enim quis reuelat ſecretum alterius, nocet illi: atque adeo peccat. Itaque, perinde eſt ſeruare ſecretum, ac ſi dicas, non diffamare proximum, ſi ſecretum eſt de re infami: aut non dare damnum, ſi ſecretum eſt de re, cuius reuelatio eſt cauſa damni. *Secunda concluſio.*

Tertia concluſio, *Secretum alienum temere & ſine cauſâ reuelare, peccatum eſt ex genere ſuo mortale: leuius quidem quam homicidium & adulterium, ſed grauius quam furtum*. Loquimur hìc de ſecreto crimine: nam de hoc eſt principalis intentio in tota relectione. Probatur ergo prima pars. Peccatũ illud eſt mortale ex genere, quod ratione obiecti eſt contra charitatem, ſed reuelare ſecretũ eſt huiuſmodi; ergo. Explicatur hæc minor. Proprium & per ſe obiectum, & malum quod ſequitur ex reuelatione occulti ſceleris, eſt infamia proximi: *nam fama eſt clara cum laude notitia*: & qui reuelat crimen alterius, per ſe generat malam opinionem illius: ſed per accidens eſt, quod tale crimẽ obijciatur peccatori in facie, quod eſt contra honorem, pertinens ad contumeliam: aut quod talis reuelatio vergat in detrimentũ bonorũ, aut vitę alterius: & hoc memoria teneatur ad notitiã dicẽdorũ. Sed quod denigrare famam proximi ſit contra charitatem: *Tertia concluſio.* *1. Pars cõç. probatur.*

tatem, patet, quia fama cõputatur inter bona humana: & ideo non ſtat quod quis diligat alium, & tamen denigret famam illius.

2. & 3. partes concl. prob. 2. & 3. partes concl. aſſeruntur à S. Thom. 2.2.q.73.art.3.& probantur ambæ. Nã grauitas peccatorum ex genere, debet attẽdi ſecundum grauitatem obiecti: Sed vita maius bonũ eſt quàm fama, & mors maius malum, quàm infamia. Ergo homicidium grauius peccatum eſt, quàm denigratio famæ. Et quia adulteriũ de ſe opponitur futurę vitæ, & educationi prolis, fit, vt grauius etiam ſit, quam reuelatio criminis, quæ eſt contra famam. Dixerim ex genere: quia in indiuiduo, ſi reuelatio eſt contra vitam, vel infamia eſt valde notabilis, poterit eſſe maius peccatum, quam adulterium.

Pari ratione probatur, quod reuelatio criminis ſit maius peccatum, quam furtum. Nam fama eſt maius bonũ quam bona exteriora tẽporalia. Primò, quia eſt bonũ magis ſpirituale. Prouer. 22. Vnde Prou. 22. *Melius eſt nomen bonum, quam diuitiæ multæ.* Deinde, quia latiùs & ad plures ſe extendit, ſicut odor vnguenti: vnde Eccleſ. 7. Eccleſiaſtes 7. *Melius eſt nomen bonum, quam vnguenta pretioſa.* Et poſtremò, quia diuturnius Eccleſia. 4. eſt: vnde Eccleſiaſtici 41. *Curam habe de bona nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri pretioſi, & magni.* Et confirmatur ex S.Th. 2.2.q.33.art.7. quia infamia plus nocet, quam amiſſio bonorum temporaliũ. Nocet enim non ſolum in temporalibus (in quibus etiam ſæpe iacturam facimus) ſed etiam in ſpiritualibus: quia multi timore infamiæ arcentur à peccato, qui perditâ famâ obdurãtur in illo.

in illo. Vnde Hieron. ſuper 18.c.Matth. *Corripiendus*, inquit, *ſeorſum eſt frater, ne, ſi ſemel pudorem, vel verecundiam amiſerit, permaneat in peccato.* Et ſecundò, quia infamia vnius vergit in infamiã aliorum. Vnde Auguſt. in epiſt. ad plebem Hippon. *Infamato vno religioſo, totus conuentus infamatur.* Et tertiò, quia prodito peccato vnius, exemplo illius alij trahuntur ad peccandum. At verò hæc dicta ſint de reuelatione ſecretorũ in genere. Nã ſunt in particulari nonnullæ reuelationes, vbi præter infidelitatem, accumulantur circunſtantiæ aliorum peccatorum. Vt patefacere latronibus, vbi latitet theſaurus proximi, præter infidelitatem, genus eſt furti: quemadmodum, prodere latentem hominem hoſtibus occidendum, genus eſt homicidij. Serui ergo ſunt & mancipia, qui pluris æſtimant in pecunia fidem, quam in ſecreto, vt eſt apud Comicum: *Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris verêre ei verba credere:* Nam ſapientes longè aliter ſentiunt. Socrates enim celebratiſſimus, lumine naturali, colendam fidem potiùs docebat in arcanis, quam in creditis pecunijs. Et Cato, vel de hoc potiſsimùm celebratus eſt, quod amicorum arcana mirâ sãctitate celabat. Et Simonides, homines infimę notæ cenſebat eos, qui ſecreta continere non poſſent; atque adeo ſimiles ſeruo illi apud Comicum, *qui rimarum plenus, cuncta effundebat arcana.* Quid plura? Vſque adeo apud ſummos philoſophos celebrata eſt ſecretorum fides, vt vel ob hoc maximè, antiqui myſticas olim cæremonias in templis deorum ſtatuerint, quas nefas

Hierony.

Auguſt.

fas erat in publicum efferre, vt captâ inde ſilendi conſuetudine, fidem ſecretorum colere, & obſeruare docerentur homines, vt eſt apud Plutarch. in *De libris educandis*. Sed multò ſãctior eſt Chriſtianis, magiſque religioſa ſecretorum fides: nam (quo tres poſitas concluſiones ſũmo argumento ſtabiliamus) vſque adeo Eccleſiæ ſolẽne eſt ſecreta celare, vt ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacramentũ ſacerdos occulto peccatori miniſtrare debeat, antequam eius crimen prodat: etiamſi illud extra ſacramentũ ſecretò nouerit. Quæ doctrina eſt Aug. hom. 50. de pæn. & refertur 2. qu. 1. c. *Multi*.

Plutarch.

Quarta concluſio.

Quarta concl. *Grauius peccatum eſt reuelare ſecretum, quod quis ex debito iuſtitiæ tenetur tacere, quam illud ad quod ſolum tenetur de honeſtate naturali, cæteris paribus*, verbi gratia. Senatori, aut canonico grauius peccatum eſt reuelare ſecreta publica, quàm priuatæ perſonæ reuelare illud quod imcumbit ſibi ex officio tacere: nam in priori eſt vera ratio iuſtitiæ, & in altero non eſt tam propria ratio iuſtitiæ. Atque adeo, ſacerdoti ſummum ſcelus eſt reuelare ſecretum confeſſionis: quia non ſolum eſt infidelitas contra ius naturale, ſed eſt ſacrilegium, & contaminatio ſacramenti contra ius diuinum: & præterea eſt in perniciem maximã chriſtianiſmi: nam ſublato ſigillo ſecreti, tolleretur ſacramẽtum cõfeſsionis, quod chriſtianis maximè eſt neceſſarium. Quod ſi quis percũctetur, vbi in Euangelio expreſſum ſit illud ius diuinũ: Reſpondetur, quod licet nullibi ſit expreſſum: tamen manifeſtè colligitur ex neceſsitate finis.

Ex

Ex illis namque verbis Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta erunt*, colligitur præceptum confeſſionis, & ex neceſſitate confeſsionis, colligitur præceptum ſigilli, tamquam medij ad finem. Quare id genus ſecretum nullâ de causâ, nec propter ſummum bonum totius orbis, reuelandum eſt, vt infra dicturi ſumus, q. vlt. membri 3. Quapropter, ſacerdoti reuelanti, ſumma pęna deſtinata eſt, vt ſcilicet officio priuatus, perpetuam agat pœnitentiam: videlicet (ſecundum antiquam formam) ignominiosè peragrando per orbem, ca. *Sacerdos*, de pæn. diſtin. 7. Sed iam intrudi debet in arctiſsimum monaſterium, c. *Omnis vtriuſque, ſexus de pæn. & rem.* *Ioan. 20.*

Sed & in ſecretis priuatis ſunt etiam gradus. Vnde, ſi ordinem ſecretorum colligere iuuat, in primo gradu eſt ſecretum confeſſionis: in ſecundo, ſecretum publicum extra cõfeſsionem: in tertio, quando priuata perſona per iniuriam extorſit ſecretum alterius: nam tunc de iuſtitia tenetur illud ſeruare: quemadmodum fur tenetur reſtituere furtum: vt ſi Iudex, vel alia perſona vi, & iniuriâ extorſit ſecretum ab aliquo, tenetur illud celare. Et eodem modo, qui litteras alienas aperuit, præter peccatum, quod cõmiſit aperiendo, peccat reuelando, contra iuſtitiam. In quarto gradu eſt, quando quis ex ſua bonitate, data fide, recepit arcanum amici. Tunc enim etiam de iuſtitia tenetur illud tacere: nam alter non cõmiſiſſet ſecretum, niſi ille daret fidem: & ideo illic eſt fides ſecreti, ſicut fides depoſiti. In *Varij gradus ſecretorum.*

quinto,

quinto, & vltimo gradu eſt, quando quis viſu, aut relatione, alterius nouit ſecretum: nam tunc ſolum tenetur ſeruare de honeſtate naturali. Nihilominus eſſet peccatum mortale reuelare, niſi viâ iuris: nam honeſtas naturalis, pars eſt iuſtitiæ, vt dictum eſt, potentialis. Augetur & aliunde obligatio ſecretorum, vt ſi quis accepit ſecretum ſub iuramento, aut ſi reuelatio illius eſſet in periculum vitæ &c. Inſinuabat ſe hìc quæſtio, an ſeruare ſecretum vſque adeo ſit in præcepto, vt teneatur quis aliquando priùs mortem oppetere, quàm illud reuelare? Sed hæc in tertio membro congruentiùs diſputabitur: vbi tractabimus quando quiſpiam contra ius de occulto crimine interrogatur, quid nam ſit acturus.

Quinta & vltima concluſio. *Qui ſecretum alienum temere, & ſine cauſâ reuelat, tenetur ad reſtitutionem famæ.* Hoc patet, poſtquam fama eſt verè bonum alienum, quod ille abſtulit. Sed tamen hanc concluſionem non eſt præſentis loci tractare: diximus enim latiùs de illa in materiâ de reſtitutione. Sed ſatis eſt hìc meminiſſe, quod reuelator ſecreti non tenetur reſtituere, retractando ſe, nam retractatio illa eſſet mendacium. Sed dicunt quidam, quod debet dicere, ſe malè, & præter ius eſſe locutum; quod tamen ego nunquam credidi: nam potiùs eſſet hoc confirmare infamationem. Enimverò, qui non dicit ſe fuiſſe mentitum, inſinuat ſe verum dixiſſe. Sed aliâ viâ facienda eſt reſtitutio, vt ſi ille infamator benè aliàs loquatur de infamato: vel in alijs bonis compenſet infamiam. Nam poteſt commutari

mutari fama cum bonis alterius generis, vt dicit S. Thom. 2. 2. quæſt. 62. art. 2. ad ſecundũ. *S. Thom.*
Poteſt tamen diffamatus remittere reſtitutionem famæ, ſicut reſtitutionem aliorum bonorum, vt illic comprobauimus.

Ad primum argumentum multis modis ſolet reſponderi. *Primi arg. ſolutio.* Primò, quod Chriſtus non reuelauit perſonam Iudę in ſingulari, ſed in cõmuni dixit: *Vnus veſtrûm me traditurus eſt*, vt dicit Eugenius, c. *Si ſacerdos, de off. ordin.* Sed tamen hæc ſolutio non prorſus ſatisfacit: nam quamquam, Math. 26. ſint illa verba generalia, tamen ſtatim ſubiungitur: *Qui intingit manum mecum in paropſide, hic me tradet.* *Math. 26.* Quod, ſi quis dicat, multos ſimul intinxiſſe in eadem paropſide: ſaltem Ioa. 13. (quod eſt argumentum noſtrum) Iudam propriè deſignauit, dicens: *Cui ego panem intinctum porrexero.* *Ioan. 13.* Aliter etiam reſpondet S. Th. 2. 2. q. 33. art. 7. *S. Thom.* ſcilicet, quod Chriſtus, tanquàm Deus, habebat publicum peccatum Iudę, & ideo poterat illud ſtatim denunciare. Vel dicendum (vt reor) quod Chriſtus nõ denunciauit peccatum præſens Iudę, quod habebat in animo: ſed tanquàm propheta prænunciauit quod futurum erat, & prænunciatio erat neceſſaria ad finem redemptionis, vt perſuaderet ſe nõ tradi inſcium, aut inuitum. Vnde, publicè ſolùm prenunciauit illud in genere, ſcilicet; vnus veſtrûm; vt dicit Eugenius, ſed peculiariter Ioãni deſignauit Iudam ad petitionem Petri, vt tutus eſſet, ſe non eſſe illum traditorem, nam id verebatur Petrus.

Ad illud Leuit. 5. conceditur, quod tenetur

tur quicunque reuelare peccatum ſecretum proximi, illi, qui poteſt prodeſſe, & non obeſſe, vt latiùs explicabimus membro 2. Et eadem ratione intelligitur illa lex, *Eum qui. ff. de iniur.* videlicet, quod eum qui nocentem infamauit (ſcilicet ordine iuris) nõ eſt bonum ob eam rem condemnari.

Ad ſecundum principale reſpondetur, quod præceptũ fidelitatis ſecreti ſeruandi, reducitur ad octauum præceptum, *Non falſum teſtimonium dices*: nam quod non probatur, pro falſo quodammodo habetur in iure.

Ad tertium conceditur, quod licet aſtrologis, aut de aſtris, aut de complexione, aut de phyſiognomia, affectiones hominum, & quodammodo peccata in genere prænunciare, dũmodo fiat ſaluâ famâ alterius; nec certò affirmetur, tanquam res manifeſta; vt ſi aſſerat talem hominem, quia tali ſydere natus, in tale genus virtutũ naturã habere temperatam, aut in tale genus vitiorum eam habere corruptã. Et hoc non eſt reuelare occultum crimen, ſed docere quid ſit in natura rerum. At vero in particulari aſſeuerare eũ, aut hoc furtum, aut homicidium patraturum, temeritas eſt.

Et ad confirmationem de hiſtoricis, primò non eſt neceſſarium omnes hiſtoricos excuſare: nam ſunt qui multa ſcribunt, quæ potiùs eſſent ſilentio prętereunda. Et ſecundò, quãquam multa crimina ſcribant, quæ non eſſent aliàs adeo publica; hoc tamen licet propter bonum publicum, vt homines exemplis antiquorum inſtruantur & perterreantur. Eo vel maximè, ſi enarrentur hiſtorię priſcorum: nã occulta

occulta delicta viuentium in publicum efferre, libellum eſſet conficere diffamatorium.

QVÆSTIO III.

Vtrum hominem infamare ſeipſum, reuelando temerè proprium crimen, ſit mortale peccatum?

SVMMARIVM.

1 *Hominem reuelare proprium crimen temere, & ſine cauſa, peccatum eſt.*

2 *Ex genere ſuo non eſt contra iuſtitiam, ſed ſolum præter charitatem, quâ quicunque tenetur ſe, & ſua diligere.*

3 *Reuelare proprium crimen ſine cauſa, ex genere ſuo (vt exiſtimo) non eſt peccatum mortale, ſed ſolum veniale.*

4 *Sæpe eſt peccatum mortale, cum quis proprium crimen reuelat.*

5 *Infamare ſeipſum ſæpe eſt officium virtutis.*

6 *Si quis ſibi falsò imponat crimen, non eſt mendacium pernicioſum, ſed ſolum officioſum.*

7 *Quomodocunque quiſpiam ſe diffamauerit, nõ tenetur ad reſtitutionem ſuæ famæ, etiam ſi per mendacium ſe diffamauerit.*

TErtiò quæritur. Vtrum hominem infamare ſeipſum, reuelando temere proprium crimen, ſit mortale peccatum? Ad partem affirmatiuam arguitur illo præcepto Sapientis

Eccleſ. 41. Sapientis recitato, Eccle. 41. *Curam habe de bono nomine.* Et Iſa. 3. reprehenduntur, *qui peccata ſua ſicut Sodoma prædicant*, nec abſcondunt, & Pſal. 51. *Quid gloriaris in malitia?* & Pſal. 93. *Vſquequo peccatores gloriabuntur, effabuntur, & loquentur iniquitatem?*

Eſai. 3.

Pſal. 51. & 93.

Secundò arguitur ratione. Reuelare peccatum eſt contra naturã peccatorum, quæ ſuâpte naturâ, vt diximus, ſunt abſcõdenda. Sed quidquid fit contra naturam, videtur eſſe peccatum mortale. Ergo.

Tertiò arguitur. Fama eſt bonum, ergo illam negligere eſt peccatum, quod videtur eſſe mortale: nam eſt cõtra naturam boni, quod omnia ſuâpte naturâ appetunt. Et confirmatur. Infamare proximum, reuelando eius crimen, eſt mortale, vt dictum eſt quæſtione proxima ergo & infamare ſeipſum. Conſequentia patet ex ordine charitatis, qui in quocunque homine incipit à ſe ipſo. Ad hæc accedit auctoritas Auguſt. in libello, de bono viduitatis cap. 20. quod refertur. 11. q. 3. c. *Non ſunt audiendi.* vbi vehementer increpat illos, qui putant ſatis habere bonam cõſcientiam apud Deum, imprudenter, & crudeliter contemnentes propriam famam: *quia nobis*, inquit, *neceſſaria eſt vita noſtra, alijs vero fama noſtra.* Idem repetit in ſermone, de communi vita clericorũ, quod habetur 12. qu. 1. c. *Nolo.*

Auguſt.

In cõtrariũ eſt, quia vbi nulla eſt iniuria nõ eſt peccatum mortale: Sed hominem reuelare propriũ crimẽ, nõ eſt iniuria, quia hominis ad ſe nõ eſt iniuſtitia, vt apud Ariſt. 5. eth. Ergo reuelare proprium crimen non eſt mortale.

AD quæſtionem reſpondetur ſeptem cõcluſionibus, Prima. *Hominem reuelare proprium crimen temere, & ſine cauſa, peccatum eſt.* Concluſio hæc ſatis cõprobata eſt argumentis propoſitis ad partem affirmatiuam: nam eſt cõtra & naturam peccati, quod debet celari, cum ſit malum, & contra naturam famæ, quæ cum ſit quoddam bonum, conſeruanda eſt. Dixerim, ſine cauſa, quia reuelare crimen proprium ad capiendum conſilium, vel leuandam triſtitiam, non eſt aliud quàm operæ pretium, atque adeo virtus. *Prima concluſio.*

Secunda concluſio. *Ex genere ſuo non eſt contra iuſtitiam, ſed ſolum præter charitatem: quâ quicunque tenetur ſe, & ſua diligere.* Hæc itidem concluſio in priori quæſtione probata eſt: nam iuſtitia, vt inquit Ariſt. 5. Eth. eſt ad alterum: & ideo hominis ad ſeipſum nec iuſtitia eſt, nec iniuſtitia: & volenti, vt ibidem dicit Ariſt. non fit iniuria. Quare, qui prodigus eſt famæ, ex genere ſuo, niſi aliæ qualitates circunſtent, nemini facit iniuriam. *Secunda concluſio.*

Tertia concluſio. *Hominem reuelare proprium crimen ſine cauſa, ex genere ſuo, vt exiſtimo, non eſt peccatum mortale, ſed ſolum veniale.* Concluſio hęc ſæpe in has ſcholas producta eſt: & ſunt Magiſtri noſtri, qui eã affirmauerunt, & noſtris nos lectionibus eã obiter attigimus: at nondum hactenus de ſuis penitus principijs eam comperi ratiocinatam: quapropter in animo eſt prorſus examinare quid habeat veritatis. Explico primò concluſioné. Reuelare quempiam ſuum crimen proprium, ex ge- *Tertia concluſio.*

ex genere ſuo, nihil aliud eſt, quam denigrare propriam famam: nam ſi id fiat per iactantiã, aut per complacentiam peccatorum, circunſtantiæ ſunt, addentes grauitatem ſupra genus peccati infamiæ. Et, vt oppoſita iuxta ſe poſita clariùs elucescant, ſententia eſt domi-
Caiet. ni Caietani nobiliſſimi auctoris cõtraria huic noſtræ, ſuper 2. 2. quæſt. 73. art. 2. quæ complectitur tres propoſitiones. Prima, *Hominem infamare ſeipſum, ex genere ſuo eſt peccatum mortale, ſicut occidere ſe ipſum*. Et quamquã non ponat exemplum niſi in caſu, quo quis infamat ſe, imponendo ſibi falſum crimen: tamen rationes eius æquo pede procedunt, quãdo quis præter ius reuelat occultum ſuum crimen: nam generaliter illic, & in ſumma, in verbo *Detractio*. dicit quod infamare ſeipſum eſt mortale, & grauius quàm infamare alium: & manifeſtum eſt, quod reuelare proprium crimen, eſt infamare ſe. Secunda eius propoſitio eſt. *Hoc non ſolum eſt contra charitatem, ſed contra iuſtitiam: nam infamans ſe, facit iniuriam Eccleſiæ, & reip. cui neceſſaria eſt cuiuſcumque fama*. Vnde colligit, quod nulla de cauſa quis excuſatur à peccato mortali infamando ſe: etiam ſi poſitus in tormentis infamet ſe, ad liberandã vitam. Tertia propoſitio eius eſt, quod qui infamat ſe, tenetur ſibi reſtituere famam: quia illam per iniuſtitiam ſibi abſtulit.

At verò, ſaluâ auctoritate Doctoris grauiſſimi, atque adeo mihi colendiſſimi, probatur in contrarium concluſio noſtra, videlicet, quod hominem infamare ſeipſum, non ſit ex genere

generemortale. In primis: non eſt contra charitatem proximi, quia nemini nocet, nec contra charitatem propriam, nam charitas, qua quiſque tenetur ſe diligere, de per ſe, & primò, ſolum obligat quantùm ad bona ſpiritualia virtutum & gratiæ: ſed quantùm ad bona téporalia, non obligat, niſi quatenus ſunt neceſſaria ad finem ſpiritualem. Ergo quando fama mea non eſt ſimpliciter mihi neceſſaria ad virtutem, non eſt contra meam charitatem eam negligere: ſed ſolum erit præter charitatem, ideſt, cõtra feruorem charitatis, poſtquam eſt verum bonum. Et ideo ex genere ſuo non eſt niſi peccatum veniale.

Secundò arguitur. Prodigalitas pecuniæ ex genere ſuo, vt ſolum dicat, ſine cauſa abijcere bona, non eſt peccatum mortale: quia homo habet liberum dominium ſuorum bonorum: ſed ſolùm eſſet mortale ex circunſtantia, ſi homo teneretur alere familiam, aut prouidere pauperibus in graui neceſſitate. Ergo neque prodigere famam, aut honorem, ex genere ſuo eſt mortale: quia poſtquam fama, & honor ſunt bona exteriora, tam liberum dominium habet homo ſuper famam, & honorem, quam ſuper alia bona. Hîc autem inſinuatur punctum opinionis Caietani: eſt enim notandum, duo eſſe genera bonorum. Alia namque ſunt, quorum homo eſt dominus, vt ſunt pecunię, & facultates exteriores, quas homo pro libito poteſt donare, aut abijcere: quare, ſi ſine cauſa quis abijciat huiuſmodi bona, non peccat mortaliter. Sed aliud eſt bonum, cuius homo non ha- *Duo bonorũ genera*

bet dominium, vt eſt vita: quia non poteſt homo ſe occidere. Exiſtimat ergo dominus Caietanus, quod honor, & fama ſunt omnino ſicut vita, ita quod homo non habet poteſtatẽ ſuæ famę: ſed quod ſolus Deus, & Reſpublica habens dominium famæ: & ideo qui infamat ſe, facit iniuriam reipublicæ, & tenetur reſtituere.

Nos tamen, ſaluo meliori iudicio, cenſemus contra, honorem, & famam eſſe ſicut pecuniã, quãtum ad hoc: & hominẽ habere dominium illorum, ſicut pecuniæ, niſi quod in genere venialis, grauius eſſet prodigere famã, quod eſt maius bonum, quam pecuniam. Et mouemur hac ratione: quia de vita eſt expreſſum pręceptum. Illo enim præcepto, *Non occides*, non minùs prohibetur quiſque ſe occidere, quã aliũ, vt docet egregiè Aug. lib. 1. de Ciui. Dei ca. 20. Itẽ, de vita legimus ſolum Deum eſſe dominũ illius, vt Deuter. 32. *Ego occidam, & ego viuere faciã*: & Sap. 16. *Tu es domine, qui vitæ & mortis habes poteſtatem*: vnde colligitur, nos non eſſe dominos propriæ vitæ. Item, ratio naturalis eſt manifeſta: quia cum vita ſit fundamentum omnium bonorum, atque adeo naturaliſſimus appetitus omniũ rerum ſit conſeruandi ſe, conſequens eſt, vt homo non habeat dominium vitę: ſed ſolus Deus eſt, qui poteſt hominem occidere, etiam pro libito, & Reſpubl. quæ poteſt eum occidere ſolùm pro bono publico. Vnde colligit S. Th. 2. 2. q. 4. art. 5. quod occidens ſeipſum non ſolùm facit cõtra charitatem, ſed contra iuſtitiam, reſpectu reipublicæ, cuius eſt vita hominis. Sed tamen de

Deuter. 32.
Sap. 16.
S. Tham.

fama

fama nihil tale legimus: imo ratio naturalis oppoſitum docet, videlicet, quod ſit in arbitrio noſtro, vt ſine peccato mortali poſſimus illam negligere. Quod profectò, loco modò citato.S.Thom. in ſolutione ad tertium.apertè videtur ſentire. Ait enim quod *licitè poteſt homo de ſeipſo diſponere quantum ad ea quæ pertinent ad hanc vitam, quæ hominis libero arbitrio regitur. Non tamen quantum ad ea quæ non ſubiacent ſuo arbitrio.Sed tranſitus de hac vita ad aliam feliciorem, non ſubiacet libero arbitrio hominis, ſed poteſtati diuinæ: & ideo non licet homini ſe interficere, vt ad feliciorem trãſeat vitam.* ac ſi apertè dicat:Vniuerſa hominis bona ſunt poſita in eius arbitrio,præter vitã:vnde nec famam excipit,nec honorem. Et cõfirmatur hæc ratio.Quamuis fama,& honor ſint præſtantiora bona ſuâpte naturâ, quam pecunia & facultates: nihilominus magna copia pecuniæ in ciuili æſtimatione præualet alicui famæ:quemadmodum,licet aurum præſtet argento, nihilominus magnum pondus argenti præualet paruo auro. Quis dubitet decẽ millia ducatorum pluris æſtimanda eſſe,quã famã priuatæ perſonę?Si ergo homo habet liberum arbitrium ſupra magnã pecuniam, cõſequens eſt,vt habeat arbitrium ſupra famam ſuam,& honorem. Secundò confirmatur ratio. Fama poteſt pecunijs recõpenſari,vt Doctores conſentiunt in 4.d.15. Imo homo pauper rationabiliter mallet reſtitutionem famæ ſibi fieri pecunijs, quam recuperatione famæ: imo verò habet infamatus arbitrium remittendi gratis reſtitutionem famæ, vt concedit etiam

S.Thom.

Adrian. Adr. nobilis auctor in 4. q. *De reſtitutione famæ*, & in quol. 11. ſicut poteſt homo remittere latroni pecunias, quas ei deprædatus eſt. Ergo habet homo arbitrium, & poteſtatẽ ſuper famam, vt ſit verè dominus illius, ſicut & aliorum bonorum exteriorum.

Sed tertiò probatur cõcluſio principaliter.
Math. 5. Chriſtus redemptor noſter, Matth. 5. docet nos contemnere tria bonorum genera, in quibus gentes ſtatuebant felicitatem: ſcilicet, diuitias: *Beati pauperes ſpiritu*: & ſecundò famã & gloriam mundi, *Beati mites*, & tertiò voluptates: *Beati qui lugent*. Nec illic ſolùm, ſed vbique Euangelij frequentiſſimũ eſt conſilium mundi contemnendi; & tamen omne quod eſt
1. Ioan. 2. in mundo, vt inquit Io. in 1. can. ca. 2. *concupiſcentia carnis eſt*, ideſt, voluptas ſenſuũ: aut *concupiſcentia oculorum*, ideſt, auiditas diuitiarũ, *aut ſuperbia vitæ*, ideſt, ambitio honoris, & famæ. Ergo conſilium eſt ex genere ſuo honorẽ & famam nihili pẽdere, tantũ abeſt vt ſit mortale peccatum famam negligere.

Quartò arguitur principaliter. Si eſſet peccatum mortale reuelare proprium crimen ſine cauſa, eſſet pari ratione mortale non reſpondere detractoribus, & obijcientibus nobis publicè, & iniuſtè peccata noſtra, nam certè perinde eſt, non reſpondere diffamanti me, cum facilè poſſim, ac ſi me ipſe diffamaſſem: ſicut perinde eſt, non reſiſtere latroni, cùm poſſim, ac ſi prodigerem bona mea: at cum quis detrahit mihi, non teneor reſpondere, imò eſt in arbitrio meo tacere, vt dicit. S. Thom. 2. 2. qu. 73. art. 4. ad primum arg. Imò verò, licet quis mihi

mihi falſum crimen imponat, non teneor reſpondere, niſi eſſem ego perſona publica, aut crimen eſſet contra religionem, vt ſi quis me appellaſſet hæreticum. Exemplum dedit nobis Chriſtus redemptor noſter, qui, vt inquit Apoſt. 1. Pet. 2. *cum malediceretur, non maledicebat.* Et præter alia loca Euangelij, quæ plurima notari poſſent, id maximè exhibuit in paſſione, Math. 27. vbi cum multa falſa teſtimonia ei obijcerentur, & Pilatus dixiſſet: *Non audis quanta aduerſum te dicuntur teſtimonia? tamen non reſpondit ei vllum verbum, ita vt miraretur Præſes vehementer:* nempe, quod nollet ſe compurgare, cum facilè poſſet. Et quamquam neceſſarium erat ad finem redemptionis, vt non reſponderet, tamen id etiam fecit (quod notant Doctores) vt exemplum nobis daret non reſpondendi maledicentibus. Vnde in inſtructione Apoſtolorum, Math. 5. *Beati*, inquit, *eritis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, mentientes propter me.* Et explicatur ampliùs hæc ratio.

1. Pet. 2.
Math. 27.
Math. 5.

Si non eſſemus magis domini famæ noſtræ, quam vitæ, ſequeretur, quod quotieſcunque poſſemus famam noſtram defendere ſine proximi nocumento, mortalis eſſet omiſſio defenſionis: conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. Probatur ſequela. Nam qui ſine cuiuſpiam detrimento poteſt vitam defendere, ſi non defendit, mortaliter peccat: vt qui ruente domo, aut inuadente tauro, non fugeret: nam ille tunc virtualiter ſe occi-

deret. Sed falſitas conſequẽtis probatur: quia dum priuata perſona diffamatur, quamquam ſe poſſet compurgare ſine infamia,& detrimẽto alterius,non tenetur ſaltẽ ſub peccato mortali compurgare ſe, vt iam modo dicebamus, quia poteſt cedere iuri ſuo; quemadmodum poſſet cedere latroni inuadenti res ſuas.

Et quintò arguitur. Si non eſſemus domini propriç famç aliter,quã vitæ,ſequeretur quod nullâ ratione poſſemus exponere famam, nec propter ſalutem ſpiritualem, conſequens eſt falſum,ergo & antecedens.Sequela probatur. Nam quamquam quis certus eſſet, vitam nocere ſibi ad ſalutem ſpiritualem, nullo modo poſſet ſe occidere, aut ſine alia ratione permittere homicidium ſui, vt Auguſt. latè docet 1.de ciui. Dei cap. 20. Sed falſitas conſequentis probatur. Nam proculdubiò,quicunque cognoſcens præclaram famam, & honorem ſibi plurimum nocere ad vitam ſpiritualem, poſſet permittere propriam infamiam: atqui forſan ad illum finem poſſet detegere aliqua ſua crimina, vt per infamiam humiliatus, tutiùs viueret: ſaltem non eſſet mortale ea detegere. Imò, Scot. 4. diſt. 15. quæſt. 3. art. 2. videtur inſinuare, quod occultus homicida debet ſe prodere, vt puniatur: nam dicit, quod debet patienter tolerare pænam talionis: quia aliter non poteſt fieri plena ſatisfactio pro homicidio. Neſcio an intelligat, quod homicida tenetur ſe prodere, quod tamen ego nullo modo crediderim: quia nullus reus tenetur eſſe actor aduerſus ſe extra ſacramentum: imo nec illud eſſet conſilium. Sed

Scotus.

tamen

tamen forſan citra peccatum mortale, poſſet ſceleroſiſſimus, & pernicioſiſſimus homo, prodere ſe Iudici cum periculo famæ, & vitæ, vt pateretur pænam, quâ Deo, & reipub. ſatisfaceret. Id maximè ſi non ſperaſſet aliâ ſe vnquã viâ corrigendum fore. Et confirmatur, Quia ſi non eſſemus magis domini famæ, quam vitæ, ſequeretur quod nullâ ratione poſſemus extenuare, aut minuere famam, nec propter vitam ſpiritualem: cõſequens eſt fàlſum; ergo & antecedens. Probatur ſequela, quia non licet, nec propter opera pænitentiæ ad ſatisfactionem pro peccatis, minuere vitam, ſecundum illud Hieronymi: *Non differt vtrùm magno, vel paruo tempore te interimas.* Sed falſitas conſequentis probatur: quoniam licitum eſt opera pænitentiæ auſteriſſima facere, vt admonet Ioan. Math. 3. quamquam inde coniectari poſsit huiuſmodi pœnitẽtem, peccatorẽ eſſe in genere. Atqui ſacerdotes poſſunt pro grauiſſimis ſceleribus graues pænitentias imponere (quamquam inde ſumatur argumentum, quod pænitens in genere eſt peccator) dummodò caueatur ne reueletur peccatum in particulari. Imo verò quando in primitiua Eccleſia pro graui peccato mortali imponebatur ſeptenniũ pænitentiæ, quis dubitat per illas pænitentias quodammodo diffamatos eſſe pænitentes? Quare, ſi fama tam eſſet cuſtodiẽda, quâm putat oppoſita opinio, certè Eccleſia numquam illas pænitentias permiſiſſet. *Hierony.*

Et ſextò principaliter arguitur ab honore ad famam. Honor enim eſt reuerentia, quæ alicui defertur propter aliquã excellentiã: ſed

fama eſt bona exiſtimatio, quæ de homine habetur, ſeu illæſæ dignitatis ſtatus, moribus & legibus comprobatus. *ff. de va. & extraord. cogni. l. Cognitionum.* Arguitur ergo. Negligere honorem, & gloriam mundi, non eſt ex genere ſuo peccatum mortale. Ergo nec negligere famam. Conſequentia eſt nota: quia idem ferè iudicium eſt vtriuſque; & probatur antecedens. Nam qui aſſumeretur ad amplas dignitates, & magiſtratus, & totis viribus renueret: imò qui, quas haberet, abijceret, & ad vilem ſtatum ſe ſubmitteret, profectò nihil aliud faceret, quam Euangelicum conſilium: & qui hoſtem fugeret, cum ſe facilè poſſet defendere: & qui ſe prædicaret infami genere natũ, cum id poſſet celare, profectò prodigus eſſet honoris; & tamen non condemnaretur de peccato mortali; nec vllus ſe vnquam de hoc accuſauit in ſacramento: aliàs deberent prædicatores in concionibus exhortari populum, vt curam haberent honoris, quod eſſet contra prædicationem Euangelicam.

Et ſeptimò principaliter probatur concluſio exemplo ſanctorum, qui errata ſua ſæpe ſcriptis prodiderunt, quæ tamen potuiſſent celare, vt Auguſt. tum alibi ſæpe, tum in confeſſionibus, & maximè li. 2. c. 2. vbi deplorat concupiſcentiam carnis, quam paſſus eſt in adoleſcentia. *Rapiebat*, inquit, *caligo libidinis imbecillem ætatem per abrupta cupiditatum, atque merſabar gurgite flagitiorum: ibam longius à te, & effundebar, & diffluebam, & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas.* Et Ambroſius, vt in eius legitur vita, publicas mulie-

Auguſt.

Ambroſ.

res

res publicè ad ſe ingredi fecit, vt viſis his, diffamaretur apud populum, atque adeo, vel illâ ratione impediret, ne eligeretur in epiſcopum. Et religioſiſſimus Anſel. in meditationibus deplorat amiſſam turpiter virginitatē. *O virginitas*, inquit, *iam non dilecta mea, ſed perdita mea: ô fornicatio ſordidatrix mētis meæ, perditrix animæ meæ*. Et ſunt qui idem impingant Hieronymo: at verò Hieronym. id non planè teſtatur, Verba eius ſunt *in apologia ad Pammachium: Virginitatem in cælum fero, non quia habeam, ſed quia magis miror quod non habeo*. Ingenua, & verecunda confeſſio eſt, quo ipſe careas, id in alijs prædicare. Vbi non manifeſtè confitetur, ſe non eſſe virginem: ſed dicit, ſe non laudare virginitatem, eo quod ipſe habeat, vel negat ſe habere perfectam mētis virginitatem cum frequentes impulſus carnis fuerit etiam in ſenectute perpeſſus: vt ipſe fatetur *ad Euſtochium, de cuſtodia virginitatis*.

Anſelm.

Hierony.

Octauò, & poſtremò probatur concluſio, ex vniuerſali ſenſu hominum. Nam, licet quis pādat crimina ſua, etiā ex animi leuitate; modò id non faciat iactantiâ, aut complacentiâ peccatorum, certè non cenſetur ab hominibus mortaliter peccaſſe, niſi inde ſequatur periculum vitæ, aut ſcandalum.

Quarta concluſio. *Sæpe eſt peccatum mortale, cum quis proprium crimen reuelat*. Primò, ſi id faciat per iactantiam, aut complacentiam peccati. Par enim peccatum eſt homicidium, & complacentia in homicidio: atque adeo grauius iactantiâ illius. Et hoc clamant illæ auctoritates primi argumenti

Quarta concluſio.

ex Iſaia,

ex Iſaia, & Pſal. Secundò poteſt eſſe mortale ratione ſcandali: vt ſi quis haberetur, & ſuſpiceretur, vt ſanctiſſimus, & reuelaret grauiſſima ſua peccata, vnde alij, aut ſumerent occaſionem peccandi, aut contẽnendi tale genus hominũ. Si enim eſſet religioſus alicuius Ordinis, contemneretur ille Ordo. Et tertiò poteſt eſſe mortale propter conditionẽ perſonæ: Vt ſi eſſet perſona valde neceſſaria reipublicæ; vt prælatus cuius officium alius tã dignè gerere non poſſet: tunc enim profectò graue peccatum mortale eſſet, infamare ſeipſum. Et quartò eſſet mortale, ſi ex reuelatione proprij ſecreti, quis incurreret periculum vitæ: vt Sãſon videtur mortaliter peccaſſe reuelãdo myſterium capillorum, Dalilæ, vbi abſcondita erat ſua fortitudo, Iud. 16. quãquam poſtea occidendo ſe cum hoſtibus non peccauit: vt dicit Aug. 1. de ciuita. Dei. c. 21. quia inſtinctu id fecit Spiritus ſancti.

Quinta concluſio. Quinta concluſio. *Hominem infamare ſeipſum, ſæpe eſt officium virtutis.* Primò, vt dictum eſt, ad capiendum conſilium, vel leuandam triſtitiam, ſi aliter fieri non poteſt, decet reuelare propria crimina, licet ſit nonnulla infamia, illa eſſe amicis nota. Et ſecundò ratione iuſtitiæ, vt cum quis proximum falsò diffamauit, tenetur publicè ſe retractare, cum periculo propriȩ famȩ. Et tertiò eſſet officium virtutis, quod quis ſe permitteret infamari pro amico: Vt ſi ego feci crimen, quod falsò imponitur amico meo, quamquam eſſet caſus, in quo non teneor reuelare meum crimen, quia videlicet non fui cauſa, vt alteri attribue-

tribueretur, tamen poſſum cedere iuri meo, & prodere me ad protegendum famam amici. Imò verò, ſi econuerſo amicus meus feciſſet crimen, quod falsò mihi impingitur, quamuis poſſem me compurgare, liceret nihilominus mihi tacere, vt infamiâ meâ cuſtodirem famã amici, ſicut licet ponere vitam pro amicis, ſecundum illud Ioan. 15. *Maiorem hac charitatem nemo habet, quã vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*. Concluſio hæc quinta facilè probatur: quia in omnibus caſibus poſitis eſt honeſta cauſa reuelandi crimina: & ideo nulla eſt prodigalitas reuelare. Et quartò, pari ratione illi qui in eculeo vehementer torquetur, licitum eſt crimen occultum confiteri, etiam ſi contra ius interrogetur, ſi aliter tormenta vitare non poteſt. Sed de hoc latior erit ſermo in calce tertij membri. *Ioan. 15.*

Sexta concluſio. *Si quis ſibi falsò imponat crimen, non eſt mendacium pernicioſum: ſed ſolum officioſum*. Hanc concluſionem obiter adnotauerim, bonâ veniâ reuerendiſſ. Card. Caietani contrarium aſſerentis loco citato. Et probatur. Qui falsò ſibi crimen imponit, nulli alteri facit iniuriam, nec ſibi: quia volenti non fit iniuria: ſed ſolum eſt famæ prodigus. Quò fit vt illud mendacium, ex genere ſuo, non ſit peccatum, niſi veniale; ſed eſſet mortale, ſi circunſtaret aliquis caſus quartæ concluſionis, aut ſi diceretur mendacium ſub iuramento, aut ſi eſſet in periculum vitæ. Sed fortè ſi quis ſibi imponeret falſum crimen, vt ſeruaret vitam patris, & pænam eius capitis in ſe transferret: dummodo id *Sexta concluſio.*

do id faceret ſine iuramento, & ſcandalo &c. non eſſet mortale. Quod, ſi quis arguat contra hanc concluſionem ex verbis Aug. 1. de ciui. Dei c. 20. vbi dicit, *quod falſi teſtimonij non minus reus eſt, qui de ſeipſo falſum fatetur, quam ſi aduerſus proximum id faceret;* ſed aduerſus proximum, falſum teſtimonium eſt mortale, ergo aduerſus ſeipſum. Reſpondetur, quod Auguſt. ſolum prætendit, quod illo octauo præcepto, *Non falſum dices*, prohibetur omne falſum teſtimonium, etiã illud quod quiſpiam aduerſus ſe dicit, ſicut illo præcepto, *Nõ occides*, prohibetur etiam quicunque ſe occidere, quod nos ingenuè fatemur: tamen non prætendit, quod tantum ſit de ſe peccatum, cum quis dicit falſum aduerſus ſe, ſicut aduerſus proximum. Nam, quamquam falſum teſtimonium ex genere ſuo ſit mortale, quia omnia præcepta decalogi obligant ſub mortali: tamen in indiuiduo non eſt neceſſe quodcunque eſſe mortale, niſi vbi eſt iniuſtitia, qualis non eſt hominis ad ſeipſum. Eſſet tamen mortale, ſi eſſet cum periurio, aut cum conditionibus explicitis in quarta concluſione.

Auguſt.

Septima concluſio.

Septima, & vltima concluſio. *Quomodocunque quiſpiam ſe diffamauerit, non tenetur ad reſtitutionem ſuæ famæ, etiam ſi per mendacium ſe diffamauerit.* Primò, quia nemini fecit iniuriã: & ſecũdò, quia ſi alicui deberet famã, non deberet niſi ſibi, qui eſt dominus illius: ob idque poteſt ſibi reſtitutionem remittere.

Solutio argum.

Ad primum arg. principale reſpondetur primò, quòd præceptum illud Sapientis: *Curam habe de bono nomine:* non ſonat obligationem

tionem ſub reatu mortali, nam comparat bonum nomen pecunijs; & præceptum de cuſtodia pecuniarum, non obligat ſub mortali: quia prodigalitas ex genere ſuo non eſt peccatum mortale, cum non ſit contra iuſtitiam, vt colligitur ex S. Th. 2.2.q.119. Secundò reſpondetur, quod præceptum, & conſilium cuſtodiendi famam, hoc modo intelligitur, vt quis ſatagat exercere ſe officijs honeſtis virtutis, quę digna ſunt famâ, & honore apud Deum, & homines: ſecundum illud, Matth. 5. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona* &c. Et ſecũdum illud Apoſt. Phil 4. *Quæcunque ſunt vera, quæcunque ſunt ſancta, quæcunque bonæ famæ, hæc cogitate.* Non tamen eſt pręceptum, ſaltem obligans ſub mortali, ad cuſtodiendum famam, in ſe conſideratam, tanquam bonum temporale. Fama etenim, atque honor (vt inquit Saluſtius) eſt vmbra virtutis; vnde ſicut illum, qui rectâ pergit ad ſolẽ, vmbra etiam inuitum, ſequitur: ſed qui ſoli tergum vertit, vmbram ſequitur, quam nũquam attinget: ita eum qui virtutem colit, bona fama conſequitur: ſed qui anxiè poſt famam, & honorem currit, fieri non poteſt vt conſequatur vnquam.

Math. 5. *Philipp. 4.* *Saluſt.*

Ad aliàs auctoritates Iſa. & Pſalmiſtæ, reſponſum eſt in quartâ concluſione, concedendo eſſe mortale, quod quis iactet ſe de peccato.

Ad ſecundum principale reſpondetur, quod quàmquam negligere, & prodigere propriam famam ſit contra naturam boni temporalis; non tamen eſt contra charitatem,

niſi quando fama eſt neceſſaria ad finem ſpiritualem: nam iocoſum mendacium contra naturam eſt, & tamẽ ſolum veniale. Et eodem modo reſpondetur ad tertium argumentum. Et ad confirmationem negatur conſequentia: Nam hominem infamare proximum, eſt contra iuſtitiam: ſed infamare ſeipſum, nulla eſt iniuſtitia. & ordo charitatis inter ſeipſum, & alium debet attendi, quantum ad bona ſpiritualia: ſed tamen temporalia nullus ſibi tenetur magis concupiſcere, quam alij. Ad auctoritatem tandem Aug. quæ videtur vehementer pugnare aduerſus ſecundam, & tertiã, & vltimam concluſionem. (Videtur enim sẽtire, quod conſeruare propriam famã, ſit opus iuſtitiæ, quia eſt neceſſaria alijs: & quod ſit proinde mortale illam negligere; atque adeo, quod infamans ſe, teneatur ad reſtitutionem.) Reſpondetur primò, quòd Auguſt. loquitur illic de ſanctiſſimis quibuſdã mulieribus, quæ à populo venerabantur vt religioſiſſimæ, & tamen negligebant famam ſuam, putantes eſſe virtutem vt æſtimarentur malæ, & vilipenderentur. Et hoc condemnat Auguſt. ratione ſcandali, quod dabant populo: ſcandalum enim erat, quod mulieres, quæ priùs æſtimabantur religioſæ, crederentur poſtea peccatrices: & maximè in primitiua Eccleſia cauendum erat chriſtianis, ne darent ſcandalum gentilibus, quando infamia vnius chriſtiani cedebat in infamiam totius chriſtianitatis. Et ſecundò reſpondemus, quod Auguſtinus intelligit famam noſtram eſſe neceſſariam reipublicæ, ſicut ſunt bona exteriora: puta,

puta, quandò reſpublica, & proximi indiguerint. Vnde, ſicut non teneor ſeruare diuitias, vt ſeruiam reipublicæ, aut ſuccurram proximis: ſed ſolùm teneor, quādo illas habeo, ſuccurrere proximo in neceſſitate:ita nec teneor, ſi ſum perſona priuata, cuſtodire famam, & honorem meum. Et quemadmodum prodigus bonorum ſuorum non tenetur reſtituere reipublicæ, ita nec prodigus ſuæ famæ. Sed quid ad Paulum, quem adducit illic Aug. 1. Cor. 10. *1. Corint. 10.* Placet omnibus per omnia, *ſicut & ego omnibus per omnia placeo: non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant*. Reſpondetur, quod Paulus erat Apoſtolus, quapropter ex officio tenebatur habere bonam famam, & idem præcipiebat cæteris prælatis: ſed priuatæ perſonæ, ſolùm tenentur habere bonam famam faciendo opera digna honore, & famâ. Et hæc de primo membro.

MEMBRVM II.

IN hoc membro ſecundo, iuxta partitionem huius operis, inueſtigaturi ſumus cauſas, quibus quiſpiā tenetur ſecreta reuelare, præſertim ſecreta crimina: nam de his eſt intentio huius ſecundi membri. Sed ante titulum quæſtionis primę, pro diſtributione diſputationis, notandum eſt, tres eſſe generales vias: quibus *Tres viæ cognoſcēdi crimina.* ad cognitionē occultorū criminū iure proceditur, vt habetur de accuſa. c. *Qualiter & quādo* 2. §. *ad corrigendos*, & c. *licet Hely. de ſimo.* Quæ ſunt, denūciatio, accuſatio, & inquiſitio:

D quæ

quæ ſecundùm varios modos occulti criminis diſcernuntur. Vbi ſecundò adnotandum eſt, Doctores Decretorum, ac Digeſtorum multifariè diſtinguere nomen, *occultum*, vt refert Panorm. ca. *Ex literarum. de temporib. ord.* ſed ex profeſſo c. *Veſtra. de coh. cle. & mul.* At omiſsâ turba citationum, tribus modis aliquod crimen dicitur *occultum* in iure. Primò, vt opponitur *probabili*: ſecundò, vt opponitur *publico*: & tertiò, vt opponitur *notorio*. Nam auctore Ariſt. 1. Topi. cap. 13. *Aequiuocum ex conſideratione contrariorum cognoſcitur. Notorium* dicitur bifariam, aut notorietate iuris, aut notorietate facti. Notorietate quidem iuris, quando aut manifeſtiſſimâ Iudicis ſententiâ, quis damnatus eſt de tali crimine; quod nullâ ratione poſſit inficiari: aut quando reus ipſe recto ordine iuris crimen confeſſus eſt: aut quando idoneis teſtibus ita comprobatur, vt nulla poſsit tergiuerſatione celari. Notorietate verò facti, quando quis in conſpectu populi ſcelus patrauit: ita vt vno verbo dicatur *notorium*, quod nullâ tergiuerſatione celari poteſt, vt habetur c. *Tua nos. de coh. cler. & mul. Publicum* verò, quamuis etiam accipiatur pro *notorio*: tamen vt diſtinguitur à *notorio*, accipitur pro eo, quod famâ publicâ proclamatum eſt, quãuis poſſit aliquâ tergiuerſatione celari, & alio nomine dicitur *famoſum*. Et vtrumque tam *notorium*, quam *publicum*, dicitur etiam *manifeſtum*. Sed *probabile* eſt illud, cuius ſunt legitimi teſtes, vt in iudicium deferri poſſit. *Occultum* ergo in primo gradu, & ſimpliciter, eſt illud quod opponitur probabili, ideſt, cuius

Panorm. Occultum triplex.

Ariſt.

Notorium.

Publicum.

Probabile.

non ſunt legitimi teſtes: & de huiuſmodi occulto intelligitur illud Vrbani. c. *Erubeſcant. diſt.* 32. *Secretorum & cognitor Deus, & Iudex eſt*: nam de his non eſt iudicium humanum. *Occultum* in ſecundo gradu eſt illud quod opponitur *publico* ſimul & *notorio*, quamquàm ſit probabile: itaque *occultum* dicitur, quidquid ab Eccleſiâ toleratur vt habetur in *d. c. Veſtra, de cohab. cle. & mul. Notorium* enim aut *publicum* non toleratur: quia *notorium* ſtatim punitur, & *publicum* inquirendum eſt, vt puniatur. *Occultum* in tertio gradu, quod largè dicitur *occultum*, eſt illud quod aliqua tergiuerſatione celari poteſt, licet laboret infamia. Igitur peccata notoria non indigent aliquâ viâ vt cognoſcantur: quia ſatis cognita ſunt vt puniantur. De quibus ait Apoſto. 1. Tim. 5. *Quorundam hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium*: & 2. quæſt. 1. c. *Manifeſta*, & ſequentibus. *Manifeſta crimina accuſatione non indigent*: & gloſſa Auguſtini ſuper illud Geneſis 4. *Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra: Euidentia*, inquit, *patrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris*, de accuſ. cap. *Euidentia*. Quocirca ſecundùm tria genera occultorum, ſunt tres viæ cognitionis. Quod enim occultum eſt in primo gradu, cognoſcitur ſolùm viâ correptionis fraternæ, & denunciationis euangelicæ: ſed quod occultum eſt ſecundo modo, eſt materia non ſolùm correptionis, ſed etiam accuſationis: quod tamen occultum eſt tertio modo, materia

1. Tim. 5.

Triplex modus cognoſcendi occulta.

eſt, & correptionis, & accuſ. & inquiſitionis. Itaque inquiſitio ſolùm eſt de crimine, cuius percrebuit infamia: ſed accuſatio, de omni crimine probabili: ſiue laboret infamiâ, ſiue non: & correptio, & denunciatio euangelica, de omnibus, etiam occultis. De his ergo tribus vijs dicturi ſumus in hoc ſecundo mēbro. Sed de denunciatione loquemur ſub nomine fraternæ correptionis: quod in vſu doctorum frequentius eſt. De qua, quatuor operæ pretium eſt diſputare quæſtiones: nempè an correptio ſit ſub præcepto, quando obliget hoc præceptum, quos obliget, & quo ordine.

MEMBRVM SECVNDVM

QVÆSTIO IV.

Vtrum correptio fraterna ſit ſub præcepto?

SVMMARIVM.

1 *Correptio fraterna eſt ſub præcepto naturali, diuino & humano.*

2 *Præceptum correptionis fraternæ obligat ex genere ſuo ſub reatu mortali.*

3 *Maior eſt obligatio correptionis, quam eleemoſyna corporalis ex genere obiecti: minor tamen ratio neceſsitatis.*

4 *Non cenſeretur hæreticus, qui negaret eſſe præceptum particulare correptionis, ſaltem datum*

datum Matt. 18. *priuatis perſonis: eſſet tamen hæreticum dicere, quod non comprehenditur ſub generali præcepto charitatis, & eleemoſynæ.*

PRimò quæritur, Vtrum correptio fraterna ſit ſub præcepto?

Ad partem negatiuam arguitur primò. Nemo obligatur ad impoſſibile, ſecundum illud Hieronymi: *Maledictus qui dicit Deum aliquid impoſſibile præcepiſſe*. At correctio peccatoris non eſt in poteſtate hominis, ſed ſolius Dei, *qui cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*. Rom. 9. vnde Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus traxerit eum*, & Eccleſ. 7. *Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit*. Ergo correctio fraterna non eſt ſub præcepto. *Hieronym.* *Rom. 9.* *Ioan. 6.* *Eccleſ. 7.*

Secundò arguitur. Præcepta, quę ſunt erga proximos, ſunt propter eorum neceſsitatem: Sed nulli peccatorum neceſſarium eſt, vt ab alio corripiatur. Ergo correptio non eſt ſub præcepto. Probatur minor. Nam cuiuſcúque correctio, & emendatio in ſuâ ipſius eſt poteſtate cum ſolo auxilio diuino: *Deus enim conſtituit hominem, & reliquit illum in manu cõſilij ſui*, Eccl. 15. Ergo nullus indiget auxilio alterius, vt ſeruetur à morte ſpirituali, quemadmodum indigent homines aliorum auxilio, vt ſeruentur à morte temporali. *Eccleſ. 15.*

Tertiò arguitur. Omnia præcepta neceſſaria ad ſalutem, vt dictum eſt quęſt. 2. mem. 1. reducuntur ad aliquod præceptorum decalogi: Sed non apparet quo illorum decem

præcipiatur correptio fraterna. Ergo correptio fraterna non eſt ſub præcepto. Et confirmantur hæc argumenta: quia rariſſimi ſunt, qui æſtiment tanquam peccatum, omiſsionem correptionis, nec eſt vſus, vt homines in ſacramento confeſſionis huiuſmodi peccati meminerint.

Math. 18. In contrarium eſt præceptum Redemptoris noſtri. Math. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum* & 1. *1. Theſſal. 5* Teſſal. 5. *Corripite inquietos, conſolamini puſillanimes*, &c.

Diſcrimen inter correptionem & correctionem. Hic primùm omnium notádum eſt, quod quamquam correptio, & correctio promiſcuè ſæpe pro eodem accipiantur: differt tamen inter hæc nomina, quod *correptio* eſt via ad correctionem: *correctio* vero, finis correptionis: quod & Auguſt. docet. 1. de ciui. Dei. c. 9. dicens: *Nolunt quidam plerunque corripere, cum fortaſſe poſsint aliquos corripiendo corrige*[re]. Vnde, quod frater corrigatur, nō eſt in poteſtate corripientis: & ideò correctio non eſt in præcepto, ſed correptio. Nam teſte Ariſt. 1. Top. cap. 2. Nec rhetoris eſt perſuadere, nec medici ſanare: ſed nihil eorum omittere, quæ ſunt neceſſaria. Aliter diſtinguit S. Th. inter hæc nomina, in 4. diſt. 19. q. 2. art. 1. ſcilicet, quod correptio ſit fratris ad fratrem: correctio vero, eſt prælati reſpectu ſubditorum. Sed eodem ferme redit: nam correctio eo propriè attribuitur prælatis, quod habent vim coactiuam, quì poſſunt vſque ad correctionem vel punitionem corripere.

Auguſt. *Ariſt.* *S. Thom.*

Secundò,

Secundò, vt ex collatione harum viarum perſpicaciùs de ſingulis iudicemus, notanda ſunt illa, quibus differt inter correptionẽ fraternam,& accuſationem, & inquiſitionem. Et quia,vt auctor eſt Ariſt.Ethi.7. *Vt principium in ſpeculabilib. ita ſe habet finis in operabilib.* atque adeo, actus morales à fine ſortiuntur ſpeciem,vt idem docet in 5.Eth. à fine operæ precium eſt exordiri. *Ariſt.*

Differt ergo primò correptio fraterna ab accuſatione, & inquiſitione, ex fine. Nam finis correptionis eſt bonum priuatum particularis perſonæ: Sed finis accuſationis, & inquiſitionis eſt bonum publicum. Enimverò, homo conſideratur primò, vt ſingularis perſona: & ſecundò, vt membrum reipublicæ. (*Sumus* enim vt ait Apoſt. 1. Corint. 12. *vnius corporis membra*) quare crimen cuiuſcunque hominis ambabus rationibus, malum eſt: & quia homini propriè nocet, & quia in perniciem Reipublicæ generaliter effunditur. Quocirca, correptionis fraternæ finis eſt correctio, & recuperatio fratris: quod illo verbo Euangelico inſinuatur: *Si te audierit, lucratus es fratrem tuum*: ſed accuſationis & inquiſitionis finis eſt publica punitio: vt pœna publica vnius, terrori ſit cæteris, ſecundum illud Beati Pauli. 1. Timotheo quinto. *Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.* Hoc enim differt inter pœnam huius vitæ, & pænam æternam inferni; nam pænæ huius vitæ non per ſe expetuntur, nec debent infligi propter malum hominis, ſed in quantum *Finis correptionis.* *1.Corin.12* *Math.18.*

ſunt medicinales, vel ipſi cui infliguntur, vel alijs; at pęna inferni non eſt medicinalis, ſed ſolùm eſt in malum, & ſupplicium damnatorum, propter bonum iuſtitiæ; tametſi in hac vitâ nos iuuet ad terrorem.

Et ex hac primâ differentâ naſcitur ſecũda, vt ratiocinatur S. Thom. 2. 2. qu. 33. art. 1. quæ ad euidentiam dicendorum pręcipuum habet fundamentum. Correptio fraterna differt ab accuſatione, & inquiſitione, genere virtutis. Nam correptio fraterna eſt actus, & officium charitatis, accuſatio vero, & inquiſitio ſunt opera iuſtitiæ. Quòd, ſi perconteris, an ſit actus proximus, &, vt dicunt immediatus charitatis? Reſpondetur, quòd non eſt niſi actus proximus, & immediatus miſericordiæ, quæ eſt ſpecies, & effectus particularis charitatis; nam benefacere fratribus eſt generale officium charitatis, ſed benefacere ſpiritualiter ad leuandum miſeriam, eſt ſpecies, & effectus particularis charitatis, vt docet. S. Tho. 2. 2. q. 31. Et cum peccatum ſit ſumma inter miſerias hominum, fit, vt corripere peccatorem, ſit pręcipuum opus miſericordię, poſt illud, quòd eſt, remittere peccatũ inimico. Vnde Albinus (quòd eſt in Decretis, d. 45.) *Tria*, inquit, *ſunt genera eleemoſynarum. Vna corporalis, egẽti dare quidquid poteris: altera ſpiritualis, dimittere à quo læſus fueris: tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis*. Eleemoſyna vero græcè, idem eſt quòd miſericordia. Et hoc modo correptio eſt opus charitatis, quod ſignificant illa verba, Hebr. 12. *Deus quos diligit, corrigit:* imò, & illa: *Si peccauerit in te frater.*

Correptio actus eſt charitatis.

S. Thom.

Albinus.

Hebr. 12.

ter. Nā nomen fratris affectū explicat charitatis, & inde ſumptum eſt nomen, correptio fraterna, ad differētiam correptionis, & caſtigationis prælati per accuſationem, aut inquiſitionem, quæ dicitur iudicialis.

Quòd ſi arguas contra, correptionem eſſe potius actum iuſtitiæ, ex gloſſa illa Rabani, *Raban.*
Matth. 18. *Peccantem zelo iuſtitiæ corrigamus.* Reſpondet S. Thom. 2. 2. quęſt. 33. art. 1. quod *S. Thom.*
vel loquitur de correptione prælati, quæ eſt actus iuſtitiæ: vel loquitur de iuſtitia, vt eſt generale nomen omnium virtutum. Sed forſan Rabanus voluit inſinuare, quod licet corripere peccatorem ſit opus miſericordiæ: tamen, ſi comparetur ad hoc, quod eſt parcere pænitenti, habet quodammodo ſpeciem iuſtitiæ. Ait enim. *Peccantem zelo iuſtitiæ corrigamus, & pænitenti viſcera miſericordiæ pandamus.* Et licet vtrumque ſit opus miſericordiæ, tamen condonare peccata eſt mera miſericordia: ſed corripere, & arguere habet aculeum iuſtitiæ. Diſtinctio Archidiaconi, c. *Archidia.*
Si peccauerit 2. quæſt. 1. videlicet, quod quatenus correptio ordinatur ad emendationem fratris, eſt opus charitatis: ſed quatenus ordinatur ad exemplum aliorum, eſt opus iuſtitię, ſine ratione conficta eſt. Sed de Archidiacono non faciemus amplius mentionem, nam ſi habetur pro oraculo in hac materia, eſt, quia ad litteram, nec iota mutato, transfert omnes octo articulos S. Th. 2. 2. q. 33. Ex his duabus differētijs ſequitur alia, ſcilicet quod correptio per accuſationē, & inquiſitionem habet vim coactiuam, & coerciuam, quæ

proinde

proinde ſolis prælatis, & magiſtratib. incumbit: ſed fraterna correptio omnes in vniuerſū obligat, vt q. 6. manifeſtabimus. Ex his tādem colligitur definitio correptionis fraternę, quę eſt apud Albertum, & apud S. Thom. in 4. diſt. 19. *Correptio fraterna eſt admonitio fratris de emendatione delictorum, ex fraterna charitate*: vbi exprimitur & finis, & genus virtutis.

Correptio fraterna.
Albert.
S. Thom.

His præiactis, reſpondetur ad quæſtionem quatuor concluſionibus. Prima. *Correptio fraterna eſt ſub precepto naturali, diuino, & humano.* Concluſio eſt receptiſsima cunctis Doctoribus & Theologis, & Iuriſconſ. vt ſunt Altiſiod. lib. 3. tract. 25. cap. 1. S. Thom. 2. 2. qu. 33. artic. 2. Richard. & cæteri Sententiarij in 4. diſt. 19. Panorm. & Canoniſtæ, c. *Nouit. de iud.* & cap. *Si peccauerit.* 2. quæſt. 1. Quam concluſionem tenet etiam illic Innocen. tametſi Panorm. falsò intellexerit eius mentem. Verba enim Innocentij ſunt hæc in d. c. *Nouit. Ad iſtam denunciationem non credimus aliquem teneri, niſi ſicut tenetur ad alia opera charitatis: niſi ſit talis, ad quem ratione officij, & curæ hoc pertineret.* Ex quibus falsò colligit Panorm. intentionem eam eſſe, vt ſolis prelatis ſit præceptum fraternæ correptionis, cum tamen ille dicat, quod alij non tenentur, niſi ſicut ad alia opera charitatis: quæ tamen ſunt ſæpiſſimè in præcepto. Quare nullus poteſt negare, quin ſit omnibus ſub præcepto, eſt tamen nobis in votis in hac materiâ cōcluſiones vulgatas, & ſingularibus rationibus aſſerere, & ad particularia applicare: hoc enim in hac materia

Prima concluſio.
S. Thom.
Richard.
Panorm.
Innocent.

materia potiſsimè deſiderandum eſt.

Probatur ergo prima concluſio, iure naturæ. Homo eſt animal ſuapte natura ciuile, & ſociabile, vt auctor eſt Ariſt. 9. Ethi. & vt 1. Polit. id latiùs explicat, non ſolum ad ſocietatem natus eſt, vt oues, & boues, cæteraque id genus animantia, quæ in hoc ſolùm gregatilia ſunt, quod affectiones ſuas illiteratis vocibus ſibi mutuò manifeſtant: Sed homo in hoc eſt animal ſociale, vt alios alij ratione, & ſermone inſtruant, atque adeo quid vtile ſit, quidve noceat: quid denique iuſtum ſit, aut iniuſtum ſe inuicem doceant, admoneantque. Ergo quiſque hominum iure naturæ tenetur errantem conſilio ſuo, & exhortatione in viam reducere, inſtar membrorum corporis: quæ, cum nullum ſibi ſolùm ſufficiat, mutuas ſibi operas impendunt. Et augetur hæc ratio. Nã lex hæc naturalis arctiùs ligat chriſtianos: ſanè, qui non naturali modo, ſed baptiſmatis vinculo, membra vnius corporis ſumus in Chriſto. (Verba ſunt Apoſtoli 1. Cor. 12. *In vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus.*) Ergo quemadmodum manus ſtomacho alimenta miniſtrant, ſed ſtomachus viciſſim manus alit: pedes ſuſtinent oculos, & oculi pedes dirigunt: ita debent pauperes diuitibus ſeruire, & diuites viciſſim pauperes alere; atque adeo iuuenes, & robuſti, ſenes & debiliores debent ſuſtinere: Sed qui tamquam ſenes, prudentiâ & conſilio valent, tenentur velut oculi, ignorantes & errantes ad veritatem, & virtutem reuocare: vt in fabulis eſt Græcorum de amicis illis, quorũ cum

Ariſt.

1. Cor. 12.

cum alter claudus eſſet: alter vero cęcus, hic claudum humeris geſtabat, ille vero greſſus cæco dirigebat.

Secundò probatur concluſio iure diuino. Primò, Ratione creationis Deus eſt omnium cõmunis pater, qui debuit proinde nobis prouidere ſecundum noſtram conditionem: Sed cum nullus ſibi ſolus ſufficiat, non proſpiceret Deus nobis vt pater, niſi vnicuique *mandaret de proximo ſuo*, vt habetur Eccle. 17. At
Eccl. 17.
verò inter humanas neceſſitudines vna, nec infima eſt, vt quiſque errantem corripiat: Ergo hoc eſt præcep. diuinum. Et confirmatur ex pręcepto morali veteris legis. Exod. 23. & Deuter. 22. legimus: *Si occurreris boũi inimici tui, aut aſino errãti, reduc ad eũ*, ergo à fortiori, ſi quis viderit proximum ſuum errantẽ, & deuiantem à Deo, tenetur eum reducere, quantò proximus plus eſt, quam bos, aut aſinus.
Exod. 23. Deuter. 22.

Sed tertiò, & potiſsimùm probatur cõcluſio, præcepto Euangelico, Math. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum:* vbi Chriſtus ſeruator noſter nihil aliud, quàm naturale præceptum explicuit, niſi quòd, cum eſſet ſol iuſtitiæ, hoc vt cætera præcepta naturalia illuſtrauit, formam quidem docens corripiendi, quâ pudori, & famæ noſtræ conſuleret optimè, vt ſua fuit erga nos immenſa charitas. Et quòd verba illa ſonent præceptum, non ſolùm colligitur ex verbo imperatiuo, *corripe*; ſed ex verbis proximè præcedentibus. Poſtquam enim meminit Chriſtus, quemadmodum venerat ſaluare quod perierat: atque adeo, parabolâ
Math. 18.

rabolâ de illo, qui nonaginta nouem ouib. in monte relictis, iuit quæſitum eam quæ perierat, exaggerauit quanti ei conſtitiſſet ſalus humani generis, ſubnectit: *Sic nõ eſt voluntas ante patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, vt pereat vnus dé puſillis iſtis*. Et ſubſequitur. *Si autem peccauerit in te frater, corripe eum* &c. ac ſi apertè dixiſſet: Voluntas patris eſt, vt tanta ſit vnicuique cura fratris ſui, ne pereat quanta fuit mihi: & quemadmodum mandatum eſt mihi à patre, vt perditos homines lucrifacerem: ita & vobis ſit in præcepto. Vnde Inno. *Innoc.* c. *nouit, de iud.* referens prælatis Franciæ verba Euangelij, ſubiungit; *Quomodò nos mandatum diuinum poſſumus, non exaudire?* Vbi inſinuat illud eſſe præceptum. Animaduertite, qui nomina veſtra Chriſto in baptiſmo dediſtis, quã nobis cõmendauerit fraternam correptionem, quam nos tamen contra, curamus tam negligenter; quantoque nos honore dignatus eſt, qui quarum ipſe fuit animarum redemptor per paſsionem, nos quodammodo per correptionem ſeruatores eſſe voluit. *Si te*, inquit, *audierit, lucratus es fratrem tuum*. Quòd bene adnotauit Iacob. c. 5. vbi *Iacob. 5.* inquit, *Fratres mei, ſi quis veſtrûm errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.* Ergo qui fratres corripere parui faciunt, non Chriſtum, ſed Cain imitantur, qui vel in hoc fuit caput eccleſiæ malignantium, quod fratricidium excuſans cuſtodem ſe eſſe fratris falsò

falsò negauit. At verò, quod dicta concluſio ſit de iure poſitiuo, multis canonib. cõprobatur, vbi præcipitur correptio fraterna, vt d. 83. c. *Prouidendum* & c. *Conſentire*, & 86. d. c. *Facientis* & expreſsè 24. q. 3. c. *Tam ſacerdotes*.

Secunda concluſio. Secunda concluſio. *Præceptum correptionis fraternæ obligat ex genere ſuo ſub reatu mortali.* Probatur. Peccatum eſt grauiſſimum malum hominis: quare, qui omittit fratrem à peccato liberare, cum poſſit, non habet erga illum charitatem: & ideo talis omiſſio eſt contra charitatem: Vnde Aug. ſuper can. Ioan. tract. 7. exponens illud: *Si ſic dilexit Deus nos, & nos debemus alterutrum diligere*, 1. Ioan. 4. *Non putes*, inquit, *te tunc amare ſeruum tuum, quando eum non cædis: aut tunc amare filium tuum, quando ei non das diſciplinã: aut tunc amare vicinum tuum, quando eum non corripis*, 5. q. 12. ca. *Non putes*, & ſermone 16. de verbis Domini exponens præceptum Chriſti, Matth. 18. *Si neglexeris*, inquit, *conuiciatorem corripere, peior es tacendo, quam ille conuiciando*: ſed qui conuiciatur, mortaliter peccat ergo & qui omittit corripere. *1. Ioan. 4. Auguſt.*

Rom. 1. Secundò probatur concluſio. Super illud Rom. 1. *Digni ſunt morte, non ſolùm qui faciũt, ſed qui conſentiunt facientib.* dicit gloſſa: *Conſentire eſt tacere, cum poſſis arguere*, & ſuper illa verba, Leui. 20. *Succidam omnes, qui conſenſerunt ei vt fornicaretur*, ait gloſſa: *Conſentientes qui poſſunt accuſare, arguere, vel monere, & non faciunt, non effugiunt iudicium*. Quibus auctoritatib. confirmat Ioan. octauus, 86. diſt. c. *Facientis*, grauiter peccare qui negligit emendare, *Leuit. 20.*

mendare, quod corrigere poteſt. Ergo omiſſio correptionis, eſt ex genere mortale.

Tertiò id comprobatur. Eleemoſynæ corporales, quando ſunt neceſſariæ, ſunt in præcepto ſub reatu mortali, nam omiſſio earum, contraria eſt charitati, ſecundum illud can. 1. Ioan. cap. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mūdi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua quomodo charitas Dei manet in illo?* Et Ambro. *Paſce fame morientem: ſi non paueris, occidiſti*, diſt. 86. c. *paſce*, & Symmachus, 83. diſt. *Mortem languentibus probatur infligere, qui hanc, cum poſsit, non excludit*. Ergo à fortiori, eleemoſynæ ſpirituales ſunt in præcepto ſub reatu mortali: ſed inter ſpirituales miſerias ſumma eſt peccatum: ergo corripere peccatorem ſumma eſt miſericordia, poſt illā quæ eſt remittere peccata. Vnde gloſſa, Matth. 18. *ita* inquit *Peccat qui videns fratrem peccare, tacet, ſicut qui pænitenti non indulget.* *1. Ioan. 3.* *Ambroſ.* *Symmach.* *Gloſſa.*

Poſtremò confirmatur concluſio. In iudicio finali, vt eſt Math. 25. omiſsio operum miſericordiæ obijcietur damnatis, in cauſam dānationis: Sed nullus damnatur pænâ æternâ, niſi de peccato mortali. Ergo omiſsio miſericordiæ ſæpe eſt mortalis: ſed miſericordię ſpirituales præſtant corporalibus, & correptio eſt miſericordia ſpiritualis: ergo omiſsio illius eſt mortalis. Poteſt tamen in indiuiduo eſſe quandoque venialis: imò quandoque ſine peccato, vt ſtatim quæſtione ſequenti explicabimus.

Sed dubium eſt hic non paruum, vtra ſit maior *Dubium*

maior obligatio, correptionis ne, an eleemoſynæ corporalis? nam certè homines non tanti faciunt corripere fratrem, quanti alere pauperes in neceſsitate; neque exiſtimant tam neceſſarium eſſe illud, quam hoc; cum tamen aliunde conſtet, quod vita ſpiritualis præſtantior ſit corporali.

Tertia concluſio. Subijciam ergo tertiam concluſionem notandam. *Maior eſt obligatio correptionis, quam eleemoſynæ corporalis ex genere obiecti; minor tamen ratione neceſsitatis.* Grauitas enim peccati æſtimanda eſt, & penes obiectum, & penes circunſtantias, præſertim penes neceſſitatem, vt auctor eſt S. Thom. 1. 2. qu. 73. Prima ergo pars concluſionis manifeſta eſt: quia vita ſpiritualis præſtantior eſt corporali. Vnde Greg. *Math. 11. Gregor.* in homil. ſuper illud Math. 11. *Cum audiſſet Ioannes in vinculis,* Plus, ait, *eſt animam in æternum victuram pabulo verbi reficere, quam ventrem morituræ carnis terreno pane ſatiare.* Et *Chryſoſt.* Chryſ. in hom. 3. ſui per epiſt. Cor. *Etſi immẽſas pecunias pauperibus eroges, plus tamen effeceris, ſi vnam conuerteris animam.* Sed probatur ſecunda pars: nam eleemoſynæ ſpirituales nõ ſunt ita frequenter ſimpliciter neceſſariæ, ſicut corporales.

Vbi notandũ, quod peccatum, aut procedit ex ignorantia, aut ex paſſione, aut ex malitia. Quando procedit ex ignorantia, tunc correptio eſt magis neceſſaria: quia tunc peccator reſipiſcere non poteſt, niſi inſtruatur. Sed quando procedit, aut ex paſſione, aut malitia, nõ eſt vt plurimum tam neceſſaria correptio, quam eſt neceſſaria eleemoſyna patienti extremam,

extremam, aut grauem neceſſitatem: nam peccator tunc ſine auxilio alicuius poteſt conuerti ſolo auxilio diuino: & tamen pauper non poteſt ſeruare vitam ſine auxilio fratris. Vnde colligitur, quod quandò correptio eſſet ſimpliciter neceſſaria, tunc grauior eſſet omiſſio illius, quàm omiſſio eleemoſynæ corporalis in extrema neceſſitate. Verbi gratia. Si hæreticus peruerteret chriſtianos, perſuadendo peruerſa dogmata, & ego ſolus, aut ego commodiùs poſſem illos liberare illâ ignorantiâ, profectò grauius peccaſſem non corripiendo, quàm ſi permitterem perire hominem fame. Probatur: quia neceſſitas eſt eadem, & detrimentum eſt grauius. Et iſto modo ſunt intelligenda verba Auguſtini ad Bonifacium, quæ habentur 23.q.4.c. *Ipſa pietas.* vbi dicit, *multo magis nos teneri ad eleemoſynas ſpirituales, quā ad corporales:* intelligit, inquam, vbi eſt æqua neceſſitas. Sed quandò peccatum non procedit ex ignorantia, regulariter non eſt tanta neceſſitas, quanta eleemoſynæ corporalis. Quarè regulariter plures ſunt caſus, in quibus tenemur ad eleemoſynas corporales plus, quàm ad correptionem. Quod ſi quis quærat in quo gradu tenendum eſt, eſſe præceptum de correptione fraterna, an ſit hæreticum oppoſitum ſentire? quia videtur Innocentium d. c. *nouit. de iudic.* determinaſſe, quod ſit præceptum particulare correptionis. Matt.18. *Auguſt.*

Reſpondetur per quartam concluſionem. *Non cenſeretur hæreticus, qui negaret eſſe præceptum particulare correptionis, ſaltem datum Matt. 18. priuatis perſonis: eſſet tamen hæreti-* *Quarta cocluſio.*

cum dicere, quod non comprehenditur ſub generali præcepto charitatis, & eleemoſynæ. Prima pars probatur; quia illa verba Matth. 18. quamquam in rei veritate explicent præceptum naturale, vt diximus: tamen poſſent aliquo modo gloſſari; aut quod ſint de conſilio, aut quod non eſt abſolutè præceptum corripiendi, ſed ſolùm præceptum de ordine: vt quando quis corripiat, illum ordinem ſeruet: aut quod ſolùm eſt præceptum reſpectu prælatorum; nam Petro particulariter dicta ſunt. Vnde, Innocentius, quia erat Papa, putabat ſibi eſſe præceptum corripere regem Franciæ. Sed ſecunda pars probatur: nam lege charitatis continetur, vt neceſſitatibus proximorum prouideamus.

Soluuntur argum. Ad primum argumentum. Conceditur, quod nullus poteſt conuerti, niſi miſericordiâ Dei præueniente: & ideo, *quem Deus indurat*, ſicut Pharaonem, *non poteſt homo corrigere*: nihilominus homines debemus adiuuare miſericordiam Dei: ſumus enim ſecun-
Ioa. 3. dum Ioan. in 3. cano. *vt coöperatores veritatis*: ſcilicet, diſponentes ad gratiam, quam Deus
1. Cor 3. infundit: ſecundum illud. 1. Corinth. 3. *Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit.* Vnde Augu. quod habetur 23. q. 4.
Auguſt. *ſicut. Licet aliqui*, inquit, *à ſolo Deo corrigantur, vt Petrus: nihilominus non eſt negligenda correptio noſtra: quia tunc ex correptione homo proficit, cum Deus miſeretur & adiuuat.* Et ſtatim, capit. *Nabuchodonoſor*. dicit econtrario: quod licet aliqui etiam correpti non emendentur, vt Pharao, nihilominus

minus non eſt à correptione ceſſandum.

Ad ſecundum argumentum reſpõdetur primò, quod ſæpe eſt tanta neceſſitas correptionis, quanta eleemoſynæ, vt puta, quando peccatum procedit ex ignorantia, vt dictum eſt in tertia cõcluſione. Secundò reſpondetur, quod quando procedit ex paſſione, aut malitia, quauis non ſit tunc adeo neceſſaria, nihilominus magnopere peccator indiget admonitione, vt egregiè docet Chriſ. ſuper primam epiſt. Cor. ho. 44. Nam quamuis qui peccat ex paſſione in vniuerſali, cognoſcit peccatum, & priuationem gloriæ, & pænas inferni; tamen in particulari habet excæcatum iudicium: imo indiget peccator identidem hæc admoneri. Vnde, *Si verbis tuis*, inquit Chriſ. *non obediat peccator, interim cuſtodi, & contine à maligno negotio, fortaſſe enim reuerebitur.* Chriſoſt.

Ad tertium argumentum reſpondetur, quod præceptum correptionis fraternæ reducitur ad quartum præceptum de honoratione parentum, ſub quo militant omnia præcepta quibus tenemur impendere aliquod beneficium proximo. Nam in decalogo ſolùm ſunt illa præcepta; quæ ſtatim propoſita recipiuntur ſine aliquo Doctore: ſed quæ non ſunt adeo manifeſta, quin indigeant expoſitione ſapientum, virtualiter comprehenduntur ſub illis, vt docet S. Thom. 1. 2. q. S. Tho. 100. art. 3. Atqui, præceptum honorandi parentes ſtatim propoſitum naturali lumine recipitur, ſed benefacere alijs proximis, licet non ſit ita manifeſtum, tamen facili negotio perſuadetur.

Ad vltimam confirmationem, neſcio quid aliud reſpondeamus, quam vt exhortemur, ne tanta ſit negligentia huius præcepti. Nam in Religionibus & inter viros timoratæ conſcientiæ non eſt tanta incuria huius præcepti. Cæteri verò, aut excuſantur, quia pauci ſunt, qui ſperent ſuâ correptione poſſe fratres emendari: aut accuſandi ſunt, vt dicit Auguſt: quia ex verecundiâ, aut alio humano reſpectu omittunt præceptum implere euangelicum.

QVÆSTIO V.

Vtrum præceptum correptionis obliget ſemper, & pro quocunque tempore?

SVMMARIVM.

1 *Præceptum correptionis non obligat pro quocunque tempore, ſed conuenientibus neceſſitate, & opportunitate.*

2 *Omne peccatum mortale eſt materia neceſſaria correptionis.*

3 *Peccata venalia ſingularis perſonæ, niſi ſint per ſe ordinata ad mortalia, non tenemur corripere ſub reatu mortali: ſecus, ſi in republica iam percrebuiſſent.*

4 *Tres ſunt circunſtantiæ requiſitæ, vt ſit obligatio corripiendi, ſcilicet, cognitio peccati, ſpes emendæ, & opportunitas.*

5 *Omiſſio correptionis trifariam contingit. Quandóque enim eſt officium, & virtus charitatis;*

tatis, quandóque peccatum veniale, & quandóque mortale.

6 *Perſona priuata nullum eſt peccatum timore mortis, aut amiſsionis notabilis famæ, aut bonorum exteriorum ceſſare à correptione, vbi correptio non eſt ſimpliciter neceſſaria; quamuis certum ſit correptionem profuturam.*

7 *Prælatus aliquando tenetur pro correptione ſubditorum exponere vitam, etiam vbi peccata non procederent ex ignorantia.*

8 *Non ſolùm quando correptio eſt ſimpliciter neceſſaria, ſed etiam de peccatis communibus, quæ non procedunt ex ignorantia, tenetur priuatus homo fratres corripere ſub reatu mortali: quandò id fieri poteſt ſine notabili detrimento vitæ, aut bonorum temporalium.*

9 *Multis modis contingit omiſsionem correptionis eſſe peccatum veniale.*

SEcundò quæritur, Vtrum præceptum correptionis obliget ſemper, & pro quocunq; tempore? Ad partem affirmatiuam arguitur primò. Apoſtolus admonet Timot. *Argue, obſecra, increpa, opportunè, importunè.* 1. Tim. 4. 1. Tim. 4. & Propheta: *Clama, ne ceſſes, annuncia populo meo ſcelera eorum.* Iſa. 58. Ergo nulla nobis eſt Eſai. 58. opportunitas obſeruanda, ſed ſine ceſſatione corripiendum.

Secundò arguitur. Si aliqua de cauſa ceſſandum eſſet à correptione, maximè quandò timeretur, peccatorem de correptione ſcandalum accipere, & deteriorem fieri: Sed, vt inquit Hieronymus, *veritas vitæ non eſt dimittenda propter ſcandalum:* nam, auctore Beda, *vti-* Hieron. Beda.

lius ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur, De reg. iu. c. *Qui ſcandalizauerit.* Ergo propter ſcandalum non eſt ceſſandum à correptione, exemplo Chriſti. Matth. 15. qui propter ſcandalum Phariſæorum, non ceſſauit prædicare veritatem.

Tertiò arguitur. Si aliquid nos poſſet excuſare à correptione, id eſſet præſertim, quando corripere non poſſumus ſine magno incommodo noſtro, & detrimento: Sed non excuſatur à peccato mortali, qui vel metu mortis omittit corripere. Ergo præceptum correptionis obligat pro quocunque tempore. Minorem videtur docere Auguſtinus. 1. de Ciui. Dei, c. 9. cuius verba ſunt: *Propterea cum malis flagellantur & boni, qui non corripiunt: quia reformidatur vulgi iudicium, carnis excruciatio, aut peremptio,*

Auguſt.

Sed in contrarium eſt, quod præceptum correptionis eſt affirmatiuum: & præcepta affirmatiua non obligant pro quocunque tempore.

Prima cõcluſio.

Ad quæſtionem reſpondetur nouem concluſionibus. Prima. *Præceptum correptionis non obligat pro quocunque tempore, ſed conuenientibus neceſſitate, & opportunitate.* Probatur concluſio. Hoc differt inter pręcepta affirmatiua, & negatiua, quod præcepta negatiua prohibent malum, affirmatiua vero præcipiunt bonum. *Bonum* autem, vt ait Dionyſ. 4. c. de diuinis nominibus *conſurgit ex integra cauſa: malum verò ex quocunque defectu:* quò fit vt malum nunquam bene fiat, ſed quomodocunque,

Dionyſ.

cunque, & quotieſcunque fiat, eſt peccatum niſi ignorantiâ excuſetur. Sed tamen id quod eſt bonum ex obiecto, non bene fit, niſi quandó ſuis circunſtantijs veſtitur: & imo, quamuis vtrunque præceptum obliget ſemper, id eſt, quantum ad præparationem animi, tamen quantum ad exercitium, negatiuum obligat, vt dicunt, *pro ſemper*: affirmatiuum vero non, niſi concurrentibus circunſtantijs ſecundùm neceſſitatem, & quia finis correptionis, eſt correctio, & emendatio fratris, tunc obligat hoc præceptum, quando emendatio eſt neceſſaria, & fieri poteſt commodè. Et quidem Gerſon inter Theol. De correptione, tract. 34. & Aſtenſis Iuriſconſ. lib. 2. tit. 6. conſtituunt ſex conditiones neceſſarias ad correptionem: tres ex parte corripientis, quæ ſunt, certa peccati cognitio, manſuetudo, & commoditas, ita vt non ſit alius, qui commodiùs corripere poſſit: & tres ex parte corripiendi, videlicet, quod eius peccatum ſit mortale, quod ſit ſpes emendationis, quod non ſpectetur aliud tempus opportunius. Hæc autem operæpretium erit de ſuis principijs enucleare: neceſſitas namque corripiendi iudicanda eſt, & ex obiecto, & ex circunſtantijs: ſcilicet, ex peccato, & ex conditionibus peccatoris, atque corripientis.

Gerſon. *Aſtenſ.*

Sit ergo ſecunda concluſio. *Omne peccatum mortale eſt materia neceſſaria correptionis*. Probatur. Finis correptionis eſt lucrari, & recuperare fratrem, vt patet ex verbis Euangelij: *Si te audierit, lucratus es fratrem tuum*.

Secunda concluſio.

Ergo omne illud per quod frater perditur, eſt materia correptionis: Sed per peccatum quodcunque mortale perditur homo, & auertitur à Deo. Ergo omne peccatum mortale eſt materia correptionis. Ex ratione concluſionis exprimitur eius ſenſus: intelligitur enim quoties peccatum pendet quodammodo in futurum, ita vt maneat, aut pertinacia, aut periculum peccati. Nam ſi peccatum eſt omnino præteritum, non eſt materia correptionis. Hoc adnotauerim propter gloſſ. in c. *Si peccauerit.* 2.q.1. dicentem, quod præceptum correptionis eſt ſolum de peccato futuro, vt euitet: ſed præteritum corripere, ſolum eſt conſilium. Quam gloſſam alij non probant, dicentes, quod reſpectu peccati etiam præteriti, currit præceptum correptionis. Sed tamen his non obſtantibus manifeſtum eſt, quod ſi peccatum eſt iam præteritum, ita vt nec maneat complacentia, nec periculum in illo, non eſt præceptum nec conſilium correptionis. Probatur: quia ceſſante fine, ceſſat neceſſitas medij. Quando ergo peccator emendatus eſt, nulla eſt neceſſitas corripiendi. Imò verò perniciosum eſſet cicatricē ſanati vulneris refri-
Pſal. 31. care, cum Propheta beatos eos cenſeat, *quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*. Et in hoc differt correptio fraterna ab accuſatione, & inquiſitione: quæ locum etiam habent in peccatis præteritis, & emendatis, quia finis earum eſt punitio propter bonum commune. Ex ſenſu concluſionis ſubſequitur ſecundò, peccatum veniale aliquando eſſe neceſſariam materiam correptionis, puta, quando in

do in periculum hominem conijcit peccandi mortaliter: maximè ſi ex genere ſuo ordinetur ad mortale, vt cum quis domum ingreditur ſuſpectam, aut familiaritatem conſerit cum mulierculis: quod illo præcepto regulæ Auguſtini admonemur. *Si oculi petulantiam in aliquo veſtrûm aduerteritis, ſtatim admonete, ne malè cæpta progrediantur.* Sicut non qui videret hominem ſubire periculum mortis temporalis, mortaliter peccaret, niſi eum ſeruaret: ita & qui non ſeruaret hominem à periculo mortalis peccati.

Sed contra hanc ſecundã concluſionẽ, quatenus vniuerſalis eſt, arguitur. Super illis verbis euangelij: *Si peccauerit in te frater tuus:* ait gloſſa interlinearis, id eſt, *ſi iniuria te affecerit.* Ergo ſolùm eſt præceptum, vt ſuas quiſque iniurias corripiat, & non alia peccata. Quod confirmatur ex gloſsâ Hieronymi: Si peccauerit in nos frater, & in qualibet cauſa nos læſerit, dimittendi habemus poteſtatem: ſi autem in Deum quis peccauerit, non eſt noſtri arbitrij. Vbi inſinuat, quod peccata in Deum non ſunt materia correptionis, ſed accuſationis potius. Reſpondetur, quod illa gloſſa non intendit limitare præceptum correptionis ad ſolas proprias iniurias: nam Chriſtus, vt diximus, nihil aliud fecit, quam exprimere ordinem præcepti naturalis, quo certè tenemur corripere quæcunque peccata proximi: & ideò non eſt præceptum de his, aut illis peccatis corripiendis, ſed de ordine corripiendi omnia: & maximè quia vanum eſſet corripere propriam iniuriam, poſtquam illata eſt: Imò

verò proprias iniurias, ſi probare poſſumus, non tenemur ſecretò corripere, ſed licet nobis ſtatim in iudicio vindictam petere. Sed ſi recipienda eſt illa gloſſa, intelligenda eſt hoc modo, vt omne peccatum quod fit in præſentiâ meâ, appelletur quodammodo iniuria mea, quia eſt contra pudorem, & reuerentiam meã. Sed verba Hieronymi potiùs attinent ad indulgentiam peccatorum, quam ad correptionem, ſcilicet quod poſſumus dimittere peccata propria: ſed tamen peccata in Deum, aut bonũ commune, vt ſunt hæreſes, & proditiones, denunciare tenemur, vt infra dicemus, ſi ſecretâ correptione ſtatim extingui non poſſunt. Sed omnia ſunt nihilominus materia correptionis, ſi certa ſpes ſit emendæ.

Arguitur tamen ſecundò ex gloſſa Auguſtini ſuper eiſdem verbis: *Si peccauerit in te*, id eſt, *te ſciente*. 2. q. 1. ca. *Si peccauerit*, quæ germana eſt illius textus: ex qua colligitur, quod ſola peccata occulta ſunt materia correptionis, & non publica. Reſpondetur, quod nos ſolùm aſſerimus omne genus peccati eſſe materiam correptionis: ſed Auguſt. loquitur de ordine corripiendi, expreſſo in Euangelio: quod ſcilicet, peccata ſecreta, ſecretò corrigantur, cum illa quæ ſunt publica, poſſint publicè corripi: de quo latiùs q. 7.

Tertia cõcluſio. Tertia concluſio. *Peccata venialia ſingularis perſonæ, niſi ſint per ſe ordinata ad mortalia, non tenemur corripere ſub reatu mortali: ſecus, ſi in republicâ iam percrebuiſſent.* Prima pars probatur: quia nullus tenetur ſeſe de venialib. corrigere, niſi ſub reatu veniali: ergo nec frater tenetur

tenetur corripere fratrem ab illis ſub reatu mortali. Et de huiuſmodi venialibus puto intelligi Palu.3.diſ.19. quando dicit, *quod de veniali non eſt neceſſaria correptio*. Qui tamen poſſet fratrem emendare à conſuetudine leuiter mentiendi aut iurandi, teneretur quidem, aliàs peccaret venialiter: illud enim etiam eſt quodammodo lucrari fratrem. Et hoc eſt præceptum Chriſti, Io.13. *Si ego laui pedes veſtros, & vos debetis alter alterius lauare pedes*. Per lotionem enim pedum intelligitur ablutio peccatorum venialium, vt notant Doctores ſuper illis verbis præcedentibus: *Qui lotus eſt: non indiget, niſi vt pedes lauet*. Secundam verò partem concluſionis mihi perſuadeo, ſaltem de prælatis. Prælatus enim qui poſſet plebem ſuam à leuibus iuramentis purgare, aut ab alijs conſuetudinibus peccandi venialiter; teneretur id facere ſub reatu mortali. Probatur. Nam prælatis ex officio incumbit cura boni publici; & ideo tenentur notabile damnum publicum ſub reatu mortali purgare, ſi poſſunt: & peccata venialia, quamuis in ſingulis perſonis non ſint notabile malum: tamen quando ſunt frequentia in repub. magni momenti eſt illa extirpare. Et confirmatur. Nam ſi in religione noſtrâ caderent obſeruationes noſtræ: vt puta, fratres paſſim vterentur lineis, veſcerentur carnibus, & ſilentia rumperent, quamuis hæc apud nos nulla ſint peccata: tamen prælatus, qui homini damna reſarcire poſſet, & ad regulam reuocare, teneretur certè ſub reatu mortali id ſatagere. Sed de hoc aliàs, ne

Palud.

Ioa. 13.

lineam correptionis fraternæ tranſgrediamur.

Quarta concluſio. Quarta concluſio. *Tres ſunt circunſtantiæ requiſitæ, vt ſit obligatio corripiendi: ſcilicet cognitio peccati, ſpes emendæ, & opportunitas*: loquitur hæc concluſio de ſolis circunſtantijs, quæ faciunt neceſſitatem, & obligationem corripiendi; nam prudentia, manſuetudo, &c. Sunt circunſtantiæ, vt ritè fiat correptio. Primò requiritur, antequam quis corripiat, vt nouerit fratrem eſſe, aut in peccato mortali, aut in periculo peccandi: vnde Eccl. 11. *Priuſquam interroges, ne vituperes quemquam*. Sunt qui dicant, ſatis eſſe hominem dubitare de peccato fratris, vt debeat ipſum corripere: ſicut ad eleemoſynas corporales non ſolum tenemur quando manifeſta eſt neceſſitas corporis, ſed quando veriſimiliter dubitamus. Sed tamen profectò non eſt par ratio; quoniam in corporalibus nullum eſt periculum, ſi eleemoſyna erogetur non indigenti; at in ſpiritualibus nocet proximo, qui leuiter & temerè iudicans eum eſſe peccatorem obijcit ei peccatum. Verum eſt tamen, quod penſandæ ſunt coniecturæ facientes rem probabilem, & conditiones perſonarum; licet non quandoque inſinuare fratri crimina ſua, de quibus rumor ſpargitur, dummodo prudentiâ, & temperamento id fiat. Hîc tamen admonitos eſſe volo, ſacerdotibus ſanè nullatenus licere, de his, quæ in confeſſione audierunt, peccatorem extra confeſſionem corripere. Vſque adeò enim ſacroſanctum eſt ſigillum confeſſionis, vt niſi in confeſſione, nullo modo liceat peccata expro-

Eccl. 11.

exprobrare, aut inſinuare pœnitenti.

Secunda conditio eſt, *vt ſit ſpes emendæ*; nam aliàs correptio eſſet vana, & ad opus vanum nemo obligatur, & præcepta mediorum ſunt propter conſecutionem finis; *debet namque qui arat: in ſpe arare, & qui triturat, triturare in ſpe fructus percipiendi.* 1. Corint. 9. & Matt. 7. prohibemur *ſanctū dare canibus & margaritas ante porcos proijcere*, & Prouerb. 9. *Noli corripere deriſorem, ne oderit te.* At verò, non debent hinc anſam capere chriſtiani, vt ſint negligentes corripiendi; excuſant non multi negligentiam ſuam cauſantes raram eſſe ſpem emendationis, cum tamen frequentiſſimos contra, ſentiamus emendatos, de quibus malè ſperabamus; vt admonet Aug. 2. 3. q. 4. c. *Nabuchodonoſor.* Vnde prudenti diſtinctione vtendum nobis eſt in propoſito. Aut non quis certus eſt ſufficientibus coniecturis nihil ſe eſſe profuturum; & tunc non tenetur corripere; nam vt inquit Io. c. 5. 1. cano. *Eſt peccatum ad mortem, non dico pro illo, vt roget quis*; ſed tunc locum habet gloſſa ſuper illud Io. 2. *Zelus domus tuæ comedit me*: bono zelo comedit, qui quælibet parua, quæ viderit, corrigere ſatagit: & ſi nequit, tolerat & gemit. Quod ſi quis arguat, quia ſemper erit ſpes proprij præmij ex merito correptionis. Reſpondetur, quod quandò correptio eſt vana, non eſt meritoria. Si verò quis dubitat an proderit, & certus eſt, quod non oberit corripiendo, tunc debet corripere; ſicut medicus quando certus eſt medicinam nihil obfuturam, & dubitat eſſe profuturam, adhibere debet. Hanc regulam docet Aug.

1. Cor. 9. *Math. 7.* *Prou. 9.* *1. Ioa. 5.* *Ioa. 2.* *Pſal. 68.*

Auguſt. Aug. de pœni. diſt. 7. c. *Si quis. Ideo do tibi pœnitentiam, quia neſcio an tibi proderit; nam ſi ſcirem non tibi prodeſſe, non tibi darem*. Et in libro De correptione, & gratia; *Neſcientes quis pertineat ad prædeſtinatorum numerum, & quis non pertineat, ſic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus ſaluos fieri*. Itaque ſolum excuſamur à correptione, quando certi ſumus nihil nos profuturos: quia debet qui arat, in ſpe arare: ſed quando opinamur ſub dubio nos poſſe prodeſſe, corripere debemus: aliàs qui obſeruat ventum, non ſeminat, & qui conſiderat nubes, nunquam metet.

Sed quid, ſi quis timet potius corripiendo obeſſe quam prodeſſe? Tunc, aut timet obeſſe non ſolùm peccatori, qui indurabitur, ſed bono communi & religioni: & tunc ceſſandum eſt à correptione. Verbi gratiâ, Vereor ſi corripiam impudentem & perditum hominem, blaſphematurum nomen Dei, aut ſi ex ſacris illum admoneam litteris, contempturum, & falsò interpretaturum: ceſſandum eſt tunc à correptione, quia bonum commune, & maximè religionis, præferendum eſt bono particulari, & illud eſſet dare ſanctum canibus & mittere margaritas ante porcos: *non enim canes, aut porci cenſentur; quibus nihil prodeſt diſciplina, ſed qui illam impugnant, contemnuntque*.

Auguſt. Verba ſunt Aug. lib. 2. de ſermone Domini in monte. ca. 31. *Canes pro oppugnatoribus, porcos pro contemptoribus, non impropriè accipimus*. At, ſi quis timet obfuturum ſolum peccatori in temporalibus, quia ſi corripio, verbi gratiâ, fratrem, maximè inde triſtitiâ &

pudore

pudore affectus,infirmabitur, aut aliud detrimentum incurret:tunc adhibenda eſt cautela, vt quàm minimo damno fieri poſſit, correptio fiat. Nihilominus non eſt propterea ceſſandum, quia bona ſpiritualia præferenda ſunt temporalibus, ſecundum illud Matt. 5. *Expedit tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis.* *Math. 5.*

Hoc veruntamen habet quæſtionem: ſi quis timet obeſſe ſoli peccatori in ſpiritualibus corripiendo, an debeat nihilominus corripere? Ad cuius partem affirmatiuam formatum eſt ſecundum argumentum principale. San. Tho. 2.2. q. 33. art. 6. diſtinguit duplicem eſſe correptionem. Alteram iudicialem, quæ pertinet ad prælatos: & hæc non eſt dimittenda propter turbationem delinquentis, etiam ſi ſit incorrigibilis, ſed puniendus eſt ex ordine iuſtitiæ propter bonum publicum. Alia eſt correptio fraterna: & dimittenda eſt quando timetur turbatio, & maior peruerſio peccatoris. Vnde nos poſſumus colligere, quod quando peccatum eſt in perniciem publicam, aut in præiudicium tertij, vt hæreſis, aut proditio, aut cum quis machinatur occidere alium; tunc, quamuis timeatur turbatio & obduratio peccatoris, eſt denunciandum illi, qui poteſt prodeſſe, & non obeſſe, ſi peccatum eſt ſecretum, & ſi ſit probabile, poteſt etiam denunciari vt puniatur correptione iudiciali, vt latiùs explicabimus quæſt. 7. Sed ſi peccatum non eſt huiuſmodi: tunc, ſi timetur induratio fratris, & lapſus in peiora, *S. Thom.*

nulla

nulla eſt neceſſaria correptio: Nam iudicialis non eſt tunc neceſſaria: & fraterna, quia ſolùm ordinatur ad emendationem fratris, eſſet tunc pernicioſa. Vnde Aug. 1. de ciui. Dei, c. 9. *Si propterea quis obiurgandis & corripiendis malè agentibus parcit, quia eiſdem ipſis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, conſilium eſt charitatis*. Et hoc intendit Sapiens, dicens: *Noli arguere deriſorem, ne oderit te*, vbi gloſſa: *Non eſt timendum, ne tibi deriſor, cum arguitur, contumelias inferat: ſed hoc potius prouidendum, ne tractus ad odium inde peior fiat*. Sed eſt magnum argumentum, quod licet peccatum non ſit in præiudicium reipublicæ, nec tertiæ perſonæ, non obſtante timore maioris indurationis & peruerſionis, peccator ſit corripiendus. Chriſtus enim præcipit corripere fratrem: primò, ſecretò; mox adhibere teſtes: deinde denunciare: & tandem pertinacem excommunicare. Ergo quamuis nulla ſit ſpes emendæ, corripiendus eſt frater, vt de pertinacia excommunicetur. Et Chriſtus loquitur illic de correptione fraterna, quæ eſt reſpectu cuiuſcunque peccati, Panorm. in c. *Nouit. de iudic.* propter hoc argu. tenet, quod non eſt ceſſandum à correptione, licet non ſit ſpes correctionis: imò quamuis timeatur peccatorem futurum eſſe deteriorem: quia tunc debet denunciari propter bonum exemplum aliorum. Sed certè hoc ſolùm eſt verum, quandò peccatum eſt publicum, aut vergit in detrimentum aliorum, aliàs falſum eſt, vt iam modo probatum eſt.

August. *Prou. 9.* *Panorm.*

Reſpondetur ergo ad argumentum, quod

Chriſtus

Chriſtus in illo præcepto ſemper ſupponit ſpem emendæ, vt certè habenda eſt, eſſet enim nequiſſimus, qui poſt exhortationem amici, & adhibitionem teſtium, & denunciationem, non obediret eccleſiæ. Vnde tamquam rariſſimum addit Chriſtus, *Si eccleſiam non audierit* (ſcilicet vt ſperabatur) *tunc ſit ſicut ethnicus* &c. Vnde, ſi à principio timetur potius peruerſio fratris, quàm ſperetur emendatio, ceſſandum eſt à correptione.

Tertia & poſtrema concluſio, *vt quis ſit obligatus corripere, debet eſſe opportunitas, primò ex parte perſonæ, vt non ſit alius qui commodius corripere poſsit*; poſſit, inquam, de potentiâ (vt dicunt) proximâ, nam quamuis ego nouerim alios adeſſe, qui meliùs corripere poſsint, vt eſt prælatus, aut doctor; tamen video negligentes eſſe. tunc ego teneor; quemadmodum cum video hominem grauem pati neceſſitatē, licet ſint parentes & cognati, qui ſubleuare poſsint miſeriam hominis, video tamen eos non facere, tunc ego teneor. Nec tamen quamprimùm videmus fratrem in peccato, tenemur corripere: quia forſan ſine correptione ipſe emendabitur. Requiritur præterea opportunitas temporis: nam ſi vis hominis recenter iniuriâ affecti feruētem bilem extinguere, nihil aliud facias, quam igni adhibere ligna. Vnde Auguſt. li. de ciuit. Dei, cap. 9. *Si quis obiurgandis & corripiendis malè agentibus parcit, quia opportunum tempus inquiritur, non videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed conſilium charitatis,*

3. Concl.

Auguſt.

Sed vtrum liceat, aut expediat quandoque

perditum hominem permittere in peiora prolabi crimina, vt ignominiâ peccatorum cõfuſus faciliùs reſipiſcat & emendetur? Eſt enim pro parte negatiuâ argumentum, quod cum peccatum ſit offenſa Dei, non eſt propter aliquem finem permittendum. Videtur namque, quod quemadmodum *mala non ſunt facienda vt inde veniant bona*: ita nec ſunt permittenda.

Reſpondetur. Deus, qui nunquam permittit malum niſi propter bonum, bifariã permittit mala. Vno modo in pœnam priorum peccatorum: ſicut gentes, eò quod eum non glorificauerunt, tradidit in reprobum ſenſum, vt dicit Apoſt. Rom. 1. & hac ratione non licet nobis permittere peccatum, quod euitare poſſumus: nõ enim pertinet ad iudicium humanum punire homines illà viâ. Alio modo permittit Deus peccata, vt cautiùs homo viuat, ſicut forſan permiſit peccatum Petri: Nam, vt habetur Eccle. 42. *Melior eſt iniquitas viri* (ideſt hominis prudẽtis, & fortis) *quam mulier* (ideſt homo ignauus, & imprudens) *benefaciens*: quia ille ex peccato cautiùs reſurgit; hic verò ex boni operis complacentiâ vanâ ſecurus, periculoſiùs cadit. Et hac ratione licet nobis aliquãdo permittere peccatorem ad tẽpus peiùs cadere, vt cautiùs reſurgat: nam correptio eſt propter emendationem, & ideò facienda eſt vt meliùs conducit ad illum finem. Nec eſt idem, propter bonũ permittere malum: quod, propter bonum facere malum.

Rom. 1.

Eccle. 42.

Quinta concluſio.

Quinta concluſio colligitur ex ſuperiorib. *Omiſsio correptionis trifariam contingit. Quandoque*

doque enim eſt officium, & virtus charitatis: quãdoque peccatum veniale: & quandoque mortale. Concluſionem hanc colligit S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 2. ex Auguſt. 1. de ciui. Dei, cap. 9. Et prima quidem pars facilis eſt: nam, quamquã omiſsio correptionis, quando eſt neceſſaria, peccatum ſit genere mortale, vt dictum eſt; tamen ſi omittatur propter cauſas expreſſas in tertiâ concluſione, eſt virtus. Secunda & tertia pars habent plus difficultatis apud S. Tho. *S. Thom.* & Doctores. Verba S. Thomæ ſunt hæc. *Fraterna correptio prætermittitur cum peccato mortali, vt dicit Auguſt. quando formidatur iudicium vulgi, & carnis excruciatio, vel peremptio: dummodo hæc ita dominentur in animo, quod fraternæ charitati præponantur. Et hoc videtur contingere; quando aliquis præſumit de aliquo delinquente probabiliter, quod poſſet eum à peccato retrahere: & tamen propter timorem, vel cupiditatem prætermittit. Sed alio modo omiſsio eſt peccatum veniale, quando timor, & cupiditas tardiorem faciunt hominem ad corripiendum: non tamen ita quod ſi hoc conſtaret, quod fratrem poſſet à peccato retrahere, propter timorem vel cupiditatem dimitteret, quibus in animo ſuo præponit charitatem fraternam.* Hæc S. Thom. Et ſimilia verba dicit Richard. & omnes *Richard.* Theologi in 4. diſtinct. 19. quos ſequuntur Canoniſtæ. Quæ verba profectò ſubobſcura ſunt.

Pro quorum expoſitione quæritur, Vtrum *Quæſtio* quotieſcunque quis omittit corripere fratrem *præcipua.* timore mortis, peccet mortaliter? De qua quæſtione ſunt duæ per extremum opiniones: in

quarum medio, vt puto, conſiſtit veritas. Vna eſt, quod quotieſcunque quis omittit corripere timore mortis, peccat mortaliter. Ita inter alios expreſsè opinatur Gab. lect. 74. fol. 166. *Si quis*, inquit, *probabiliter crederet ſe poſſe fraterna correptione retrahere adulteram ab adulterio, & timet adulterum, ne ab eo occidatur, & metu mortis omittit, peccat mortaliter: & ſic in ſimilibus.* Altera opinio eſt, quod nunquam priuata perſona peccat mortaliter omittendo correptionem, niſi quando conſentit, & cooperatur peccato. Ita opinatur Fran. Maironis ſuper verbis Auguſt. cõmemoratis, Veritate 7. Adr. qu. de cor. frater. licet non ponat tam expreſſum exemplum ſicut Gabriel, tenet tamen opinionem Gabrielis. Et ambo videntur ſibi manifeſtè elicere illam opinionem ex verbis Aug. & S. Th. nam dicit Auguſt. bonos flagellari, quia omittunt corripere, eo quod formidatur carnis excruciatio, vel peremptio: quod S. Th. exponens, dicit, quod quãdo quis probabiliter præſumit, quod poteſt alium auertere à peccato, & omittit propter cupiditatem, vel timorem, peccat mortaliter. Et ratio inſinuatur manifeſta, quia tunc poſtponitur charitas vitæ corporali: Nã ordine charitatis tenemur magis diligere vitam ſpiritualem proximi, quàm corporalem propriam. Et Caietanus illic dicit, quod ex quacunque cauſa quis omittat correptionem, non eſt peccatum mortale, ſi ſaluetur in præparatione animi, quod ſi crederet alium poſſe retrahere à peccato, omnia poſtponeret charitati. Vbi deſignat vniuerſalem concluſioné,

Gabr.

Adria.
Mairon.

Caiet.

quod

quod quicunque & quotieſcunque credit probabiliter ſe poſſe corrigere fratrem, quacũque cauſa omittat, peccat mortaliter. Sed, quidquid ſit de alijs, puto nec Auguſt. nec S. Tho. id in vniuerſum ſenſiſſe.

Vnde ad euidentiam quintæ concluſionis ſtatuimus ſextam. *Perſona priuata nullum eſt peccatum, timore mortis, aut amiſsionis notabilis famæ, aut bonorum exteriorum, ceſſare à correptione, vbi correptio non eſt ſimpliciter neceſſaria, quamuis certum ſit correptionem profuturam. verbi gratia*; In caſu poſito Gabrielis, quo quis timore mortis ceſſaret corripere adulteram, nullo modo peccaret. Probatur. Pręceptum correptionis, priuatum hominem ſolùm obligat ex charitate, & non de iuſtitia; Sed ad opera charitatis nemo tenetur cum detrimento vitæ, aut cum notabili detrimento bonorum, aut famæ, aut honoris. Ergo nec ad correptionem. Probatur minor. Nullus tenetur facere eleemoſynam exiſtenti in extremà neceſſitate, ſi inde ſubſequatur extrema neceſſitas propria: & vniuerſaliter, quando eſt grauis neceſſitas proximi, nullus tenetur incurrere tantàm neceſsitatem, vt ſuccurrat alienæ. *Sexta concluſio.*

Sec. probatur. Quando correptio mea non eſt ſimpliciter neceſſaria; quia videlicet frater poteſt ſe corrigere ſine correptione mea; tunc ego non poſtpono charitatem proximi vitæ meæ, quamuis ceſſem corripere, timore mortis: quia tunc vita mea non eſt illi ſimpliciter neceſſaria. Et eàdem ratione, ſi quis ſine periculo honoris mei, & bonorum

 meorum,

meorum, ipſe poteſt ſe corrigere, ego nō præpono bona mea charitati, quamuis non exponam illam pro correptione; quemadmodum, ſi quis comminaretur ſe peieraturum, aut furaturum citra extremam neceſſitatem, niſi darē illi bona mea; ego nihilominus nō teneor dare, vt ſeruem illum à peccato; quia ille ex malitia peccat, & non ex neceſſitate bonorū meorum: ſed correptio mea nunquam eſt ſimpliciter neceſſaria peccatori, ſaltem vbi peccatum non procedit ab ignorantia (de quo ſtatim) nam quicunque cognoſcit ſe eſſe in peccato, ſolo auxilio diuino poteſt intra ſe conuerti. Ergo tunc non poſtpono charitatem proximi vitæ meæ corporali, quamuis timore mortis ceſſem corripere. Tertiò probatur concluſio ex vniuerſo hominum, & ſapientium ſenſu; vnde magnum ſumimus in moralibus argūmētum. Qui enim timore mortis omittit corripere, à nemine profectò argueretur peccati; quamquam, ſi quis poſtponeret vitam vt emēdaret fratrem, laudaretur de opere ſupererogationis & conſilij.

Et quartò arguitur. Quia ſecundum Doctores, nemo obligatur baptizare puerum cum periculo propriȩ vitæ: ſaltem quando periculum eſt ab extrinſeco, puta, ex malitia tyrāni prohibentis me baptizare puerum. Ergo à fortiori, nec teneor cum tali periculo corripere fratrem: nā maior eſt neceſſitas puero baptiſmi, quam adulto correptionis. Et hæc omnia confirmantur. Nam iugum Domini ſuaue eſt, qui non obligat nos ad opera difficillima: Sed eſſet difficillimum in vniuerſum priuatos homines

homines obligare, vt vitam exponerent pro correptione. Imò, credo, nec tenemur corripere cum magno periculo honoris: aut cum magna iactura bonorum temporalium. Et cōfirmatur ſecundò ex ſententia S. Thom. 2. 2. quæſt. 26. art. 5. vbi quærit, An teneatur homo diligere ſalutem ſpiritualem proximi, potiùs quàm corpus proprium? & facit tertium argumentum ad partem negatiuam: quia homo non tenetur exponere vitam corporalem pro ſalute ſpirituali proximi, ſed hoc eſt perfectorum: & reſpondet concedendo: *Quia*, inquit, *non eſt tanta cura nobis vitæ ſpiritualis proximi, quanta eſt corporis proprij, niſi in caſu quo quis tenetur prouidere ſaluti illius*. Quod intelligit, quando alicui incumbit ex officio: vel quando vita noſtra eſt ſimpliciter neceſſaria ſaluti proximi: aliàs exponere vitam pro correptione, pertinet ad perfectionem charitatis. *S. Thom.*

Septima concluſio: *Prælatus aliquando tenetur pro correctione ſubditorum exponere vitam, etiam vbi peccata non procederent ex ignorantia.* Nam, quamquam tunc nō eſt vſque adeo ſimpliciter neceſſaria eorum correptio: tamen, quia ratione officij incumbit illi correptio, fieri poteſt, vt vbi priuatæ perſonæ fuerit conſilium ponere vitam pro fratre, prælato ſit præceptū ponere illam pro filio. Vnde de omnibus in vniuerſū amicis ait Chriſtus, Ioan. 15. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis:* quaſi hoc ad perfectionem pertineat: ſed de paſtoribus ait, Ioan. 10. *Paſtor bonus animam ſuam* *Septima concluſio.* *Ioan. 15.* *Ioan. 10.*

ponit pro ouibus ſuis: quaſi hoc pertineat ad neceſſitatem.

Dubium. S. Thom. Sed tunc eſt dubium quid ſentiat. S. Tho. in illis verbis allegatis, ſcilicet. *Quia ſi quis præſumit de alio, quod poſsit eum à peccato retrahere, & omittit timore peremptionis, aut excruciationis carnis, peccat mortaliter: quia vitam corporalem præponit charitati proximi*? non enim ſolum loquitur de prælatis, ſed de vniuerſis hominibus.

Reſpondetur, quod ſi daretur caſus, quo vita corporalis priuati hominis eſſet ſimpliciter neceſſaria ſaluti ſpirituali proximi, tunc nõ dubito quin teneretur ille mori pro correptione fratris. Et hic eſt ſenſus S. Thomæ: nam aliàs præponeret vitam charitati. Sed neſcio an talis caſus neceſſitatis correptionis poſsit occurrere; nam ſi peccatum procedit ex malitia, aut paſsione, ipſe peccator ſe poteſt corrigere, poſtquam cognoſcit ſe eſſe in peccato: & ſi ex ignorantia inuincibili, tunc non eſt peccatum: & ſi ex ignorantia vincibili, tunc ipſe tenetur quærere Doctorem. At verò in tali caſu, ſi quis peccat ex ignorantia vincibili &, quærat Doctores, qui illum inſtruant; tunc credo quemcunque, etiam priuatum, teneri, nõ obſtante periculo mortis, docere illum veritatem, ſi non ſit alius, qui corripiat: nam ille eſſet caſus ſimpliciter neceſſitatis. Et præterea, tenetur quis pro bono communi corripere, non obſtante periculo mortis. Vt ſi hæreticus peruerteret chriſtianos perſuadendo falſa dogmata, quicunque, qui commodè poſſet, teneretur, non obſtante periculo

riculo mortis obijcere ſe huiuſmodi malo.

Sed nunc reſtat dubium, vtrum vnquam priuata perſona peccet mortaliter, omittendo correptionem, niſi quando correptio eſt ſimpliciter neceſſaria, vt expoſitum eſt? Nam ſi hoc eſſet verum, rariſſimè occurreret neceſſitas huius præcepti: quod tamen nobis ſummoperè commendauit Chriſtus redemptor noſter, quinimo lex ipſa naturalis. *Dub. 2.*

Ad hoc reſpondet octaua concluſio. *Non ſolùm quando correptio eſt ſimpliciter neceſſaria, ſed etiam de peccatis communibus, quæ non procedunt ex ignorantia, tenetur priuatus homo fratres corripere ſub reatu mortali, quando id fieri poteſt ſine notabili detrimento vitæ, aut bonorum temporalium.* Probatur. Correptio obligat ſicut reliquæ eleemoſynæ; præceptum autem eleemoſynæ non ſolùm obligat in extrema neceſsitate, ſed etiam in graui neceſsitate, de ſuperfluo: At, quando peccatum naſcitur ex paſsione vel malitia, quamuis peccator non ſit in extrema neceſſitate correptionis, quia poſſet ipſe reſipiſcere; tamen eſt in graui neceſsitate, quia difficilè homines emendantur ſine correptione. Et ſicut in diuitibus cenſetur ſuperfluum diuitiarum illud, quod citra graue detrimentum poſſunt elargiri: ita in correptione, quando quis facili negotio, & ſine detrimento poteſt corrigere fratrem, tunc tenetur ſub reatu mortali corripere: namaliàs negligit ſalutem fratris, quod repugnat charitati. *Octaua concluſio.*

Noua,

Nona, & poſtrema concluſio. *Multis modis contingit omiſsionem correptionis eſſe peccatum veniale.* Primò, quando quis omittit, putans ſe nihil poſſe proficere, tamen leuibus coniecturis perdit ſpem: aut quando ex aliquo metu ceſſat corripere, qui tamen eſt leuis, & multis alijs modis.

Ad primum argumentum principale reſpõdetur, quod Apoſtolus non præcipit importunè corripere, ac ſi non debeat expectari opportunitas: quia correptio eſt actus virtutis, quæ requirit circunſtantiam temporis: ſed importunè intelligitur, quantum ad æſtimationem perditorum hominum, quibus ſemper prædicatores, & correctores ſunt importuni. Et idem dicendum eſt ad illud: *Clama, ne ceſſes,*
Iſai. 58. Iſai. 58.

Ad ſecundum argumentum latè reſponſum eſt concluſione quartâ: ſed ad formam illius dicendum, quod quando ex correptione timetur ſcandalum publicum, aut maior peruerſio peccatoris, ceſſandum eſt. Et ad
Hierony. illud Hieronymi: *Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur*: reſpondetur dupliciter. Primo, quantum ad veritatem vitæ, homo non debet facere contra præcepta Dei, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, propter ſcandalum aliorum. Poſſumus tamen prætermittere opera conſilij, quæ non ſunt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem
1. Cor 8. propter ſcandalum, ſecundum illud 1. Cor. 8. *Si eſca ſcandalizauerit fratrem meum, carnes in æternum non manducabo*. Quare, cum præceptum correptionis ſit propter emendationem

nem fratrum, ceſſante fine, ceſſat præceptum: & ita non relinquitur veritas vitæ, ſi ad vitandum ſcandalum, vel peruerſitatem fratris, dimittatur correptio. Sed quantum ad veritatem doctrinæ, non debet homo ceſſare à prædicatione veritatis propter ſcandalum Phariſæorum, exemplo Chriſti. Matth. 15.

Ad tertium latè reſponſum eſt ſextâ, & ſeptimâ concluſionibus: quando, ſcilicet timore mortis licet omittere, quando verò non. Sed ad verba Auguſt. 1. de ciuit. Dei, dupliciter poſſumus reſpondere. Primò, quod verba illa non ſonant eſſe peccatum mortale omittere correptionē timore mortis: ait enim quod propterea boni flagellantur cum malis, quia omittunt corripere, eo quod timetur peremptio: & loquitur de flagellis temporalib. Quare non intelligit, niſi quod eſt forſitan peccatum veniale: & ideo illos qui ita omittunt, vocat bonos. Sed quia S. Thomas & Richar. & omnes, gloſſant illud eſſe peccatum mortale, exponatur, vt dictum eſt in ſeptimâ concluſione, de prælatis: aut quando correptio eſt ſimpliciter neceſſaria.

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

Vtrum omnes in vniuerſum homines, quoſcunque peccatores corripere teneantur?

SVMMARIVM.

1 *Omnes in vniuerſum mortales modò ſint rationis compotes, tenentur præcepto correptionis.*

2 *Omnes tenentur quoſcunque cuiuſuis legis, & ſortis homines corripere: ita vt chriſtiani teneantur corripere infideles, & vice verſa.*

3 *Prælati arctiùs tenentur præcepto correptionis quàm priuati homines.*

4 *Quilibet tenetur corripere domeſticos potiùs, quàm extraneos.*

5 *Subditi ſtrictiùs obligantur corripere prælatos, quàm alios fratres, aut priuatos homines.*

6 *Peccatores cuiuſcunque generis ſint, tenentur præcepto correptionis, atque adeo cum ſunt in peccato, poſſunt corripere.*

TErtiò in hoc membro quæritur, Vtrũ omnes in vniuerſum homines, quoſcunque peccatores corripere teneantur? Ad partẽ negatiuam arguitur primò. Præceptum correptionis Matthæ. 18. ſoli Petro, tanquam prælato eccleſiæ, datum eſt, & Matt. 5. ſolis Apoſtolis (quibus ſuccedunt epiſcopi, c. *Quorũ vices*

68. diſt.) & cæteris diſcipulis (quibus ſuccedunt inferiores prælati, c. *In nouo* 21. diſt.) dictum eſt: *Vos eſtis ſal terræ: vos eſtis lux mundi* & in veteri lege, Ezech. 3. & inferius 33. ſoli ſpeculatores ideſt prælati, admonentur illis verbis: *Si dicente me ad impium, morte morieris, non annunciaueris ei, vt auertatur à via ſua impia, ipſe impius in iniquitate ſua morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram.* Vnde Hieronymus: *Sacerdotes*, inquit, *Studeant illud Euangelij implere: Si peccauerit in te frater tuus.* Ergo ſoli prælati obligãtur præcepto correptionis, quod officio paſtoris, quales ipſi ſũt, maximè congruit. Et ratione naturali confirmatur; nam inferiora hæc, cælorum influentiâ, & motu gubernantur, & prælati in ſacra ſcriptura cælorum nomine per metaphoram cenſentur, qui enarrant gloriam Dei. Ezech. 33. Hieronym.

Secundò arguitur, quod non teneamur corripere quoſcunque peccatores. Correptio vt dicemus quæſt. ſequenti, procedit vſque ad denunciationem, quæ fit prælato: ſed multi ſunt qui nõ habent prælatum, vt Papa, niſi in materiâ hæreſis, vt habetur, ca. *Si Papa* 40. diſt. & infideles, de quibus Paulus 1. Cor. 5. *Quid mihi*, inquit, *de hìs qui foris ſunt iudicare*? & vſurarios, qui permittuntur ab Eccleſia, vanum eſſet corripere, poſtquam vanum eſſet denũciare, imò meretrices videtur eſſe pernicioſum corripere; nam, vt inquit Augu. *Tolle meretrices, & omnia turbabis libidine*; & hæreticos poſt primam, & ſecundam monitionem præcipit Paulus euitare Tit. 3. imò nec cum excommunicatis licet communicare, vt dicit 1. Cor. 5. Auguſt.

Pau. 1. Cor. 5. Ergo nec illos licitum cuiquam eſt, corripere.

Tertiò arguitur. Subditis non licet prælatos ſuos corripere. Ergo non omnes tenentur præcepto correptionis reſpectu omniũ. Probatur antecedens. Correptio, vt nomen ſonat, fieri non poteſt ſine increpatione: ſed Paulus

1. Timot. 5 primæ Timo. 5. *Seniorem*, inquit, *ne increpaueris, ſed admone vt patrem.* vnde Exod. 19. *Be-*

Exod. 19.

2. Reg. 6. *ſtia, quæ tetigerit montem, lapidabitur.* Et 2. Reg. 6. Oza percuſſus eſt à domino, quia tetigerat arcam, cum ſe inclinaret ad caſum, vbi ſignificantur prælati, qui & latores legis sũt, & cuſtodes: ſicut in monte dabatur lex, & in arcâ cuſtodiebatur.

Quartò & poſtremò arguitur. Peccatoribus non eſt ius alios corripiendi. Ergò non tenentur hoc præcepto: aliàs vtroque modo peccarent, & corripiendo, & non corripiendo: & ſic daretur perplexitas, quæ tamen eſt impoſſibilis in lege Dei. Probatur antecedens. Chriſtus reprehendit, eos qui vident feſtucam in oculo fratris, & non vident trabem in oculo

Rom. 3. proprio, & Pau. Ro. 2. *In quo aliũ iudicas, teipſum condemnas* & Pſal. 49. *Peccatori autem dixit*

Pſal. 49.

Deus: quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Et de pæn. diſt. 6. c. 1. §. *Sacerdos. Potentiſsimum crimen eſt ſacerdotum, qui non priùs ſe iudicant, quam alios*

Iſido. *ligant.* & Iſidorus de ſummo bono: *Non debet vitia aliorum corrigere, qui eſt vitijs ſubiectus*. Et ratione id confirmatur: quia correptio eſt officium charitatis: peccator autem qui corripit alium, cum ſe non corrigat, non

videtur

videtur ex charitate facere, ſed ex ſuperbia: nam in quo quis ſe non diligit, non præſumitur alium diligere.

Sed in contrariũ eſt decretum Anacleti Papæ c. 24. q. 3. *Tam ſacerdos, quàm reliqui fideles, omnes ſummam debent habere curam de his, qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis: aut, ſi incorrigibiles appareant, ab eccleſia ſeparentur.* *Anacle.*

QVæſtio hæc duo inſinuat: Primũ, an omnes attingat præceptum correptionis: alterum, an vniuerſis peccatoribus teneamur id officium præſtare? Ad quam quæſtionem reſpondetur ſex concluſionibus.

Prima. *Omnes in vniuerſum mortales, modo ſint rationis compotes, tenentur præcepto correptionis.* Duplex enim eſt correptio vt q. 1. adnotauimus. Altera, quę eſt actus iuſtitię: & hæc quia procedit vſque ad condemnationem, & vindictam, atque adeo vim habet coerciuam, ſolis principibus incumbit, & prælatis publicam habentibus auctoritatem, qui, vt habetur 1. Pet. 2. *Sunt tanquam à Deo miſſi ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorũ*: vnde Apoſt. Rom. 13. *Non ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit.* Altera verò eſt correptio, quę eſt actus charitatis, cuius finis eſt emendatio fratris, de qua & mota eſt præſens quęſtio, & reſpondet prima concluſio, quæ facilè colligitur ex ſuperioribus. Præceptum enim illud euangelicum charitatis: *Diliges dominum Deũ tuum, & proximum tuum ſicut te ipſum*, omnes mortales in vniuerſum attingit lege naturæ: *Prima concluſio.* *1. Pet. 2.* *Rom. 13.* *Math. 22.*

Sed

Sed correptio eſt opus charitatis, & neceſſarium, vt iam manifeſtatum eſt. Ergo omnes mortales ligat: atque adeo, non modo Chriſtiani tenentur hoc præcepto, ſed quæuis gentes, quâcunque lege, aut ſectâ viuant. Et ſecundò probatur. Ad eleemoſynas corporales omnes in vniuerſum mortales lege naturæ ſunt aſtricti. Ergo ad ſpirituales, qualis eſt fraterna correptio. Et tertiò probatur. Quemadmodum in corpore duplex eſt habitudo, ſcilicet capitis ad membra, & membrorum ad inuicem: & in exercitu alia eſt habitudo ducis ad milites, cui ex officio incumbit exercitum gubernare: alia verò ſingulorum ad ſingulos milites, qui ſeſe mutuo protegere tenentur: ita in humanâ republicâ, & in militiâ ſpirituali, qualis eſt vita hominis ſuper terram, præter curam, quæ prælatis ex officio, & ex iuſtitiâ incumbit, eſt mutua neceſsitudo, & charitas inter ciues, vt ſe inuicem ope, & conſilio iuuent.

Secunda concluſio.

Secunda concluſio. *Omnes tenentur quoſcunque cuiuſuis legis, & ſortis homines corripere: ita vt Chriſtiani teneantur corripere infideles, & vice verſa.* Probatur. Nam actus potentiæ, & virtutis extẽditur ad omnia, quæ cõtinentur ſub obiecto illius potentię, aut virtutis, vt viſio extẽditur ad omnes colores; Sed charitas extenditur in vniuerſũ ad omnes homines. Ergo præcepto correptionis (quod eſt charitatis) cuncti tenentur quoſcunque alios corripere. Et confirmatur ex verbis Euãgelij: *Si peccauerit in te frater*; omnes enim mortales ratione creationis cẽſentur fratres, ſecundum

illud

illud Math. 23. *Vnus eſt magiſter veſter, omnes autem vos fratres*; quare, non modo Chriſtiani dicuntur fratres, *qui lauacro regenerationis in filios Dei adoptantur*, vt ait Chryſoſt. ſuper epiſt. ad Hebr. & refertur 11. q. 3. c. *Ad menſam* ſed & infideles ſunt proximi noſtri, vt eſt glo. c. *Charitas*, de pæn. diſt. 2. *Math. 23.* *Chryſoſt.*

Tertia concluſio. *Prælati arctiùs tenentur præcepto correptionis, quàm priuati homines*. Itaque præter præceptum iuſtitiæ, quo peculiariter prælati tenentur correptione iudiciali arcere ſubditos à peccatis, præcepto charitatis magis tenentur, quam priuati homines. Quæ ſententia eſt S. Tho. 2. 2. quæſt. 33. art. 3. ſecundum Auguſt. 1. de ciui. Dei, cap. 9. Concluſio hęc, vt reor, ſatis comprobatur rationibus & teſtimonijs, quæ in primo argum. principali adducta ſunt, nam, vbicunque ſacræ paginæ, mentio incidit huius præcepti, prælati peculiariter deſignantur. Et ſecundò probatur ratione. Nam prælatus, eo quod eſt perſona publica, & eſt cuſtos iuſtitiæ, vt dicit Ariſt. 5. Eth. & exemplar populi, ad omnia opera præceptorum, cuiuſcunque ſunt virtutis, arctiùs tenetur ratione ſtatus, quàm populus. Et tertiò probatur. Prælatus (vt inquit) illic Ariſt. tenetur proprio officio bonos facere ciues; ergo arctiùs tenetur quocunque præcepto, quod inſtitutum eſt ad correctionem, & emendationem ciuium: Sed pręceptũ correptionis fraternæ ad hunc finem ordinatur. Ergo ſtrictiùs ligat prælatos, quàm plebem. Et quartò id confirmatur: Prælatus tenetur magis diligere filios, quã priuati homines *Tertia concluſio.* *S. Thom.* *Auguſt.*

alios fratres: vnde Chriſtus Ioan. 21. non cõmiſit Petro gregem ſuum, antequam tertiò ipſum interrogaret, an ſe plus alijs diligeret. Ergo ad opera charitatis, qualis eſt correptio, maiori vinculo tenetur erga filios, quàm fratres erga ſe inuicem. Quòd poſtremò confirmatur. Nam quemadmodum quiſque eleemoſynas corporales potiùs tenetur filijs, & domeſticis elargiri, quam extraneis; ita prælatus, qui eſt pater ſpiritualis, tenetur ſpirituales eleemoſynas filijs impendere, magis quam priuatus homo alijs fratribus.

Dubium. Sed dubium eſt circa hanc concluſionem, an aliquid teneãtur facere prælati præcepto correptionis fraternæ, amplius quam priuatus homo?

Caiet. Dominus Caietanus 2. 2. quæſt. 33. art. 2. quamquam concedat concluſionem hanc, negat tamen prælatum teneri præcepto correptionis fraternæ, inquirere peccatores, magis quàm vnus de plebe. Quia hoc, inquit, eſſet obligare prælatum nouo præcepto charitatis; cum tamen præter præceptum iuſtitiæ, quo tenetur corrigere tãquam iudex, non habeat particulare præceptum correptionis fraternæ, niſi quod habet priuatus homo.

Reſp. Nihilominus, vt arbitror, prælatus præter præceptum iuſtitiæ, quo tenetur inquirere tanquam iudex diffamatos de crimine, vt dicemus inferiùs; tenetur præcepto fraternæ correptionis oculatiùs vigilare ſuper gregem, quàm vnus de plebe, & accuratiùs inquirere crimina; non quidem ordine iudiciali, vbi non præceſſit infamia, ſed tamen tenetur

eſſe

eſſe magis attentus, vt cõiecturis poſſit rimari crimina ſubditorum; vt fraternaliter corripiat. Et primò, credo eſſe ſententiam S. Tho. contra Caiet. in illo loco quem ipſe exponit, puta, in ſolutione ad quartum. Ait enim S. Thom. quod illud quod debetur alicui determinatæ perſonæ, oportet quod ei expẽdamus, non expectantes quod nobis occurrat, ſed debitam ſollicitudinem habentes, vt eum inquiramus: vnde, ſicut ille, qui debet pecuniam, debet creditorem requirere, cum tempus fuerit; ita qui habet ſpiritualem curam alicuius, debet eum quærere, ad hoc vt eum corrigat de peccato, & manifeſtum eſt, quod non loquitur de correptione iudiciali, ſed de fraterna: vnde ſubiungit, priuatos homines non obligari ad inquirendum corrigenda crimina, quibus ait Aug. de verbis Domini. *Admoneris corripere, non quærendo quid reprehendas, ſed videndo quid corrigas.* *Auguſt.*

Sed probatur adhuc reſponſio noſtra. Nam quamquam non teneatur prælatus nouo præcepto correptionis fraternæ; tamen illo communi præcepto tenetur arctiùs, ob idque ratione illius tenetur facere aliquid, quòd nõ tenentur ſinguli de plebe. Et confirmatur hoc maximè: Prælati præcepto correptionis fraternæ tenentur quandoque exponere vitam vt corripiant ſubditos, quando frater non tenetur vitam exponere pro fratre, vt diximus q. proximâ. Ergo pari ratione tenentur taliter inquirere crimina, qualiter non tenetur frater vt corrigat crimina fratris. Et tertiò confirmatur. Quia propterea apud Ezech. prẹlati di-

cuntur *Speculatores*, quibus officium eſt, vigilare ſuper gregem, quia non ſolùm tenentur præcepto iuſtitiæ inquirere crimina, vt iudicialiter puniantur propter bonum commune; ſed certè quia tenentur habere curam particulariter ſingularum perſonarum, propter bonum priuatum cuiuſcunque & præſertim eccleſiaſtici prælati, quibus cura & ſollicitudo incumbit, non ſolùm peccata punire, quæ in forum publicè deferuntur, ſed occulta etiam peccata fraternaliter emendare, atque adeo purgare corda, & mẽtes ſubditorũ. Quare non ſatis eſt eccleſiaſtico prælato forũ habere cauſarum, vt prætores habent: at maior eorum cura circa doctrinam & fraternam correptionem, quæ à charitate procedit, eſſet collocanda. Sed abſit, vt os ponamus in cælum.

Dubium. Sed dubium eſt ſecundum, circa hanc tertiã concluſionem, vtrùm patresfamilias teneantur maiori vinculo corripere filios, & domeſticos, quàm extraneos?

Quarta concluſio. Auguſt. Reſpondetur quartâ concluſione. *Quicũque tenetur corripere domeſticos potius quàm extraneos*. Concluſio eſt Auguſt. quæ habetur cap. *Duo iſta* 23. quæſt. 4. vbi ponit ſeptem conditiones perſonarum, quibus ab officio incũbit correptio: vt epiſcopus debet corrigere plebem, paterfamilias domum, maritus vxorem, prætor prouinciam, rex regnum, &c. & loquitur de correptione fraterna; nam paterfamilias nõ poteſt corripere familiam, nec vxorem, nec filios, correptione iudiciali, & coerciuâ, quia non poteſt infligere pęnas legis; quare non tenetur arcere ſeruum à con-

cubinâ

cubinâ expellendo eum domo, niſi forſan propter ſcandalum: nec tenetur compellere familiam ad ieiunia eccleſiæ; ſed ſolum tenetur fraternaliter corripere, maiori tamẽ diligentiâ, quam extraneos. Imò verò non tam ſtrictè tenetur ad correptionem fraternam filiorum, aut domeſticorum, quàm prçlatus reſpectu ſubditorum: nam quamquam pater, quantùm ad vitam corporalem, tenetur magis diligere filios, quàm prælatus ſubditos; tamen quantùm ad vitam ſpiritualem, pater ſpiritualis plus aſtringitur diligere ſubditos, & vigilantiùs illis proſpicere, quàm pater temporalis filijs ſuis.

Quinta concluſio. *Subditi ſtrictius obligantur corripere prælatos, quàm alios fratres, aut priuatos homines.* Quod teneantur ſubditi ad correptionem prçlatorum, manifeſtè ſequitur ex concluſione primâ. Duplicem enim correptionem adnotauimus; aliam de iuſtitiâ coerciuam, quâ ſubditi in prælatos vti non poſſunt: aliam fraternam, quç à charitate dimanat, & manifeſtum eſt ſubditos teneri ad charitatem prælatorum. Vnde Grego. in epiſt. ad concilium Nicaſium, quæ refertur 2. quæ. 7. c. *Sicut* (inquit) *laudabile diſcretumque eſt, reuerentiam & honorem exhibere prioribus; ita rectitudinis, & Dei timoris eſt, ſi qua in eis ſunt, quæ indigent correptione, nulla diſsimulatione poſtponere: ne totum (quod abſit) corpus morbus inuadat, ſi languor non fuerit curatus in capite.* Sed quod arctius teneantur prælatos corripere, quàm alios quoſcunque, etiam *Quinta concluſio.*

quam patres naturales, ex vltimis verbis recitatis ſumitur primum arg. Nam accuratiùs tenentur occurrere malo communi, quam priuato; ſed peccata prælatorum vergunt in perniciem publicam: vnde idem Greg. vt habetur 11. q. 3. c. *præcipuè. Scire prælati debent, quòd ſi peruerſa vnquam perpetrant tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt.* Ergo ſubditi accuratiùs obſtringũtur prçlatos corripere, quàm quoſuis alios. Et ſecundò, quia ſubditi propenſiùs tenentur diligere prælatos quantùm ad ſpiritualia, quã quoſcunque alios, etiam quàm patres naturales. Nam ſicut in corporalibus poſt amorem patrum in filios, ſecundum locum tenet amor filiorũ in patres, ita in ſpiritualibus: Sed præceptum correptionis fraternę eſt præceptum charitatis; Ergo preſſiùs obligat ſubditos reſpectu prçlatorum, quàm reſpectu aliorum fratrum. Et tertiò, quia prçlati plus indigent correptione, quam priuati homines: vnde Aug. in regula. *Non ſolùm veſtri, ſed etiam ipſius* (ſcilicet prælati) *miſeremini, qui, quantò in locò ſuperiori; tantò in periculo maiori verſatur.* Quartò id comprobatur. Quia inde grauiùs indigent prælati correptione, quòd rariſſimi ſunt, qui prælatos & maiores corripiant. Nam alij verecundiâ, alij timore, alij ambitione gratię comparandę apud prælatos, à correptione erga prælatos prohibētur: quæ iniquiſſima conditio & ſors infeliciſſima eſt prælatorum, & principum: atque adeò, quantò in ſublimiori gradu ſunt, tantò ſunt hoc beneficio peiùs priuati. At verò, quia iuſtè

Auguſt.

quod

quod iuſtum eſt exequi debemus, vt eſt Deut. 16. plures ſunt obſeruandæ circumſtantiæ in correptione prælatorum, quam priuatorũ hominum. Primò, vt ſumma ratio habeatur famæ, & pudoris eorum: nempe, vt de occultis criminibus occultiſſimè corripiantur. Nam, vt inquit Anacletus, *ſententiâ Cham filij Noe dãnantur, qui ſuorum doctorum, vel præpoſitorum culpam produnt: ceu Cham, qui pudenda patris non operuit, ſed irridenda monſtrauit* 2. qu. 7. c. *Sententia*. Secundò, vt non quicunque de plebe præſumat prælatum corripere, ſed ille qui ſit, & ſpectatæ virtutis, & prudentiæ. Nam ſi homo de plebe, & peccator tentaret corripere prælatum, ille eſſet, vt beſtia, quę tãgit mõtem, & vt Oza, qui non erat dignus tenere arcam. Vnde Greg. in paſtorali: *Sanctorum vitã corrigere non præſumat, niſi qui de ſe meliora ſentit.* *Gregor.*

Quòd ſi arguas contra, quòd aſina reprehendit Balaam. Reſpondetur, inde ſolùm ſumi exemplum, vt quiuis in cauſâ propriâ, cum iniuſtè vexatur à prælato, poſſit interrogare cauſã, vt ſe compurget, ſicut dixit aſina: Cur percutis me, etiã iam tertiò? nonne animal tuũ ſum? &c. Tertiò, qui corripit pręlatũ, maximè epiſcopũ, aut principem; debet id facere cũ reuerentiâ, non increpando, ſed admonendo, vt dicit Paulus: hoc eſt, explicando grauitatem flagitiorum, quę augentur ex dignitate perſonę; & detrimentum ſubditorum, quod patiũtur ex malo exemplo ſuperioris. Vnde Dionyſ. *Dionyſ.* in epiſt. ad Demophilum, eũ reprehẽdit, quòd ſacerdotem irreuerenter correxerat. Quòd ſi

peccata prælatorum fuerint in perniciem reipubl. tunc publicè fas eſt illos reprehendere: primùm, ſi ſit crimen hæreſis, nec Papæ ipſi in hoc parcendum eſt, vt habetur c. *Si Papa* 40. diſt. Vnde Paulus Petro in faciem reſiſtit, Gal. 2. quia ſcandalum dabat gentilibus in fide. Quod ſi quis arguat, quod adhuc in materia fidei, & ſcandali, non licet publicè ſubditis reprehendere prælatum, & gloſſa Hier. illic: *Paulus Petrum reprehendit; quod non auderet, niſi ſe non imparem ſciret.* Reſpondetur, quod omnis fidelis, quantumcunque minimus, cenſetur par cuicunque quãtumcunque maximo, in materiâ fidei, vt poſſit, & debeat ipſum reprehendere, & denunciare. Tanta eſt enim labes illius criminis, quod ad eius accuſationẽ, & ſerui aduerſus dominum, & quilibet criminoſi, & infames aduerſus quemlibet admittãtur, ca. *Præſumunt* 2. quæſt. 7. Nec ſolum in materiâ fidei, ſed quando peccata prælatorum ſunt ſcandaloſa, licet eos reprehendere publicè, vt habetur in c. *Paulus dicit.* eâdem cauſa, & q. Imò Petrus non admiſerat peccatum hæreſis, ſed quia ſcandalum dabat, nec adeo graue, vt eſſet mortale, reprehenſus eſt. Vnde Auguſt. illic. *Petrus exemplum maioribus prabuit, vt ſicubi rectum tramitem reliquiſſent, non dedignarentur à poſterioribus corrigi.* Quinimò Chriſtus ipſe magiſter ſummus, qui peccatum non fecit, voluit legi correptionis ſe ſubijcere, vbi ait: *Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo.* At verò inter priuatas perſonas magis tenemur corripere eos, qui in vita ſpirituali coniunctiores ſunt nobis quam alios:

Hieronym.

Auguſt.

alios: vt religioſi maiorem diligentiam adhibere tenentur corripiẽdis fratribus ſpiritualibus, quam fratribus naturalibus. Atqui in æquali neceſſitate ſtrictiùs obligamur melioribus quàm peioribus: vt ſi homo, aliàs probus, incipit labi, maiori cura tenemur eum ſeruare, quàm perditum hominem. Nam ex genere obiecti propenſiùs tenemur diligere meliores; ſed quia peiores vt plurimum grauiùs indigent correptione, ex hac parte augetur quandoque obligatio reſpectu illorum.

Sexta conclusio. *Peccatores cuiuſcunque generis ſint, tenentur præcepto correptionis, atque adeo, cum ſunt in peccato, poſſunt corripere.* Prima pars probatur. Præceptum charitatis omnes in vniuerſum obligat. Ergo peccatores ratione peccati non liberantur illo præcepto; aliàs commodum reportarent ex peccato. Secunda pars probatur. Duplex eſt correptio, vt dictũ eſt, ſcilicet iudicialis, & fraterna: & à iudiciali correptione multi repelluntur ratione peccati, vt lege cauetur 3.q.4.per totã, & alibi ſæpe in iure, vt videbimus in de accuſ. Infames enim & publici peccatores, & excõmunicati accuſare nõ poſſunt, nec ius dicere; & hoc quia ad publicum iudicium requiritur æſtimatio & opinio probitatis, & iudicis, & accuſatoris, & teſtium, vt fidem faciant: ſed tamen à correptione fraterna nullus repellitur, quia de neceſſitate, & naturâ correptionis ſolùm eſt docere, & perſuadere veritatẽ, quod quicunque mentis, & rationis compos facere poteſt; & cum peccatum rationis vſum non tollat,

Sexta concluſio.

tollat, ſit, vt peccatores non ſint prorſus inhabiles correptioni. At verò peccatum multis modis extenuat, & impedit efficaciam correptionis. Primò, ex parte corripientis, quem indignum reddit, vt alium corrigat, maximè ſi corripiens maioribus criminibus ſit obnoxius. Vnde Hieron. ſuper illud Matth. 7. Quid vides feſtucam, &c. *de his*, inquit, *loquitur: qui cum mortali crimine detineantur obnoxij, minora peccata fratribus non concedunt*. Et ſecundò, ratione conditionis peccati, vt puta, ſi publicus peccator publicè corripit alios, tunc enim non ſolùm correptio nihil prodeſt, imò nocet ratione ſcandali; nam ille non præſumitur corrigere ex charitate, cum ſe ipſum priùs non corrigat, ſed vt per bonam doctrinā propria celet flagitia, vt inquit Chryſoſt. ſuper eiſdem verbis, Matth. 7. Et tertiò ratione periculi. Nam peccator qui aliena peccata obiurgat, inde ſuperbiâ effertur, quòd proximis ſeſe indignè præfert. Vnde Auguſt. in lib. de ſermone Domi. in monte. *Accuſare vitia, officium eſt bonorum & beneuolorum: quòd cum mali faciunt, alienas partes agunt*. Et de peccatore publicè prædicante intelligitur illud Pſalm. *Quare tu enarras*, &c. vbi gloſſa. *Quare communi ſermone ad populum profers aliquid de meâ maieſtate?*

Hieronym. *Auguſt.* *Pſalm. 49.*

Dubium. Sed eſt dubium, vtrùm peccatoribus peccatum ſit corripere? Arguitur enim ad partem affirmatiuam, quia correptio eſt opus charitatis; peccator autem non eſt in charitate; Ergo ſi corripit, nunquam corripit ex charitate.

Reſpon-

Reſpondetur, quòd quicunque peccator poteſt ſine peccato corripere; imò meritoriè, ſi modò correptio fuerit circunſpecta: primò, ne publicus peccator publicè corripiat, nam illud eſſet peccatum ratione ſcandali. deinde vt peccator corripiat, non increpando, & ſuperbè accuſando; ſed aut gemendo proprium peccatum, aut reprehendendo ſe ſimul cum alio. Iſto modo, & vſurarius, & meretrices, & perditiſſimi homines poſſunt alios ſuæ farinæ corripere. Vnde Augu. in li. de ſermone Domini in monte, loco citato. *Cogitemus*, inquit, *cum aliquem reprehendere nos neceſsitas cogit, vtrum tale ſit vitium, quod nunquam habuimus; & tunc cogitemus nos homines eſſe, & habere potuiſſe: vel tale quod aliquando habuimus, & iam non habemus; & tunc tangit memoriam communis fragilitas, vt illam correctionem non odium, ſed miſericordia præcedat. Si autem inuenerimus nos in eodem vitio eſſe, non obiurgemus, ſed congemiſcamus; vt non alium ſolum ad pœnitendum, ſed ad æqualiter conandum inuitemus.* Hæc Auguſt. Adde, quòd non ſolùm peccatori meritum eſt, alium corripere, ſed certè meritum peculiariter accommodum, ab obtinendam remiſsionem proprij peccati. Nam opera miſericordiæ peculiariter conducunt ad remiſsionem peccatorum, ſecundùm illud Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Sed maximè ad id confert remittere aliena peccata, ſecundùm illud Math. 6. *Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris:* cui proximum eſt corripere fratrem. Vnde ad argumentum modò factum, reſpon-

Auguſt.

Math. 6.

detur,

detur, quod quàmquam correptio non procedat ex habitu charitatis infuſo; ſufficit tamen ad implendum præceptum quantùm ad ſubſtantiam, atque adeo vt inter alios bonos mores ſit laudabilis, quod procedat ex naturali charitate. Sed tandem adnotauerim, quod ſi eſſet quiſpiam tam perditus, & infamis homo, vt correptio ſua prorſus redderetur inutilis, tunc non-teneretur præcepto correptionis; nã ad opus vanum obligatur nemo. Quod, ſi contra arguas, quod tunc peccator teneretur reſipiſcere, vt poſſit corripere (quod inſinuat Ric. 4. diſt. 19. ar. 2. q. 2. ad 1. & Palu. q. 3.) aliàs peccatum eſſet ei commodum, cum eum excuſaret à præcepto. Reſpondetur; quod nemo obligatur ad opera miſericordiæ, niſi quando habet facultatem exhibendi. Vnde, ſicut non tenetur quis recuperare perditam pecuniam ad ſubueniendum pauperibus, quamuis poſſet, niſi fortè in extremâ neceſſitate; nec tenetur procurare ſcientiam, quę requiritur ad corripiendum: ita nec tenetur reſipiſcere à peccato, ea ratione, vt adimpleat præceptum correptionis. Nec propterea eſt cuipiam commodum peccatum; nam cuicunque ſalubriùs eſſet agere in gratiã, quã excuſari ab aliquâ lege Dei. At verò prælati, quia ratione officij ſemper tenentur ad correptionem, reuera obligantur tales eſſe, vt ſuo exemplo, & correptione prodeſſe poſſint, quare ſi ſunt publici peccatores, tenentur, aut abire officio, aut taliter corrigi, vt frugi eſſe poſſint ſubditis.

Ad primùm argumentum reſponſum eſt in tertiâ concluſione. Probant enim illa teſtimonia,

monia, prælatos arctiùs teneri præcepto correptionis, quàm priuatos homines, non tamen excipiunt quemquam ab illo precepto. Vnde Auguſt. 1. de ciui. Dei, c. 9. *Ad hoc, populorum præpoſiti conſtituti ſunt in eccleſijs, vt non parcãt obiurgãdo peccata. Nec ideo tamen ab huiuſcemodi culpa penitus alienus eſt, qui licet præpoſitus non ſit, in eis tamen quibus vitæ huius neceſsitate coniungitur, multa monenda, vel arguenda nouit, & negligit.* Auguſt.

Ad ſecundum reſpondetur, argumentum non probare, quòd non liceat omnes peccatores corripere; ſed quod non ſemper oporteat vſque ad denunciationem procedere, quando illi qui corriguntur non habent ſuperiores prælatos, quibus conuincantur. Vnde, quando Papa ſecretâ admonitione non emendatur, illic ſiſtendum eſt, niſi ſit in crimine hæreſis; quia Papa non poteſt denunciari niſi quando poteſt accuſari, vt notat gloſſa cap. *Si Papa* 40. diſt. Item, in correptione infidelium, ſi corripiantur de criminibus contra legem ſuam, denunciandi ſunt præpoſitis ſuis; ſi modo apud illos notitia fuerit fraternæ correptionis. Et hoc eſt quod dicit Pau. 1. Cor. 5. *Quid mihi de his qui foris ſunt iudicare?* ideſt; Nos non poſſumus eos in iudicio cõpellere, niſi, aut nobis infeſti eſſent, aut noſtra detinerent; aut eſſent fidei contumelioſi; at de infidelitate admonere illos licet, & increpare, & ad fidem pro viribus appellare, vt notatur, c. *Infidelis* 23. q. 4. Sed tamẽ denunciare illos vanum eſſet, poſtquam compelli iuridice non poſſunt ad fidem. Et eâdem ratione meretrices 1. Cor. 5.

trices & vſurarios publicos ſanctiſsimum eſt corripere; imò præceptum, ſi ſit ſpes emēdæ. Sed verba Auguſtini hoc ſolùm ſonant, vt principes impunè permittant meretrices, ad euitandum maiora mala. Cum hæreticis verò poſt ſecundam monitionem non licet diſputare, nec cōuerſari, vbi fuit periculum, ne nos peruertant. Qui tamen certò ſperaret hæreticum lucrari, poſſet & deberet ipſum corripere. Sed cum excommunicatis, quamquam non licet cibum ſumere, licet tamen correptionis gratiâ conuerſari. Vnde idem Apoſtolus, qui Corinthijs interdixerat cum excommunicatis cibum ſumere, admonet Theſſalonicenſes: *Si quis non obedit verbo noſtro, hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur: & nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite vt fratrem* 2. Theſſ. 3. *2. Theſſ. 3.*

Ad tertium argumentum latè reſponſum eſt in quintâ concluſione. Non enim argumētum probat, quòd non debeant ſubditi corripere prælatos, ſed quòd debeant id reuerēter præſtare.

Et eâdem ratione reſponſum eſt ad quartum in ſextâ concluſione. Sed ad illud de pænit. diſt. 6. *Potentiſsimum eſt crimen ſacerdotum*, &c. Reſpondetur, illud intelligi de ſacerdotibus miniſtrantibus ſacramenta in mortali, quod eſt mortale; niſi forſan quando miniſtratur baptiſmus in extremâ neceſsitate, citra ſolemnitatem.

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

Vtrum ordo Euangelicus fraternæ correptionis cadat ſub præcepto?

SVMMARIVM.

1 *Peccatum publicũ non in ſecreto corripiendum eſt, ſed publicè arguendum.*

2 *Peccata pernicioſa Reipublicæ aut proximo, ſtatim denuncianda ſunt.*

3 *Crimen ſecretum, quod non eſt pernicioſum niſi peccanti, ante denunciationem, & ante teſtium inductionem, ſecretâ monitione corripiendum eſt.*

4 *Si ſecretâ admonitione corrigitur frater, ita vt nullum ſit reliquum recidẽdi periculum, illic ſiſtendum eſt.*

5 *Quando frater ſecretâ monitione non corripitur, tunc adhibendi ſunt vnus aut duo teſtes antequam denuncietur prælato.*

6 *Si correptio coram teſtibus facta, corrigere nõ ſufficit; denunciandus eſt frater prælato.*

7 *Prælatus, quando ſubditus fraternè denunciatur, non habet ius plectendi ſtatim ſubditum pœnâ iuris, quamuis crimen idoneis teſtibus probari poſsit.*

8 *Si crimen idoneis teſtibus probari non poteſt, nec ſit infamia, nec indicia ſufficientia ad inquiſitionem; tunc Prælatus nihil aliud facere poteſt, quàm orare pro ſubdito, & admonere illum, & expectare dum ſint*

indicia

indicia ad inquirendum, aut teſtes ad conuincendum delictum.

QVartò quęritur in hoc membro, Vtrum ordo Euangelicus fraternę correptionis cadat ſub pręcepto? Ad partem negatiuam arguitur, quod non ſit neceſſariò à ſecretâ monitione inchoandum. Deus, cuius nos vult Paulus imitatores eſſe, Eph. 5. occultos peccatores nõnunquam publicè abſque præuia monitione caſtigat: vnde Apoſtolus 1. Cor. 11. dicit propter occulta peccata, & maximè indignè ſumentium Euchariſtiam, infirmos eſſe multos, & dormire multos. Et ſancti, ex quorum geſtis conijcere oportet, qualiter ſunt præcepta ſcripturæ ſacræ intelligenda, vt inquit Aug. in lib. contra mendacium, ſæpe leguntur publicè denunciaſſe, quos antea ſecretò non admonuerant: vt Ioſeph. Gen. 37. legitur accuſaſſe fratres ſuos apud patrem de crimine peſſimo: & Petrus Act. 5. refertur, publicè reprehẽdiſſe Ananiam & Saphiram, qui occultè defraudauerant de pretio agri: in quibus locis nulla fit mentio de ſecreta monitione, & Leuit. 5. præcipitur, vt qui audierit vocem falſò iurantis, ſtatim indicet crimen: vbi nec cõmemoratur vt fiat aliqua monitio. Neque Aug. 22. quæſt. 5. c. *Hoc videtur*, exponẽs illud præceptum, meminit de aliquâ monitione; ſed dicit indicandum eſſe occultum crimẽ illis, qui poſſunt prodeſſe, & non obeſſe. Ergo nulla eſt neceſſaria ſecreta monitio, ante denunciationem fraternam. Et confirmatur argumẽtum vſu religioſorum, qui eſt, vt fratres procla-

Gen. 37. *Act. 5.* *Leuit. 5.*

proclamentur in capitulo, quãuis non fuerint ſecretò præmoniti. Et ſecundò confirmatur. Grauior eſt accuſatio, quâ publica petitur punitio, quàm denunciatio, quâ ſola intenditur emendatio fratris: & ante accuſationem nulla eſt neceſſaria admonitio, ſed ſola inſcriptio cauſæ, vt habetur, c. *Super his*, & c. *Qualiter & quando, de accuſa.* Ergo nec denunciationem fraternam neceſſum eſt vt admonitio præcedat.

Secundò arguitur, quod non oporteat poſt admonitionem, teſtes ante denunciationẽ adhiberi. Aut enim peccatum eſt publicũ; & tunc vt dictum eſt, publicè arguendum eſt: nã quæ manifeſta ſunt, iudiciarium ordinem non requirunt, 2.q.1.c. *Prohibentur*. Aut eſt ſecretum quod tamẽ probari poteſt; & tunc nõ videtur opus eſſe nouis teſtibus quia poteſt probari. At ſi peccatum eſt ſimpliciter ſecretum; tunc, vel adducendi ſunt teſtes ad probandum crimen præteritum, & hoc eſſet vanum, poſtquã probari non poteſt, vel ad obſeruandum, & capiẽdum peccatorem ſi reciderit in futurum; & hoc apparet non eſſe licitum; quia vt dicit Aug. in lib. de verbis Domini, *non debemus eſſe exploratores vitæ aliorum*. Ergo nullatenus, dum crimen eſt omnino ſecretum, ius eſt adhibere teſtes. *Auguſt.*

Tertiò, & principaliter arguitur. Augu. in regulâ admonet, vt priùs præpoſito crimen oſtendatur, quàm teſtibus. Ergo inductio teſtium non debet antecedere denunciationem, ſed vice verſâ.

Quartò, & poſtremò hęc omnia confirmã-

tur. Obedientia quæ debetur prælato, præſtátior eſt, quàm iuſtitia, quę debetur priuatis hominibus. Sed quandoque prælatus interrogat ſubditum iureiurando occultú crimen fratris ante admonitionem, & inductionem teſtium. Ergo tunc tenetur, prætermiſſo ordine Euangelico, veritatem patefacere.

In contrarium eſt pręceptum Euágelicum, quo, vt ſuprà adnotauimus, explicatur ordo iuris naturalis in correptione fraternâ obſeruandus.

QVæſtio hæc de ordine fraternæ correptionis, præcipua eſt huius materiæ; vtpotè, quo ſeruando, aut anteuertendo ius & iniuria ſecreti tegendi, & detegendi conſiſtat. Atqui, ordo correptionis, vt verba ſonant Euangelica, tribus membris conſtat, quæ ſunt ſecreta admonitio, teſtium inductio, & fraterna demùm denunciatio: nam inobedientis excommunicatio ad iudicialem ſpectat correctionem. Et, vt de ſingulis perſpicuè dicamus, reſpondetur ad qu. octo concluſionibus. At, illius in primis meminiſſe opus eſt, quod ſupra ſtatuimus fundamenti; videlicet, correptionis fraternæ eum eſſe finem, vt frater corrigatur, & emendetur: ſed accuſationis, & inquiſitionis finis eſt, vt puniatur. Quare, de crimine fratris diſtinguendum eſt. Aut enim publicum eſt, aut ſecretum.

Prima concluſio. Si primum, tunc eſt prima concluſio. *Peccatum publicum non in ſecreto corripiendum eſt, ſed publicè arguendum.* Nam finis tunc non eſt ſola emendatio fratris, ſed quo illi quibus ſcádalum

dalum eſt, & occaſio peccandi, exemplum capiant, & terrore arceantur. De quo peccatorũ genere inquit Pau.1.Tim.5. *Peccantes corã omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant*, & de pæni. & remiſ. cap. 1. *Manifeſta peccata non ſunt occultâ correctione purganda* & 2. quęſt. 1. c. *Si peccauerit*. Corripienda ipſa ſunt coram omnibus quæ peccantur coram omnibus: ipſa verò corripienda ſunt ſecretiùs, quæ peccatur ſecretiùs. Diſtingue tempora, & concordabis ſcripturas, ſcilicet illam: *Si peccauerit in te, corripe inter te, & ipſum*, & illam: *Peccantem coram omnibus argue*. Sed conclusio primùm intelligitur de peccato publico; quòd eſt notorium notorietate facti; quod videlicet nulla tergiuerſatione celari poteſt: nam alia, etiam ſi probabilia ſint, & infamiâ laborent, nõ ſunt continuò publicè corripienda. Atqui ſecundũ intelligitur non ſolùm de peccatis, quæ ſunt in præiudicium reipubl. aut tertiæ perſonæ, ſed de quibuſcunque quantùmcunque ſcandaloſis. 1. Tim. 5.

At percontatur quiſpiam, an ad publicam correctionem ſoli prælati teneantur? nã poſtquàm eiuſmodi correctio non fit gratiâ fratris emendandi, non eſt fraterna, atque adeò, nec obligare videtur priuatos homines. Reſpondetur, priuatos etiam homines teneri publicè reprehendere fratrem in conſpectu populi delinquentem: quoniam præcepto charitatis non ſolùm tenemur corripere fratrem, ſed ſuccurrere ſcandalo aliorum. Hoc veruntamen differt, quòd prælati tenentur præcepto iuſtitiæ, publicè corripere; priuati verò Dubium. Reſp.

ſolum præcepto charitatis. Quocirca hi non tenentur ad publicam correctionem, niſi ſicut ad alia opera charitatis; vtpote, quando id poſſunt ſine notabili detrimento præſtare. Qui enim timeret honori, aut vitę ſuę, ſi corriperet quempiam publicè, tunc non aſtringitur niſi forſan dum peccatum grauiter lęderet honorem Dei. Si enim ſacrilegus homo impiè blaſphemaret nomen Dei, vnde offendiculum præſentibus obijceret, contemnendi diuinum nomen, obligatus eſſet quicunque blaſphemiam retundere. Et ille eſt caſus quo obligat præceptum dilectionis Dei, & quādoque cum periculo vitæ. Sed quamuis tenetur quiſque notorium peccatum ſcandaloſum, ſtatim in facie reprehendere; non tamen obligamur ſtatim denunciare iudici, quando non vergit in perniciem publicam; quia *multa licent, quæ non expediunt* 1. Cor. 6. & 10. Quare peccata priuata corripienda ſunt eo modo, qui meliùs cōducit ad emendationem fratris.

1. Cor. 6. & 10.

Si verò peccatum ſit ſecretum, tunc ſub diſtinguendum eſt. Aut enim vergit in perniciē publicam, in nocumentumve proximi. Et de hoc eſt.

Secunda concluſio.

Secunda concluſio. *Peccata pernicioſa reip. aut proximo, ſtatim denuncianda ſunt.* Probatur, quia ſi ſunt contra bonum publicum, illud præferendum eſt particulari, qualis eſt fama delinquentis. Et quamquàm non ſint niſi contra priuatā perſonā, melior eſt in hoc conditio iniuriā patientis, quàm inferentis; atque adeo potiùs debemus conſulere illi, denunciando, quam huic, tacendo. Moderantur tamen Do-

ctores concluſionem hoc modo. *Niſi fortè quis firmiter æſtimaret, quòd ſtatim per ſecretam admonitionem poſſet huiuſmodi mala impedire.* Verba ſunt S. Thom. 2.2. quæſt. 37. art. 7. cui ſubſcribunt doctores Theologi 4. diſt. 19. & Iuriſconſulti ſuper c. *Nouit. de iudi.* & ſuper c. *Si peccauerit* 2. quæſt. 1. Nos tamen perſpicaciter cenſemus audiendam eſſe hanc moderationem. Nam quando peccata ſunt in perniciem publicam, vt proditio ciuitatis, aut crimen læſæ maieſtatis, aut hæreſis, quàm rariſſimè vſu venire poteſt, vt priuatus homo poſſet abunde ſuccurrere huiuſmodi contagionibus. Et ideo dicit S. Thom. *Niſi fortè quis firmiter æſtimaret* &c. Atque adeo, non eſt, qui debeat confidere ſoli correptioni ſecretæ, & priuatæ, niſi vir forte magnæ auctoritatis, & efficaciæ; cui compertiſſimum eſſet per ſecretam monitionem poſſe penitus extinguere id genus flagitia. Quapropter in proditione, vt plurimùm, & hæreſi, ſtatim procedendum eſt ad denunciationem. Id vel maximè, ſi ſit hæreticus dogmatizans, quales ferè ſunt hæretici omnes; de quibus iuſtiſſima lex eſt, vt quamprimùm abſque aliquâ præuiâ admonitione denuncientur. Sed quando peccatum ſecretũ, eſt in pręiudicium tertij priuati hominis, non imminet tantum periculi ſi ſecretè corripiatur: vt cum ſecretò noui latronem, qui furatus eſt bona proximi, ſatis eſt ſi det operam vt ſecretò reſtituat, aliàs teneor denunciare, modò id poſſem ſine detrimento meo; quia ſolùm ad id teneor ex præcepto charitatis. Nec vetat, quòd quis iureiurando fidem ſecreti pro-

S. Thom.

miſerit, quominùs teneatur huiuſmodi crimina manifeſtare.

Dubium. Sed quid, ſi ſecretò ſcio Petrum inſidias parare Paulo, quem certus eſt occidere, nec cohibere poſſum? Nam Iuriſconſultus quidam temporibus noſtris Maioricæ, cenſebat in tali caſu denunciandum eſſe, etiam iudici. Nihilominus reſpondetur, quòd dum crimen omnino eſt occultum, ita vt probari non poſſet, denunciandum eſt illi, qui ſolùm poſſet prodeſſe, & non obeſſe, ſecundùm Auguſt. 22. q. 5. c. *Hoc videtur*, vt doctè reſpondit tunc do. Adria. quia crimen quod probari non poteſt, nec per infamiam, aut per indicia diſquiri, iudici tamquàm iudici denunciari non licet. At verò in caſu poſito, quo Petrus parabat inſidias Paulo, ſi nullo alio modo ille qui ſciebat, poterat illum amouere ab homicidio, deberet certè denunciare Paulo, vt ipſe ſibi prouideret, & Paulo licet denunciare hoſtē iudici, tāquàm iudici, vt ſe protegeret. Verum eſt tamen, quod in his criminibus ſecretis, & perniciosis detegendis, cauendum eſt, vt quàm minimo fieri poſſit nocumento, famæ detegantur, ſi ſunt ſecreta; & ſi damna publica, aut priuata euitari poſſunt per reuelationem in genere, non fiat reuelatio in particulari. Et ſi fieri poteſt, non eſt reuelanda perſona, ſi ſatis eſt reuelare crimen, aut aliâ viâ euitare illud. Sed ſi nullatenus euitari poſſunt grauia damna, niſi reueletûr, perſona, reuelanda eſt, niſi ſit ſecretum ſacramenti confeſſionis. Si tamen crimē probari poteſt, quod eſt in perniciem publicam, denunciari poteſt

Resp.

Adria.

iudi-

iudicialiter, & accuſari, vt dicemus q. ſeq. Sed dubium eſt vtrum clericis liceat huiuſmodi perniciosa crimina reuelare, maximè quando eſt periculum effuſionis ſanguinis? vt puta, ſi reueletur latro, aut proditor, aut hęreticus. Et videtur id non eſſe licitum; nam in Concilio Toletano 23. quę. 8. c. *His à quibus*, & c. *Clericus* & c. *Sententiam* & extra, *Ne clerici*, *vel monachi*. prohibentur clerici ſententiam ſanguinis proferre; aut quoquo modo ſe immiſcere iudicio ſanguinis. Et quamuis. c. *Prælatis*, *de homi*. lib. 6. fiat illis facultas petendi emendã in ſeculari iudicio à malefactoribus in cauſſis proprijs; tamen non datur facultaş in cauſſis alienis proximorum. *Dubium.* *Cõc. Tolet.*

Reſpondetur cum Caiet. 2.2. q. 33. art. 7. licitum eſſe hoc clericis, etiam ſacerdotibus nõ ſolùm quando peccatum eſt pernicioſum reipubl. ſed quando eſt in detrimentũ graue tertiæ perſonæ: dummodò id faciant proteſtãtes, non reuelare huiuſmodi criminoſos petendo vindictam ſanguinis; ſed quo euitent damna. Nam, quàmquàm in d. c. *Prælatis* ſolùm exprimatur facultas defendẽdi cauſas proprias, etiam cum periculo ſanguinis; tamen iure naturali extenditur illa facultas etiam ad cauſas proximorum. Quia licet eccleſia prohibeat clericis, quæ licita eſſent laicis, vt venationes; tamen non cenſetur prohibere illa, ad quæ tenentur iure naturali: & vnicuique iure naturali mandatum eſt de proximo. *Reſp.*

At ſi crimen occultum ſolùm eſt in malum peccantis, de hoc eſt Tertia concluſio. *Crimen ſecretum; quod non eſt pernicioſum niſi*

peccanti, ante denunciationem, & ante teſtium inductionem, ſecretâ monitione corripiendum eſt. Probatur concluſio. Primò ex verbis Euangelij, Math. 18. *Si peccauerit in te frater, corripe eum inter te, & ipſum ſolum*, quæ verba peculiariter intelliguntur de huiuſmodi peccatis.

Math. 18.

Auguſt.

Vnde Auguſt. loco ſæpe citato, ſermone 16. de verbis Domini, qui refertur 2. quæſt. 1. c. *Si peccauerit. Si peccauerit*, inquit, *in te frater, corripe eum inter te, & ipſum ſolum; Quare? quia in te peccauit. Quid eſt. In te peccauit? Tu ſcis, quia peccauit. Quia enim ſecretum fuit, quando in te peccauit, ſecretum quære, cum corrigis quod peccauit in te:* nam ſi ſolus noſti, *quia peccauit in te: & eum vis coram omnibus arguere, non eris corrector erroris, ſed proditor*. Quare illa particula, *In te*, non eſt exponenda: Si te iniuriâ affecerit (quæ eſt gloſſa interlinearis) ſed intelligenda eſt de omni peccato, quod fit coram te, vt notauimus, quæſt. 2. Vnde ſubiungit Auguſtinus: *Sic agendum eſt non ſolùm quãdo in nos peccatur, ſed etiam quando peccatur ab alio, & ab altero neſcitur*. Nam quodcunque peccatum fiat corã me, eſt quodam modo aduerſum me, quia mihi eſt offendiculum: vnde quodammodo iniuriâ afficior, quod peccator præſentiam meam non veretur. Et forſan iſte eſt ſenſus illius gloſſæ interlinearis, *Si te iniuriâ affecerit*.

Secundò concluſio probatur ratione. Differt enim correptio fraterna ab accuſatione, & inquiſitione, quia finis correptionis, eſt emendatio fratris; accuſationis verò, & inquiſitionis, punitio. Ergo correptio eo modo fieri

debet,

debet, qui meliùs conducat ad eius emendationem, fama vero plurimum iuuat, vt peccator reſipiſcat. Vnde Hieron. Seorſum corripiendus eſt frater, ne ſi ſemel pudorem, & verecundiam amiſerit, remaneat in peccato. Ergo primùm omnium tentandum eſt, vt peccata, ſaluâ peccatoris famâ, corrigantur. Et confirmatur exemplo medici corporalis, qui quàm minimo fieri poſſit diſpendio, tenetur ægroto mederi. Vt enim qui ſanare poſſet ſine abſciſſione membri, grauem inferret iniuriam abſcindendo; ita qui fratrem corrigere poſſet ſine diſpendio famæ, quę pretioſum bonum eſt, iniuſtiſſimus eſſet diffamando. Quocirca, de accuſ. c. *Qualiter & quando* 2. habetur. *Etſi tribus modis poſſit procedi; per accuſationem videlicet, denunciationem, & inquiſitionem: tamen, vt diligens adhibeatur omnibus cautela, ne fortè per breue compendium ad graue diſpendium veniatur; ſicut accuſationem legitima debet præcedere inſcriptio, ſic & denunciationem charitatiua monitio, & inquiſitionem clamoroſa inſinuatio preuenire.* Et 2. qu. 7. c. *Accuſatio.* 1. Excommunicantur qui ſacerdotes ante charitatiuam monitionem lacerare, aut accuſare præſumpſerint.

Sed mouentur circa hanc concluſionem dubia nonnulla. Primùm, aduerſus diſtinctionem inter peccatum illud, quod eſt in perniciē publicam, & illud quod priuatim cedit in malum peccatoris, eſt argumentum. Omnia cuiuſcunque generis peccata videntur offendere bonum publicum, nullum enim eſt peccatum, quod non ſit in ſcādalum, & malum exē- *Primum dubium.*

plum

plum fratribus. Ergo vniuerſa deberent ſtatim denunciari. Multùm refert hìc ſcire, quæ peccata dicuntur in perniciem publicam, & pro hac materiâ correptionis, & pro materiâ accuſationis, & præſertim pro materiâ inquiſitionis; nam ſunt qui putant omnia peccata eſſe in perniciem publicam.

R. ℣. Reſpondetur ergo, quòd illa ſola peccata cenſentur in præſentiarum, & in ſequentibus, in perniciem publicam, quæ habent pro obiecto proximo bonum publicum: puta, quæ ex genere ſuo contagioſa ſunt, & contaminant rempublicam, vt hæreſes, & proditiones: nam huiuſmodi homines peruertere moliuntur populum. Item, ambitio, & ſubornatio ſuffragiorum in cathedris, & in alijs electionibus & in vniuerſum, quando quis in aliquo conuentu, aut ciuitate ſatagit peruertere fratres. Hæc enim ſunt quæ ſtatim ſine admonitione, ſi ſit periculum, ſunt denuncianda, & accuſanda. Item, compilatio ærarij publici, crimen læſæ maieſtatis. Sed adulterium, homicidium, & ſimplex furtum, non ſunt propriè in perniciem publicam: quia ſunt aduerſus priuatas perſonas: & ideò huiuſmodi peccata vocabimus in preiudicium tertij. Latrones verò publici, qui vias publicas obſident, ij cenſentur in rempub. peccare; nempe, quorum animus eſt quoſcunque de populo occidere, & deprædari: ſed fornicatio, & gula, & ſimilia sũt omninò priuata. Ex quo ſequitur ad intelligentiã dicendorum, quòd peccatum publicum, vno modo dicitur, vt diſtinguitur cõtra ſecretum, vt ſuprà diximus: alio modo, vt diſtinguitur contra

contra priuatum, quia ſcilicet fit in perniciem publicam.

Alterum dubium eſt, vtrum ſecreta admonitio in huiuſmodi peccatis priuatis debeat ſemper neceſſario præcedere in quocunque peccato quomodocũque occulto, quamquàm ſit notum pluribus aut de illo ſit infamia? Nã videtur non eſſe neceſſaria, quando peccatum eſt pluribus notum; ſed tunc licitum eſſe ſtatim corripere corã alijs qui ſciunt crimẽ, poſtquàm tunc non violatur fama proximi. *Secundum dubium.*

Reſpondetur, quòd quamuis peccatum ſit plurimis notum, nõ eſt ſtatim coram alijs, etiã ſcientibus, arguendum; nam quamquàm non lædatur fama, læditur tamen pudor, & verecundia proximi, cum reprehenditur in præſentiâ plurium. Ob idque experiendum eſt priùs, an per ſecretam admonitionem frater corrigatur. Quod ego noto in illis verbis Aug. 2. quæ. 1. c. *Si peccauerit. Fortè quod ſcis, & ego ſcio; non tamen, coram, te corripio: quia curare volo, non accuſare.* Vbi docet, quòd nec coram illo qui ſcit, corripiendus ſit in principio frater. *Reſp.* *Auguſt.*

Tertium dubium eſt, An quando ego ſolus noui crimẽ fratris, liceat antequàm illum admoneam, id patefacere amico illius, qui commodiùs, quàm ego poſsit eum corripere? Videtur namque hoc eſſe licitum, poſtquàm conſtat vt faciliùs frater corrigatur. *Tertium dubium.*

Reſpondetur, quòd nullo modo ſine extremâ neceſſitate licet crimen occultum fratris ante admonitionẽ, quantumcunque cordatiſſimo, & eius amiciſſimo, detegere. Sunt enim *Reſp.*

qui

qui ignoranter putant non diffamare fratrem, quando amico illius ſecretò reuelant occulta eius peccata; cum tamen optarem ego peccata mea nota eſſe tribus aut quatuor, quàm vni grauiſſimo, & mihi coniunctiſſimo viro, ſanè cuius bonam de me æſtimationem pluris facio, quàm ſi quatuor alij bene de me opinarẽtur. Sed quando illi, qui ſcit crimen, non pateret acceſſus ad fratrem, qui eſt in peccato, aut compertiſſimum illi eſſet ſuam admonitionem nihil profuturam, tunc licitum eſſet alteri inſinuare, qui id vtiliter faciat. Atqui, cõſulerem ego tunc, vt prælato primùm id tanquam patri inſinuaretur, dum tamen ille eſſet qualem oporteret eſſe prælatum, vt puta, qui prodeſſe poſsit, non obeſſe fratri. Nam, poſtquàm in correptione fraternâ tandem procedendum eſt vſque ad denunciationem, quæ fit prælato, optimè conſulitur famæ fratris, ſi, quando eſt neceſſarium, ſoli prælato denũcietur. Et in hoc caſu cõſentirem cum Richardo in 4. diſt. 19. art. 4. quæſtione primâ, vbi ait, quod ante ſecretam monitionem poteſt fieri denunciatio prælato tanquàm patri, atque adeo, quod prælatus poteſt ad id cõpellere ſubditos. Conſentirem, inquam, caſu quo ſubditus certiſſimus eſſet nihil profuturam ſuam admonitionem; aliàs profectò iniuſtitiam faceret, qui ante monitionem denunciaret prælato, nam fama ſubditi apud prælatũ magni æſtimanda eſt, & ideo ſine extremâ neceſſitate non eſt prodigenda. Nec prælatus poteſt ad id compellere, imò in viſitatione debet monere vt occulta peccata nòn denuncientur, niſi pręuiâ

Richard.

uiâ admonitione. Et Auguſt. in regulâ, quamquàm dicat, ante inductionem teſtium denunciandum eſſe fratrem prælato tanquam patri, non tamen id permittit ante monitionem.

Quinta concluſio. *Si ſecretâ admonitione corrigitur frater, ita vt nullum ſit reliquum recidendi periculum, illic ſiſtendum eſt.* Quapropter cautè legẽdus eſt Richardus in loco modò citato, vbi dicit, quòd quanquàm frater ſit correptus per ſecretam admonitionem, denũciandus eſt tamen prælato, vt obſeruet ipſum à recidiuo. Intelligitur enim dum correptus adhuc manet in periculo verôſimili; aliàs nullatenus denunciandus eſt, poſtquàm correptor cõſequutus eſt finem correptionis, quia lucratus eſt fratrem, iuxta illud, *Si te audierit, lucratus es fratrem tuum*: vbi inſinuatur illic eſſe ſiſtendum. Quare, iniuria eſt fratrem emendatum denunciare. *Quinta concluſio.*

Quinta concluſio. *Quando frater ſecretâ monitione non corripitur, tunc adhibendi ſunt vnus aut duo teſtes, antequàm denuncietur prælato.* Concluſio hæc omnibus cõcorditer eſt receptiſſima, quia eſt in Euangelio; non tamen omnes eodem ſenſu eam intelligunt: ſunt enim duæ opiniones, vt meminit S. Thom. 2.2. qu. 33. art. 8. ad 1. Dicunt quidam, quòd quando peccatum eſt occultum in ſecundo gradu, vt diximus ante primam quæſtionem huius ſecundi membri, vt puta, quando plures ſciunt per quos iuridicè probari poteſt: tunc habet locum ordo Euangelicus, & adhibendi ſunt teſtes in correptione, non quidem noui, ſed illi *Quinta concluſio.*

quibus

quibus aliàs notum eſt crimen. Sed quãdo peccatum eſt omninò ſecretũ, vtpote, quod ſolus ſcit ille qui admonuit; tunc nõ ſunt adhibendi teſtes, nec de illo loquitur Euangelium. Quare, ſiue frater corrigatur ſecretâ admonitione, ſiue non, illic ſiſtendum eſt, quoadusque ſint aliqua indicia vel teſtes per quos conuincatur. Quam opinionem ſuſtinet Durandus 4. diſt. 19. quæſt. 4. ſed ante tenuit illam Anti. lib. 3. tract. 25. cap. 2. vnde deſumpſit eam Durandus. Addit tamen, quòd poterit tale peccatum ſecretum ſine teſtium inductione reuelari prę̨lato in ſecreto tanquàm patri, qui poſsit prodeſſe, & nõ obeſſe. Subſcribunt huic opinioni nonnulli Canoniſtæ. Quæ opinio fundatur in argumento, quod ſecundo loco poſuimus ante quæſtionem. Enimverò, quando peccatũ eſt omninò ſecretum, aut adhibendi ſunt noui teſtes ad probandum præteritum crimen; & illud eſſet vanum, poſtquàm probari non poteſt: aut ad obſeruandum peccatorem, ſi in futurum reciderit, & hoc eſt iniurioſum; quia, vt dicit Auguſt. *Non debemus eſſe exploratores alienæ vitæ*. Imò tunc, dicit Durandus, magis eſſet ſecundùm charitatem indicãdum illi qui poſſit impedire, quàm illi qui poſſit capere peccatorem in delicto. Nec poteſt dici, inquit Durandus, adhibendos eſſe teſtes ad probandum, quando denunciatur, quòd frater fuit priùs admonitus; hoc enim eſſet ſine fructu. Nam quando denuncians non probat crimen per teſtes criminis, vanũ eſt probare ſe admonuiſſe: quia non poteſt tunc iudex procedere ad punitionem, vt ſtatim dicturi ſumus.

Durand. *Antiſió.*

Et

Et ſecundò arguit Durandus. Quia, ſi dum crimen eſt omninò ſecretum, quis addit teſtes, exponitur periculo talionis: nam reus poteſt illum conuenire de infamiâ, & ideò puniendus eſt, ſi non probauerit crimen.

Et vltimò nos arguimus in gratiam illius opinionis. Nemo habet ius diffamandi proximum ipſo inuito, nec propter eius bonum ſpirituale: Sed qui reuelat crimen illis, qui non norunt, quodammodò diffamat fratrem. Ergo illud non licet. Probatur maior. Nullus habet ius nocendi proximo in bonis temporalibus propter bonũ ſpirituale; licet enim nulli rapere bona proximi, ne illa, aleâ & ſcortatione dilapidet: ſed fama pretioſius bonum eſt, quàm exteræ facultates, ergo nec ius eſt lædere famam proximi, quo arceatur à peccato.

His verumtamen non obſtantibus opinio eſt S. Thom. loco citato, & Richard. & Palud. in. 4. diſt. 19. & Gabr. in cano. lect. 74. & Caie. & Theologorum, quos ego viderim, præter Durandum, & Antiſiodorenſem, quòd quinta concluſio debet intelligi, etiam de crimine quantumcunque occulto; & Adria. idem ſentit. Et puto, ſi oculatè res inſpiciatur, neutiquàm poſſe rectâ ratione inficiari, quin debeant adhiberi teſtes noui in crimine occulto, ſi modo ſperetur emenda. Et probatur primò ex verbis Euangelicis, vbi nihil diſtinguitur de hoc, aut illo peccato, ſed in vniuerſum præcipitur. *Si te non audierit, adhibe vnũ, aut duos teſtes:* vnde proinde conſequitur, vt non ſolùm quãdo peccatum eſt probabile, ſed quo-

S. Thom.
Richard.
Palud.
Gabr.
Caiet.
Adria.

quotieſcunque peccator ſecretâ monitione nõ corrigitur, ſint adhibendi teſtes. Imò vero expreſsè loquitur Euangelium de peccato ſecreto, nam de eodem peccato de quo dixerat: *Si peccauerit in te frater* (ideſt te ſolo ſciente, vt dicit Aug.) ſubiungit; *Si te non audierit, adhibe vnum, aut duos teſtes*. Ergo dicere quod de peccato ſecreto ſit neceſſaria admonitio, & tamen quod non liceat poſt admonitionem tunc inducere teſtes, eſt negare formam Euangelij.

Et ſecundò id probatur, quia verbum ipſum, *adhibe*, hoc deſignat, quòd eſt, nouos teſtes adiunge: vt quod tu ſolus noueras, plures ſciant. Nam, revera non dicerentur adhiberi ad cognitionem rei, illi qui antea nouerant.

Et tertiò arguitur. Salus ſpiritualis proximi multò eſt præſtantius bonum quàm fama, ergo quando ſalus ſpiritualis recuperari nõ poteſt ſine detrimento famæ, nõ ſolùm licet, ſed magnopere expedit iacturã facere famæ proximi, pro eius ſalute ſpirituali. Sicut medicus nihil aliud quàm operæ pretium facit, dũ membrum ægroto ſecat, quo vitam ſeruet: eò vel maximè, quod qui pertinax eſt in peccato, ius quodammodò famę perdit, ſaltem vt teſtes neceſſarij adhibeantur. Et confirmatur hæc ratio. Si quiſpiam auariſſimus mori mallet, quàm diſpendio paruæ pecuniæ ſeruare vitam, poſſet quicunque furtim ab illo capere pecuniam, quâ vitam eius ſeruaret: ergo potiori ratione licet famam proximi poſtponere ſaluti eius ſpirituali, quam nobis Chriſtus

ſtus redemptor noſter, tantopere commendatam eſſe voluit.

Quartò & poſtremò probatur, quòd inductio teſtium in Euangelio præcipiatur quando peccatum eſt omninò ſecretum. Nã ratio illius ordinis procedendi, vt explicant omnes Doctores, eſt vt ab vno extremo in aliud nõ procedatur, niſi per medium, vt videlicet cognitio paulatim diffundatur ad plures; ſed ſi non liceret adhibere teſtes, niſi illos qui peccatum nouerant, tunc vix poteſt intelligi quomodò trãſeatur ab vno extremo in aliud per mediũ: Ergo ordo ille intelligitur in peccato ſecreto; vt quòd vnus ſolus ſcit, non denunciet in publico Eccleſiæ, niſi priùs id paucioribus patefaciat. Et confirmatur, quia ille ordo præcipitur iure naturæ, vt quàm minimâ fieri poteſt iacturâ famæ corrigatur frater; vt ſcilicet priùs diffametur apud paucos, quàm apud multos. Si autem non liceret inducere teſtes, niſi illos qui iam nouerant, non videtur quomodo diffamatur prius frater apud paucos, quia apud illos qui nouerant, non diffamatur de nouo. Et hæc omnia confirmantur auctoritate Auguſtini in regulâ, vbi ait: *Si autem poſt admonitionem iterum, aut alio quoque die, id ipſum eum facere videritis, iam veluti vulneratum ſanandum prodat quicunque hoc potuerit inuenire: priùs autem alteri, aut tertiò demonſtretur, vt duorum, vel trium poſsit ore conuinci. demonſtrare* autem, ſonat reuelare alijs, qui neſciebant peccatum proximi. Ergo peccatũ omninò occultum, licet reuelare illis quibus erat occultũ. Sed reſpondet Durandus, quod Aug. non

Auguſt.

Durand.

non intelligit reuelandum eſſe crimen,ſed petulantiam oculorum,quæ diſponit ad crimen; de quâ premiſerat, vt ſtatim admoneretur frater, ne malè cœpta progrediantur.

Hæc tamen ſolutio nõ ſatisfacit verbis Auguſtini. Primò, quia Aug. præſupponit quod poſt ſecundam, aut tertiam admonitionem petulantiæ oculorum, iam cenſetur frater vulneratus ideſt peccati reus; & tunc dicit eſſe demonſtrandum alijs per quos conuincatur ſcilicet de peccato. Et ſecundò id patet per exẽplum quod adducit de vulnere corporali, vt quemadmodum hoc reuelandum eſt, ne putreſcat in corpore, & ita illud reuelandum eſt, ne putreſcat in animâ, dum tamen ſit pendens in futurum. Et tertiò, manifeſta eſt intentio Auguſtini, in verbis ſubſequentibus ſcilicet. *Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, iudicandiſque peccatis, diligenter & fideliter obſeruetur.* Ecce non dicit ſolùm in occaſionibus peccatorum, ſed in cæteris peccatis iudicandis obſeruetur, vt poſt admonitionẽ teſtibus demonſtretur. Non poteſt ergo dubitari, quin ſint adhibendi teſtes, quantùmcunque ſit ſecretum crimẽ, modò ſit aliqua ſpes correctionis, & emendationis fratris, vt ait S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 8. ad 1. & Palud. 4. diſt. 19. q. 4. Nam ſi nulla penitus eſſet ſpes, fateor nec eſſe adhibendos teſtes, imò nec eſſe denunciãdum, nec admonendum fratrem, niſi peccatum eſſet perniciosum reipublicæ, aut tertiæ perſonæ, vt diximus q. 2. Sed tamen, quanquàm frater non emendetur per ſecretam correptionem,

non

non proinde deſperandum eſt, quominùs emendari poſſit per teſtium inductionem; nam adhibitis teſtibus, aut confundetur frater & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautiùs viuet. Et prætereà, mitiùs fortè tentabitur de peccato, nam aduerſarius noſter diabolus debiliùs tentat quando plures ſunt, qui fratrem cuſtodiant. Verum eſt tamē, quod nō ſatis eſt ſemel admonere ſecretò antequàm teſtes adhibeantur; ſed ſecundò, aut tertiò, vt notatur in verbis Auguſtini *Iterum, vel alio quoque die*: non tamen eſt neceſſe expectare tēpus longiſſimum, ſed ad arbitrium boni viri admonitio fieri debet, quoad iam non ſit ſpes emendæ, niſi per inductionem teſtium.

Reſp. ad argum. Quapropter ad primum argumentum contrariæ opinionis reſpondetur, quod quando peccatum eſt omninò ſecretum, teſtes ſunt adhibendi tribus de cauſſis, vt notat S. Tho loco citato, art. 8. ad tertium argumentum. Primò, ſi fortè frater dubitat, illud quod facit, eſſe peccatum, vt poteſt contingere in contractibus vſurarum; tunc, vt dicit Hieronymus, adhibendi ſunt teſtes, vt oſtendatur illud eſſe peccatum. Secundò, ſi ſit periculum iterationis peccati, adhibendi ſunt teſtes, qui peccatorem obſeruent. Vnde illud Auguſt. in contrarium, *ne ſimus exploratores vitæ alienæ*, intelligitur quando nullam frater dedit cauſam, vt eum obſeruemus, aliàs, cum crimen fratris notum eſt cuipiam, per cuius monitionem non emendatur, ille dat cauſam vt iuſtè deinceps obſeruetur. quod Auguſt. dicit in regula, vt modo dicebamus. Tertiò adhibendi *Auguſt.*

ſunt teſtes, vt dicit Chryſoſtom. vt dum correptor denunciat prælato crimen, ſi non potuerit probare crimen, ſaltem probet ſe admonuiſſe illum. Nec illa denunciatio tunc eſt vana, vt arguit Durandus, Nam, quamquàm tũc iudex, vt ſtatim dicemus, non poſſit iuridicè condemnare; debet tamen reum ſecretò reprehẽdere, & admonere ſe vigilaturum eſſe deinceps ad capiendum eum in crimine, vt vel hoc metu ſaltem arceatur.

Ad ſecundum arg. Durandi, negatur, quod qui fraternaliter adhibet teſtes, aut denunciat, periculum habeat talionis. Nam huiuſmodi denunciator Euangelicus, non obligatur probare crimen. Et in hoc differt ab accuſatore, vt notat egregiè S. Thom. 2. 2. quæſt. 68. art. 2. ad tertium argumentum; quia denunciator Euangelicus non petit pænam denunciati, ſicut accuſator pænam accuſati. Et ad tertium, quod nos adiecimus, reſpondetur, quod nemo habet ius nocendi alij in bonis temporalibus propter bonum ſpirituale, quando de ſe, & ex naturâ rei, priuatio bonorum temporalium non eſt medium ad bonum ſpirituale. Sicut capere bona proximi, non eſt de ſe medium, vt proximus non fornicetur: ſed reuelare crimen fratris ad emendationem illius, eſt medium ex naturâ rei ordinatum ad illud, & ideo illud eſt licitum, ſicut inter arguendum dicebamus, licere capere pecuniam proximi ad emendum medicinam neceſſariam ei, non obſtante eius auaritiâ.

Not. Sed notandum eſt circa hanc cõcluſionem, quod non ſunt adhibẽdi ſtatim duo teſtes, ſed

priùs

priùs vnus, deinde alter; vt ſi fortè frater corrigatur adhibito vno teſte, non diffametur apud duos. Et hoc eſt quod dicitur in Euãgelio; *Adhibe vnum, aut duos teſtes*: id eſt, priùs vnum, & ſi non ſuffecerit, deinde alterum.

Sexta concluſio. *Si correptio coram teſtibus, fratrem corrigere non ſufficit, denunciandus demùm eſt prælato*. In hac concluſione nulla eſt controuerſia, quia expreſſa eſt in Euangelio. Sed id ſolùm eſt adnotandum, vt intelligatur concluſio, quando aliqua eſt ſpes emendationis, nec timetur maior peruerſio fratris. Quod quæſtione 2. adnotauimus aduerſus Panorm. qui c. *Nouit. de iud.* in eâ eſt opinione, vt non ſit ceſſandum à denũciatione, quamuis timeatur potiùs induratio fratris, quàm ſperetur emendatio. Ait enim nihilominùs denunciandum eſſe, vt cæteri metum habeant: nam in Euangelio præcipitur, vt habeatur tamquàm ethnicus, qui non audit prælatum, & eſt ſermo de illo, qui denunciandus eſt fraternaliter, & 23.q.4.c. *Eſt iniuſta*. habetur, nõ eſſe indulgendum facile peccatori, ne facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquendi. *Sexta concluſio.*

His tamen non obſtantibus, dicendum eſt cum S. Tho. 2.2. q.33. art. 6. quòd quia fraternæ correctionis finis eſt emẽdatio fratris, omnia diſponenda ſunt, quò vtiliùs ad finẽ illum conferant. Ob idque, vbicunque omninò perditur ſpes emendationis, ceſſandum eſt à correptione, niſi crimen ſit pernicioſum reipublicæ, vt dictum eſt. De quo loquitur Amb. in d. c. *Eſt iniuſta*. vel loquitur de correptione iudiciali, quæ procedit ad punitionem. Verumtamen

tamen, quàmuis frater nec ſecretò, nec coram fratribus admonitus emendetur, non eſt continuò deſperandum quominùs emendetur per denunciationem. Primò, quia verba prælati plus ponderis habent in correptione; vnde timor augetur ſubdito, vt caueat in futurum. Et ſecundò, quia prælatus oculatiùs vigilabit ſuper fratrem, & inſtantiùs orabit Deum pro perditâ oue. Et ideo Chriſtus in Euãgelio præſupponit quod nunquã eſt deſperãdũ, quouſq; frater denuncietur, & admoneatur à prælato.

Sed reſtat nunc tandem videre, quid prælatus facturus ſit aduerſus ſubditum denunciatum, an liceat illi pœnas iuris infligere? *Septima concluſio.* De hoc ſit ſeptima concluſio. *Prælatus, quando ſubditus fraternaliter denunciatur, non habet ius plectendi ſtatim ſubditum pœnâ iuris, quamuis crimen idoneis teſtibus probari poſsit.* Probatur. Finis correptionis fraternæ eſt ſola emendatio fratris. Ergo omnia priùs tentanda ſunt, vt frater ſine correctione iudiciali corrigatur. Quocirca, prælatus debet denunciatum ſubditum admonere ſecretò, maximè ſi crimẽ probari non poteſt, quãdo videlicet ſolus denuncians, illud ſcit; Admonere, inquàm, priùs leniter, ſi viderit expedire; deinde minis, admonendo quòd explorabit deinceps eius vitam, & ſi iudicauerit expedire, poterit admonere coram partibus. Adhibere tamen verbera neutiquàm licet. Imò quamquàm crimẽ poſſit probari teſtibus ſi ſubditus promittit ſe corrigere, non licet ipſum punire. Eſt tamen differentia, quod quando crimen non poteſt probari, tunc nec prælatus poteſt ſubditum

iuridicè interrogare; quando tamē poteſt probari, tunc poteſt & ipſum interrogare tanquàm pater. Et ſi ſubdito conſtat, quod prælatus habet teſtes ſufficientes, aut indicia, tenetur cōfiteri crimen tamquàm patri; ſed nec tunc cōfeſſum licet pœnis iuris plectere, ſi proponit ſe corrigere. Probatur, quia in Euangelio non præcipitur quòd habeatur pro ethnico, niſi quando Eccleſiam non audierit.

Ergo ſi Eccleſiam audierit, nec eſt excōmunicandus, nec proinde aliā pœnā plectendus. Licitum erit tamen huiuſmodi confeſſum cædi flagello fraternaliter, non ad punitionem præteriti, ſed ad terrorem in futurum. Caueāt ergo prelati præcipites eſſe, & imprudentes in proceſſu fraternali; nā quando crimina non ſunt pernicioſa reipublicæ, aut cōtagioſa, aut emendatio non fuit iudicialis, non ſunt iudicialiter punienda.

Sed quid, ſi frater non emendatur? In hoc caſu eſt Octaua concluſio. *Si crimen idoneis teſtibus probari non poteſt, nec ſit infamia, nec indicia ſufficientia ad inquiſitionem, tunc prælatus nihil aliud facere poteſt, quàm orare pro ſubdito, & admonere illum, & expectare dum ſint indicia ad inquirendum, aut teſtes ad conuincendum delictum.* Caueat tamen ne per viam id ſacramēti confeſſionis ſacrilegus inueſtiget. Si verò crimē idoneis teſtibus probari poteſt, tūc vt reor, diſtinguēdum eſt: nā ſi nulla ſperatur emenda fratris, ſed potiùs maior peruerſio timetur, puto ceſſandum eſſe, nec procedendum ad punitionem, dum modò peccatum ſolùm noceat peccatori. Ita dicit Caiet. 2.2. qu.33. art.8. Et *Octaua concluſio*

credo id verum eſſe, ſi denunciatio eſt fraterna, nam tunc omnia agenda ſunt propter ſolam emendationem fratris; ſecus ſi eſſet iudicialis. At ſi non ſperatur emenda fratris, tunc aduerſus pertinacem procedendum eſt viâ iuris. Et in hoc articulo deſinit via correptionis fraternæ, & incipit via iudicialis, ſecundum illud: *Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus.*

Quare tunc ius eſt prælato in carcerē retrudere ſubditum pertinacem, & iuridicè interrogare ſub cenſuris, & quæſtione, ſi opus fuerit tormentorum, & tandem confeſſum pænâ iuris damnare. Inn. c. *Nouit. de iud.* in principio, ait, quod ſi peccatum eſt occultum, debet priuatim proſequi mandatum Euãgelicum, & tandem in priuato debet peccator haberi pro ethnico, & publicano. Vnde nonnulli Canoniſtæ ſumpſerunt occaſionem opinandi, quod ante comprobatum crimen, debet quiſque peccatorem in occulto habere pro excommunicato.

Nihilominus, quod ad correctionem attinet fraternam, compertiſſimum eſt, quod frater non poteſt excommunicari quoaduſque fuerit inobediens eccleſiæ, & probatum fuerit iuridicè crimen. Nec aliquis tenetur euitare proximum quoaduſque fuerit excommunicatus. Et vtrumque habetur expreſsè c. *Multi* & c. *Nemo* 2. quæſt. 1. Poſſunt tamen generaliter excommunicari occulti peccatores, qui damna dederunt vt habetur c. *Si ſacerdos,* de officio ordi. Et de illis intelligit Innoc. quod ſunt in occulto habendi tanquã ethnici: licet

iam

iam modo poſt concilium Conſtantienſe non teneamur euitare niſi nominatim excommunicatos, aut manifeſtos percuſſores clericorum.

Sed dubium egregium eſt circa hanc octauam concluſionem. Vtrùm, quando iam prælatus procedit ad punitionem, poſſit denuncians fungi officio teſtis? Et videtur id non eſſe licitum: nam contra ius naturæ eſt, vt idem ſit accuſator, & teſtis; ſunt enim diſtinctę perſonæ. *Dubium.*

Reſpondetur, probabile eſt denunciantem fraternaliter, poſſe eſſe teſtem, cum, finito proceſſu fraternali, incipit forum iudiciale. Hoc videor mihi intelligere in verbis illis Euangelicis, *Si te non audierit, adhibe tecum vnum, aut duos teſtes, vt in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum*: vbi quod dicit, *vt in ore duorum*, refertur ad primam partem, *Adhibe tecum vnum* & quod addit: *Vel trium*, refertur ad illud, *aut duos*. Vnde videor mihi rectè colligere, quod denuncians connumeratur alijs teſtibus vt videlicet cum vno faciat duos, & cum duobus faciat tres. Et hoc habetur expreſsè, c. *In omni. de teſt.* ſcilicet quod dicens veritatem ideſt denuncians, cum vno facit duos teſtes, & cum duobus facit tres, & inducit Papa Euangelica verba. Et confirmatur ratione. Nam proceſſus fraternalis, & iudicialis ſunt diuerſi: Quapropter, qui fuit denuncians fraternaliter, nō eſt à iudiciali teſtimonio repellendus. Hoc dixerim probabiliter, vt oſtendam ſaltem in crimine prauitatis hæreticæ, nihil fieri cōtra ius, ſi denuncians recipiatur in teſtem; quamuis in *Reſp.*

aliis priuâtis delictis non eſſet fortè adeo conſulendum: quamquàm etiam tunc ſit licitum. Vnde ad argumentum conceditur, quod accuſator, & denunciãs iudicialiter, quia petit pœnam rei, contra ius naturæ admitteretur in teſtem, & maximè in causâ propriâ. Secus eſt de denunciante fraternaliter, qui ſolùm ex charitate denunciat, & propter opus charitatis non eſt arcendus à teſtimonio.

Ad primum argumentum reſpõdetur, quòd Deus, qui eſt ſcrutator cordium, omnia peccata quantumcunque occulta habet tanquã publica; & ideò poteſt illa punire, ſicut iudex humanus poteſt ſtatim punire publica. Et quãquàm id iuſtè poſſit facere, tamen propter ſuã miſericordiam neminem punit niſi præmonitum interiùs per inſpirationes. Et Ioſeph forſan admonuerat ſecretò fratres, quamquàm, vt textus ſcripturæ inſinuat, crimen fratrum erat iam commune, & publicum inter eos; nã pluraliter legitur quod accuſauerit fratres ſuos. Et poſtremò non eſt neceſſe excuſare factum iuuenis, qui forſan zelo non ſecundum ſcientiam, accuſauit fratres. Petrus verò reprehendit Ananiam, & Sapphiram auctoritate Dei, cuius nutu peccatum eorum nouerat, vt dicit S. Thom. qu. citata, art. 7. Expediebat enim in primitiuâ eccleſiâ, ſacrilegia quamuis occulta, publicè punire, ſaltem ex ſpeciali iuſſu diuino; vt, vel illâ ratione, religionem venerarentur. Vnde legitur, quod poſtquàm reprehenſus Ananias cecidit, & expirauit, *factus eſt timor magnus ſuper omnes, qui audierant*. Tametſi (quantum conijcio) pecca-

tum

tum Ananiæ, vt puta, venditio agri, non potuit adeò latitare, quin rumor, & infamia veniret ad aures Petri, & illo iure, interrogaret Ananiam.

Ad illud Leuit. 5. quòd qui audierit vocem iurantis falsò, reuelet: Reſpondetur, illud intelligi, ſeruato ordine correptionis fraternæ. Et idem præſupponit Aug. in d. c. *Hoc videtur.* Et maximè quia præcipuè intelligitur illud de periurio, quod fit in iudicio in præiudicium tertij, quod reuelandum eſt illi, qui poſſit prodeſſe, & non obeſſe. *Leuit. 5.*

Ad primam confirmationem de vſu religioſorum, reſpondetur, quòd de leuibus culpis, quæ nullatenus vergunt in infamiam, vſus eſt proclamare fratres ſine præuiâ monitione. Neque illud eſt propriè denunciare, ſed reducere illas leues culpas in memoriam fratris, de quibus præſumitur, ipſe ſe accuſaret, ſi haberet in memoriâ. Sed quando culpæ ſunt graues, has non licet proclamare ſine præuiâ monitione. Voco graues, non ſolùm illas, quæ ſũt peccata mortalia, ſed quę ſunt contra famam, aut honorem proximi. Quare, ſi quis intraret domos ſuſpectas, non eſſet illicò proclamandus ſine præuiâ monitione, vt eſt exemplum in regulâ Auguſtini de oculi petulantiâ.

Ad ſecundam confirmationem negatur cõſequentia. Non enim neceſſariò requiritur admonitio in accuſatione, ſicut in denunciatione, quod amplius explicabimus quæſtione ſequẽti: Nam accuſatio procedit ad punitionẽ, quãquàm frater ſit emẽdatus; denũciatio verò

fraterna

fraterna ceſſat, ſi frater ſit emendatus per admonitionem. Et ideò, ſicut ante denunciationem requiritur admonitio, ita ante accuſationem requiritur inſcriptio, vt ſupra citatum eſt ex c. *Qualiter & quando, de accuſ.*

Ad ſecundum principale latè reſponſum eſt, in quintâ concluſione.

Ad tertium ex verbis Auguſtini reſpondetur, quòd quamquàm ante denunciationem, quæ fit prælato tanquàm iudici, neceſſarium ſit priùs adhibere teſtes, quibus reus conuincatur: tamen conſilium eſt, antequàm aliquis teſtis inducatur, vt crimen reueletur prælato tamquàm patri. Et ratio eſt, vt ſuprà nos diximus, quia correctio fieri debet, quàm minimâ fieri poſſit iacturâ famę: & cum, ſi teſtes nō ſufficiant, denunciandum ſit peccatum prçlato; conſulendum eſt, vt id fiat ipſi ſoli táquàm patri, priuſquàm adhibeantur teſtes: vt, ſi fortè frater correctus, & emendatus fuerit à prælato, excuſetur diffamari apud teſtes. Quare, illa litera Auguſtini, quàm aliqui legunt duabus negationibus ſcilicet: *Ne fortè poſſit ſecretiùs correctus non innoteſcere cæteris:* fortè legenda eſt vnica negatione, vt legunt aliqui, ſcilicet. Ne fortè poſſit ſecretiùs correctus innoteſcere cæteris. Sed vtrolibet modo legatur, ſenſus eſt: Si fortè poſſit ſecretiùs correctus non innoteſcere cæteris. Hoc tamen documentum Auguſtini non eſt præceptum, ſed conſilium. Qui enim exiſtimaret commodiùs per alium quàm per prælatum poſſe corrigere fratrem, iuſtè reuelabit priùs alteri.

Ad vltimum argumẽtum reſpõdetur, quòd quando prælatus interrogat ſubditum de occulto crimine, præter ordinem iuris, ſubditus non tenetur obedire. *Nam obedire Deo magis oportet, quàm hominib.* Act. 5. Nec prælatus eſt iudex occultorum, ſed ſolus Deus. Sed de hoc latiùs in tertiò membro. Et hæc de correctione fraterna. *Act. 5.*

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm accuſatio nonnunquàm ſit in præcepto?

SVMMARIVM.

1 *Quilibet tenetur eum accuſare, cuius crimen eſt in perniciem publicam, & poteſt idoneis teſtibus comprobari.*

2 *Nemo tenetur accuſare quemquàm de iniuria ſibi propriè illata; quanquàm id nihilominus licitum ſit.*

3 *Clerici ſolo iure humano prohibentur iudicare, aut quomodocunque agere cauſam ſanguinis.*

4 *Accuſatio debet fieri in ſcriptis.*

5 *Tria ſunt accuſationis vitia, calumnia, prævaricatio, & tergiverſatio.*

6 *Calumniator, qui in probatione defecerit, reus eſt pœnæ talionis.*

QVintò quæritur in hoc mẽbro. Vtrùm accuſatio nonnunquàm ſit in præcepto?

Ad

Ad partem negatiuam arguitur. Accuſatio eſt delatio rei ad vindictam; Sed in Euãgelio, Matth. 6. præcipimur dimittere peccata debitoribus noſtris, ſi noſtra nobis volumus à Deo

Rom. 12. dimitti, & Paul. Rom. 12. *Non vosmetipſos defendentes* (aliàs vindicantes) *chariſsimi; ſed dare locum iræ.* Ergo nemo tenetur fratrem accuſare.

Secundò. Si accuſatio eſſet virtus, & præceptum, nemo eſſet, qui ab illo exciperetur; Sed multi repelluntur ab accuſatione, vt latè patet 2. q. 7. per totam quæſtionem, & excõmunicati, & infames accuſare nõ poſſunt, nec ſubditi maiores ſuos. Ergo accuſare non eſt in præcepto.

Tertiò arguitur. Accuſator obligatur crimen probare, aliàs pænam ſubit talionis; Sed nemo obligatur ſubire tantum periculum, ſi vult cedere iuri ſuo, & remittere debitum. Ergo accuſatio nunquàm eſt in præcepto, ſed ſatis eſt, vt ſit licita.

Leuit. 5. Sed in contrarium eſt illud Leuit. 5. *Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis* (ſcilicet falsò) *quod ipſe vidit, aut conſcius eſt; niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam.* Quod præceptum, quia morale eſt, manet in noua lege, tanquàm de iure naturæ.

IN prima quæſtione huius membri diſtinximus in genere inter denunciationẽ, accuſationẽ, & inquiſitionẽ, & ratione finis, & ratione virtutis. Quia denunciatio eſt officiũ charitatis ordinatũ propter bonũ priuatæ perſonæ, reliquæ verò ſunt ratione iuſtitiæ, propter bonum publicum. Iam verò operæ pretium eſt ſingula

ſingula in particulari ampliùs explicare.

Quatuor genera denunciationum notant Doctores Decretorum, c. *Nouit. de iud.* & 2, q.1. c. *Si peccauerit*, quæ ſunt, Euangelica, Iudicialis, Canonica, & Regularis. De Euangelica ſatis dictum eſt, quo fine, & ordine fiat. Denunciatio iudicialis eſt duplex. Publica, quâ iudex ex officio per denunciationem ſuorum officialium procedit; vel ad multandum reum pænâ fiſcali, vel aliâ pænâ arbitrariâ. Priuata, eſt manifeſtatio criminis, quâ quis prætendit reſarciri ſibi damnum acceptum, & ſe in priſtinum ſtatum reſtitui. Et differt inter denunciationem Iudicialem, & Euangelicam, primò ratione finis. Nam finis Euãgelicæ eſt emendatio fratris, vt pæniteat; ſed finis iudicialis eſt bonum denunciantis, vt delinquens ſatisfaciat. Et ſecundò in ordine. Nã illa procedit ordine Euangelico ſine ſtrepitu iudicij, & propterea dicitur Euangelica, ſed iudicialis procedit in ſcriptis, & formâ iudiciali, & propterea dicitur iudicialis, & tenetur denuncians probare crimen, licet quandoque iudicialis procedat nihilominus de plano ideſt ſine ſtrepitu iudiciali. Differt tamẽ denũciatio iudicialis ab accuſatione primò, quia denuncians nõ intendit vindictã publicam, & punitionẽ denunciati propter bonũ publicum, ſed ſolùm ſuum intereſſe, in quo per iniuriam læſus eſt. Accuſator verò petit vindictam publicam, quæ infligitur propter bonum cõmune. Quare iudex denunciatum iudicialiter non poteſt punire totâ pænâ legis, ſicut tenetur punire accuſatum. Et, vt ex nominibus ipſis

Quatuor genera denunciationum.

Denunciatio iudic.

naturam vtriuſque explicemus, denunciatio eſt mera manifeſtatio criminis, ſine aliqua actione; quà ſcilicet denunciatur crimen prælato, vt ipſe ex officio faciat, quòd viſũ ei fuerit ſecundùm ius. Sed accuſatio eſt delatio criminis, cum actione, quâ iudex petitur, & compellitur punire reum. Quare denunciator nõ dicitur actor, ſicut accuſator. Quò fit, vt denunciatio locum habeat vbi actio eſſe non poteſt, quod poteſt contingere tripliciter, aut ratione perſonæ, quæ agere non poteſt; aut ratione iudicis, qui non eſt directus: aut ratione criminis, quod lege permittitur. Exẽplum primi eſt ſeruus, qui non poteſt agere in iudicio, poteſt tamẽ denunciare iudici aſperitatem, & ſæuitiam domini, vt ipſe ex officio compellat dominum, aut mitiùs agere ſecum, aut vendere, vt habetur Inſt. de his, qui ſunt ſui, vel al. iuris. §. *Sed & maior*. Eâdem ratione religioſi quando agere non poſſunt aduerſus prælatos, poſſunt eos denunciare, vt notant Docto. cap. *Inſinuante, qui cle. vel mon.* Exemplum ſecũdi. Quando iudex ſæcularis non ſeruat iuſtitiam, poteſt quiſque illum denunciare Papæ; ad cuius officium ſpectat de quocunque peccato mortali corripere quemlibet Chriſtianũ, vt dicit Pa. cap. *Nouit. de iud.* vbi Rex Fráciæ denunciatus eſt Papæ de crimine, quod commiſerat aduerſus regem Angliæ. Et ecõuerſo, iudex eccleſiaſticus poteſt denunciari principi ſæculari ad reprimendam eius vim per iniuſtũ iudicium. Nam ſæcularis princeps ius habet repellendi vim à quocunque illatam 23. q. 2. c. *Regum*. Exemplum tertij. Quia vſura lege impunè

punè permittitur, accuſari non poteſt vſurarius; tamen poteſt denunciari, vt iudex ex officio admoneat illum ad reſtitutionem. Et eâdem ratione quando quis decepit alium citra dimidium iuſti pretij. In his ergo caſibus non eſt propriè accuſatio, ſed denunciatio ideſt mera manifeſtatio criminis, vt iudex ex officio emendet erratum. Accuſatio verò fieri nõ poteſt, niſi ab illo, qui poteſt agere directè. Quamquàm & qui agere poteſt, & coram proprio iudice, poteſt quandoque merè denunciare ſine accuſatione.

Tertia eſt denunciatio canonica; quia à iure canonico inuenta eſt, & eſt manifeſtatio criminis, non ad vindictam publicam, ſicut accuſatio, nec propter proprium intereſſe, ſicut denunciatio iudicialis, ſed quâ coerceantur crimina, ne vltra procedant. Sed hæc vix profectò poteſt diſtingui à denunciatione fraternâ; niſi dicamus, quòd denunciatio fraterna eſt illa ſola, quæ procedit ad ſolam emendationem fratris, propter bonum ſuum: ſed canonica eſt illa, quâ proceditur ad euitãdum damnum publicum, aut priuatæ perſonæ, vt cum quis denunciat prælatum, aut habentem beneficium, vt priuetur officio, aut beneficio, quia eſt pernicioſus plebi. Et ſecundùm Inno. in d. c. *Nouit*. Quando quis denunciat crimẽ, quod eſt in perniciem publicam, aut præiudicium tertiæ perſonæ; non ſolùm ad emendationem illius, ſed vt euitetur, aut reſarciatur damnum: tunc eſt denunciatio canonica, quæ quidem denunciatio non eſt fraterna, nec eſt iudicialis, quia non petit proprium intereſſe:

Denunciatio canon.

nec propriè eſt accuſatio, quia nō petitur omninò vindicta legis. Sed tamen conuenit hæc denunciatio cum fraternâ in hoc, quia requirit præuiam admonitionem, vt notant Doctores loco citato.

Denunciatio regul. Denunciatio regularis eſt illa, quæ fit in religionibus ſecundùm conſtitutiones, & regulas diuerſas diuerſarum religionum; ſiue ſit iudicialis, propter proprium intereſſe, ſiue canonica, propter bonum commune. Et ideò dicitur regularis, quia in religionibus non neceſſe eſt ſeruare totum ordinem iuris.

Exceptio. Præter has notificationes criminum, dicitur propriè, exceptio, quando alicui obijcitur crimen ne eligatur ad dignitatem; aut quando obijcitur accuſatori, vt repellatur ab accuſatione, vt habetur c. *Super his, de accuſ.* Hæc adnotauerim, ne Theologi ignorantiâ prorſus horum nominum laborent. Nam Theologi non tractant, niſi de denunciatione fraternâ, & accuſatione, & inquiſitione; ſed reliquas denunciationes, præter fraternam, generali nomine appellant, accuſationem, cuius ignorantiâ decipiuntur multi. Quamquàm accuſatio, ſi propriè definiatur, ſit delatio rei de crimine ad vindictam, propter bonum publicum, vt colligitur à S. Thom. 2. 2. quæſt. 68. *S. Thom.* *Sylueſt.* Tamē Doctores vtriuſque iuris, vt notat Sylueſter in verbo, *Accuſatio.* dicunt accuſationem etiam poſſe fieri propter bonum priuatū, ſicut denunciationem econuerſò, propter bonum publicum. At verò, ſi naturam rei inſpiciamus, in accuſatione, per ſe & primò intenditur vindicta publica per pœnā legis, ad ter-

rorem

rorem populi, quod eſt ordinari per ſe in bonum publicum: ſed in denunciatione per ſe intenditur, aut proprium intereſſe, ſi ſit iudicialis, aut cohibitio peccati, vel euitatio damni, ſi ſit canonica, licet per accidens quandoque ſequatur vindicta, & punitio publica.

His prænotatis reſpondetur ad quæſtionem ſex concluſionibus Prima: *Quicunque tenetur eum accuſare, cuius crimen eſt in perniciem publicam, & poteſt idoneis teſtibus comprobari.* Quæ peccata vergant in perniciem publicam, ſuperiori quæſtione declaratum eſt. Concluſio eſt S. Thom. loco citato, & Alexand. 3. par. quæ. 42. memb. 1. & denique Theologorum 4. diſt. 39. & Canoniſtarum c. *Nouit. de iud.* Probatur concluſio. *Vnicuique mandatum eſt de proximo ſuo*, vt habetur Eccl. 17. & præſertim vnicuique lege naturæ incumbit cura boni cõmunis; ſicut membra corporis naturali inſtinctu ſeſe obijciunt periculo capitis. Ergo quãdo bonum publicum periclitatur, vnuſquiſque tenetur peruerſores accuſare. *Prima concluſio.* *S. Thom. Alexand.* *Eccleſ. 7.*

Summa Angelica In verbo, *Accuſatio*, negat quemquam teneri accuſare proximum; quia in cauſa propria nullus cogitur accuſare, vt ſtatim dicemus; ſed in cauſa publica, ſatis eſt denunciare crimen, vt euitetur damnum, nec opus eſt accuſare petendo vindictam. *Summa Angel.*

Ad hoc reſpõdetur dupliciter. Primò, quòd S. Thom. & Theologi generali nomine accuſationis comprehendunt omnem denunciationem, præter fraternam. Et ideò, quã Summa Angelica vocat denunciationem, Theo-

logi vocant accuſationem: atque adeò, non eſt contradictio niſi ſolo nomine; & vt ſuperiori quæſtione dictum eſt, concedimus, quòd quacunque aliâ viâ quis abunde poſſit prouidere bono communi, non tenetur accuſare. Secundò reſpondetur quòd poteſt eſſe crimẽ adeò pernicioſum, adeoque manifeſtum aduerſus bonum publicum, vt quicùnque teneretur, non ſolùm denunciare, ſed accuſare tãquàm actor, non ſolùm ad euitandum damnum, ſed vt peccatum puniatur pænâ legis propter exemplum, Nam quamquàm in cauſis priuatis nullus accuſare poſſit, niſi ille cuius intereſt: tamen in cauſa publica quicunque poteſt accuſare, vt patet per Extrauag. *Adreprimendum*.

Quòd ſi quis arguat contra hanc concluſionem, vt dicebamus tertio argumento principali: Nullus tenetur graui ſuo periculo alium accuſare; accuſator verò, ſi deficiat in probatione, ſubit periculum talionis, & poſſet nonnumquàm ex malitia teſtium ſine culpa ſua deficere. Ergo nullus tenetur cum tanto periculo accuſare.

Reſpõdetur, quòd nullus tenetur accuſare, niſi crimen quod poſſit probare, vt aſſerit cõcluſio. Et qui bonâ fide accuſat, non tenetur ad pænam talionis, licet deficiat in probatione, vt dicit S.Th.2.2. q.68. art. 4. ad 1. Vnde elicitur documentum, vt qui fraternaliter denunciant, aut ad obuiandum malo communi, proteſtentur ſe non accuſare, ſed ſimpliciter denunciare; vt ſi defecerint in probatione, non ſubeant periculum talionis. *S. Thom.*

Secunda

Secunda concluſio. *Nemo tenetur accuſare quemquàm de iniuria ſibi propriè illata: quamquàm id nihilominus licitum ſit.* Prima pars probatur, primò ex illo, Math. 6. *Niſi dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter dimittet vobis delicta veſtra.* Vbi datur conſilium remittendi iniurias, tantùm abeſt vt eas, aut accuſare, aut vlciſci cogamur. Et confirmatur iure imperatorio. C. *Vt nemo inuitus agere, vel accuſare cogatur.* l. vnica. Tametſi Bartolus *l. eum ff. de accuſ.* notet textum l. *Si quis homicidij. C. eo. tit.* vbi videtur compellendum eſſe nonnunquàm actorem ad accuſandum. Et ff. *De his quib. vt indignis.* l. *Aufertur hæreditas.* adnotatur, vt hæres occiſi hominis, cauſam homicidij perſequatur, aliàs abeat hæreditate. Sed, quidquid ſit de foro exteriori, in quàm meſſem, falcem non mittimus, tamen in conſcientia nullus tenetur quemquàm de propriâ iniuriâ accuſare, niſi perniciosiſſimum forſan hominem, vt puta, publicum latronem, propter bonum publicum. In quo caſu videtur loqui lex illa citata à Bartolo, *Si quis homicidij.* Imò nec conſtringitur quiſpiam denunciare iuridicè, ad recuperandum damna, quæ accepit; nempe cum illa quiſque poſſit remittere, & condonare: niſi forſan quis eſſet adeò pauper, vt non poſſet alere, & ſuſtentare familiam ſuam niſi repetendo bona per iniuriam ſibi ablata, nam tunc deberet ea repetere. Secunda pars concluſionis, videlicet, quòd quicunque poſſit accuſare reum de iniuria ſibi illata, probatur. Nam accuſatio, & vindicatio iniuriarum auctoritate publicâ, eſt actus vir-

Secunda concluſio.

Math. 6.

tutis iuſtitiæ; actus verò virtutis, ſi debitis ornetur circunſtantijs, numquàm eſt prohibitus. Verum eſt tamen, conſilium eſſe Euangelicum non accuſare; nam accuſatio non debet procedere ex odio, quòd tamen quàm rariſſimè abeſt accuſatori. Qui tamen abſque odio petit vindictam legis, nihil aliud exercet, quàm iuſtitiam.

At, dubium eſt, quinam ſint illi, qui accuſare poſſunt? & primò de clericis, quo iure prohibeantur accuſare in cauſa ſanguinis? De quo

Tertia concluſio. ſit tertia concluſio. *Clerici ſolo iure humano prohibentur iudicare, aut quomodocunque agere cauſam ſanguinis.* Probatur. Nam iure naturæ eadem eſt clericis conditio cum laicis, nempe, vt priuatâ auctoritate neminem occidere poſſint, poſſint tamen viâ iuris proprias iniurias & repellere, & vindicare. Nec in ſacra pagina locus eſt expreſſus, quo prohibeantur clerici iure diuino, iniurias publicâ auctoritate vin-

1. Tim. 3. dicare. Nam illud 1. Tim. 3. *Oportet epiſcopum ſine crimine eſſe, nō vinolentum, non percuſſorem;* nō planè pertinet ad hoc propoſitum. Primò, quia Apoſtolus non videtur loqui de clerico percuſſore auctoritate publicâ; ſed loquitur de percuſſione, quæ fit ex ira auctoritate priuatâ: debent enim in hoc clerici excellere laicos. Et ideò coniungit illa duo: *non vinolentum, non percuſſorem,* quia ex vinolentia ſuboritur ira. Secundò, quia quamquàm Paulus illic prohiberet clericis effuſionem ſanguinis auctoritate publicâ, non continuò ſequitur illud eſſe propriè præceptum diuinum. Duplex enim poteſt diſtingui præceptum in epi-

ſtolis Apoſtolorum. Vno modo, tanquàm poſitum immediatè à Deo, cuius auctoritate loquitur Apoſtolus, & illud propriè eſt præceptum iure diuino. Alio modo, quòd ſit præceptum, vel admonitio ipſius Apoſtoli, ſuâ propriâ auctoritate loquentis. Quæ duo genera præceptorum diſtinguit ipſe Apoſt. 1. Cor. 7. *His, qui matrimonio iuncti ſunt præcipio, non ego, ſed dominus, vxorem à viro non diſcedere, & virum vxorem non dimittere: nam cæteris ego dico, non dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Ecce, vxorem à viro non diſcedere, eſt propriè præceptum diuinum; ſed, virum fidelem non dimittere vxorem infidelem, eſt præceptum humanum Pauli. Et illa admonitio Pauli de honeſtate epiſcoporum, ſicut multæ aliæ, ſunt huius ſecundi generis, quæ proinde non propriè ſunt de iure diuino, ſed largo modo. 1. Cor. 7.

Sed ſecundò, arguitur, quòd ſit de iure diuino, ſaltem quòd clerici non ſint iudices in cauſa ſanguinis. Nam Chriſtus redemptor noſter, quamuis potuerit, etiam inquantùm homo, accipere quamcunque voluiſſet poteſtatẽ & iuriſdictionem orbis: tamen reverà non accepit niſi poteſtatem ſpiritualem, & eam temporalem quæ erat neceſſaria ad finem redemptionis; vt puta, poteſtatem corrigendi leges ſæculares, ſi eſſent contra fidem & bonos mores, & multandi reges, ſi exorbitarent à fide; non tamen aſſumpſit poteſtatem ſæcularem ad diſcernendas cauſas ciuiles, & criminales, vt de poteſtate eccleſiaſticâ, latius

tractant Doctores rationabiliùs ſentientes. Et hoc eſt quod dixit, *Regnum meum non eſt de hoc mundo*; vbi non negauit, ſe habere regnum orbis, etiam inquantum homo, ſed negauit ſe habere regnum, quale habent principes ſæculares, & qualem ipſe habuit poteſtatem, talem reliquit Eccleſiæ. Ergo iure diuino videtur prohibitum eſſe clericis ius dicere in cauſa ſanguinis.

Ioan. 18.

Reſpondetur, quòd argumẽtum fortè probat poteſtatem eccleſiaſticam, quam Chriſtus reliquit eccleſiæ, non extendi ad cauſas ſanguinis, niſi forſan vbi neceſſitas fidei exigeret vt bello propugnaretur: nam tunc clerici poſſent pugnare, ſecundùm illud Luc. 22. *Qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat gladiũ.* Sed tamen argumentũ non ſatis probat, quòd clerici non poſſint iure diuino vti aliâ auctoritate quàm eccleſiaſtica; vt puta, quòd non poſſint eſſe duces, aut prætores in cauſis ſanguinis. Colligitur ergo ſolo iure humano canonico interdictum eſſe clericis exercere cauſam ſanguinis, vt habetur in Concilio Toletano c. *His à quibus* 23. q. 8. & c. *Clericis*, & c. *Sententiam, ne cler. vel mo. ſecularibus negotijs ſe immiſceant*, & eodem iure imponitur pœna irregularitatis clericis percuſſoribus vt habetur in c. *Presbyterum*, de homicidio volũtario, & in multis alijs; nam in ſacra pagina nulla talis pœna legitur. Vnde S. Thom. 2. 2. quæ. 64. art. 4. non fundat hanc prohibitionem clericorum in aliquo iure naturæ, ſed ſolùm duabus congruentijs. Prima, *quia ſunt electi ad altaris miniſterium, in quo repræſentatur paſſio Chriſti,*

Luca 22.

S. Thom.

ſio Chriſti; qui cum percuteretur, non repercutiebat. Secunda, *quia clericis committitur miniſterium nouæ legis, in qua non determinatur pœna occiſionis, vel mutilationis corporalis.* Quæ quidem conditiones non cōueniebant ſacerdotibus antiquæ legis, atque adeò illis non erat interdictum exercere cauſas ſanguinis, eo modo quo clericis nouæ legis.

Ex hac concluſione ſequitur, quòd Papa & eccleſia poteſt diſpenſare pro cauſa rationabili cum clericis, ne ſint excommunicati aut irregulares propter percuſſionē, atque adeo, omnino diſpenſare, vt quæcunque occiſio licita ſæcularib. vel in bello, vel in iudicio poſſet etiam licitè & ſine peccato exerceri à clericis. Habemus ergo, quod clerici accuſare non poſſunt petendo vindictam ſanguinis, nec in cauſa propria, nec in cauſa publica. Poſſunt tamen, vt diximus in ſuperiori quæſtione, denunciare crimina, non ſolum in causâ propriâ, ſed quando peccatum eſt in præiudicium publicum, aut tertiæ perſonæ, & etiam ſi ſit periculum effuſionis ſanguinis & homicidij, modò id faciant proteſtantes ſe non petere huiuſmodi vindictas, vt citatum eſt ſupra c. *Prælatis, de homicidio voluntario, eod. lib. 6.* Notandum eſt præterea, quod 2. quęſt. 7. per totam, habetur, quod laici non poſſunt accuſare clericos, nec clerici laicos, niſi in certis caſibus, nec ſubditi poſſunt accuſare prælatos, nec hæretici chriſtianos. *Et ff. de accuſ. c. Qui accuſare.* habetur, quod infames & publici peccatores accuſare non poſſunt. Quæ lex recipitur iure canonico 2. quæ. 1. c. *Prohibentur.*

Sed

Sed hæc omnia ſunt de iure poſitiuo pertinentia ad forum exterius: & ideo non eſt Theologi illa examinare. Sed ſatis eſt hic adnotare circa ſubditos, quod ſolùm prohibentur in iure accuſare prælatos ex odio; nam ſi faciant ex charitate, licitè faciunt, vt docet S. Thom. 2. 2. queſt. 68. art. 1. ad 2. Sed circa infames, & excommunicatos iam adnotauimus ſuperiùs directoriam, quod à denunciatione fraternâ, quæ eſt propter emendationem fratris, nullus repellitur.

S. Thom.

Dubium. Sed dubium eſt, quando crimen eſt in perniciem publicam, vtrùm etiam infames poſſint accuſare? Videtur quod ſic, nam illud eſt in præcepto, vt diximus in prima concluſione, & à præcepto nullus propter culpam ſuam expellitur, aliàs commodum reportaret ex culpa.

Reſp. Reſpondetur, quòd nullo modo infames ſunt admittẽdi, etiã in illo caſu, vt dicit S. Th. loco citato ad primum argumẽtum; ſed tamen in tali caſu poſſunt & debent denunciare crimina iudici (quod ait illic Caietanus) vt ipſe faciat quod ex officio debitum ſit ei facere.

Quarta concluſio. Sed quantum ad formam accuſationis eſt quarta concluſio. *Accuſatio debet fieri in ſcriptis.* Hæc habetur in iure canonico 2. quæſt. 8. c. *Accuſatorum*, & c. *Qui crimen*, & *ff. de accuſ. l. Si cui.* Quare illud non eſt præceptum naturale, ſed ſolùm poſitiuum. Nihilominus eſt ratio congrua huius, quæ ſumitur ex directoria inter denũciationem & accuſationem, maximè fraternam, aut canonicam. Quia in denunciatione nõ petitur vindicta, quare nec denun-

denunciator propriè eſt actor, nec pars aduerſa denunciato; ſed prælatus & denunciator, ambo intendunt emendare fratrem, aut euitare malum publicũ. Sed in accuſatione, quia accuſator petit vindictam; conſtituitur actor pars aduerſa reo, & iudex eſt medius inter ambas partes. Quare, actor tenetur probare quidquid obijcit reo, & inde fit, vt cùm iudex non poſſit omnia tenere in memoria, expediat vt accuſatio ſcripto proferatur, vt ſi defecerit in probatione, puniatur de calumnia, vt habetur in dicta *l. Si cui.* Quod & in denunciatione iudiciali eſt etiam quandoque neceſſarium. Tametſi, vt habetur *l. Leuia ff. de accuſ.* de leuibus peccatis poſſit fieri accuſatio de plano; id eſt, ſolò verbo, ſine ſtrepitu iudicij, vt exponit Bartolus in extrauag. *Ad reprimendum.*

Sed dubium eſt circa formam accuſationis, vtrùm ſicut denunciationem Euangelicam, ita iudicialem accuſationem neceſſarium ſit ſecreta admonitio antecedat? Nam S. Thom. in 4. diſtinct. 19. quæſt. 2. art. 3. duas recitat opiniones. Primam, quæ tenet partem affirmatiuam, alteram, quæ tenet partem negatiuam. Et Sylueſt. in verbo, *Accuſatio.* §. 3. exiſtimat S. Thom. conſentire cum opinione affirmatiuâ. Sed profectò veriſimiliùs videtur conſentire cum negatiua, vtpote, quam recitat ſecundo loco. Durandus 4. diſt. 19. quæſt. 4. dicit, quod in foro exteriori non exigitur vt admonitio præcedat, nec hoc petit iudex, ſed tamen in foro conſcientiæ tam in accuſatione quàm in denunciatione requiritur

Dubium.

S. Thom.

Syluest.

Durand.

requiritur admonitio; nam euangelium nihil diſtinguit inter denunciationem & accuſationem. Sed Caiet. 2. 2. quæſt. 33. artic. 7. dicit, quod quando accuſatio ſolùm eſt licita ,non tamen in præcepto; tunc prærequiritur admonitio, ſed quando eſt in præcepto, non eſt neceſſaria.

At verò aliâ fortè ratione meliùs diſſoluetur hoc dubium. Primùm, in foro exteriori nunquàm exigitur ab accuſatore, an priùs admonuerit, ſed ſolùm vt cauſam inſcribat; iuxta illud: *Sicut denunciationem admonitio, ita & accuſationem inſcriptio præcedere debet, c. Qualiter & quando de acc.* Sed & in foro conſcientiæ ſtatuerim regulam generalem, quod quotieſcunque quis habet ius accuſandi, eodem iure poteſt ſine præuiâ admonitione ſtatim accuſare. Probatur. Accuſationis finis eſt vindicatio, punitio criminis ſine reſpectu ad emẽdam; cum tamen admonitio ſolùm fiat ad emendationem in futurum, colligitur, vt qui habet ius accuſandi, non aſtringatur admonere: quia poteſt accuſare, quãquàm crimen iam ceſſauerit. Eſt nihilominus nonnunquàm cõſilium admonendi ante accuſationem verbi gratia, quando crimen eſt in perniciem publicam, tunc ſi certiſſimus ego ſim poſſe me ſatis ſuccurrere illi malo per admonitionem meã, debeo admonere ante accuſationem, aliàs ſi ſit periculum in mora, teneor ſtatim ſine admonitione accuſare, aut denunciare. Sed in causâ propriâ, vbi tamen non eſt pręceptum accuſandi (quamquàm Caietanus oppoſitum inſinuet) nõ eſt dubium quin poſſim ſtatim accu-

ſare

ſare illum, qui occidit patrem meum, ſine aliquâ monitione. Nam quamquàm homicidam pænituerit delicti, poſſum nihilominus iuſtè petere pænam capitis. Licet eſſet fortè conſilium remittere iniuriam, & admonere illum vt reſtituat damnum, & tunc ceſſare ab accuſatione. Imò in causâ alienâ priuatâ, vt ſi ſcirem aliquem eſſe latronem, aut fornicarium in Conuentu, eſſentque legitimi teſtes, poſſem forſan ſtatim accuſare ſine admonitione, ſi vellem ſubire periculum probandi. Licet in hoc caſu poſſet forſan ſuſtineri opinio Caiet. videlicet, quod deberet præcedere admonitio, atque adeo, emendato fratre, non eſſet procedendum ad accuſationem.

Sed de iniquâ accuſatione ſtatuitur quinta concluſio. *Tria ſunt accuſationis vitia, calumnia, præuaricatio, & tergiuerſatio.* Concluſio eſt iuris canonici 2. qu. 3. c. *Si quem pænituerit.* & iuris ciuilis *ff. Ad ſenatuſ. Turp. l. Accuſatorum.* Calumniari enim eſt falſa crimina ſcienter intendere. Præuaricari vero eſt vera crimina abſcondere. Tergiuerſari eſt in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. Nam, vt S. Thom. 2. 2. quæſt. 68. art. 3. ſapienter exponit, bifariam accuſator peccare poteſt: aut cõtra reum, imponendo falſa crimina, & illa eſt calumnia; aut cõtra bonum publicum, ne criminoſus puniatur, & id dupliciter, aut abſcõdendo vera crimina, quæ eſt præuaricatio, aut recedendo ab accuſatione, quæ eſt tergiuerſatio. Ex hoc ſequitur, quod quamuis calumnia in quocunque iudicio ſit peccatum; tamen præuaricatio, & tergiuerſatio ſolùm

Quinta concluſio.

S. Thom.

ſunt

ſunt iniuriæ, & peccatum vbi quis tenetur accuſare, puta, quando crimen eſt in perniciem publicam, nam tunc iniuria fit bono publico, ſi accuſans iuuet accuſatum vel deſiſtat ab accuſatione: ſed in causâ propriâ integrum eſt cuicunque deſiſtere ab accuſatione. Sequitur ſecundò, quod vbi nulla eſt malitia, nulla eſt calumnia nec iniuria. Vbi enim quis bonâ fide quempiam accuſauit de crimine, quod putabat eſſe crimen, nulla eſt calumnia, tametſi ratione rei acceptæ, tenetur nonnunquàm famam reſtituere. Et in hoc caſu bonæ fidei, intelliguntur verba dicti capituli, ſcilicet: *Si quem pœnituerit accuſare de eo quod probare non potuerit, ſi cum accuſato innocente conuenerit, inuicèm ſe abſoluant*. Atqui notandum eſt, non ſolùm adeſſe calumniam vbi eſt accuſatio de falſo crimine; ſed præterea, vbi eſt accuſatio de occulto. Nam quod crimen probari non poteſt, pro falſo reputatur in iure. At præuaricatio contingit duobus modis, aut diſſimulando proprias probationes, aut falſas excuſationes admittendo. Vnde præuaricator dicitur, quia deflectit in partem aduerſam: quia, varicare, idem eſt, quod deflectere, & eâdem ratione præuaricatio dicitur alio nomine, colluſio, inſtar ludentium, quando alter ſociorum iuuat partem aduerſam. Et hoc vitiũ poteſt cadere in actorem, aduocatum, procuratorem, & ſcribam. Et paria dicantur de tergiuerſatione. Et cõtingit hoc vitium ſiue accuſator deſiſtat propter pecuniam, aut propter aliam cauſam: niſi deſiſteret ex metu cadente in conſtantẽ virum. At, cũ

quis

quis accuſat de propriâ iniuriâ,& punitio non eſt neceſſaria ad bonum publicum tunc integrum ei eſt,aut deſiſtere, aut perſequi accuſationem. At verò his non obſtantibus, poteſt princeps iuſta de cauſa abolere accuſationem, vt ſi ille qui petitur pœnâ capitali, eſt dux præcipuus, vel aliàs valde neceſſarius reipublicę, vel ſi certò ſcit falſum eſſe crimen de quo accuſatur. Poteſt, inquàm, tunc, aut in principio refutare accuſationem, aut poſtea abolere, ſiue accuſatio ſit de iniuriâ publicâ, ſiue de priuata, dummodo aliâ viâ reſtituantur damna, & fiat ſine ſcandalo. Sed tamen inferior iudex non habet talem poteſtatem.

Sexta, & poſtrema concluſio. *Calumniator, qui in probatione defecerit, reus eſt pœnæ talionis*. Concluſio eſt vtriuſque iuris 2. qu. 3. cap. *Calumniator*, & cap. *Qui non probauerit & ff. de abolitio. l. 1. & l. Mulier. & l. quæſitum*. Et ſancita eſt hæc lex inſtar legis veteris, Exod. 21. *Oculum pro oculo, dentem pro dente*, & Deut. 19. *Cumque diligentiſsime perſcrutantes inuenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium, reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit*. Non tamen proinde ſequitur, vt multi ſubinferunt, legem talionis eſſe de iure diuino. Nam, vt ſæpiſſimè admonere ſolemus, tota lex vetus prorſus ceſſauit in paſſione Chriſti, ſecundùm illud Heb. 7. *Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat:* vbi non diſtinguitur inter præcepta moralia, aut ceremonialia, aut iudicialia. Quare omnia ceſſarunt quantùm

Sexta concluſio.

Exod. 21. Deuter. 19.

Heb. 7.

tùm ad vim, quàm habebant à lege antiquâ: ob idque argumentum huiuſmodi. Hoc antiquitus obligabat de iure diuino, ergo nunc obligat de iure diuino: nihil aliud eſt quàm hæreticum. Sed eſt differentia, quod præcepta moralia, quia ſunt de iure naturæ, aut præcepta sũt iterum in nouâ lege ſicut decalogus, aut iure ipſo naturali obligant. Iudicialia vero quamquàm ceſſauerunt, tamen poſſunt modò inſtitui iure poſitiuo in lege nouâ, ad exemplum veteris legis. Sed cęremonialia, quia erant figura nouæ legis, non poſſunt iam modò iterato inſtitui, nec ad imitationem illorũ. Ad propoſitum ergo. Quamquàm ſit ius naturæ, quod qui proximum falſo accuſat, pænâ aliquâ puniatur: tamen, quod talis pænæ reus ſit, qualem intendebat infligere, hoc erat in veteri lege iudiciale, & ideo iam non eſt de iure diuino, ſed iure poſitiuo inſtitutum eſt, ad imitationem illius, vt S. Thom. dicit in ſimili de quotâ decimarum 2. 2. quæſt. 87. Soluere enim decimas in ſtipendia clericorum, eſt de iure naturæ; ſed tamen talem quotam ſoluere erat antiquitus iudiciale, & ideo modo eſt de iure humano, poſito ad imitationem antiquæ legis. At vero quantùm ad legem attinet talionis, illa, vt auctor eſt Ariſtotel. 5. ethic. ortum habuit à Pythagoricis, ſecundùm illud Radamanthi, Si quæ fecit, patiatur, & ipſe rectum feret iudicium. Quod tamen temperat Ariſt. dicens. Talionem ideſt repaſſionem, non iuſtè fieri ſecundùm æqualitatem. Vt ſi princeps plebeium percutiat, non eſt iuſtum repercutiatur ipſe, & ſi

Ariſt.

plebeius

plebeius percutiat magiſtratum, non ſatis eſt, vt ipſe ſimili modò percutiatur, ſed debet fieri ſecundùm analogiam, ſeruatâ ratione, & proportione perſonarum, &c. Vnde, quamuis dicta lex talionis inſcripta ſit in duodecim tabulis ſub titulo. *De iniurijs*, tamen Prætoris clementiâ reuocata eſt, vt refert Gellius lib. 20. noc. att. & meminit Iuſtinianus *Inſt. de iniur.* §. *Pæna.* Vnde iam ferè non eſt in vſu pæna talionis. Et in regno noſtro Caſtellæ ſolùm decernitur pœna talionis in teſtem, qui falſum teſtimonium dixerit in cauſâ capitali, vt iubetur *l. Tauri vltimâ.* & Chriſtus redéptor noſter Math. 5. annotauit illam legẽ talionis tamquàm acerbam, *Dentem pro dente; oculum pro oculo*: atque adeo datam aduerſus malitiam Iudæorum. Tametſi illic nõ reuocauit legem talionis, vt aliqui putant; nam ſolùm illic dedit Chriſtus conſilium condonandi, & remittendi iniurias; quod ſolùm eſt præceptũ quantùm ad præparationem animi tempore neceſſitatis. *Gellius.* *Math. 5.*

Ad primum argumentum reſponſum eſt, in ſecundâ concluſione. Dimittere enim peccata debitoribus eſt pręceptum, in hoc ſenſu, quod non debemus nos vindicare auctoritate priuatâ; ſed tamen non petere vindictam auctoritate publicâ, id ſolùm eſt conſilium, vt modò dicebamus.

Ad ſecundum, reſponſum eſt in tertiâ concluſione, vbi explicuimus, qui, & quâ ratione repellantur ab accuſatione.

Et ad tertium, reſponſum eſt in primâ, & vltimâ concluſionibus; vbi diximus, quod

qui bonâ fide accuſat, licet deficiat in probatione, non ſubeſt pœnæ talionis.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm inquiſitio occulti peccatoris, nullâ præcedente infamiâ ſit iuſta?

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitio ſpecialis, quâ intenditur ad pœnam delinquentis, fieri nequit, niſi infamiâ, & clamoroſâ inſinuatione præcedente.*

2 *Inquiſitio generalis iure fieri poteſt abſque præuiâ infamiâ, aut actore aliquo denunciatore.*

3 *Inquiſitio etiam ſpecialis poteſt fieri abſque infamiâ, & clamoroſâ inſinuatione præcedente, & abſque indicijs delinquentis, in quibuſdam caſibus, qui excipiuntur à primâ concluſione.*

4 *Nullus conuictus de proprio crimine, debet interrogari de occultis ſocijs, quorum nulla eſt infamia, aut indicia manifeſta.*

SExtò quæritur in hoc membro. Vtrùm inquiſitio occulti peccatoris, nullâ præcedẽte infamiâ ſit iuſta? Ad partem affirmatiuam arguitur. *Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt,* Ro. 15. Sed Ioſue 7. legimus, inquiſitionem diuina auctoritate factam de Achan anathemate, nullâ præcedente infamiâ, aut perſonæ, aut delicti; nempe, quæ

Rom. 15. Ioſue 7.

ſecretò

ſecretò abſconderat de hoſtili prædâ pallium coccineum, qui ſorte miſsâ per tribus inuentus eſt & lapidatus. Et Numeri 5. lex erat, vt ſi ſpiritus zelotypiæ concitaſſet virum contra vxorem ſuam, cuius adulterium lateret, nec teſtibus comprobari poſſet; tunc vir vxorem afferret ſacerdoti, & celebratis certis ceremonijs, ſi erat in peccato, putreſcebat ei femur, ſin autem, fæcundabatur conceptâ prole. Ergo licita eſt iure diuino nullâ præcedẽte infamiâ, inquiſitio criminis.

Secundò Diuus Greg. 5. quæſt. 1. c. *Quidam maligni.* Excõmunicauit quendã occultũ diffamatorem, qui libellum famoſum in publicũ ediderat, præcipiẽs, vt huiuſmodi diffamator, quicunque ille eſſet, proderet ſe, aliàs ſentẽtiæ excommunicationis ſubiaceret, cũ tamen nulla anteceſſiſſet infamia perſonæ. Ergo licita eſt iure canonicò huiuſmodi inquiſitio, nullâ infamiâ reclamante, *Gregor.*

Et tertiò arguitur. Prælati ex officio debẽt, & ſolent generaliter inquirere certis temporibus ſubditorum ſtatum, & mores, quãuis nullâ laborent infamiâ. Et confirmatur id tandem, quia prælati, vt habetur Ezech. 3. & 33. eo dicuntur Speculatores, quod debent vigilare ſuper gregem & ſuorum mores explorare. Ergo ſine clamore, & infamiâ obligantur inquirere errata ſubditorum. *Ezech.*

Sed in contrarium extant decreta Innocentij, *Extra de accuſa.* cap. *Cum oporteat*, & cap. *Inquiſitionis*, & cap. *Qualiter, & quando. el ſecundo.* vbi ſtrictè cauetur, ne inquiſitio perſonæ, niſi prçceſſerit infamia, & clamoſa

 inſi-

inſinuatio, vllo modo fiat. Et idem habetur *c. Licet Hely. ex de ſymon.* & cap. *Deus omnipotens* 2. qu. 1.

POſt correctionem Euangelicam, & iudicialem accuſationem, conſequitur tertiò, vt de inquiſitione dicamus. Et prçter alias differentias, hoc etiam differt inter has tres vias cognitionum, quod correptio, & denunciatio Euangelica omnibus in vniuerſum incumbit, tam ſubditis, quàm prælatis; accuſatio verò ſolis ſubditis, ſed inquiſitio ſolùm prælatis. Vnde inquiſitio eſt inueſtigatio, aut criminis, aut peccatoris occulti, quæ fit à prælato. Et auctores Decretorum in d. cap. *Qualiter & quando*, diſtinguunt (quæ ſua eſt conſuetudo) plura genera inquiſitionis; ſed ſatis eſt duo adnotare. Alia eſt enim inquiſitio generalis, alia vero ſpiritualis. Generalis eſt, quâ prçlati ex debito officij, viſitantes prouinciam, aut conuentum, diſquirunt vitam ſuorum, & mores, an ſeruentur leges, & inſtitutiones. Et dicitur generalis, quia nec nominatur perſona, nec crimen de quo inquiritur; ſed in genere, vtrùm ſit, qui crimen aliquod admiſerit. Inquiſitio verò ſpecialis eſt, quâ in particulari, & nominatim inquiritur certa perſona, aut de certo crimine; vt, vtrùm Petrus ſit in aliquo delicto? vel, quiſnam perpetrauit hoc homicidium? vel, vtrùm Petrus hoc homicidiũ fecit? Atqui ſpecialis inquiſitio fieri poteſt, aut ad pœnam, vt cum inquiritur aduerſus quempiam ad priuandum eum officio, vel beneficio, aut ad infligendum aliam pœnam poſitiuam. Aut fieri poteſt non ad pœnam,

ſed

ſed ad euitandum errorem, aut damnum aliquod: vt cum inquiruntur merita perſonæ, ne aſſumatur indignus ad dignitatem; aut, cum inquiritur, ſitne aliquod impedimentum contrahendi matrimonij? Atque adeo, inquiſitio ſpecialis, quâ intenditur pæna, ortum habet ſemper ab aliquâ denunciatione canonicâ, quæ fit, vel à priuatâ perſonâ, vel à publico officiali, nempe à fiſcali, aut à ſyndico.

His præhabitis, reſpondetur ad quæſtionem quatuor concluſionibus. Prima. *Inquiſitio ſpecialis, quâ intenditur pæna delinquentis, fieri nequit, niſi infamiâ, & clamoroſâ inſinuatione præcedente.* Concluſio receptiſſima eſt omnibus tam Theologis, quàm iuris vtriuſque peritis. Sanè, quia expreſsè habetur in decretis omnibus citatis in cōtrarium quæſtionis; explicatur concluſio. Quamuis quiſpiam denunciet prælato crimen ſubditi, & ſint duo, aut plures teſtes iurati conſcij criminis, prælatus (niſi tanquàm actor accuſauerit) nec punire poteſt pænâ publicâ, nec procedere ad inquiſitionem, niſi infamia præceſſerit, aut clamoroſa inſinuatio. Verba ſunt expreſſa dicti capituli, *Inquiſitionis*. Et intelligitur, quod non poteſt eum punire, niſi poſt fraternalem admonitionem rebellis extiterit; nam tunc, quia nō audit eccleſiam, puniri poteſt, vt diximus quæ. 4. Et probat Papa concluſionē in c. *Qualiter, & quando*, teſtimonijs diuinis vtriuſque teſtamēti. Primò, ex illo Luc. 16. vbi habetur, quod poſtquam villicus diffamatus eſt apud dominū de iniqua villicatione,

Prima concluſio.

Luc. 16.

tione, tunc dominus vocauit eum, & interrogauit, *quid eſt hoc quod audio de te? redde rationem villicationis tuæ.* Et ſecundò, ex illo Gen. 18. *Clamor Sodomorum, & Gomorraorum multiplicatus eſt: deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* Ex quibus locis colligitur, quod niſi præcedente infamiâ, aut clamoroſâ inſinuatione, non eſt ius procedendi viâ inquiſitionis. Quod poteſt confirmari ex illo Gen. 4. de Cain. *Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terrâ.*

Geneſ. 18. *Geneſ. 4.*

Primum dubium. Sed inſinuant ſeſe circa hanc concluſionem dubia nonnulla. Primum, quo iure nitatur hæc concluſio? apparet enim repugnare iuri, & rationi naturali. Nam, præter argumenta ante quæſtionem obiecta, arguitur ſic. Officium, & cura prælatorum eſt non diſſimulare peccata quæ norunt, de quâ negligentiâ reprehẽditur Heli ſacerdos 1. Reg. 2. quod refert Inn. c. *Licet Heli. de ſimonia:* Sed duo, aut tres teſtes ſatis ſunt ad conuincendum, & puniendum reum: quia, vt eſt Deut. 17. & Math. 18. *In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum.* Ergo quomodocunque iudex cognoſcat crimẽ per duos, aut tres teſtes, licet nulla præceſſerit infamia, poteſt & debet reum punire.

1. Reg. 2. *Math. 18.*

Reſp. Reſpondetur, fundamentum huius concluſionis hoc eſſe, quod neminem iudex punire poteſt, niſi ad petitionem partis, puta, accuſatoris, vel vicem gerentis accuſatoris. Et ratio eſt, vt egregiè docet S. Tho. 2. 2. qu. 63. art. 3. quod iudex (inquit Ariſto. 5. eth.) eſt interpres, & cuſtos iuſtitiæ, ad quem confugiunt qui

S. Thom.

qui iniuriam patiuntur, tanquàm ad iuſtitiam quandã animatã: iuſtitia verò, quia eſt æqualitas, non eſt niſi inter duos, quapropter, iudex non conſtituit iuſtitiam, niſi inter duos, quorum aliter ſit actor, alter verò reus, inter quos iudex ſit, vt medium in neutram partem inclinans. Vnde & Gentibus lumine naturali lex erat, neminem ſine accuſatore punire, quàm Feſtus ille commemorat Act. 25. *Non enim eſt*, inquit, *conſuetudo Romanis damnare aliquem hominem, priuſquàm is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina quæ ei obijciuntur*. Et Ambroſius ſuper illud 1. Cor. 5. de inceſtuoſo, *Iudicis*, inquit, *non eſt ſine accuſatore damnare quemquam: quia & Dominus Iudam, cum fur eſſet, ſciebat, ſed quia non eſt accuſatus, minimè abiecit*. Atqui, Deus ipſe, cui omnia patent, non caſtigat ſine accuſante, ſaltem conſcientiâ peccatoris, ſecundùm illud Rom. 2. *Teſtimonium illis reddente conſcientiâ ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam defendentium, in die cum iudicabit Deus occulta hominum*. Quinimò, in finali iudicio ſtabunt quodammodo accuſatores publici, vt innuitur Math. 12. *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabũt eam*. Eſt ergo lex celebratiſſima, *vt ceſſante accuſatore, nullus ſubeat pœnam legis*. Vnde Felix Papa: *Si legitimus*, inquit, *non fuerit accuſator, non fatigetur accuſatus, ext. de accuſ.* c. 1. Et l. *Reſcripto ff. de mun. & ho. Si quis accuſatorem non habet, ab honoribus prohiberi non debet: quemadmodum non debet, is cuius accuſator deſtiterit.*

Act. 25.

Ambr.

Rom. 2.

Math. 12.

Felix Pap.

Quam legem inſinuauerit Redemptor noſter, Ioan. 8. *Nemo te condemnauit mulier? Nec ego te condemnabo*. Satis enim pacatus, & tranquillus eſt ſtatus publicus, ſi publica, & notoria peccata non diſſimulentur, & petentibus vindictam, reſarciantur iniuriæ. Quare, iudices non debent tamquàm hoſtes, occulta peccata præter ius in publicum traducere, ſed vt patres ex charitate corripere aut diſſimulatione præterire. Quocirca, quando quis ſine actione, & accuſatione denunciat crimen (quia tunc merus denunciator nõ eſt accuſator, nec eſt pars aduerſa) non poteſt iudex denunciatum punire; ſed ſolùm, vt ſupra diximus, fraternaliter admonere, vt caueat in futurum, aliàs idẽ eſſet accuſator & iudex, quod iura ſtrictiſſimè prohibent. 4. quæ. 4. cap. 2. & c. *Multi. 2. q. 1.* At verò præter proprium accuſatorem, ſunt multa, quæ præ ſe ferunt vicẽ accuſatoris. Primò, quando crimen eſt in perniciem publicam, ſola denunciatio valet pro accuſatione. Nam in tali caſu quilibet habet ius accuſandi, vt diximus q. proxim. Sed in criminibus priuatis, quando ſunt notoria tunc euidentia ipſa facti valet pro accuſatore, vt habetur c. *Euidentia. extra de accuſ.* At verò in occultis, quando proceditur per denunciationem fraternam, tunc ante rebellionem, quia nulla eſt accuſatio, non poteſt eſſe punitio; quando verò denunciatus non audit Eccleſiam, rebellio eſt pro accuſatore. Quando verò proceditur via inquiſitionis, infamia, aut indicia funguntur officio accuſatoris, vt habetur in d. c. *Qualiter & quando*. Ecce fundamentum,

Ioan. 8.

mentum, & rationem concluſionis, quâ iudex ſine infamia, viâ inquiſitionis neminem damnare poteſt. Et de hoc reprehéditur Heli, quod filios non correxiſſet, cum eſſent publicè diffamati; quod eius verbis conſtat loco citato; *Quare facitis res huiuſcemodi, quas ego audio, res peſsimas, ab omni populo? non enim eſt bona fama, quã ego audio.* Nec ſolùm id verum eſt, quod nemo viâ inquiſitionis ſine infamia cõdemnari poteſt; ſed & hoc pręterea, quod quãquàm ſit infamia, & inquiſitus conuincatur, non debet damnari totâ pænâ legis, ac ſi eſſet accuſatus. Quod expreſsè habetur in d. c. *Inquiſitionis.* vbi legitur, quod ſi crimen de quo quis inquiritur, ſit tale, quod impediat ordinis executionem, aut retentionem beneficij, vt homicidium, aut ſimonia, tunc priuandus eſt, & condemnandus reus, ac ſi procederetur viâ accuſationis: Alioqui ſecundùm perſonæ, inquit, merita & qualitatem exceſſus, pænam poterit iudicantis diſcretio moderari. Sed adhuc citra hæc crimina, poterit viâ inquiſitionis conuictus priuari officio prælaturæ, vt habetur in d. cap. *Qualiter, & quando.* & faciliùs ſi ſit temporale, & regulare in religionibus.

Sed oritur dubium alterum ex ſolutione huius prioris; videlicet, an concluſio poſita ſit de iure naturali, aut diuino, adeo vt Eccleſia non poſſit in illa diſpenſare? Videtur enim eſſe de iure naturæ: nam iuſtitia ſuâpte naturâ eſt æqualiter inter duos, inter quos iudex debet æqualitatẽ conſtituere, ergo contra naturam iuſtitiæ eſt, vt iudex ſine actore condem- *Dubium.*

nare

naret reũ, & per cõſequens, quod ſine infamiâ procederet ad inquiſitionem. Et ſecundò videtur cõcluſio de iure diuino, poſtquàm Papa corroborat illam teſtimonijs diuinis.

Reſp. Reſpondetur primò, concluſionem eſſe de iure humano, vt patet in capitulis citatis. Secundò, concluſio eſt valde conformis iuri, & rationi naturali. Sed tertiò dicimus, illam non eſſe propriè de iure diuino poſitiuo: quia nullum eſt tale præceptum in ſacrâ ſcripturâ, vt nemo ſine infamia viâ inquiſitionis damnetur. Et illa teſtimonia citata ſolùm explicant factum diuinum conformiter ad rationem naturalem. Et quartò dicimus, quod non eſt de iure naturæ, ſaltem non eſt de genere illorum, quæ ſunt immutabilia, qualia ſunt præcepta decalogi, quæ dicit S. Thom. nullatenus eſſe diſpenſabilia. Ex quibus colligimus, quod Papa in Eccleſiâ, & princeps in foro ſuo pro magnâ, & rationabili causâ poſſent diſpenſare in tali lege, verbi gratiâ, Si eſſent frequentiſſimi criminoſi, & ſceleroſi homines, à quibus reſpublica grauiter perturbaretur, poſſet fieri lex, vt quotieſcunque fuerint duo, aut tres teſtes, infligeretur pæna legis, vel quando crimen eſſet grauiſſimum, vt ſtatim concluſione tertiâ euidentius fiet: nam illa ratio, quod iudex debet conſtituere iuſtitiam inter duos, explicat id quod plurimùm fieri debet, ſed rationabilis cauſa poteſt facere, vt teſtimoniũ duorum, vel trium valeat pro accuſatore, ſicut euidentia facti. Nihilominus nemini prælatorum, aut iudicum licet agere contra tenorem concluſionis, niſi in caſibus expreſsè exceptis à lege,

à lege, de quibus ſtatim videbimus. Nam ſolus Papa, vel princeps poſſet mutare hanc legem.

Tertium dubium eſt, quænã infamia ſufficiat ad procedendum via inquiſitionis, vtrum ſit deſtinatus certus numerus teſtium qui ſufficiat facere infamiam? nam ſunt nonnulli Canoniſtę, qui in d.c. *Inquiſitionis*, cenſeant denarium numerum eſſe neceſſarium ad faciendam infamiam. *Dubium 3.*

Ad hoc nihilominus reſpondetur, quòd, quamquàm fama, ſi accipiatur pro bonâ famâ ſecundum ius, *ſit illæſa dignitatis ſtatus, morib⁹, & legibus cõprobatus ff. de var. & extraor. cog. l. Cognitionum*, tamen quãtùm attinet ad propoſitum, vt no. Bar. *ff. de quæſtioni. l. De minore. §. Tormenta. Fama eſt communis opinio voce manifeſtata ex ſuſpitione proueniens:* quæ ſi ſit de malo, dicitur infamia. Vnde, ad rationem infamiæ, quantum ad qualitatem teſtiũ, exigitur, quod ſit opinio bonorum. Vnde in c. *Qualiter & quando*, habetur, quod infamia nõ debet procedere à maleuolis, & maledicis, ſed à prouidis, & honeſtis, non ſemel tantùm, ſed ſæpe. Sed quantùm ad numerum teſtium, nihil in iure definitum eſt; nã in c. *Inquiſitionis*, ſolùm habetur, quod propter dicta paucorum, non debet quis reputari infamatus, niſi opinio eius apud bonos, & graues lęſa exiſtat. Quare, iudicium ſufficientis infamię ſumendum eſt ad arbitrium boni viri, quãdo iam opinio dicitur eſſe communis. Sed putant aliqui, quòd numerus denarius ſicut ſufficit facere populũ, ita ſufficit facere opinionem communem. Nihilominus *Reſp.* *Quid bona fama?*

hilominus illa non eſt regula certa: ſed regula eſt, (vt dicit glo. in d. c. *Inquiſitionis.*) quòd rumor ſit ſparſus per maiore partem viciniæ, aut per maiorem partem collegij, aut vniuerſitatis, in qua quis commoratur, vt not. Bar. loco citato. Hoſtienſis diſtinguit inter clamoroſam inſinuationem, & infamiam: quod clamoroſa inſinuatio ſit inter paucos, & infamia inter multos. Sed exiſtimo nullam eſſe differentiam, ſed vtranque eſſe inter multos, vt cenſuit illic Innocentius. Nec requiritur ad infamiam, quod ſint teſtes omnes oculati, ſed ſatis eſt quod audierint à fide dignis, vel habuerint indicia, & cõiecturas ſufficientes. Infamia tamen ex auditu, licet ſufficit ad inquirendum, non tamen ad condemnandum. Sed quando non inueniuntur legitimi teſtes; tunc infamatus tenetur ſe compurgare, vt habetur in d. cap. *Inquiſitionis*. Atqui, maior infamia requiritur in maioribus criminibus, quam in minoribus. Et, vt habetur in d. c. *Qualiter, & quando*. multo maior infamia requiritur ad inquirendum aduerſus prælatos, & magiſtratus, quàm aduerſus perſonas priuatas. Nam prælati poſiti ſunt quaſi ſignum ad ſagittam, & frequenter odium multorum incurrunt. Imò habetur illic, quod aduerſus prælatos non eſt inquirendum, niſi quando infamia eſt tãta, vt ſine ſcandalo tolerari non poſſint. Sed eſt præterea adnotandum, quod vbi ſunt manifeſta indicia, non eſt neceſſaria alia infamia: nam indicia æquipollent infamiæ. Vnde S. Th. 2. 2. qu. 69. art. 2. tria ponit ſub diſiunctione ſufficientia ad interrogandum iuridicè reum, aut teſtem,

Bartol.
Hoſtien.

teſtem, ſcilicet infamiã, aut indicia, aut ſemiprobationem. Et ſemiprobatio eſt vnus teſtis omni exceptione maior.

Quòd, ſi quis arguat contra tertium membrum. In c. *Inquiſitionis.* vt dictum eſt, cauetur vt, quamquàm ſint duo, aut plures teſtes iurati, non condemnetur, aut inquiratur reus, niſi adſit infamia; ergo ſemiprobatio ſola non ſufficit.

Reſpondetur, quod ſemiprobatio ſufficit ad interrogandum reum, vel teſtem, quando proceditur viâ accuſationis. Quando enim quis accuſat, & adducit vnum teſtem, tunc, licet ille nõ ſufficiat ad cõdẽnandum reũ, ſufficit tamẽ ad interrogãdum alios teſtes & reum ipſum. Et idem eſt, vbi denunciatio habet vim accuſationis, vt in crimine hæreſis, & alijs quę ſunt in perniciem publicam. Sed vbi proceditur per nudam denunciationem, & inquiſitionem, non ſufficit ſemiprobatio, niſi adſint, vel infamia, vel indicia manifeſta. *Reſp.*

Sed ad maiorem euidentiam concluſionis, mouetur dubium quartum. An quando crimẽ eſt notorium, ſed perſona, quæ crimen admiſit eſt ſecreta, ius habeant iudices inquirendi malefactorem? Verbi gratia. Inuentum eſt cadauer occiſi hominis iacens in via, an liceat interrogare vicinos, quiſnam hominem occiderit? Et ad partem affirmatiuam arguitur primò auctoritate S. Thomæ, qui (vt refert præter alios Caiet. 2. 2. quæſt. 69. art. 2.) dum eſſet baccalaureus Pariſijs, & in conuentu accidiſſet flagitium quoddam, cõſultus liceretne inquirere occultum malefactorẽ? reſpondit, licitum *Quartum dubium.* *Caiet.*

tum

tum eſſe, & expedire. Et confirmatur. Quia, vt ſupra diximus, euidentia patrati ſceleris, locũ habet accuſationis, ſed quando factum eſt notorium, iam eſt euidentia patrati ſceleris, ergo tunc ſine alia infamia poteſt procedi viâ inquiſitionis, quemadmodum ſi procederetur viâ accuſationis. Et ſecundò arguitur ex conſuetudine. Nam vbicunque crimen eſt notorium, ſolet iudices procedere ad inquiſitionem malefactoris. Et videtur rationabilis cõſuetudo, aliàs cenſerentur diſſimulare iudicia, & correctiones criminum; vnde populus ſcãdalum acciperet, ſi iudices in tali caſu non ſollicitè diſquirerent delinquentes.

Reſp. Nihilominus reſpondetur, quòd hoc, quòd apud aliquos eſt dubium, certè nullam habet obſcuritatem, ſi ſemel intelligatur ſtatuta cõcluſio. Nam canones illi citati, ſcilicet quòd ſine infamia non procedatur viâ inquiſitionis, hoc manifeſtè prætendunt, quòd quamuis crimen ſit notoriũ, ſi peccator ſit adeo occultus, vt nulla ſint indicia, nec infamia perſonæ, non procedatur ad inquiſitionem eiuſmodi occulti peccatoris. Verba ſunt in d. c. *cum oporteat*, Niſi ſuper prædictis famã ipſius (ſcilicet perſonæ) læſam eſſe noueritis, vos ad inquiſitionem non ſubitò procedatis. Et in c. *Inquiſitionis*, habetur, nullũ eſſe pro crimine, ſuper quo aliquâ non laborat infamiâ, puniendum. Et in d. c. *Qualiter & quando*. Si ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, tunc procedẽdum eſt ad inquiſitionem. Et teſtimonia ipſa diuina teſtantur requiri infamiam perſonæ ad inquiſitionem, ſcilicet, *Clamor Sodomorum multi-*

multiplicatus eſt, & in Euangel. de villico. *Quid eſt hoc, quod audio de te?* Eſt ergo in iure definita concluſio, quod quamquàm crimen ſit notorium, niſi ſit infamia perſonæ, nõ procedatur ad inquiſitionem. Vnde dimanat aliud ius, vt ſtatim videbimus, videlicet, quod confeſſus crimen non interrogetur de ſocio, quia quamquàm iam tunc crimen eſt notum, tamen ſocius eſt occultus. Et ſecundò probatur ratione. Canones illi, & iura, quod ſine infamiâ nõ procedatur ad inquiſitionẽ, fũdãtur in illo Euangelij Math. 7. *Nolite iudicare*: vbi ſecũdùm Aug. prohibemur iudicare temerè de occultis peccatis; Sed quamquàm crimen eſt notorium, ſi non ſit infamia, aut indicia perſonæ, tunc temerè quis iudicaret quiſnam fecerit. Ergo hoc non licet inquirere. *Math. 7.*

Ad hoc reſpondent nonnulli, non eſſe licitum interrogare in particulari vtrùm Petrus occiderit: nã talis interrogatio non poteſt fieri ſine ſuſpitione, & iniuriam irrogat, qui ſine coniecturis malè ſuſpicatur de proximo. Sed dicunt quod licitum eſt tunc in genere, interrogare ſub iuramẽto quiſnam perpetrauit hoc crimẽ. Sed certè hæc diſtinctio non ſatisfacit. Nã, ſi qui interrogatur in genere, tenetur reſpondere in particulari, eadem ferè iniuria eſt interrogare an Petrus fecerit, & interrogare quis fecerit.

Et tertiò arguitur particulariter contra hãc ſolutionem. Si dum crimen eſt notorium, licet in genere inquirere malefactorẽ, ſequeretur, quod ſi inter alios fortè interrogaretur ipſe malefactor tenetur confiteri proprium crimẽ,

nam

nam certè, ſi illa interrogatio eſſet iuridica, ſicut teſtes tunc tenerentur reſpondere quis fecerit, ita & reus ipſe; ſed cõſequens nullus cõcederet, videlicet, quod aliquis teneretur cõfiteri crimen proprium, de quo non eſt infamatus, nec ſunt manifeſta indicia. Habetur ergo ſenſus concluſionis, quòd quamuis crimen ſit notorium, non licet inquirere peccatorem ſine infamiâ; exceptis tamen nonnullis caſibus vt in crimine læſæ maieſtatis, & alijs quos adnotauimus in tertia concluſione.

Adiecerim tamen huic reſponſioni, quod quando crimen eſt notorium, & patrator occultus; fortè liceret in genere inquirere, non quidem quis patrauerit, ſed inquirere aliqua indicia. Verbi gratiâ, poſſent tunc interrogari teſtes, an ſciãt quâ horâ occiſus eſt homo, quibus armis, ſi forſan ex illis teſtimonijs ſumantur indicia ſufficientia occiſoris; & tunc habitis indicijs, poterit deſcendi ad inquiſitionem perſonæ. Hoc dixerim ſub dubio; alij iudicent, ſit ne verum nec ne.

Vnde, ad auctoritatem S. Thomæ in contrarium reſpõdetur, quod ſi verum eſt tunc iuuenem ita ſenſiſſe, tamen (vt fertur) non fuit tunc eius ſententia probata magiſtris. Quare in Summâ ſentẽtiam mutauit 2. 2. q. 69. art. 2. Ad confirmationem reſpondetur, quod tunc euidentia patrati ſceleris valet pro accuſatore, quando non ſolum crimen, ſed patrator criminis notorius eſt. Et ille eſt sẽſus verborum, Aug. in c. *Euidentia de accuſ.* Ad conſuetudinem, quæ videtur in contrarium inoleuiſſe, dicemus in fine tertiæ concluſionis.

Quintum

Quintum dubium eſt; virùm econuerſo quando perſona diffamata eſt, & conuicta de vno crimine, poſſit iure interrogari de alijs criminibus occultis? Eſt enim opinio Petri de Palud. affirmatiua in 4. diſt. 19. quæſt. 4. Et fundamentum eius eſt, quia ratio, inquit, quã non licet iudicare de occultis, nõ eſt propterea, quod crimen ſit occultum, ſed propterea quod perſona ſit occulta. ergo, quando iã perſona eſt diffamata de vno crimine, licitum eſt de alijs interrogare. Et peccator interrogatus de occultis criminibus tenetur cõfiteri veritatem. Imò addit, quod non ſolùm de ſe, ſed de ſocijs, quando ſunt alij diffamati de eodem crimine, tenetur reſpondere, ſi interrogetur de alijs criminibus ſociorum. Caietanus loco citato, oppoſitam ſententiam tenet, cui cẽſeo omnino ſubſcribendum eſſe. Nam expreſsè in canonibus citatis, *De accuſ.* habetur, quòd non ſolùm requiritur infamia perſonæ ad inquiſitionem; ſed quòd non poteſt fieri inquiſitio, niſi de illo crimine, de quo quis eſt infamatus. Legitur enim in cap. *Cum oporteat. Diſcretioni veſtræ mandamus, quòd niſi ſuper prædictis famã ipſius læſam eſſe noueritis, vos ad inquiſitionem illorum non ſubitò procedatis.* Et in c. *Inquiſitionis.* legitur. *Reſpondemus, nullum eſſe pro crimine, ſuper quo aliquã non laborat infamiã, puniendum.* Et S. Tho. 2. 2. qu. 70. art. 1. dicit, quod ſi exigatur ab aliquo teſtimonium de occultis peccatis, de quibus infamia non præceſſit, non tenetur ad teſtificandum. Requiritur ergo infamia perſonæ, & de delicto, vt iuſtè fiat inquiſitio. Et hoc confirmatur ratione. Nam, quam-

Dubium 5

Palud.

Caiet.

S. Thom.

quàm quis ſit diffamatus de adulterio, poteſt habere bonam famam in materiâ furti, & ideo iniuria fieret illi ſi interrogaretur de furto, aliàs ſequeretur, quòd quicunque infamatus de vno crimine, licitè interrogaretur de quibuſcunque criminibus mundi, quòd tamen nullus concedet. At verò duobus modis licet cõuictum de vno crimine, interrgoare de alio. Primò quando vnum eſt ſufficiens indicium, aut infamia alterius; vt ſi quis infamatus eſſet, & conuictus de adulterio, & de conſuetudine cum muliere, & poſtea inuenitur necatus maritus adulteræ in camerâ eius, iure poſſet tunc adulter interrogari de homicidio. Et ſi quis eſſet conuictus de homicidio, & cadauer inueniretur expoliatum, poſſet interrogari de expoliatione. Et ſecundò, quando non poteſt cognoſci perfectè vnum crimen ſine cognitione alterius, tanquàm circunſtantię prioris; vt cum quis conuictus eſt de conſuetudine cum puella, iure interrogari poteſt, an ipſam deflorauerit; & conuictus de furto eccleſiaſtico, iure poteſt interrogari, an fregerit fores eccleſiæ; quia iſtæ ſunt nouæ circunſtantiæ.

Vltimum dubium. Sextum & poſtremum dubium eſt, vtrum iure conuictus de crimine, iure poſſit interrogari de ſocijs occultis, qui nullâ laborant infamiâ? nam conſuetudo ferè eſt vbique, omnes malefactores interrogari de ſocijs. Dubium hoc ſatis definitum eſt vtroque iure ad partem negatiuam, puta, iure canonico, c. *Cum monaſterium, de confeſsis*, & c. *Veniens de teſtib.* & 15. q.3.c. *Nemini. & iure ciuili. C. de accuſ. l. fi.* in quibus

quibus expreſsè cauetur, ne confeſſis ſuper aliorum conſcientijs interrogentur, crimine læſæ maieſtatis excepto. Quæ quidem iura cōfirmant illud quod dictum eſt in deciſione quarti dubij, videlicet, quòd quamquàm crimen ſit notorium, non ſit iuſtum occultos criminoſos inquirere. Et eâdem ratione deciditur vtrumque dubium. Nam certè, quamuis Petrus cōuictus fuerit de crimine, nullum ius eſt ipſum interrogare de ſocijs occultis. Imò fit illis iniuria, & eſt contra canones citatos in *tit. De accuſ.* illos inquirere, niſi præcedente infamiâ. Imò eſt contra legem Euangelicam, quâ prohibemur de occultis temerè iudicare. Et eâdem eſt ſententia Caietani in 5. reſpōſione, quæ eſt de hoc dubio, ad fratrem Cherubinum de Florentia.

Sed, nunquid ſunt aliqui caſus, in quibus ius ſit inquirere occultum aliquē peccatorem abſque infamiâ, aut clamoroſâ inſinuatione antecedenti?

De hoc ſecunda concluſio. *Inquiſitio generalis, iure fieri poteſt abſque præuia infamia, aut actore aliquo, aut denunciatore.* Probatur, quia illa non fit ad petitionem partis, ſed ex mero officio iudicis. Tenentur enim tam prælati eccleſiaſtici, quàm ſeculares magiſtratus, ſtatis temporibus viſitare prouinciam, diæceſim, aut conuentum, ad explorandos ſubditorum mores, vt iubetur prouidenter iure canonico, c.1. *de off. ord.* & c. *Cum olim. de accuſ.* & cap. *Romana. de cenſ. li.6.* & iure Cæſareo, *l. congruit. ff. de off. præſidis.* *Secunda concluſio.*

At, dubium ſuboritur hic; quia videtur hæc

concluſio repugnare priori. Enimverò, ſi prælatus neminē punire poteſt viâ inquiſitionis, nec ſpecialiter aduerſus quempiam inquirere ſine infamiâ reclamante, quidnam prodeſt inquiſitio generalis?

Reſp. Reſpondetur, quòd quamuis prælatus in inquiſitione generali ſpiritualiter inquirere non poteſt aduerſus perſonam ſingularem ſine accuſatore, aut infamiâ; nihilominus vtiliſſima eſt id genus inquiſitio. Debet enim primùm omnium prælatus generaliter indicere, vt quicunque, ſeruato ordine iuris, denunciet quidquid nouerit correctione dignum, tacendo illa quæ ſunt occulta, vt habetur c. *Qualiter & quando. el primero. de accuſ.* Et tunc ſubditi animaduertant an crimina, quæ nouerint, ſint prorſus emendata, ita vt nullum ſuperſit ampliùs periculum. Et hæc nullatenus tenentur denunciare, niſi adſit accuſator, aut niſi præcedente infamiâ interrogentur, vt teſtes. Si verò crimen non eſt prorſus emendatum, tunc denunciandum eſt eo ordine, qui expoſitus eſt qu. 4. vt videlicet, ſi ſit in perniciem publicā, aut in præiudicium tertij, aut ſi ſit periculum in morâ, ſtatim canonicè denuncietur; ſi autem ſit priuatum, tunc præuiâ admonitione ſecretâ fraternaliter denuncietur, ſi ſit ſpes emendæ, nam aliàs non eſt neceſſaria denunciatio.

Itaque (vt vno verbo dicamus) prælatus in inquiſitione generali ſolùm poteſt compellere ſubditos ad denunciādum crimina, in illis caſibus, & eo ordine, quo ipſi tenerentur extra viſitationem, præterquam quòd extra viſitationem

tionem poſſent forſan differre tempus denunciandi, ſed in viſitatione tenentur ſtatim denunciare ad iuſſum prælati.

Tertia concluſio. *Inquiſitio etiam ſpecialis poteſt fieri abſque infamia, & clamoroſa inſinuatione præcedente, & abſque indicijs delinquentis, in quibuſdam caſibus qui excipiuntur à prima concluſione,* quos videre eſt apud Bar. *ff. ad l. Iul. de adul. l. 2. poſt gloſſam §. Si publico.* & ſuper extraua. *ad reprim.* & per Doct. Canoniſtas in dictis capitulis. *Inquiſitionis,* & *Qualiter & quando.* qui tamen caſus digni ſunt vt examinentur. Primus eſt, quando in inquiſitione non intenditur condemnatio, aut pæna inquiſiti, ſed euitatio erroris, aut damni: vt cũ inquirũtur merita perſonæ antequam aſſumatur ad dignitatem. Nam illam tenetur facere prælatus ex debito officij, ne eligatur, aut cõfirmetur indignus, vt habetur c. *Cum in multis.* & c. *Cum dilectus extra de elect.* Aut cum inquiritur impedimentum matrimonij, ne ſcilicet, aliqui contrahant in gradu probibito, c. *fi. de cland. deſponſ.* Secundus caſus eſt, quando quis publicè cõfeſſus eſt crimen proprium extra ordinem iuris. Nam propria confeſſio abundè ſuppetit pro infamia. Hic tamen caſus intelligendus eſt ſano modo, vtputa, cum quis in publico coram multis crimen proprium cõfitetur. Nam propterea quòd quis ſecretò coram vno, aut duobus imò etiam corã prælato, lapſu linguæ, aut alio modo, ſpontè diceret ſe commiſiſſe aliquod crimen, aut ſi prælatus aperiret litteras ſubditi, in quibus ſubditus ipſe aſſereret aliquod crimen admiſiſſe, non

Tertia concluſio.

eſſet certè ius inquirendi iudicialiter, ſed ſolū fraternaliter corrigēdi, niſi forſan crimen aduerſus bonum publicum vergeret.

Tertium caſum excipiunt, quando iudex procedit ex mero officio, aut ad denunciationem publici officialis. Sed tamen ego non video, quòd amplius priuilegium habet denunciatio publici officialis; quàm denunciatio priuatæ perſonæ, ſaltem quantùm ad hoc. Nec Bar. dicit aliud, quàm quòd poteſt fieri inquiſitio ad denunciationem publici officialis; quod probat per *l. ea quidem. C. de accuſ.* vbi ſolùm habetur, quòd ea quæ per officialem publicum denunciantur citra ſolemnitatem accuſationis cognoſcantur: vbi ſermo eſt, vt dicit gloſſa, de criminibus notorijs. Colligamus ergo, quòd quando denunciatio publici officialis eſt de crimine pernicioſo reipublicæ, aut de crimine notorio, tunc, quia denunciatio, vt ſupra diximus, valet pro accuſatione, poteſt ſine infamia fieri inquiſitio. Sed tamen, ſi crimen eſt priuatum, nec eſt in prȩiudicium tȩrtij, illud non incumbit officiali denunciare, & quamquàm denunciet, nō poteſt fieri inquiſitio abſque infamia, vel indicijs; quemadmodum ſi denunciatio fieret ab aliâ perſonâ priuatâ. Quartus caſus excipitur propter incidentem cognitionem, vt ſi iudex inquirendo vnum crimen, detegit aliud, tunc poteſt inquirere in illo. Hoc tamen, cum grano ſalis intelligatur, vt adnotauimus in 5. dubio circa primam concluſionem. Si enim quis inquiritur de concubinatu, de quo laborat infamiâ, & incideret cog-

nouerit

nouerit iudex concubinam eſſe monialem, aut conſanguineam; tunc poteſt inquirere de illa circunſtantia, quia aggrauat concubinatum. Et eodem modò, vbicunque peccata habent talem connexionem, quod vnum eſt indicium alterius, aut vnū non poteſt perfectè cognoſci ſine alio. Si tamen crimina ſunt omninò diſparata, tunc incidens cognitio occulti criminis, non dat ius inquirendi. Vt ſi ille, qui inquiritur de concubinatu, inueniatur occultus homicida, non poteſt de homicidio fieri inquiſitio abſque infamiâ, aut indicijs. Quintus caſus eſt, quem ponit Bart. in tertia ſua regula: videlicet, quando iudex, aut prælatus in inquiſitione generali cōperit aliquē deliquiſſe, poteſt tunc ad ſpiritualem inquiſitionem deſcendere. Sed tamen nec ipſe explicat hoc licere abſque infamia, vel indicijs, nec ego ita credo. Imò, quamuis in inquiſitione generali comperiatur delinquēs quiſpiam, & delictum probari poſſit, & non ſit in perniciem publicā, nec in præiudicium tertij, non poteſt de illo fieri inquiſitio ſpecialis, nec poteſt puniri, niſi ſolùm fraternaliter. Poſſet tamen, ſi ille flagitioſus eſſet prælatus, priuari officio regulari, propter periculum regiminis. Et certè, ſi tunc fieret inquiſitio ſine infamiâ, eſſet contra cap. *Inquiſitionis, & Qualiter & quando.*

Sextus caſus eſt propter atrocitatem criminis, vt patet inprimis in crimine læſæ maieſtatis, de quo ſpecialiter habetur in Extrauagan. *Ad reprimen.* vt de plano, quod eſt citra ſolemnitatem iuris, procedatur ad inquirendum, qui tale crimen commiſit. Quare, abſque

infamiâ, & manifeſtis indicijs, ſi quis occultè occidiſſet, aut percuſſiſſet principem, poſſet inquiri quicunque eſſet ſuſpectus de tali crimine. Et additur hac ratione à Iuriſconſultis, quando facinus eſſet admiſſum aduerſus epiſcopum, aut aliam perſonam huius ordinis, aut quomodocunque eſſet crimen atrociſſimum, quod forſan eſt verum. Nam, vt ſupra diximus, non eſt adeo de iure naturæ requiſita infamia, & indicia ad inquiſitionem, quominùs poſſit in hoc diſpenſari ob rationabilem cauſam. Et poſtremò dicunt, inquiſitionem ſpecialem fieri poſſe abſque infamia, & indicijs, quando crimen commiſſum eſſet in iudicio, aut in conſpectu iudicis. Et afferunt exempla de calumniatore, de falſo teſte, de iniquo tutore. Et credo hoc verum eſſe, nō propter atrocitatem criminis, vt illi putant, ſed propterea, quia huiuſmodi crimina sūt in præiudiciū tertij: Nam concluſio prima, videlicet quod abſque infamia non poteſt fieri inquiſitio, intelligitur de criminibus priuatis, quæ nonſunt in præiudicium tertij. Crimina enim publica, aut quæ ſunt in præiudicium tertij, quomodocunque cognoſcantur, inquirenda ſunt & coercenda, ſi ſunt in fieri, & damnum pendet in futurum. Vnde ſi iudex comperit quod reus accuſatus eſt per calumniam, ſine alia infamia, poteſt inquirere contra calumniatorem, & punire: vt habetur *C. de calum. l. 1.* Et idem ſi comperiat falſum teſtem, vt iubetur *l. nullum. C. de teſtib.* aut ſi comperiat quēpiam falſam ſcripturam finxiſſe, vt *l. pen. C. de prob.* aut ſi comperiat tutorem infideliter

gerere

gerere rem pupilli. *l. Tutorem de his quib. vt indig.* Et idem in vniuerſum obſeruandum eſt in criminibus, quæ ſunt in præiudicium tertij. Per hæc facilè ſoluitur vltimum dubium huius quæſtionis, vtrùm conuictus de proprio crimine, iure poſſit interrogari de ſocijs occultis, qui nullâ laborant infamiâ, nam conſuetudo ferè eſt vbique quoſcunque malefactores interrogare de ſocijs.

Ad dubium reſpondetur quartâ, & poſtremâ concluſione. *Nullus conuictus de proprio crimine debet interrogari de occultis ſocijs, quorum nulla eſt infamia, aut indicia manifeſta.* Concluſio hæc inprimis corollariè ſequitur ex primâ concluſione, quatenus expoſita eſt in quarto dubio: vbi diximus, quòd quamuis crimen ſit notorium, non eſt ius inquirendi ſpecialiter aduerſus quempiam, niſi ſit de illo infamia, aut indicia. Vnde colligitur, quòd quamuis crimen ſit notorium per confeſſionem huius malefactoris, nullum eſt ius inquirendi alios occultos ſocios. Secundò, concluſio expreſsè determinata eſt vtroque iure, puta, iure canonico, c. *Cum monaſterium de confeſ.* & c. *Veniens extra de teſti.* & 15. qu. 3. cap. *Nemini:* & iure ciuili. *C. de accuſ. l. fi. & ff. de quæſt. l. repeti:* in quibus locis expreſsè cauetur, ne confeſſi ſuper aliorum conſcientijs interrogentur, crimine læſæ maieſtatis excepto. Et inter Theologos eadem eſt ſententia Caiet. in opuſculis reſpon. 5. quæ eſt de hoc dubio, ad fratrem Cherubinum de Florentiâ. Sed excipiuntur ab hac concluſione aliqui caſus, quos notat Bart. ſuper dictam

Quinta concluſio.

Caiet.

l. Repeti.

l. Repeti. Eſt primum omnium in conſuetudine, interrogare omnes latrones, & fures de ſocijs. Et fundant Iuriſconſulti hanc conſuetudinem in *l. Prouinciarum. C. de ferijs.* Illic tamen non habetur expreſsè, quòd latrones interrogentur de ſocijs; ſed quòd eorum occulta conſilia per tormenta conquirantur. Et eſt ſermo ſpecialis de quodã genere latronũ *Hiſaurorum. Sed l. Diuus Adrianus. ff. de cuſt. reo.* habetur, quòd latrones interrogẽtur de ſocijs. Et idem colligitur *ex l. 4. ff. ad l. Iuliam peculatus. §. mandatis.* Item, falſarij monetæ, puta, qui monetam adulterant, aut falſam cudunt, interrogari debent de ſocijs; quod iubetur. *C. de falsâ monetâ l. 1.* Vnde Bar. in d. *l. Repeti.* fingit hanc diſtinctionem. Quando ſunt delicta, quæ non committuntur principaliter in odium alterius, ſed propter commodum cõmittentium, qualia, inquit, ſunt latrocinium, & adulteratio monetæ; tunc conuicti interrogandi ſunt de ſocijs. Quando verò ſunt crimina, quæ committuntur in odium alterius, vt eſt homicidium; tunc conuictus non debet interrogari de ſocio. Et ratio eſt, vt ait, quòd quando flagitium commiſſum eſt in odium, & iniuriam aliorum, tunc illi ad quos crimẽ ſpectat, poterunt accuſare ſocios: & ideo non eſt neceſſaria inquiſitio illorum. Sed quando crimina non committuntur in iniuriam alterius, tunc, quia non eſt, qui accuſet, conuenit alios ſocios interrogare de alijs. Sed certè hæc ratio non videtur ſatisfacere. Primò, quia fallit (vt ipſe fatetur illic) nam aliquando occiſores interrogandi ſunt de illo, qui præcepit homi-

homicidium vt conſtat *l. prius ff. ad Senatuſ. Syllan.* Et ſecundò; quia licet crimen non ſit in iniuriam alterius priuatæ perſonæ, dum tamen ſit in perniciem publicam, vt latrociniũ, & adulteratio monetæ, quicũque habet ius denunciãdi, & accuſandi, vt ſupra dictum eſt. Et ideo propter defectum accuſatoris non eſſet neceſſarium inquirere de ſocijs. Aliâ ergo viâ ratiocinandũ eſt hîc: nam concluſio hæc quarta fundamentum habet in primâ. Enimverò, quia non licet occultos malefactores abſque infamia, & indicijs inquirere, fit vt non liceat conuictum de manifeſto crimine, interrogare de occultis ſocijs. Quocirca, ijdem caſus qui excipiuntur à primâ, excipiuntur ab hac concluſione. Primò excipitur caſus, quando crimen eſt in perniciem publicam, ſicut eſt hæreſis, & proditio: tunc enim, vt ſupra diximus, quia ſimplex denunciatio valet pro accuſatione, abſque alia infamia, vel indicijs, poſſunt inquiri occulti peccatores, atque adeo, ſocij interrogari de ſocijs. Idem patet in crimine læſæ maieſtatis, vt patet *l. quiſquis, in fin. C. ad l. Iuliam maieſtatis.* & expreſsè in *Extrauag. ad reprim.* Idem liceret propter grauem atrocitatem criminis, vt dicebamus circa tertiam concluſionem. Et quia adulteratio monetæ, & latrocinium ſunt peccata in rempublicam, propterea licet conuictos interrogare de ſocijs, & de fautoribus & receptoribus &c. At verò, latrocinium non deſignat quodcunque furtum priuatum, nã latrones ſoli dicuntur, qui obſident vias, & qui ex animo cõſpirauerunt deprædari quoſcunque poſſent

& ideo

& ideo quicunque capiatur, iure interrogatur de ſocijs ad obuiandum malo publico, atque adeo, hi ſoli ſunt, qui non gaudent priuilegio eccleſiarum, vt habetur. *De immu. eccl. ca. Inter alia.* Imò quamuis non interrogaretur, admonendus eſſet à confeſſore, vt proderet ſocios; & ille tenetur prodere, ſaltem dum malũ adhuc pendet in futurum: ſecus, ſi iam ſocij eſſent prorſus emendati, nam nullus tenetur criminoſos emendatos ſuâ ſponte prodere, niſi iuridicè compulſus. Imò verò, quamuis periculum non immineat reipublicæ, ſed priuatæ perſonæ, poſſet conuictus interrogari de ſocijs; vt ſi multi conſpirauerunt occidere Petrum, & vnus capitur, iure interrogatur an ſint alij animati ad tale homicidium: nam quod non liceat occultos peccatores inquirere abſque infamiâ, ſemper intelligitur de crimine iam præterito, quod inquiritur punitionis gratiâ: ſecus ſi inquiratur ad euitandum futurum damnum. Citra hos caſus non licet a cõuicto inquirere ſocios, niſi ſint indicia, aut infamia illorum. Et ita intelligenda eſt *d. l. prius ff. ad Senatuſ. Sylla.* vbi habetur, quòd poſtquã inuentus eſt occiſor, inquiratur quo mandante homicidium fecerit, videlicet ſi fuerint indicia alium id mandaſſe, vt dicit gloſſ.

Ad primum argumentũ principale reſpondetur, vt ſupra diximus, quod Deo ſunt manifeſta occultiſſima peccata, ſicut homini illa quæ ſunt notoria; ob idque, ſicut poteſt illa ſtatim punire, potuit, pro rationabili causâ, diſpenſare in lege, vt videlicet, occulta peccata abſque infamiâ præcedente inquirerẽtur:

quia

quia hæc lex non eſt omninò indiſpenſabilis, vt ſupra diximus. Et ita diſpenſauit, vt ſortibus diſquireretur Achan anathema, qui occultè peccauerat: primò, quia populus ille duræ ceruicis terroribus arcendus erat à flagitijs, atque adeo expediebat, vt ſaltem in re grauiſſimâ, qualis erat illa diuina prohibitio, ne de execratis ſpolijs gentium quidquam caperent, etiam occulta crimina reuelarentur, quando Deus ipſe in genere inſinuaſſet crimen, ſicut legitur illic: *Surge, cur iaces? Peccauit Iſrael, & praeuaricatus eſt pactum meum.*

Pari ratione reſpondetur ad legem de adultera, Nu. 5. Deus enim tum ad cohibendam libidinem mulierum, tum etiam ad vitanda homicidia quæ propter zelotypiam poſſent multa accidere, indulſit maritis ſacrificium illud zelotypiæ ad diſquirendum adulterã. Et fortè (quantum conijcio) non licebat facere illam diſquiſitionem, niſi eſſet infamia adulterij, aut indicia manifeſta. At verò iam modò non eſt licitum per huiuſmodi ſortes veritatem inquirere, ſed ſolũ per teſtes humanâ fide; quia ſortes illæ erant iudicialia, & ideo iam ceſſarunt. Vnde Stephanus 5. c. *Conſuluiſti* 2. q. 4. prohibet vulgares illas, quas vocant probationes; *Steph. 5.* *Nam ferri,* inquit, *candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſsionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones.* In veteri enim lege ſortibus illis & ſacrificijs (quia à Deo inſtituta erant) diuinum expectabatur iudicium: ſed iam modò iudicijs ſuperſtitioſis non expectaretur niſi iudicium dæmonis, & eſſet

eſſet tentare Deum, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8.

Secundum argumentum principale, quod factum eſt *ex cap. Quidam maligni.* certè eſt difficile, & multos malè torquet in hac materiâ: nam Gregorius illic videtur excommunicare occultum peccatorem, niſi ſe prodiderit, qui tamen nullâ laborabat infamiâ. Quod videtur repugnare doctrinæ huius quęſtionis, & illi auctoritati Chryſoſtomi ſuper epiſtolam ad Hebræos, quæ citatur c. *Quis aliquando de pænit. diſt.* 1. vbi ait occulto peccatori, *Non tibi dico vt te prodas, ſed reuela ante Deum viam tuam.* Imò profectò illud videtur pugnare cum iure naturali.

Gloſſa illius capituli multis modis reſpondet: primò, quòd forſan præceſſerat admonitio ſecreta ante illam excommunicationem, ſed hoc non ſatisfacit. Nam illa admonitio non potuit eſſe niſi in generali, cum peccator eſſet omnino occultus; & ideo ille admonitus, cum nulla eſſet infamia nec indicia, non tenebatur ſe prodere. Secundò, paulo inferiùs reſpondet gloſſator, quòd cum crimen eſſet publicum, licet perſona eſſet occulta, potuit propter atrocitatem criminis excommunicari ille, niſi ſe proderet. Et hæc ſolutio rationabilior eſt, ſed non eſt ſufficiens. Primò, quia non erat tanta atrocitas criminis diffamare priuatum hominem, vt propter illud eſſet inquirendus occultus peccator, ſicut in crimine læſæ maieſtatis. Et ſecundò, quamquàm liceret inquirere aliâ viâ, tamen ſtatim excommunicare occultum peccatorem niſi ſe

proderet,

proderet, erat nimis rigidum.

Dominus Caietanus 2. 2. quæſt. 69. art. 2. Caiet. reſpondens ad illud capitulum, dicit tria, licet alio ordine. Primum, quod ſicut poteſt ferri excommunicatio pro crimine antequam fiat, vt pro percuſſione clericorum, &c. ita poſt factum poteſt excommunicari quicunque fecerit. Secundò dicit, quòd Papa potuit abſolutè, & ſine aliquâ conditione excommunicare illum peccatorem occultum propter præteritum crimẽ; ſed nihilominus ex ſuâ benignitate appoſuit conditionem, niſi ſe reuelaret. Itaque excommunicatio (inquit Caietanus) nõ fertur illic ſuper illam conditionalem, *niſi ſe reuelauerit*, ita vt excõmunicetur propter inobedientiam futuram, ſi non ſe reuelauerit; ſed excommunicatur propter peccatum præteritum quia infamauit proximum. Tertiò addit, quòd Papa non potuit præcipere abſolutè vt ſe reuelaret, nec ille tenebatur obedire, quia hoc, inquit, excedit formam humani iudicij. Et addit, quòd doctores oppoſitum ſentientes, ſunt nimis timidi. Nihilominus (bonâ veniâ dixerim Doctoris grauiſſimi) aliter, ni fallor, cenſendum eſt de illo c. Primum enim fundamentum Caietani eſt falſum: videlicet, quòd ſicut poteſt ferri excommunicatio pro crimine futuro, ita poteſt ferri pro crimine præterito. Nam, vt receptiſſimum eſt apud omnes, nullus poteſt excommunicari, niſi propter inobedientiã, iuxta illud Math. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus*. Vnde colligitur probatiſſimus canon, vt nullus excommunicetur Math. 18.

abſque

abſque præuiâ monitione, vt habetur c. *Sacro.* & c. *Per tuas extra de ſententia excommunicationis.* Quando verò ius prohibet peccatum futurũ, prohibitio ipſa valet pro admonitione, & ideo iure tunc apponitur excõmunicatio: ſed propter crimen præteritum, quia nulla præceſſit admonitio, non poteſt quis excommunicari, cum nulla illic fuerit inobedientia. Quare Gregorius non excommunicauit illum occultum diffamatorem propter crimen præteritum, nec potuit; ſed excommunicare eum potuit, niſi ſe proderet. Et argumenta in contrarium facilè ſoluuntur ex his quæ diximus in deciſione quæſtionis. Diximus enim, quòd peccatum, cuius non præceſſit infamia, vel indicia, non poteſt inquiri, (ſi omnino ſit præteritum,) punitionis gratiâ. Quando tamẽ adhuc pendet in futurum, certè poteſt inquiri, vt euitetur peccatum & damnum. Et quia ille qui occultè poſuerat libellum diffamatorium, tenebatur reſtituere famam diffamato, & id facere non poterat, niſi aut probaret quod dixerat, aut in publico ſe retractaret, iuſtè Papa præcipere potuit vt exiret in publicum ſub pœnâ excommunicationis; quòd nimirum ipſe iniuſſus tenebatur facere. Et confirmatur ſolutio ex capitulo. *Si ſacerdos de off. ord.* vbi habetur, quòd ſi qui damnum dedit ſit occultus, & qui damnum accepit petat iuſtitiam, debet delinquens excommunicari in genere, ſed non nominatim. Sed eſt notandum, quod quamquàm potuit Gregorius præcipere illi occulto peccatori, vt in publicum exiret ſub pœnâ excommunicationis,

cationis, mitiùs tamen egit cum illo. Non enim præcepit vt exiret, ſed, niſi exiret in publicum, abſtineret à ſacramento Euchariſtiæ, quod profectò ipſe tenebatur facere: nam erat in peccato, poſtquam tenebatur reſtituere famam; atque adeo tenebatur abſtinere ab Euchariſtiâ. Itaque excommunicatio in hoc fertur, illic, ſi receperit Euchariſtiam, antequam reſtituat famam. Quare, ille textus nullatenus militat aduerſus noſtram primam concluſionem. Ex quo ſequitur, quòd ſi ille occultus peccator, qui libellum infamatorium in publico poſuerat, potuiſſet reſtituere famam non ſe manifeſtando, aut per tertiam perſonam ſecretò, potuiſſet aliter ſatisfacere diffamato, non tenebatur exire in publicum, nec abſtinere à ſacramento Euchariſtiæ, quia præceptum eo tendebat, vt ille reſtitueret. Iuxta formam horum capitulorum, ſcilicet, *Quidam maligni. 5. q. 1.* &, *Si ſacerdos. de off. ord.* ſolent officiales excommunicare in genere eos qui occultè iniuriam irrogarunt, aut dederunt damnum, puta, eos qui occultè furtum fecerunt, aut fuſte, aut gladio percuſſerunt. Et neſcio profectò, an plus nimio extendant iam modò hanc poteſtatem. Nam, quamuis id iure liceat, deberet tamen fieri inprimis quando damna, aut iniuriæ grauiſſimæ ſunt, vt puta, pro bonis eccleſiæ. Et deinde deberet admoneri in literis excommunicatorijs, quod excommunicatio ſolùm fertur vt reſtitutio fiat damni & iniuriæ, aliàs multi decipiuntur, putantes quòd tenentur manifeſtare huiuſmodi malefactores, vt puniantur; cum tamen ſolùm teneantur ma-

leſactores reſtituere, & ſcientes, admonere illos, vt reſtituant. Quòd ſi noluerint, tunc debent manifeſtare illis, qui poſſint prodeſſe, & non obeſſe, vt habetur in c. *Hoc videtur, 22. q. 5.* nam inquirere punitionis gratiâ non poſſunt, niſi illos, qui laborant infamiâ, aut indicijs.

Ad tertium principale, reſponſum eſt in concluſione ſecundâ, videlicet, excommunicationem generalem fieri poſſe abſque aliquâ infamiâ præcedente. Et tandem ad poſtremam confirmationem reſpondetur, quòd quamuis prælati debent vigilare, nec ſub diſſimulatione præterire errata ſubditorum; tamen vias habent iure præſcriptas cognoſcendi crimina, quas nefas eſt tranſilire. Quare, licet peccata cognouerint, ſi non ſint aduersùs bonum publicum, nec ſit accuſator, nec infamia, nec indicia, eatenus ius habent, vt ſolùm fraternaliter corripiant.

QVÆ-

QVÆSTIO X.

Vtrùm quicunque iure interrogatur de ſecreto, iure teneatur veritatem fateri?

SVMMARIVM.

1 *Quicunque legitimè, & ſecundùm iura interrogatur, tenetur quam ſcit veritatem palam confiteri, ſiue teſtis is fuerit, ſiue reus.*

2 *Tam negare, quàm celare veritatem in iudicio, ex genere ſuo eſt peccatum mortale, licèt fiat ſine iuramento.*

3 *Si confeſſor nouerit, eum à quo iuſtè, & legitimè petitur teſtimonium, nolle confiteri veritatem, non poteſt eum abſoluere antequam dicat teſtimonium, etiamſi teſtimonium ſit contra proprium caput.*

4 *Nihil obſtat fides, quam quis ſecreti promiſit, etiam ſi iureiurando ſe aſtrinxerit, quo minùs teneatur ſecretum detegere, ſi id modo in iudicio viâ, & ratione fiat.*

SEptimò quæritur in hoc membro. Vtrùm quicunque iure interrogatur de ſecreto, iure teneatur veritatem fateri? Ad partem negatiuam arguitur primò. Seruare ſecretum, vt ſupra diximus, eſt officium fidei, & reuelare eſt vitiũ infidelitatis, ſecundum prouerbium aſſumptum: *Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana; qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum:* ſed virtus, nulli repugnat virtuti. Ergo *Prou. 11.*

virtus obedientiæ nullâ ratione compellit ſecreta reuelare. Et confirmatur. Virtus religionis (cuius actus eſt iuramentum ſeruare) maior eſt, quàm virtus obedientiæ; ſed ſæpè vſu venit, vt quis ſub iuramento promittat fidem ſecreti. Ergo tunc ſaltem, nullo modo licebit illud reuelare. Secundò arguitur. Iugum Domini ſuaue eſt, & præcepta eius leuia, vt Redemptor ipſe noſter teſtatur, Mat. 11. Sed ſunt caſus plurimi, in quibus grauiſſimum eſſet hominem obligare ad reuelandum ſecretum, vt ſi ab aliquo exigeretur teſtimonium de crimine capitali aduerſus patrem ſuum, aut aduerſus filium, aut vxorem, & maximè ſi reus ipſe interrogatur aduerſus proprium caput. Ergo tunc apparet neminem iure conſtringi ſecretum propalare. Vnde Chryſoſt. ſuper epiſt. ad Hebræos (quę gloſſa citatur *de pæni. diſt. 1. c. Quis aliquando.*) *Non tibi*, inquit, *dico, vt te prodas; ſed reuela ante Deum viam tuam*; vbi innuit neminem teneri reuelare crimen ſuum, niſi in ſacramento confeſſionis. Et confirmatur. Nemini licet ſeſe occidere; & per conſequens, nec tenetur quis actiuè concurrere ad ſui homicidium; Sed qui confitetur iudici crimen ſuum, ſine cuius confeſſione iure reus occidi nequit, videtur agere aduerſus ſe ipſum. Ergo in tali caſu nemo tenetur veritatem confiteri.

Chryſoſt.

Tertiò arguitur. Si non reuelare crimen occultum eſſet peccatum, quandò quis iure interrogatur, eò eſſet, quòd omne mendacium eſt peccatum: Sed poteſt quis citra mendacium veritatem celare: quia, vt exponit Auguſt. in quæſt. ſuper Gen. *Abraham dicens de vxore;*

Auguſt.

vxore ; Soror mea eſt,voluit veritatem celari, non mendacium dici. Ergo non reuelare crimen, fieri poteſt abſque peccato. Et confirmatur. Si celare ſecretum in iudicio eſſet peccatum, ſequeretur id ſemper eſſe mortale, quià verſatur in re graui: ſed conſequens eſt falſum. ergo & antedens. Probatur minor. Quia ſæpè mendacium illud in iudicio non eſt pernicioſum, nec contra charitatem, ſed ſolùm officioſum, vt quoties quis negat crimen, vt ſeruet ſe, aut amicum à periculo mortis. Et præterea, ſecundùm iura, licet reo in cauſa ſanguinis corrumpere accuſatorem, aut colludere cum illo, vt ſcilicet tergiuerſetur, aut abſcondat veritatem. Ergo, à fortiori, ſi quis neget crimen proprium, non peccabit mortaliter.

Sed in contrariũ eſt, quià cõfeſſio criminis in iudicio ſæpiſſimè eſt neceſſaria ad bonum publicum. Ergo eſt in præcepto. Quod præſertim confirmatur ex illo Ioſ. 7. vbi Ioſue inquirens confeſſionem Acham, ait: *Fili mi, da gloriam Domino Deo Iſraël, & confitere, atque indica mihi, quid feceris, ne abſcondas*. Ioſue.

IN hac poſtrema quæſtione huius ſecundi membri, operæpretium eſt in ſumma colligere caſus vniuerſos, in quibus quiſque, aut tenetur, aut ius habet ſecreta reuelare. Hoc enim poteſt contingere, aut in iudicio, aut extra iudicium. Extra iudicium, vt diximus membro primo, quæſt. 3. primò tenetur quis de iuſtitia proprium crimen reuelare, quandò per iniuriam abſtulit famam alterius, vt ſi quis falſum dixit teſtimoniũ aduerſus proximum,

 tenetur

tenetur ſe retractare. Item ex charitate tenetur quis crimen alienum reuelare, quando eſt in præiudicium proximi, vt ſi non poſſum auertere à perpetrando homicidio illum, qui animatus eſt occidere; aut non poſſum latroni perſuadere vt reſtituat magnum furtum, teneor ex charitate, ſi poſſum ſine detrimento meo, reuelare illi, qui iniuriam patitur, aut illi, qui poteſt prodeſſe, & non obeſſe: & à fortiori, ſi peccatum vergit in malum publicum. Et præterea, ius & arbitrium habet quicunque reuelandi proprium ſecretum amico, ad capiendum conſilium, vel ſolatium, & propter amicitiam, vt diximus, ſi amicus falsò diffamaretur de crimine, quod ego commiſi, liceret mihi fortè me prodere; vt amicum purgarem infamia: atque adeò alijs fortè modis id licet, vt ſupra inſinuauimus.

Sed in iudicio quatuor ſunt perſonæ, quæ tenentur crimina occulta quandoque reuelare: ſcilicet, actor, iudex, teſtis, & reus. Et de actore ſatis dictum eſt, quemadmodum quis teneatur, aut ordine correctionis fraternæ, aut per viam accuſationis, aut iudicialis, aut canonicæ denunciationis, crimina denunciare. Iudici verò, & prælato abſque accuſatore, aut infamiâ, aut indicijs, nullatenus licet crimina manifeſtare, vt ſupra determinauimus, ex cap. *Si tantum Epiſcopus*. 6, q. 2. & cap. *Si ſacerdos*. de off. ord. & ex alijs ſimilibus. Poſtquã verò iudex legitimè cognouerit crimen, debet reum in publico condemnare, niſi forſan denunciatus fuerit viâ correctionis fraternæ, & ſit emendari paratus.

Supereſt

Supereſt ergo, vt dicamus de teſte, & reo de quibus reſpondetur ad quæſtionem quatuor concluſionibus. Prima eſt generalis. *Quicunque legitimè, & ſecundùm iura interrogatur, tenetur quam ſcit veritatem palam confiteri, ſiue teſtis is fuerit, ſiue reus.* Concluſio eſt S. Thom. 2. 2. quantùm ad reum. qu. 69. art. 1. & quantùm ad teſtem. qu. 76. art. 1. & facilè probatur. Nam inter partes iuſtitiæ potiſſima eſt obedientia; quippe quæ pertinet ad iuſtitiam legalem, obedientia verò eſt, parere maioribus quoties quid iuſtè præcipiunt. Ergo eodem iure quo prælatus interrogat veritatem, ſubditus aſtringitur illam confiteri, Et confirmatur. Bellum poteſt eſſe iuſtum ex vtraque parte; ita vt & quis iuſtè alterum petat, & ſe iuſtè alter defendat, niſi forſan ex ignorantia, aut alter falsò putaret ius habere petendi, aut alter ſe defendendi, vbi ius non habent. Ergo ſi ſubdito conſtat iudicem viâ & lege interrogare, reſpondere tenetur veritatem. Et ſecundò principaliter id probatur ex fine. Bonum publicum pacificè conſeruari non poſſet, niſi crimina punirentur: id tamen fieri nequiret, niſi iudex, & teſtium teſtimonio, & confeſſione rei cauſſam cognoſceret. Ergo tã teſtis, quàm reus tenetur, ſi modo legitimè interrogatur veritatem confiteri. Et poſtremò id maximè confirmatur de reo, vbi maior apparet difficultas. Lex eſt ſanctiſſima, vt nemo criminali ſententiâ antequam ſit confeſſus, condemnetur, niſi aut notorietate facti, aut teſtimonijs luce clarioribus poſſit conuinci;

Prima cõcluſio.

S. Tho.

quòd ſi per legitima teſtimonia non confeſſus condemnetur; tamen non eſt ei deneganda appellatio, nec infligenda pæna, quoaduſque crimen confiteatur, vt cauetur lege: *Obſeruare. C. quorum appel. non recip.* Sed illa lex pernicioſa eſſet, nec poſſet ſeruari, ſi reus legitimè interrogatus, eâdem lege non conſtringeretur veritatem confiteri. Ergo quicunque legitimè interrogatur, iure tenetur veritatem reſpondere.

Secunda concluſio. Secunda concluſio. *Tam negare quam celare veritatem in iudicio ex genere ſuo eſt peccatum mortale, licet fiat ſine iuramento.* Probatur: quia,
S.Tho. vt dicit S.Th. 2.2.q.69. art.1. in ſolutione ad tertium, illud peccatum eſt contra iuſtitiam, & in re magni momenti, & per conſequens eſt contra charitatem; quia negans veritatem in iudicio, ſiue reus ſit, ſiue teſtis, ſæpè iniuriam facit actori (vt puta, quãdo procedit per viam accuſationis) qui, cum iuſtè petat vindictam, iniuſtè diffamatur de calumnia per negationem accuſati; & ſemper facit iniuriam bono communi, atque adeò iudici, qui ius habet inquirendi veritatem, imò iniuriam facit Deo,
Rom.12. cuius eſt iudicium, nam *omnis poteſtas à Domino Deo eſt: & qui poteſtati reſiſtit, ordinationi Dei reſiſtit, Rom.12.* Et ſecundò probatur cõcluſio. Negantes veritatem in iudicio, quandoque tormentis auſteriſſimis iuſtè petuntur, quòd nunquam liceret, niſi mortale eſſet, & graue veritatem celare. Grauius tamen eſt negare, quàm celare; quia celare non dicit mendacium, ſed ſolam omiſſionem reſpondendi ad quod quis tenetur, & multò grauius eſſet, ſi negatio

negatio veritatis fieret cum iuramento: accumulatur enim tunc circunſtantia peccati contra virtutem religionis.

At verò quia dictum eſt, mendacium in iudicio eſſe mortale ex genere, Dubium eſt, An ratione leuitatis materiæ poſſit eſſe in indiuiduo veniale? *Dubium.*

Dominus Caieta. 2. 2. q. 69. arti. 1. dicit, quòd omne mendacium, quamquam ſit in materia leuiſſima, nempè quod extra iudicium eſſet veniale, in iudicio tamen eſt mortale: ſiue ſit in foro ſacramentalis confeſſionis, ſiue in foro exteriori. Verbi gratia, ſi quis in ſecreto confeſſionis interrogatus, an dixerit verbum ocioſum, falsò id neget, peccat mortaliter: & idem cenſet ſi iudex in iudicio exteriori interroget de quocunque leui. Ratio Caiet. eſt: quia tanta eſt obligatio dicendæ veritatis in iudicio, vt quamuis materia ſit de ſe leuiſſima: tamen in iudicio efficiatur grauis. Itaque concludit Caietanus, quòd quemadmodum periurium non ſolum ex genere, ſed in quacunque materia, quantumcunque leuiſſima, eſt ſemper mortale: ita mendacium in iudicio, licet ſit ſine iuramento. *Caiet.*

Sed reuera (vt bonâ veniâ dixerim) & ratio Caietani leuiſſima eſt, & opinio eius nullam habet probabilitatem: imò credo quòd mendacium in iudicio poteſt eſſe veniale propter leuitatem materiæ, ſi fiat ſine iuramento. Et primò Caietanus eſt contra ſanctum Thomam, qui quamuis in illa ſolutione ad tertiũ, abſolutè dicat, quòd mendacium in iudicio eſt peccatum contra charitatem; tamen inferiùs

q.70.art. 4. exponit ſe, dicens quod eſt mortale ex genere, vbi ſubinde inſinuat, quod in indiuiduo poteſt eſſe veniale. Et arguitur ratione contra Caietanum: In materia fidei, & charitatis, & religionis poteſt contingere veniale peccatum ex leuitate materiæ. Ergo pari ratione iniuria in iudicio, & in ſacramento poteſt eſſe venialis: Probatur antecedens. Nam furari obolum in eccleſia eſt ſolùm peccatum veniale, & leuiſſimè percutere clericum: imò, in materia fidei poſſet eſſe tam leue verbum, vt eſſet venialis Hæreſis. Ergo contaminatio iudicij, & ſacramenti per mendacium, ſi leuiſſimum ſit, eſſet venialis.

Et ſecundò arguitur. Peccatum ex genere mortale dupliciter fit veniale, aut ex defectu plenæ deliberationis, aut ex leuitate materiæ: ſed poteſt eſſe peccatum veniale in iudicio ex defectu plenæ deliberationis, vt ſi ſubitò & abſque conſenſu cogitet quis mentiri in iudicio & in confeſſione. Ergo eâdem ratione poteſt eſſe veniale ex leuitate materiæ. Et tertiò arguitur. Quia, ſi quodcunque mendacium in iudicio eſt mortale; tunc etiam tacere rem leuiſſimam, quam quis tenetur fateri, eſſet mortale: nam perinde eſt tacere, & negare quod quis tenetur confiteri. Et quartò arguitur. Si quodcumque mendacium ſubditi in iudicio, & in confeſſione eſt mortale, eâdem ratione, quicunque defectus iudicis, & confeſſoris eſſet mortalis; quia pari ratione tenentur iudices fideliter tractare iudicia, quâ ſubditi: conſequens tamen nullus concederet. Et poſtremò peculiariter arguitur, quòd negare peccata ve-

ta venialia in ſacramento non ſit peccatum mortale: quia illa non ſunt de neceſſitate confeſſionis, & ideo ſi ſacerdos interroget illa, pænitens non tenetur reſpondere, atque adeò ſi reſpondens mentiatur, non peccat mortaliter magis, quàm extra ſacramentum. Nec facit reſponſio Caietani: videlicet quod quamquã pænitens non teneatur reſpondere; tenetur tamen, ſi reſpondet, dicere veritatem ſub peccato mortali. Fundatur enim Caietanus in hoc, quòd fit iniuria grauis ſacramento; & tamen argumentum probat, quòd poſtquam pœnitens non neceſſariò ſubditur confeſſori in materia venialium, non eſt mortalis iniuria mentiri in illa materia.

Vnde ad argumentum Caietani conceditur, quòd grauius eſt mentiri, etiam citra periurium, in iudicio, quàm extra: & grauius in ſacramẽto, quã in iudicio exteriori, reſpectiuè; ſcilicet quòd veniale eſt grauius, & mortale grauius: nõ tamẽ ita vt in vniuerſum, mendaciũ quod eſt veniale extra iudiciũ, fiat mortale in iudicio, niſi ſit in materia principali, aut in his quæ poſſunt facere indicia, aut coniecturas pertinentes ad rem: vt ſi homicida legitimè interrogatur vbi erat tali hora, an talis gladius ſit ſuus, tenetur ſub mortali dicere veritatem; quemadmodũ ſi interrogaretur de homicidio ipſo, de quo eſt diffamatus: quia illæ ſunt coniecturæ homicidij. Ad aliud de periurio, concedimus omne periurium eſſe mortale, in re quantumcunque leuiſſima, quod propriè cõuenit huic vitio, eo quòd impietas periurij ſtat in hoc, quòd Deus adducitur in teſtẽ falſi,

falſi, & eſt falſitas in re leuiſſima ſicut in re graui, & imò tam iuro falſum iurans me non leuaſſe feſtucam, ſi leuaui; quàm iurans, me non occidiſſe hominem, quem tamen occidi.

Tertia cōcluſio. Ex his ſequitur tertia concluſio. *Si confeſſor nouerit, eum à quo iuſtè, & legitimè petitur teſtimonium, nolle confiteri veritatem, non poteſt eum abſoluere antequam dicat teſtimonium, etiam ſi teſtimonium ſit aduerſus proprium caput*, vt ſi homicida, aut latro eſt in vinculis, & flagrat infamia, aut ſunt indicia manifeſta, aut ſemiprobatio (ſi proceditur viâ accuſationis) id eſt, vnus teſtis omni acceptione maior, & petitur ab illo confeſſio, non poteſt abſolui antequam veritatem palam confiteatur. Et à fortiori, ſi ſit teſtis, cuius teſtimonium requiritur aduerſus alium. Probatur: quia perſeuerans in peccato nullatenus abſoluendus eſt, ſed legitimè interrogatus, non reſpondens ſecundùm formam interrogationis eſt in peccato; quia implicat contradictionem, quòd quis ſciat ſe iuridicè interrogari, & tamen quòd non teneatur reſpondere. Ergo huiuſmodi homo non eſt abſoluendus. At verò cauendum eſt illis, ne imprudenter reuelent crimina: ſed ſi reus noluerit parere iudici, non abſoluant, & taceant; eò vel maximè, quod iudices vtuntur illâ cautelâ, vt fingant ſe velle occidere inconfeſſos, eâ ratione, vt patefaciant delicta.

At verò, quia res eſt præcipui momenti, cauendum eſt confeſſoribus, ne ſint præcipites, & præſertim in cauſa mortis, aut vbi agitur de honore, & famâ. Primò, vt interrogatus teneatur reſpondere, requiritur quòd interrogans

gans ſit verus, & legitimus eius iudex. Vnde qui ali quo priuilegio exempti ſunt, vt puta, ſi clericus interrogetur de crimine à iudice ſeculari; aut ſi reus per iniuriam extractus ſit ab eccleſia, quamuis eſſet infamia, adeſſentque alia iura interrogandi, iuſtè poteſt veritatem, citra mendacium celare: & quamuis neget, mendacium non eſt niſi officioſum & veniale, niſi interſit iuramentum. Et præterea, eſto interrogetur à vero iudice, requiritur vt circunſtent merita, quæ ſupra ſtatuta ſunt; nempè, ſi proceſſus fiat per correctionem fraternam, requiritur quòd reus priùs admonitus à prælato ſit rebellis, & ſit alius teſtis ſaltem præter denunciantem: aliàs prælatus non poteſt tanquam iudex eum interrogare: ſi verò procedatur viâ accuſationis, requiritur ſemiprobatio, aut manifeſta indicia. Quòd ſi procedatur viâ denunciationis canonicæ, & inquiſitionis, requiritur quòd præceſſerit infamia, quæ non à diſcolis, ſed à fide dignis emanauerit; & præterea, quòd infamia ſit iuridicè probata, ſaltem per duos teſtes iurantes ſe audiuiſſe à pluribus perſonis fide dignis, vt doctores adnotant Decretorum.c. *Inquiſitionis*. & c. *Qualiter & quando*. de accuſ. atque adeo, vt probè notauit Do. Caiet. 2.2.q.69.art.2. antequam reus teneatur reſpondere, requiritur vt ei conſtet iudicem iuſtè, & legitimè interrogare. Cuius ratio præſto eſt; nam quemadmodum nemo tenetur legi, ante eius promulgationem; ita nullus tenetur parere, niſi conſtet eum qui iubet, eſſe prælatum, & iuſtè præcipere: & quamquam vbi nullum eſt periculum in præſtanda obedien- *Caiet.*

obedientia, non exigendum eſt à prælato, vt oſtendat ſe iuſtè præcipere; tamen vbi agitur de periculo ſubditi, non tenetur aduersùs ſe reſpondere; imò nec teſtis aduersùs alium in re graui, antequam illi iuridicè conſtiterit iudicem iure præcipere. In quo vtinam non ſit abuſus iudicum, qui miſeros homines compellunt crimina confiteri, antequam eis notum faciant ius quod habent interrogandi. Et addiderim ego, quòd in re dubia, an videlicet iudex iuſtè inquirat nec ne, declinandum eſt in fauorem rei, maximè in cauſa mortis, quia peius eſſet in tali caſu occidere hominem, quã non parere iudici, & iura, potiſſimum in cauſa capitis, permultum fauent reis: de quo amplius in membro tertio q. 2.

Hæc autem dicta ſint, quando crimen non eſt eorum, quæ vergunt in perniciem publicã; in quibus, vt ſupradictum eſt, non requiritur tanta ſolemnitas iuris ad interrogandum aut reum, aut teſtes, quanta in criminibus priuatis, vt legibus optimè ſancitum eſt, nempe, de crimine læſæ maieſtatis in extrauagan. *ad reprim.* & *de hæreſi. c. fi. de hær. l. 6.* vbi habetur, quòd inquiſitione horum criminum procedi poſſit ſimpliciter, & de plano, & abſque aduocatorum, & iudiciorum ſtrepitu, & figurâ. Et ſubiungitur illic, quòd nomina teſtium, & accuſatoris non teneantur inquiſitores manifeſtare hæreticis, quando teſtibus imminet periculum ab hæreticis, vtpote, ſi eſſent perſonæ potentes. Vnde, à contrario ſenſu colligitur, quòd quando non imminet periculum, aut adeſt alia iuſta cauſa; debent manifeſtari nomina

mina teſtium accuſatis, antequam interrogentur de depoſitionibus.

Ex his colligatur hoc commendandum corollarium, quòd quamuis in principio litis, & à reo, & ab actore exigitur iuramẽtum calumniæ, vt habetur in Auth. Vt litigantes iurent & C. *de iureiu. propter calum. l. cum & iudicis*, & *extra de iur. calum. c. 1.* & vna pars iuramenti ſit, quòd interrogatus non negauit, quod verũ eſſe credit; tamen ſi poſtea accuſatus interrogetur de aliquo præter ius, non tenetur reſpondere, nec quamquam neget, eſt periurus. verbi gratiâ. Iuramentum calumniæ exigitur ſub clauſulis generalibus; puta, quòd iurans credit ſe habere bonam cauſam, quod interrogatus nõ negabit, quod verum eſſe credit, &c. Et ideo nihil periculi eſt, ſi exigatur ſtatim in principio, ante publicationem teſtium: ſed ſi poſtea vigore illius iuramenti interrogetur reus in particulari de aliquo occulto crimine, de quo non eſt infamia nec indicia, quamquã celet, non peccat; nec quamuis falsò neget, facit contra iuramentum, ſed eſt ſimplex mendacium officioſum, & veniale. Probatur; quia iurans ſe non negaturum veritatem, intelligebat de veritate, quæ interrogaretur legitimè & iuridicè: & quamuis ipſe non intelligeret, tamen iura id interpretantur. Aliud eſſet, ſi iuramentum exigeretur in particulari, puta; an occidiſti Petrum? nam tunc, quamquam exigeretur contra ius, peccaret mortaliter qui iuraſſet tunc falsò, quia nulla tunc poteſt fingi interpretatio, quæ excuſaſſet à periurio. Vnde rurſus ſubſequitur, quòd quamuis in princi-

principio poſſet exigi ab accuſato iuramentũ calumniæ ante publicationem teſtium, & meritorum cauſæ; tamen de depoſitionibus in particulari, non poteſt interrogari, antequam illi conſtet quo iure interrogatur.

Dubiũ 1. Sed oriuntur hic egregia dubia, tam circa reum, quàm teſtes. Primum dubiũ eſt non diſſimulandum, Vtrùm quando fit inquiſitio de crimine læſæ maieſtatis, aut hæreſis, vbi non requiritur tanta ſolemnitas ad inquirendum, teneatur reus occultus, qui non laborat infamiâ, nec indicijs, ſi fortè interrogatur, confiteri proprium crimen? Exempli gratia. Eſt notorium crimen læſæ maieſtatis, aut hæreſis, vt puta, quia productæ ſunt in compitis ciuitatis concluſiones hæreticæ; ſed nullus eſt in tota vrbe, qui infamiâ laboret de illo facinore, nihilominus fit inquiſitio per vrbem (quàm diligentiſſimè fieri condecet) interrogantur ciues, an ſciant quiſnam ſit in culpa, & fortè inter alios interrogatur ipſe patrator ſceleris, an teneatur confiteri ſe feciſſe, cum nullâ laboret infamiâ? Aut fortè edicto publico, & generali iubetur, vt quicunque ſciuerit aliquod crimẽ, illud denunciet, an teneatur reus denunciare ſe? Et ad partem affirmatiuam eſt argumentũ: nam certiſſimum eſt, vt enunciauimus concluſione primâ; quòd in quocumque caſu iudex iuſtè interrogat, ſubditus tenetur reſpondere: Sed in tali cauſa iudex propter euidentiam, & atrocitatem criminis, iuſtè interrogat abſque ſpeciali infamiâ. Ergo & reus conſtringitur reſpondere. Et confirmatur: quia teſtes tenentur reſpondere, imò iniuſſi tenentur de-

tur denunciare; ergo reus pari ratione, ſaltem interrogatus, tenetur ſe prodere. Et confirmatur ſecundò quia, vt diximus quæſtio. proximâ, euidentia facti valet pro accuſatore; ſed ſi ille eſſet accuſatus, teneretur reſpondere. ergo.

In contrarium eſt, quia iugum Domini ſuaue eſt, res tamen eſſet grauiſſima, obligare quempiam, vt abſque aliquâ infamiâ, vel indicijs ſe prodat, imò hoc videtur cõtra ius naturæ; nam id perinde eſſet, atque obligare aliquem vt ſe occideret: quare S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 2. vniuerſaliter dicit, quòd reus non tenetur reſpondere ſine infamia, aut indicijs, aut ſemiprobatione. *S. Thom.*

Reſpondetur ergo, vt diximus quæſtione præcedenti, quòd quantumcunque ſint crimina huiuſmodi aduerſus rempublicam, nihilominus non poteſt reus interrogari ſine aliquibus indicijs, aut infamiâ, aut coniecturis, quæ ipſum propriè inſinuent; licet forſan non requirantur tàm manifeſta, quàm in criminibus priuatis. Sed tamen poſſunt interrogari teſtes; imò edicto publico poſſet indici, vt quicunque ſcientes denuncient: nam ipſi iniuſſi id tenentur denunciare. Et ita intelliguntur iura citata, quæ dicunt, ſine ſtrepitu iudiciorum licere inquirere. Nec eſt par ratio de teſte, & de reo: nam teſtis ad obuiandum malo publico, de quo ſemper præſumitur periculum in futurum, tenetur denunciare; ſed reus, quia poteſt ceſſare à malo futuro; & ſcire nullum ex parte ſua ſupereſſe periculum, non tenetur illâ ratione ſe prodere. In quo caſu non abſurdè

Chryſoſt. poteſt intelligi illud Chryſoſt. quod citatum eſt in ſecundo argumento. *Non tibi dico, vt te in publicum prodas.* Vnde ad formam argumēti reſpondetur, quòd iudex iuſtè interrogat, tanquàm teſtes, ſed non tanquàm reos; & ideò teſtes tenentur denunciare alios, ſed reus non tenetur prodere ſe, imò iuſtè poteſt celare crimen, dicendo ſe neſcire quis fecit, quia neſcit vt dicat, vt infra dicemus: & ſi dicat ſine iuramento, ſe non feciſſe, ſolùm erit peccatum officioſum, & veniale. Et per hoc reſpōdetur ad primam confirmationem, nam ſecunda nō eſt ad propoſitum; tunc enim euidentia non indiget accuſatore, quando ſcelus eſt notorium, & patrator ſceleris.

Dubium. Alterum dubium eſt, ſi falsò procedatur aduerſus innocentem, & interrogetur de aliquo quod verè fecit, quod tamen eſſet ſufficiens indicium vt conuinceretur de crimine quod non fecit, vtrùm teneatur fateri veritatem? verbi gratia. Latrones occiderūt hominē in via, gladio fortè innocētis hominis, qui tūc illac trāſibat. Innocens ille accuſatur poſtea cum falſis teſtibus de homicidio, & interrogatur de illo. Verè negat. Sed rurſus interrogatur an tali horâ tranſiuit illac, & an gladius qui inuentus eſt in cadauere ſit ſuus. Vtrùm teneatur confiteri? Videtur quòd ſic. Nam iudex iuſtè, & legitimè interrogat, poſtquam procedit ſecundum allegata, & probata.

Reſp. Reſpondetur, quòd non tenetur confiteri, ſi periculum ſubiret, vt propter illam confeſſionem condemnaretur de homicidio, nam iudex non interrogat legitimè, niſi quia procedit

cedit ex falsâ præſumptione, & ideo ſubditus nullam facit iniuriam celando, & ſi negaret ſine iuramento, ſolùm eſſet mendacium officioſum, & veniale. Eodem modo ſi innocẽs falsò accuſatur de adulterio, & ad illum finẽ interrogetur, ân intrauerit tali nocte, non tenetur reſpondere, niſi forſan manifeſtè ſe poſſet compurgare.

Sed de teſtibus eſt tertium dubium, Vtrùm teſtis aliquando antequam ſit vocatus, teneatur ſuâ ſponte offerre ſe ad dicendum teſtimonium, an non teneatur, quemadmodum reus, nunquam vltrò tenetur ſe prodere. *Dubium.*

Diuus Tho. 2.2.q.70.ar.1.hac vtitur diſtinctione. Aut teſtimonium requiritur, ideſt petitur, & exigitur auctoritate iudicis; & tunc non eſt dubium (quod in noſtrâ primâ cõcluſione aſſertum eſt) quin teneatur teſtis ſemper dicere teſtimonium, ſi legitimè interrogetur, puta, de his quorum eſt infamia, nam de occultiſſimis, inquit, nullus tenetur teſtimonium dicere. Si verò teſtis nõ petitur, nec vocatur à iudice habente auctoritatem; tunc aut teſtimonium eſt neceſſarium ad liberandum innocentem ab iniuſtâ morte, infamiâ, aut alio damno temporali, & tunc tenetur teſtis iniuſſus ſe offerre ad teſtimonium dicendum, iuxta illud Pſalm. 81. *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.* Et inſinuat peccatum eſſe mortale, ſi quis in tali caſu non ſe offerret ad ſeruandum innocentem, nam dicit in virtute id eſſe, conſentire in malum innocentis. Si verò teſtimonium ſit neceſſarium ſolùm ad puniendum reum; tunc nullus *S. Thom.* *Pſal. 81.*

tenetur ſe offerre in teſtem, niſi accerſitus à iudice; quamquàm reus ſit legitimè accuſatus. Et addit S. Thom. quòd teſtis non tenetur obuiare malo, quod incurreret accuſans, ſi deficiat in probatione.

Dubium. Verumtamen, dubium eſt circa primum membrum, Vtrùm ſi quis timeat ſe vocandum eſſe in teſtem aduerſus patrem, vel aduerſus amicum, poſſit ſe abſcondere?

Reſp. Reſpondetur, quòd ſi teſtimonium illius non eſt ſimpliciter neceſſarium, quia poſſunt facilè inueniri alij teſtes, tunc non cenſetur grauis iniuria ſi ſe abſcondat. Si tamẽ eius teſtimoniũ ſit ſimpliciter neceſſarium, tunc licet non teneatur ſe offerre, tenetur tamen non ſe abſcondere per fraudem; maximè ſi teſtimonium eſt neceſſarium in fauorem tertiæ perſonæ, quæ læſa eſt. Quod vel inde conſtat: quia ſi quis haberet inſtrumentum, quo inſcripta eſt hæreditas, vel aliud quodcunque ius tertiæ perſonæ, & per fraudem illud celaret, aut ſe abſconderet, ne compelleretur exhibere; profectò peccaret cõtra iuſtitiam, & teneretur ad reſtitutionem: ergo pari ratione peccaret, qui ſe abſconderet ne diceret teſtimonium neceſſarium alteri. Si verò ſolùm ageretur de pænâ, aut punitione patris vel amici, non video quòd eſſet peccatum, ſaltem mortale, ſi ſe abſconderet teſtis, dummodò damna reſtituerentur; vocatus tamen ſemper tenetur comparere.

Dubium, Sed maius dubium eſt circa ſecũdum membrum, vbi ait S. Tho. quòd quicũque tenetur, etiam non vocatus, ſe offerre ad dicendum teſtimo-

ſtimonium, vt liberet proximum ab iniuſto damno, ſub peccato mortali. Arguitur enim contra hoc primò. Nullus tenetur ſuccurrere proximo ſub peccato mortali, niſi in extremâ, aut ſaltem graui neceſſitate.

Sit ergo caſus, quod innocens eſt in periculo, quo iniuſtè mulctatur 30. aut 100. ducatis, vnde eum poſſum teſtimonio meo liberare. Ecce argumentum. Si ille eſſet pauper, qui aliàs indigeret illis 100. aureis, dummodò non eſſet grauiſſima neceſſitas, ego non tenerer illi dare, ſaltem ſub peccato mortali. Ergo nec teneor iniuſſus dicere teſtimonium, vt leuem illo damno. Et ſecundò arguitur. Si quicunque teneretur ſe offerre ad dicendum teſtimonium in cauſâ innocentis, ſequeretur, quòd aſtringeretur ſubire quodcunque detrimentum, vt diceret tale teſtimonium; quia præcepta naturalia nõ ſunt prætermittenda propter aliquod detrimentum: ſed conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. Probatur minor. Si ego non poſſem dicere teſtimonium ad liberandum innocentem ſine periculo vitæ, quia videlicet, pars aduerſa me occideret, aut aliâ me afficeret iniuriâ, certè non teneor dicere teſtimonium; imò ſi non poſſem dicere tale teſtimonium ſine periculo patris, aut amici, non videor mihi ad id obligari. Vt ſi pater, aut amicus meus occidit hominem coram me, & innocens accuſatur de illo homicidio, & ego non poſſum teſtificari illum eſſe innocentem, quin patrem, aut amicum conijciam in vehementem ſuſpicionem homicidij, atque adeò in

periculum capitis; certè nemo me cenſeret iniuſtum, ſi non me offerrem ad proferendum tale teſtimonium.

Reſpondetur, Primùm, aliter tenetur dicere teſtimonium teſtis requiſitus, & interrogatus à iudice, aliter is qui à iudice non accerſitur. Nam primus tenetur de iuſtitia, ſed tamen qui non vocatur à iudice, ſolùm tenetur ſe offerre ad liberandum innocentē ex charitate, quod eſt maximè ad notandum. Sicut tenetur quicunque extinguere ignem ardentis domus vicini, & arcere latrones à domo proximi: *quia vnicuique mandatum eſt de proximo ſuo*. Et ideò qui non accerſitur vel petitur à iudice, ſolùm tenetur offerre ſe ſicut ad alia opera charitatis; vt puta, ſi id poſſet commodè ſine notabili detrimēto: & aliàs non tenetur, niſi forſan crimen vergeret in graue damnum reipublicæ, vt crimen hæreſis, aut læſæ maieſtatis, quibus malis ciues tenentur occurrere cum aliquo detrimento proprio. Sed tamen qui accerſitur à iudice, tenetur de iuſtitia comparere, & interrogatus dicere veritatem aduerſus fratrē, & patrem, & aduerſus proprium caput, ſi legitimè interrogetur, vt ſupra dictum eſt.

Sed, nunquid teſtis interrogatus à iudice, obſtringitur dicere teſtimonium cum periculo proprij capitis? Verbi gratia. Ego ſum teſtis homicidij perpetrati à Petro, & neceſſarius; quia ſine me homicidium probari non poteſt: ſed ſi teſtimonium dixero, certus ſum me necatum iri ab amicis Petri, vtrùm teneor teſtimonium dicere? A parte enim affirmatiua eſt argumentum, quia legitimè interrogatur à iudice,

dice,

dice, atque adeò teneor de iuſtitia parere.

Sed à parte negatiua eſt argumentũ, quòd lex eſſet grauiſſima quæ me in tali caſu obligaret ſubire mortem, cum eſſem innocens.

Reſpondetur, quòd in tali caſu, teſtis nõ tenetur dicere teſtimonium, *quia iugum Domini ſuaue eſt*: quod proinde non præſumitur nos obligare ſubire mortem in tali caſu. Quare eiuſmodi teſtis poſſet ſe abſcondere, & vocatus fugere, & interrogatus occultare veritatem, dummodò non mentiretur. Imò teſtis poſſet eodem modo excuſari à teſtimonio dicendo, ſi timeret exceptionem à parte aduerſa, vnde graui infamiâ notaretur.

Ad primum ergo argumentum dubij principalis reſpondetur, quòd arctiùs tenetur quis liberare innocentem à damno centum aureorum, quod accepit per iniuriam, quàm à ſimili miſeria, quam patitur in paupertate, licet ad vtrumque teneatur ex charitate.

Primò, quia maior eſt neceſſitas proximi quando patitur detrimentum per iniuriam. Et prætereà, quia faciliùs quis poteſt ſuccurrere proximo dicendo teſtimonium, ne priuetur centum aureis, quàm dando illi eleemoſynam centum aureorum. Quemadmodum ego teneor arcere latrones, ſi facilè poſſum, dum deprædantur domum proximi: & tamen poſt expoliationem non teneor dare tam largam eleemoſynam. Per hæc quæ dicta ſunt, ſoluitur dubium, vtrùm quando quis accipit damnum, eo quòd ego non dixi teſtimonium tenear ego reſtituere damnum? Reſpondetur enim, quòd ſi ego teneor de iuſtitia di-

cere teſtimonium, & poſſum dicere ſine graui detrimento meo, vt ſi ego legitimè interrogor à iudice, & celo veritatem vnde agitur damnum proximi, teneor quidem ad reſtitutionẽ; ſi tamen ſolùm teneor ex charitate, vt in caſu ſecundi membri S. Thomæ, quia videlicet, non vocor à iudice, ſed tamen poſſum liberare innocentem; tunc, licet peccem contra charitatem, non me offerendo; non tamen teneor ad reſtitutionem.

Dubium. In tertio membro S. Tho. eſt præterea dubium, dum dicit, quòd nullus tenetur offerre ſe ad dicendum teſtimonium, quod ſolùm eſt neceſſarium ad puniendum reum legitimè accuſatum quanquam ſit periculũ accuſanti deficiendi in probatione. Arguitur namque: Sunt caſus, in quibus quicunque tenetur accuſare reum, vt puta de crimine quod vergit in perniciẽ publicã, vt quæſtione 5. definitũ eſt. ergo in eiſdem tenentur teſtes teſtimoniũ dicere. Probatur conſequentia: quia ſi ciues tenentur occurrere publico malo reip. accuſando, ergo à fortiori, teſtimonium dicendo. Et præterea, iniqua eſſet conditio accuſatoris, & teſtis, ſi caſu quo alter teneretur accuſare, alter non teneretur teſtificari, nam tunc accuſator ſine culpa ſua deficeret in probatione.

Caiet. Reſp. Reſpondetur cum Domino Caie. in eodem loco, quòd S. Thomas ſolùm intelligit teſtem non teneri offerre ſe ad dicendum teſtimonium, vt reus puniatur in cauſſis priuatis, puta, quandò quis accuſauit in cauſa propria, vbi non compellitur accuſare; nam tunc ipſe ſe obiecit periculo deficiendi in probatione,

quia

quia poterat non accuſare: & ideò teſtis non tenetur liberare eum illo periculo. At verò in caſu, quo quis tenetur accuſare propter bonú publicum, non negaret S. Thomas teſtes teneri ad accuſandum.

Quarta & poſtrema concluſio. *Nihil obſtat fides ſecreti, quam quis promiſit, etiam ſi iureiurando ſe aſtrinxerit, quominùs teneatur ſecretum detegere, ſi id modò in iudicio viâ, & ratione petatur.* Probatur: quia fides ſecreti, & iuramentum non habet vim obligandi contra ius, nec præiudicium parat iudici quin poſſit compellere ſubditos, quandò neceſſum fuerit, eâdem ratione, vt diximus ſuprà, nullâ fide, aut iuramento ſecreti obſtante tenetur quicunque etiam iniuſſus reuelare ſecretum, quod eſt in præiudicium reipublicæ, aut tertiæ perſonę: quod notat S. Tho. 2.2.q.70.ar.1. ad ſecundum. Attamen quod viâ ſacramenti confeſſionis notum eſt, nulla prorſus de cauſa reuelare licet, quamquàm ſit in præiudicium totius mundi: quod latiùs quæſt. vltimâ tractabimus. Docendi tamen ſunt litterarum ignari, quòd non cadunt ſub ſigillo confeſſionis, quæ vulgò dicuntur in confeſſione. Sunt enim qui vt arctiùs obligent ad ſecretum, ſignant ſe ſigno crucis, & flectentes genua, dicunt ſe committere ſecretum in confeſſione, cum tamen, vbi quis non confitetur omnia ſua peccata cum intentione accuſandi ſe, nullum eſt ſacramentum: atque adeò nec interuenit ſigillum confeſſionis, vt illud ſecretum reuelare ſit ſacrilegium. Quare illæ cæremoniæ non ſunt permittendæ.

Quarta concluſio.

S. Thom.

Ad pri-

Ad primum argumentum principale reſpondetur per quartam concluſionem, quam modò poſuimus: officium enim nullũ eſt virtutis, niſi veſtiatur debitis circũſtantijs. Quare quicunque fidem ſuam alteri aſtrinxit, iure ipſo interprete, intelligat id facere ſecundùm ius, atque adeò quando legitimè auctoritate iudicis reuelat ſecretum, nihil infidelitatis admittit. Et eâdem ratione reſpondetur ad confirmationem: quia iuramentum non poteſt contra ius obligare.

Reſp. Ad ſecundum reſpondetur, quòd quãquàm id videatur durum, vt quis aduerſus patrem, & aduerſus proprium caput dicat teſtimoniũ; tamen quia ad pacem, & tranquillitatem reipub. neceſſarium eſt, nimirum ſi Deus iure naturali propter bonum noſtrũ id nobis præceperit, Naturale enim eſt, vt corpus, membra propter ſuam ſalutem exponat. Atqui illud Chryſoſtomi: *Non tibi dico, vt te prodas*: id ſolùm ſonat, vt nullus ſuâ ſponte, niſi auctoritate publicâ legitimè compulſus, ſe in publicum prodat, ſed ſatis eſt ſi ſacerdoti tamquàm Deo ſecretò confiteatur.

Reſp. Ad tertium reſpondetur, quòd non ſolùm tenetur, qui legitimè interrogatur, non negare veritatem (quòd eſſet mendacium) ſed etiam tenetur non tacere, aut celare per æquiuocam reſponſionem, quia licet tacere non eſſet mendacium, eſſet tamen iniuſtitia, & inobedientia.

Ad primnm membrum confirmationis iam reſponſum eſt, quòd de genere ſuo negare veritatem in iudicio eſt mortale: ſed tamen in

indiuiduo poteſt eſſe veniale, propter paucitatem materiæ. Ad alterum reſpondet S. Tho. 2. 2. quæſt. 69. art. 2. ad 1. quòd quamquàm reus, qui legitimè accuſatur, peccet colludendo cum accuſatore, ideſt componendo pacem cum illo ne accuſetur: tamen non imponitur ei pœna legis, ſicut accuſatori ſi colludat cum accuſato: quia, cum *omnium terribilium terribiliſsimum ſit mors*, indulgendum eſt accuſato, ſi recuſet mortem, quamuis eam dignè fuerit meritus. Quòd tamen dicit S. Thom. videlicet, tam reum, quàm actorem peccare colludentes; ſuprà nos expoſuimus, vt intelligatur quando accuſator tenetur accuſare; puta, dum crimen eſt in perniciem publicam, quia in criminibus priuatis nullum peccatum eſt accuſatorem ceſſare ab accuſatione; atque adeò nec accuſatum componere pacem cum accuſatore. Et hæc de ſecundo membro. *S. Thom.*

MEM-

MEMBRVM TERTIVM

QVÆSTIO XI.

Vtrùm qui præter ius interrogatur de ſecreto crimine, reſpondere teneatur veritatem?

SVMMARIVM.

1 *Extorquere ſecretum alienum præter ius, eſt in genere ſuo graue peccatum mortale.*

2 *Prælatum aut iudicem extorquere præter ius ſecretum à ſubdito, grauius peccatum eſt, quàm ſi perſona priuata id faceret.*

3 *Subditi non tenentur obedire prælatis præcipientibus ſecreta pandere, contra ius, vbi non præceſsit infamia, aut indicia.*

4 *Quamuis prælatus interroget ſecretum crimē ſub ſententia excommunicationis, vel ſub quacūque alia pœnâ, ſi modò conſtet crimen eſſe occultum, nec habere ius inquirendi, non tenetur ſubditus obedire, nec propterea incurrit in foro conſcientiæ ſententiam excommunicationis.*

5 *Quando iudex iniuriâ extorquet ſecretum ſubditi, non poteſt fortè per illam cognitionem vltra procedere, ſed quidquid inde dimanat, iniuſtum eſt.*

Primò

PRimò quæritur in hoc membro. Vtrùm qui præter ius interrogatur de ſecreto crimine, reſpondere teneatur veritatem?

Ad partem affirmatiuam arguitur primò. Apoſt. Coloſ.3. *Filij*, inquit, *obedite parentibus per omnia*, & ſubdit, *Serui, obedite per omnia dominis carnalibus*, & 1. Pet. 2. *Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modeſtis, ſed etiam diſcolis*. Ergo quidquid prælati, etiam iniqui, præcipiant, tenemur parere. *Coloſ.3.* *1.Pet. 2.*

Secundò arguitur. Prælati ſunt miniſtri Dei, ſecundùm illud 1. Cor. 4. *Sic nos æſtimet homo, ſicut Dei miniſtros*, & Galat.4. *Sicut Angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum Ieſum*. Ergo prælatis, vt Deo obediendum eſt. Sed Deo obediendum eſt ad nutum, in hoc enim obedientia Abraham commendatur, quòd cum filium innocentem iuberetur occidere, quod iuri naturali tamen apparebat contrarium, nihil cunctatus parere parauit. Ergo & prælatis ad nutum eſt obediendum. *1.Cor.4.* *Galat. 4.*

Et tertiò ad rē propiùs arguitur: Iudicum, atque prælatorum munus eſt bonos facere ciues, vt auctor eſt Ariſtot.5. ethic. Sed multò eos facerent meliores, ſi omnia ſubditorum crimina eſſent illis manifeſta, nam tunc cognoſcerent gregem intus, & in cute; & quamuis non poſſent ſecreta crimina iuridicè punire, iuuarent tamen ſubditos, tanquàm patres, cōſilijs & exhortationibus. Ergo commodum eſſet ſubditis, ſi ius eſſet prælatis quodcunque *Ariſt.*

ſecretum

ſecretum crimen interrogare: atque adeo eſſet ſubditis obligatio veritatem reſpondere. Et cõfirmatur. Media ordinantur in finem, finis autem ciuilis vitæ eſt, vt ciues boni fiant: at ſi ſubditi teneretur quæuis occulta crimina pręlatis patefacere, reuerà illo metu deterrerentur à peccatis; nam, vt ſextâ quæſtione præcedentis membri adnotauimus, propterea Deus in antiqua lege voluit, vt occultum adulteriũ mulieris ſacrificijs detegeretur, & peccatum ſecretum anathematis, diſquireretur ſortibus, vt nec in abſcondito, quis auderet id genus flagitia perpetrare. Condecet ergo vt prælati quæuis ſubditorum peccata cognoſcãt: atque adeò ſubditi tenentur ea quàmlibet occulta reuelare.

Act. 5. Sed in contrarium eſt, quòd *oportet Deo magis obedire, quàm hominib.* Act. 5. Ergo quãdo prælati, quid contra ius pręcipiunt, non eſt illis obſequendum: quia infideliter gerunt miniſterium Dei.

POſtquam ſuperiori membro pro captu noſtro tractauimus rationem detegendi ſecretum, quando viâ, & iure inquiritur; ſubſequitur, vt in hoc membro tertio, rationem tegendi perſequamur: nempe, quando quiſpiã cõtra ius de ſecreto interrogatur. Vbi quatuor diſputabimus quæſtiones: primã, quãdo quis per manifeſtã iniuriã interrogatur, an teneatur reſpondere; ſecundam, an ſemper in re dubia teneamur veritatem fateri prælato; tertiã, quibus amphibologijs ſe poſſit ſubditus iniuſtè interrogatus protegere? atque adeò poſtremam, quid priùs perpeti debeat homo, quàm ſecre-

ſecretum pandat, quādo iniuſtè interrogatus, non ſe poteſt defendere?

Ad primam ergo quæſtionem reſpondetur quatuor concluſionibus. Prima. *Extorquere ſecretum alienum præter ius, eſt genere ſuo graue peccatum mortale.* Probatur. Extorquere ſecretum crimen alienum è genere ſuo eſt in detrimentum famæ. Sed dānum in fama eſt graue, cum fama ſit præcipuum hominis. Ergo illud eſt contra charitatem, atque adeò peccatum mortale. Adde, quòd extorquere ſecretum ab homine, grauius eſt, quàm reuelare ſecretū alienum. Verbi gratia, qui ſpōte ſuà reuelat ſecretum alienum, & qui fraude, aut vi compellit alium vt reuelet ſecretum, vterque genere actus peccat contra famam proximi; nam ex cognitione criminis, quod proximè ſequitur, eſt infamia illius, qui crimen admiſit. Alia verò damna conſequuntur nonnunquàm per accidens; ſed qui per fraudem, & maximè, qui per vim ſecretum extorquet, grauiùs peccat ratione violentiæ, quæ potiſſimùm cauſat inuoluntarium, atque adeo auget iniuriam. At verò, quemadmodum reuelare ſecretum, alienum ex genere ſuo leuius peccatum eſt, quàm homicidium, aut adulterium, grauius verò quàm furtum, vt dictum eſt q. 2. membri primi, ita & extorquere; quia vtrumque eſt contra famam proximi, quod eſt bonum medium inter vitam, & bona exteriora temporalia.

Prima concluſio.

Secunda cōcluſio. *Prælatum aut iudicem extorquere præter ius ſecretum à ſubdito grauius peccatum eſt, quàm ſi perſona priuata id faceret.*

Secunda concluſio.

Primò,

Primò, quia prælatus, qui eſt virtutum exemplar, arctiùs obligatur ad omne officium virtutis, quàm priuata perſona. Et præterea, quia magis tenetur diligere ſubditum (vtpote tanquàm filium) quàm priuatus homo proximum ſuum. Et poſtremò, quia prælatus eſt cuſtos iuſtitiæ, ad quem ciues concurrunt tanquàm ad iuſtitiam animatam, vt dicit Ariſt. 5. eth. ob idque, ſi quid contra iuſtitiam committit in ſubditos, multò grauiùs peccat, quàm ſi perſona priuata id faceret; quòd vtinam iudices & magiſtratus ob oculos ſemper haberent.

Ariſt.

Tertia concluſio.

Tertia concluſio. *Subditi non tenentur obedire prælatis præcipiētibus ſecreta pandere contra ius, quod latè ſuperiori membro expoſitum eſt; vt puta, vbi non præceſsit infamia, aut indicia,* &c. Intelligitur, quando conſtat ſubdito iniuſtitia prælati, nam quando eſt dubium, id diſputabitur q. ſeq. Probatur. Iudex eſt lex viua (vt inquit Ariſt. 5. eth.) lex autem nulla eſt obligatoria, niſi quatenus deriuatur à lege diuina, quæ eſt prima regula omnium agendorum, vt docet S. Tho. 1.2.q.93. art. 3. quemadmodum omnia mobilia naturalia mouentur à primo mobili. Ergo quādo prælatus præcipit aliquid contra ius, tunc præceptum eius non eſt obligatorium: quia non eſt ſecundùm legem diuinam, & per conſequens nec ſubditi tenentur tunc parere. Vnde gloſſa Auguſtini ſuper illud Rom. 13. *Qui reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: Si quid,* inquit, *iuſſerit, .i. poteſtas, quod non licet: hic ſanè contemne poteſtatem, timendo poteſtatem maiorem.* Et infert: *Ergo ſi aliud Imperator,*

S. Thom.

Rom. 13. Auguſt.

perator, aliud Deus iubeat; contempto illo, obtemperandum eſt Deo. Et explicatur aliter hæc ratio. Iudex nullam habet virtutem mouendi ſubditos niſi per iuſtitiam, cuius eſt cuſtos, ſicut cælum per motum, & calorem mouet iſta inferiora. Ergo quando aliquid pręcipit cõtra iuſtitiam, nullam habet virtutem motiuam, ſicut cœlum ſine calore, & motu non moueret. Et ſecundò probatur. Sicut qui iubetur, aut interrogatur à non ſuo iudice, non tenetur parere, ita nec qui interrogatur à iudice contra legem; ſiquidem iudex non poteſt niſi per legem obligare. Quare 32. diſt. cap. *Erubeſcant*, habetur, *quòd ſecretorum ſolus Deus eſt iudex*; ac ſi dicat, qui de occultis præter ius interrogant, in hoc non ſunt iudices. Et poſtremò arguitur. Quemadmodum vt quæſt. proximâ diximus, repugnat prælatum quicquàm iuſtè pręcipere, & ſubdito licere nõ obedire (quia tunc bellum eſſet iuſtum ex vtrâque parte) eâdẽ ratione repugnat prælatum quicquàm iniuſtè præcipere, & ſubditum obligari ad obedientiam: quia ſicut lex iniuſta non obligat, ita nec præceptum iniuſtum. Vnde ijdem canones, puta, *Inquiſitionis*, & *Qualiter & quando, el ſecondo, de accuſatione*, qui cohibent prælatos contra ius inquirere, faciunt proinde ſubditis facultatem contra ius non reſpondendi.

Quarta concluſio. *Quamuis prælatus interroget ſecretum crimen ſub ſententia excommunicationis, vel ſub quacunque aliâ pænâ, ſi modò cõſtet crimen eſſe occultum, nec habere ius inquirendi, non tenetur ſubditus obedire; nec propterea in-* *Quarta concluſio.*

 currit

currit in foro conſcientiæ ſententiam excommunicationis. Concluſio manifeſtè conſequitur ad præcedentem; nam excommunicatio nullatenus incurritur, niſi propter inobedientiam
Math. 18. vt habetur Math. 18. *Si eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus*, &c. *Nemo epiſcoporum* 11. *q*. 3. habetur, nullum poſſe excommunicari, niſi manifeſtâ peccati causâ: Sed quando iudex contra ius quid præcepit, tunc ſubditus qui non paret, nec eſt inobediens, nec peccati reus. Ergò nullatenus poteſt excommunicari. Et 2. q. 1. c. *Multi*. habetur, quòd nullus poſſit excommunicari, niſi ſit ſponte cõfeſſus, aut in iudicio cõuictus; quod
Silueſt. in caſu concluſionis non contingit. Silueſter in Verb. *Correctio*. §. 9. aſſerens priùs hãc noſtram concluſionem, adnotat præterea, quòd quamuis prælatus in aliquo caſu non poſſet cogere ſubditum ad reuelandum ſecretum, ſi id nihilominus præcipiat ſub ſententiâ excommunicationis, parere debet ſubditus, aliàs incurrit excommunicationem, quantùm ad pœnam, licet non committat culpam.

Quibus verbis ſubmouetur vulgata illa quæſtio. An ſententia excommunicationis iniqua, quando non eſt nulla, nec continet intolerabilem errorem, liget? quam nos in 4. diſt. 8. latè diſputauimus, vbi eam tractant theologi, canoniſtæ verò 11. quæ. 1. c. 1. &c. *Qui iniuſtus*, &c. *Sacro. de ſentent. excommun.* Notant Doctores tres gradus peruerſæ ſententiæ excommunicationis. Eſt enim ſententia nulla, vt puta, quæ à non iudice procedit;

& eſt ſententia continens intolerabilem errorem, vt puta, manifeſtiſſimum omnium iudicio, licet procedat à vero iudice: & eſt ſententia iniuſta citrà intolerabilem errorem aut ex parte iudicis, quia ſcilicet ex odio prolata, aut ex parte cauſæ, vtpote, quia, aut nulla eſt, aut non legitima; aut ex defectu ordinis iuris, vt docet S. Thom. 4. diſt. 18. q. 2. art. 1. q. 4. Dicit ergo Silueſter loco citato, vt perſeueremus in exemplo de ſecreto, quòd ſi quis pręcipiat illi, qui non eſt ei ſubditus, ſub ſentẽtia excommunicationis reuelare ſecretum, tunc non obediens non incurrit ſentẽtiam, quia eſt nulla. Itidem, ſi prælatus præcipiat ſub ſentẽtia excommunicationis, vt quicunque ſubditorum ſciuerit aliquod crimen, illud pandat, quamuis nulla ſit infamia, aut indicia, nec illud poſſit legitimis teſtibus probari; tunc ſubditus non obediens non incurrit, quia illa ſententia cõtinet intolerabilẽ errorem. Qui enim probare nõ poteſt crimen, nullo modo tenetur denũciare, niſi forſan in correctione fraternâ. At verò ſi prælatus iuſſerit ſub ſententia excõmunicationis, vt quicunque ſciuerit crimen, quod legitimè potuerit probare, quãuis nulla ſit infamia, aut indicia, tunc, inquit, ſententia quidẽ iniqua eſt, quia nullus poteſt cõpelli manifeſtare crimen cuius reus nõ laborat infamiâ aut indicijs: tamen quia ſententia nec eſt nulla; nec continet intolerabilem errorem, ligat, & intelligit quo ad pœnam. S. Thom.

Adrianus in quotlib. q. 6. mouet in genere, vtrùm ſententia excommunicationis, quę nec eſt nulla, nec continet intolerabilem errorem, Adria.

obliget in conſcientia? Et dicit S. Thom. & Palud. & Richardum in 4. diſt. 18. tenere partem affirmatiuam, & Alex. 4. P. q. 82. membr. 1. quibus tamen ipſe contradicit. Et idem videtur tenere Gratian. 11. qu. 3. cap. *Qui iuſtus eſt*, quem ſequuntur multi canoniſtarum, confirmantes ſuam ſententiam illo celebri dicto Gregorij, quod refertur eâdem causâ, & quæ. cap. 2. *Sententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt.* At verò quia hic non eſt locus diſputãdi hanc quæſtionem, ſatis eſt ſi dixerimus quod ad rem pertinent prẹſentem. Primũ omnium certiſſimum eſt, nec vllâ poteſt ratione dubitari, quòd vbi ſimplex præceptum non obligat, quia procedit ab iniuſta causâ, illic nec ſententia excommunicationis poteſt ligare in conſcientia, vt ſit culpa non obedire, ſi modò ceſſet contemptus. Verbi gratia, in caſu poſito Silueſtri, ſi prælatus præcipiat ſub excommunicatione ſubdito reuelare ſecretum, cuius nec infamiâ laborat, nec indicijs, quod tamen poſſit legitimè probari: ſententia illa non obligat ad culpam, nec eſt aliquod peccatum non obedire. Hoc eſt manifeſtum, quia nullus poteſt excommunicari niſi propter inobedientiam, vt iam modò dicebamus, iudex verò obligare non poteſt niſi per legem, & iuſtitiam. Quando ergo, quid præcipit contra legem, nulla eſt obligatio præcepti, atque adeo nec in ſubdito eſt peccatum inobedientiæ, licet non pareat. Et confirmatur: quia aut iudex procedit ex falſa præſumptione, putans habere ius, quod tamen nõ habet; & tunc clarum eſt quòd non ligat innocẽtem,

Palud.
Richard.
Alenſis.
Gratian.
Gregor.

tem, poſtquàm ſi veritatem noſſet, non excõmunicaret innocẽtẽ; aut procedit ex paſſione, vel malitiâ, & tunc à fortiori non ligat; nam quis dicet iniquitatẽ iudicis contra ius ligare ſubditum quoad culpam? Vnde Gelaſius Papa 11. qu. 3. cap. *Cui eſt. Si iniuſta,* inquit, *ſententia eſt, tantò curare eam non debet, quantò, apud Deum, & eius eccleſiam neminem poteſt grauare iniqua ſentẽtia. Ita ergo ab eâ ſe nẽ abſolui deſideret, quâ ſe nullatenus proſpicit obligatum.* Et Auguſtinus eâdem causâ & quæſt. cap. *Illud planè. Si quis fidelium iniuſtè fuerit anathematizatus, potiùs ei oberit qui facit, quàm qui hanc patitur iniuriam.* Et Hieronymus. *Qui non recto iudicio foras mittitur, ſi nòn ita egit, vt mereretur exire, nihil læditur, ex eo quòd non recto iudicio ab hòminibus videtur expulſus* 24. q. 3. ca. *Si quis non recto.* Nihil ergo ligat ſententia ex iniuſta cauſa procedens, quoad culpam, ſi non obediatur. Eâdem ratione, ſi ſit iniqua ex defectu notabili ordinis iuris. Secus ſi fuerit iniquâ ex intentione iudicis, quia videlicet ex odio fert illam, nam tunc nihilominus ligat, ſi aliàs eſt iuſtà; nec eſt aliquis (quòd ego viderim) qui oppoſitum huius teneat. Quocirca cum Adrianus ait, quod S. Thomas, & alij quos citat, videntur tenere, ſententiam excommunicationis iniquã ligare in cõſcientiâ, ſi intelligat illos tenere, eſſe culpã non obedire, certè id falsò illis imponit, nam verba S. Tho. in loco citato ſunt hęc. *Quando ſententia excommunicationis eſt iniqua ex parte cauſæ, aut ex defectu ordinis iuris, dũ tamen nõ ſit nulla, tunc habet effectum, & ſubditus debet obedire,*

Gelaſius. *Auguſt.* *Hieronym.* *S. Thom.*

dire, & erit ei ad meritum; & vel abſolutionem petere, vel ad ſuperiorem recurrere. Non dicit quòd erit culpa non obedire; ſed quòd erit meritum pati illam pænam iniuſtè, ſcilicet, non communicare ſacris. Et hæc eſt intentio Alex. Rich. Silueſtri, & credo Gratiani, & omnium. Ex quo ſequitur ſecundò, quòd ſi verum ſit, excommunicationis ſententiam aliquo modo iniquam ligare, intelligendum eſt in foro exteriori quoad pænam; vt in exemplo poſito, ſi prælatus præcipiat ſubditum reuelare crimen quodcunque quod probare poſſit, quamuis non flagret infamia; certè nulla culpa eſt non obedire: tamen qui inuentus fuerit non obedire, excludetur à ſacris, & à fidelium communione, quia non admittetur excuſatio ſubditi dicentis non teneri, quia nulla erat infamia, nec indicia; nam præſumendum eſt iuſtum eſſe præceptum prælati, aliàs deberet prælati quotieſcunque quid præcipiunt, manifeſtare quo iure id faciant, quod eſſet in detrimentum gubernationis. Et propterea dicit S. Thom. quòd erit meritum ſubdito pati illam pęnam iniuſtè. Sed addiderim tertiò, quòd eiuſmodi iniquâ ſententiâ, excommunicati non priuantur ſuffragijs, & orationibus eccleſiæ, vt ſcitè notauit Adrianus loco citato, & Pal. 4. diſt. 18. qu. 1. cõcluſione 4. Nam eccleſia non cenſetur iniuſtè, velle quemquam lædere, in re tam graui. Nec oppoſitum huius, puto, ſentit S. Tho. vt Adria. illi impingit. Numquàm enim dixit S. Tho. quòd taliter excommunicatus priuatur ſuffragijs eccleſię, ſed verba eius loco citato in ſolutio-

ne ad primum, ſunt hæc. *Excommunicatio gratiam Dei ſubtrahit, non gratum facientem, ſed aliquam diſpoſitionem illius, puta, communicationem in ſacris, & cum fidelibus.*

Poſtremò notandum eſt, quòd ſiquis ſententiam excõmunicationis, quamlibet iniquam, contẽnat, contemptus erit peccatum, vt puta, ſi negligat abſolutionem petere ad cautelam, cum facilè poſſit: vt ſi in publico dicat ſe nihili facere iudicem &c. Et hic eſt ſenſus verborum Gregorij: *Sententia iudicis, ſiue iuſta ſiue iniuſta timenda eſt,* ideſt non contemnenda.

Quintam, & poſtremam concluſionẽ principalem adiecerim. *Quando iudex iniuriâ extorquet ſecretum ſubditi, non poteſt fortè per illam cognitionem vltra procedere, ſed quidquid inde dimanat, iniuſtum eſt.* Verbi gratiâ. Si iudex tormentis ſine infamiâ, & indicijs, iniuſtè extorquet crimen, non poteſt, aut ad punitionem, aut certè ad inquiſitionem procedere, quamquàm reus manifeſtet teſtes per quos poteſt conuinci, ſaltem ſi ſecretum extorſit per metum grauem, & præterea, ſi non ſequatur ſcandalum propterea quòd non punitur. Probatur concluſio. Quidquid ex iniuriâ iudicis manat, iniuſtum eſt; nam iniuſtitia cauſæ permanet in effectu. Ergo quando cognitio criminis eſt iniuſta, quidquid inde procedit, eſt iniuſtum, atque adeo caſſandum, & irritandum. Dixerim, ſi per grauem metum extorqueatur, nam ſi iudex leuiter minaretur tormenta ſubdito, niſi crimen proderet, atq; adeo ſubditus ex leuitate animi illud proderet, & detegeret teſtes, & *Quinta concluſio.*

indicia, non ſum adeo certus quòd non poſſet iudex procedere ad inquiſitionem. Nã quamuis iudex aliquam tunc fecerit iniuriam, tamẽ non tam cenſetur iudex extorſiſſe, quàm reus liberè propalaſſe.

At contra concluſionem eſt graue argumẽtum. Eſto iudex per grauiſſima tormẽta extorſiſſet ab aliquo crimen occultũ, atque adeo indicia, & teſtes, quibus poſſit cõuinci; tunc videtur, quòd iudex nõ poſſet deſerere cauſam, & ceſſare à vindicatione ſine graui ſcãdalo, & maximè ſi crimẽ illud eſſet fœdiſſimũ, vt grauiſſimus inceſtus, aut peccatum contra naturam, quod per confeſſionẽ ipſius rei eſſet iam publicum, & certiſſimum in toto populo.

Reſp. Reſpondetur, quòd forſan in tali caſu iuſtè poſſet procedere iudex ad inquiſitionem & punitionem, ad ſedandum ſcandalum, tametſi certè res eſt dubia, quam nos aliorum iudicio committimus.

Dubium. Sed naſcitur ex hac concluſione dubium, Vtrùm ſi iudex nouerit crimen, aut indicia per iniuriam, quam non ipſe, ſed alia perſona priuata intulerit, poſſit procedere ad inquiſitionem, & vindictam? Et videtur, quòd nõ, poſtquàm cognitio proceſſit ex iniuriâ.

Reſp. Reſpondetur quòd iniuria illata extra iudicium à priuatâ perſonâ, nihil obſtat quominus iudex poſſit inquirere. Vt ſi Petrus ſecretò occidit hominem, & filius occiſi ſuſpicatus Petrum fuiſſe occiſorem; tormentis, & minis extorqueat ab illo confeſſionem, & teſtes quibus poſſit conuinci, & tandem eum deferat in iudicium; tunc poſſet iudex procedere,

quia nihil ſuâ intereſt quomodò alter extorſerit cõfeſſionẽ. Hoc tamen vnum ſtrictè admonuerim, vt ſi cognitio criminis (qualecunque ſit) ortũ habuerit ex confeſſione ſacramentali, tunc (quicunque ille fuerit, qui ſecretum, aut extorſerit, aut propalauerit) nullatenus licebit ad inquiſitionem, aut ad pænam procedere iudicialem. Exempli gratiâ. Si ſacerdos ſacrilegus reuelauerit confeſſionem homicidij, ac demùm per ora deuenerit in aures iudicis, conſtiteritque iudici, viâ id ſacramenti dimanaſſe; tunc nullo modo poteſt illud iudicialiter inquirere, aut punire; & ſacrilegium committeret inquirendo, aut puniendo. Probatur. Quæ in ſacramento ſacerdoti deteguntur, dicuntur tanquàm Deo: ergo in quaſcunque aures eiuſmodi ſecreta deueniant, reputari debent, ac ſi prorſus neſciantur, quæ proinde ſi reuelentur, grauis fit iniuria ſacramento, & religioni. Et præterea, oppoſito dato, periret ſacramentum confeſſionis; quod tamen ſummè neceſſarium eſt in eccleſiâ Dei. Nam deterrerentur homines à confeſsione, ſi vel ſuſpicarentur aliquod inde detrimentum eis poſſe vllâ viâ parari. Eâdem ratione, ſi laicus audiens confeſsionem, quæ fit ſacerdoti, confeſsionem reuelaret, atque adeo ſi laicus habitũ mentitus ſacerdotis, confeſsionem audiret, & in publicum produceret, nefas eſſet iudici ad inquiſitionem, aut punitionẽ inde procedere. Quocirca cauendũ præſertim eſt prælatis, cum aliquid viâ cõfeſſionis, ſiue per iniuriam, ſiue per imprudentiam confeſſorum, aut cõfitentium, nouerint,

ne illud

ne illud prętendant iudicialiter, aut inquirere, aut punire; de quo latiùs quæſtione vltimâ.

Ad primum argumentum reſpõdetur, quòd verba Apoſtolorum id ſolùm ſonant, vt filij, & ſubditi per omnia obediant parentibus, & prælatis, in quibus iure illis ſubduntur.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd quamuis prælati omnes ſint Dei miniſtri, non tamẽ habent abſolutam, & infinitam poteſtatem, ſicut Deus. Dei enim intellectus eſt regula infallibilis ſuæ voluntatis, vt quidquid ipſe iudicauerit bonum, eò ſit bonum, & æquum, quod ipſe ita iudicauit. Homines verò quia falli, & fallere poſſunt, habent præſcriptas regulas, & leges, quas ſi prælati tranſgrediantur, non habent vim ligandi ſubditos: *habent enim poteſtatem, non in deſtructionem, ſed in ædificationem*, 2. Cor. 13.

2. Cor. 13.

Ad tertium reſpondetur, quòd quia in hominibus nihil poteſt eſſe perfectum, ita prouidendum eſt huic bono, vt non detur occaſio alterius mali, Et in propoſito, ſi omnes prælati perfectiſſimi eſſent, forſan expediret vt omnes cognoſcerẽt intima cordis ſubditorum, vt per hoc ſubditi arcerentur à peccatis: ſed tamen cum rari ſint illi, periculum eſſet ex aliâ parte, ſi ſcirent omnia, occultiſſima peccata; nã fortè illa imprudenter proderent. Et præterea, nõ eſſet tantus amor prælati erga ſubditos; nam vix inueniret quos poſſet ex corde diligere, adeò ſunt multa occulta hominum crimina. Et poſtremò. *Iugum Domini ſuaue eſt;* quare noluit obligare homines ad rem tam difficilem, vt prælatis occultiſſima peccata manifeſtarent.

rent. Inde enim ſacramentum confeſſionis eximatur adeò difficile, quòd homines obligat intima confiteri; quæ proinde confeſſio ſoli Deo, & eius vices gerenti fuit expediens, vt fieret.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm ſubditus teneatur obedire prælato interroganti ſecretum, quotieſcunque dubitat iurene interrogetur, an iniuriâ?

SVMMARIVM.

1 *Quando præceptum eſt de re tutâ, vbi nullum imminet periculum, aut bono publico, aut tertiæ perſonæ, in re dubiâ, vt plurimùm obediendum eſt.*

2 *Quando prælatus inquirit in quempiam, & interrogat ſub præcepto, quod ex probabili causâ dubitatur eſſe iuſtum, non ſemper tenetur ſubditus reſpondere; ſed in eã partem inclinandum eſt, in qua eſt minus periculi.*

3 *Licet quis habeat opinionẽ partis minus tutæ, & ſolam formidinẽ alterius, non ſemper tenetur ſequi opinionem, ſi modò ab illâ parte magnũ immineat periculũ, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem.*

4 *Quãdo crimina, de quibus ſit inquiſitio, ea ſunt quæ vergunt in perniciẽ publicam, vt proditio, crimẽ læſæ maieſtatis, hæreſis, & alia id genus, tunc in re dubiâ, vice verſâ, dicẽdum eſt potiùs teſtimonium, quàm celandum.*

Secundò

SEcundò quæritur in hoc membro. Vtrùm ſubditus teneatur obedire prælato interroganti ſecretum quotieſcunque dubitat iure ne interrogetur, an iniuriâ? Ad partem affirmatiuam arguitur primò. Quicunque rem poſſidet, quamuis dubitet ſua ſit necne, iure vtitur eâ, quoaduſque certus ſit ſententiâ iudicis, vel aliâ viâ, rem non eſſe ſuam, vt legitur vtroque iure cap. *Si virgo* 34. *q.* 3. & gloſſa c. *fi. de præſcript. & l. qui ſcit. ff. de vſu.* Sed prælatus eſt in poſſeſsione reſpectu ſubditorum. Ergo in re dubiâ habet ius pręcipiendi; & per conſequés ſubditi tenentur tunc obedire. Et confirmatur. Quia aliàs ſequeretur, quòd prælati quotieſcunquę quid iuberent, tenerentur manifeſtare quo iure id faciunt, antequàm ſubditi tenerentur obedire; quod in graue vergeret detrimentum gubernationis.

Secundò arguitur. Cõiux, dum dubitat an alter ſit eius coniux, tenetur reddere debitum petenti, eò quòd eſt in poſſeſſione, vt expreſsè iubetur cap. *Dominus de ſecun. nu.* & c. *Inquiſitioni. de ſent. excom.* Ergo pari ratione, poſtquàm prælatus eſt in poſſeſsione, tenentur ſubditi ei parere in dubio. Et confirmatur. Si princeps indicat bellum, edicatque ciuibus vt armentur ad illud, quamuis ſubditi dubitent iuſtumne ſit bellum, an non, tenentur nihilominùs parere, etſi fortè princeps iniquè præciperet (niſi manifeſtè conſtaret edictum eſſe iniquũ) vt eſt ſententia Auguſtini c. *Quid culpatur* 23. *q.* 1. qui forſan eſt
1. Pet. 2. ſenſus illius documenti 1. Pet. 2. *Serui, ſubditi*

eſtote

eſtote dominis, etiam diſcolis. Ergo pari ratione, quando dubia eſt iuſtitia præcepti, tenentur ſubditi parere.

Tertiò. Qui ſe exponit periculo peccandi, peccat, ſecundum illud Eccle. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo:* Sed quicunque dubitãs an præceptum ſit iuſtum, ſi parere recuſat, exponit ſe periculo non obediendi: Ergo peccat non obſequendo. Et confirmatur argumento vulgato ad hoc propoſitum. Quandocunque aliquis eſt dubius, an aliquid ei liceat (ſiue de iure, quia ſunt æquales rationes, aut opiniones pro vtrâque parte, ſiue de facto, vt cum quis dubitat an infirmitas ſua ſit ſufficiens ad frangendum ieiunium) tunc conſilium eſt receptiſſimum, vt adueniente præcepto prælati, in illam partẽ inclinet ſubditus; quia cum rationes priùs eſſent æquales, ſuperueniẽs præceptum facit illam partem ponderare præ alterâ. Ergo eâdẽ ratione, quoties prælatus præcipit aliquid, & dubium eſt an ius habeat præcipiendi, parendum eſt illi. *Eccleſ. 3.*

In contrarium eſt, quòd *ex duobus malis minus eſt eligendum*, vt admonetur apud Ariſt. 2. Eth. cap. 9. & in 8. Toletano Concilio diſt. 13. c. *Duo mala*. Sed quandoque dum quis dubius eſt an teneatur parere prælato, contingit grauius imminere periculum ſi pareat, quàm ſi non pareat, puta, quia agitur de vita hominis, in quem nondum eſt certum an ſit ius inquirendi, & prælatus interrogat ſecretum eius crimen. Ergo tunc non eſt illi obediendum. *Ariſt.* *Conc. Tol.*

Adria. QVæſtio generalis eſt inter Doctores, quã Adrianus Papa quotlib. 2. tractat prolixè, ſitne obediendum prælato, vbicunque dubium eſt, an ius habeat præcipiendi? Et Silueſ. Silueſter in verbo; *Obedientia*. §. 4. dicit omnes Doctores tenere partem affirmatiuam, fortè intelligit Súmiſtas. Adrianus verò in multis caſibus tuetur partem negatiuam. Nos in præſentiarum nõ verſabimus caſus vniuerſos, ſed illos qui peculiariter ſpectant ad rem ſecreti tegendi aut detegendi. Et in hâc materiâ ſe- Palud. cretorum eſt ſententia Petri de Palud. in 4. d. 19. quæſt. 4. dicentis, quòd quando prælatus exigit ſecretum, tũc ſi certum eſt ſubdito prælatum iure præcipere, parere tenetur; ſi verò certum eſt contra iura præcipere (quæ expoſita ſunt membro ſecundo) obedire non debet. Sed ſi dubium eſt vel iuris vel facti, tunc præſumendum eſt de iuſtitia iudicis, & debet ei dicere veritatem; cui ſententiæ ſubſcribit Silueſter in verbo, *Inquiſitio*. §. 3. & ferè doctores canoniſtæ. Atqui ſi prælati illi eſſent, quos nulla ignorantia decipere, nullaque poſſet corrũpere iniquitas, nulla eſſet tunc quæſtio, nec dubia eſſet ſententia hæc, quę aſſerit in dubio inclinandum eſſe ſemper in præceptum prælati; at quia prælati homines ſunt, qui & decipi, & decipere facilè poſſunt, maiori negotio verſanda eſt quæſtio.

Præmittendum eſt inprimis, aliud eſſe habere dubium, aliud habere ſcrupulum; dubius enim eſt ille, qui neutri parti contradictionis aſſentitur, ſed ita habet ſuſpenſum animum, vt in neutram propendeat; vt ego modo ſum

dubius,

dubius, pariane ſint aſtra, an imparia. *Scrupulus* verò, *eſt* (vt reor) *formido vnius partis contradictionis, quæ ſtat ſimul cum opinione alterius,* vt cum quis habet opinionem, aliquem contractum eſſe licitum, & formidinem de parte contrariâ, illa formido eſt ſcrupulus, qui poteſt eſſe maior aut minor, vt ſtatim commõſtrabitur; & de vtroque ſcilicet tam de dubio, quàm de ſcrupulo dicturi ſumus. Sed notandum præterea, quòd pręceptum pręlati, quando dubium eſt an ius habeat præcipiendi, bifariam poteſt accidere. Aut enim certum eſt & compertum opus illud quod præcipitur eſſe licitum, ita vt nullum ſit periculum id fieri; aut opus tale eſt, vt periculum habeat ad vtramque partem.

His habitis, reſpondetur ad quæſtionem quatuor concluſionibus. Prima. *Quando præceptum eſt de re tutâ, vbi nullum imminet periculum aut bono publico, aut tertiæ perſonæ, in re dubiâ, vt plurimùm obediendum eſt.* Verbi gratiâ, Præcipit mihi prælatus ſtudere aut ſeruire infirmis, quæ ſunt opera, vbi nullum imminet periculum, quamquàm ſit dubium an id poſſit præcipere, debeo obedire. Probatur quia cum obedientia ſit virtus perfectiſſima, nec debet ſubditus rationem omnium præceptorum exigere, nec prælatus tenetur reddere; maximè vbi id quod præcipitur licitum eſt. Sub hac concluſione comprehendimus caſus deſignatos in vltimâ confirmatione ad partem affirmatiuam quæſtionis, vt puta, cũ valetudinarius dubius eſt debeatne ieiunare, aut horas canonicas perſoluere; aut ſi ſit *Prima concluſio.*

dubium

dubium de iure, accedente auctoritate prælati, illa pars eſt tenenda.

Quòd ſi quis arguat non eſſe omninò tutam partem, quãdo præcipitur fractio ieiunij propter dubium infirmitatis, aut aliud huiuſmodi, nam periculum eſt tunc frangendi præceptum eccleſiæ.

Reſp. Reſpondetur, quòd prælatus eſt ſicut interpres Dei, & ideò vbi non eſt aliud periculum niſi fractionis legis, tunc periculum ceſſat; quia præceptum prælati habetur pro interpretatione legis, ſecus quando eſt periculũ damni reipublicæ, aut tertiæ perſonę, vt diximus in concluſione. Addiderim tamen, vt plurimùm; quia nec in vniuerſum obediendum eſt in re dubiâ, quamuis nullùm ſit periculum, vt puta, ſi res eſt moleſta nimis, & difficilis ſubdito. Si enim mihi prælatus præciperet longum iter, aut rem difficilem, dubiumque eſſet mihi ius præcipiendi, non tenerer ſtatim parere. *S. Thom.* Vnde ſententia eſt S. Thom. in 3. diſtinct. 36. exponentis verbum magiſtri, quod eſt in concilio Vermerienſi. 29. quæſt. 2. cap. *Si quis ingenuus;* quod ſi quis liber deſponſaret ſibi puellam, quam bonâ fide credit eſſe liberam, & poſtea ex cauſa probabili dubitet illam eſſe ſeruam, non tenetur ei reddere debitum, quamquàm eccleſia præcipiat; nam ſi reddit animo non maritali, fornicationem committit, ſi verò animo maritali, incurrit graue detrimentum, puta, quia inuitus conſummat tunc matrimonium cum ſerua. Ecce quemadmodum nemo conſtringitur parere in re dubiâ, cũ graui ſuo detrimẽto, quãuis opus

quod

quod præcipit eſſet tutum, nec periculum ageretur tertiæ perſonæ, eò quòd id ſubditus exequeretur. Ex hac concluſione ſequitur, quòd quando prælatus interrogat ſub præcepto aliquod ſecretum, vndè nullum imminet cuiquam periculum, & dubium eſt an habeat ius præcipiendi; tunc tenetur ſubditus reuelare, præſertim, ſi reuelatio illius ſecreti iuuat ad tollendam malam ſuſpicionem prælato.

Secunda concluſio. *Quando prælatus inquirit in quempiam, & interrogat ſub præcepto, quod ex probabili cauſa dubitatur eſſe iuſtum, non ſemper tenetur ſubditus reſpondere, ſed in eam partem inclinandum eſt, in qua eſt minùs periculi.* Exempli gratiâ, Inquirit iudex aduerſus homicidam, aut furem, aut in quemuis alium reum priuati criminis, puta, quod non eſt in perniciem publicam, & dubium eſt probabile pro vtràque parte, ſitne infamia, aut indicia, quibus legitimè poſſit inquirere; tunc teſtes hoc modo dubitantes non tenentur teſtimonium dicere, imò tenentur celare crimen, quamuis ſint cōſcij, & à fortiori, nec reus ipſe, ſi interrogetur, tenetur ſe prodere, quia maius periculum eſt ſi occidatur homo contra ius, quàm ſi non obediatur prælato. Probatur concluſio, primò ratione generali. Regula eſt receptiſſima magiſtrorum in materia de ignorantia, quòd in dubio ſequenda eſt pars tuta, ſi alia non eſt tuta; quòd ſi neutra fuerit tuta, illa potiùs eligatur vbi minùs eſt periculi. Verbi gratia. Dubitat quiſpiam, an obligetur mentiri officiosè pro ſeruanda vita hominis, conſiderandum eſt tunc vtrum eorum eſſet grauius (ſi vtrumque

Secunda concluſio.

procederet ex ſcientia) permittere mortem hominis, quem quis tenetur ſeruare, an mentiri officioſe; & quia manifeſtum eſt primum eſſe grauius (quia illud eſt mortale, & ſecundum eſt veniale) fit vt ille teneatur mentiri, ſi non poteſt tollere dubium, quamquam ſint plures rationes pro parte negatiua. Sed ſi eſt dubius an teneatur peierare pro vita ſeruanda; tunc tenetur potiùs permittere mortem quàm peierare, quia ſi vtrumque procederet ex ſcientia, grauius eſſet periurium, quàm homicidium. Itaque in materia morali non cẽſetur illa pars minùs dubia, quam plures comprobant rationes, ſed illa potiùs, quæ minùs eſt periculoſa; nam minus periculum habetur pro maiori ratione, tametſi, quando vtraque eſt æque periculoſa, illa deligenda eſt, in quam probabiliores rationes propendent. Ad propoſitũ ergo. Non obedire iudici ex ſcıẽtia, caſu quo inquirit ad vindicãdum priuatum homicidium, aut furtum, eſt peccatum mortale; ſed tamen non eſt infinitum, vt nonnulli formidant, imò grauiùs eſt hominem iniuſtè occidere. Ergo in probabili dubio potiùs eligendum eſt periculum inobedientiæ, quàm homicidij, atq; adeò tunc non eſt dicendum teſtimonium. Quò fit, vt ſi prælatus interroget ſub præcepto aduerſus aliquem, putans grauiora commiſiſſe crimina, & teſtis ſcit leuiora eſſe, nec vergere in infamiam, aut detrimentum alterius, dubiuſque eſt iuſtumne ſit præceptum, tenetur tunc parere, quia minus eſt in illa parte periculum. Secundò, probatur concluſio peculiari argumẽto huius materiæ inquiſitionis. Vnuſquiſq;

præſu-

præſumitur bonus quoadusque probetur malus, ſed quamdiù dubium eſt an ſit ius inquirendi aduerſus aliquem; tunc nec probatus eſt malus, nec iure exiſtimatur talis (nam ſola infamia, aut indicia ſunt quæ faciunt præſumptionem iuris.) Ergo re dubiâ, & iudex inquirens peccat, & teſtis ſi obſequatur iniuſtus eſt. Et tertiò arguitur. Iura fauent reo ſicut poſſeſſori. Ergo quoadusque conſtiterit ius eſſe inquirendi, reus habet ius vitæ, famę, & bonorum ſuorum, atque adeò in dubio nec licet in eum inquirere, nec teſtimonium dicere.

Sed quid, ſi quis habeat opinionem, quòd tenetur obedire, formidinem tamen, & ſcrupulum, quòd non tenetur?

Gerſon in tract. de pæ. & in tract. de præpar. ad miſſam, videtur primâ fronte tenere, quòd quando quis habet opinionem, & aſſenſum vnius partis, tunc poteſt, imò frequenter debet agere contra formidinem alterius, in quam ſententiam citat Altiſiodorenſem. At profectò Doctores iſti grauiſſimi non intelligunt hoc in vniuerſum; ſed quando pars illa, quam quis opinatur, eſt tuta; vndè videlicet non imminet periculum tertiæ perſonæ, aut quando formido eſt leuiſſima. Vt ſi quis habet opinionem ſe integrè eſſe confeſſum (quod eſt exemplum Gerſonis) non tenetur propter formidinem contrarij iterum confiteri, aut abſtinere à communione. *Gerſon.* *Altiſiodor.*

Sit ergo in propoſito tertia concluſio: *Licet quis habeat opinionem partis minus tutæ, & ſolam formidinem alterius, non ſemper tenetur ſequi opinionem, ſi modò ab illa parte magnum* *Tertia concluſio.*

immineat periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem. Exempli gratiâ, Interrogat te iudex aduerſus digniſſimam perſonam, nempè cuius vita pretioſa eſt in republica, opinariſque iudicem legitimè inquirere, ſed cum probabili formidine partis contrariæ; certè non tibi conſulerem opinionem ſequi, vt teſtimonium dicas, ſed potiùs celes, nam periculum graue, ne digniſſima perſona præter ius occidatur, facit vt in moralibus formido præponderet opinioni. At verò ſi formido tenuiſſima eſt, nempe quæ à pauore potiùs & ignauiâ meticuloſi hominis, quàm à ratione proficiſcitur, talis vincenda eſt, aut contra illam agendum.

Scrupulus Hinc conſequitur, quid ſit ſcrupulus. Cum enim quæſtio ſit de nomine, poſſet quis omnẽ formidinem in vniuerſum vocare ſcrupulum, quando contrariæ partis habetur aſſenſus, ſaltem opinatiuus; ſed tunc conſequenter concedendum eſſet, quòd non ſemper agendum eſſet contra ſcrupulum, imò quòd nonnumquã agendum eſt ſecundùm illum, vt modò dicebamus. Ob idque ſignificantiùs forſan dicetur ſcrupulus, non omnis formido, ſed illa quæ adeò tenuis eſt, vt ſit contra illam agendum, nam ſcrupulus breuiſſimum lapillum ſignificat, qui in calceo latet, atque adeò in moralibus ſignificat illam formidinem, quæ ex pauore, & metu procedit, cuius nulla eſt habenda ratio.

Sed contra ſecundam concluſionem & præſertim contra tertiam, arguitur. Agere cõtra conſcientiam eſt peccatum, vt omnibus eſt recep-

receptiſſimũ (perinde enim delinquit qui accipit rem ſuam, quam credit eſſe alienam, ac ſi acciperet rem alienam:) ſed qui in dubio non obedit prælato, præſertim ſi opinatur iuſtum eſſe præceptum, agit contra conſcientiam. ergo peccat.

Reſpondetur duobus modis. Primò, quòd agere contra conſcientiam ſuam ſolùm eſt peccatum, quando agere ſecundùm conſcientiam eſt tutum, nec inde aliquod imminet periculum, nec reipublicæ, nec tertiæ perſonæ. Vt ſi habeo conſcientiam, quòd hodie teneor audire miſſam, tunc aut debeo conſcientiam deponere, aut miſſam audire, quia ſi audiam, nullum ſequitur periculum. Sed quando neutra pars eſt tuta, nec poteſt homo conſcientiã tollere, tunc nullum eſt peccatum agere contra partem minùs tutam.

Et quamuis ſolutio hæc veriſſima ſit, notandum tamen eſt ſecundò, duplex eſſe dubium, aliud ſpeculatiuum, aliud verò practicum. Dubium ſpeculatiuum eſt, quod pertinet ad intellectum ſpeculatiuum; nempe, qui nihil ordinat ad opus: practicum verò eſt, quod pertinet ad intellectum practicum, vt puta, qui de actionibus dictat humanis. Verbi gratiâ, Habeo pacificam poſſeſſionem rei, quam bonâ fide acquiſiui, ſed incipio dubitare an ſit mea, dubium illud eſt ſpeculatiuum, ſed tamen non ſequitur, Dubito an res quam poſſideo ſit mea, ergo dubito an teneor dare (quod eſt dubium practicum) nam poſſeſſio facit me certũ vt non tenear, quoaduſque iuridicè compertũ habeam rem nõ eſſe meam, vt colligitur ex ca.

Dubium practicũ, & ſpeculatiuum.

 Si vir-

Si virgo. 34. q. 2. Quemadmodum Iacob, quamuis dubitaſſet ſpeculatiuè, an illa quæ erat in lecto eſſet ſua; tamen quia ignorantia erat inuincibilis, non dubitabat practicè, quin teneretur debitum illi reddere. Ad hunc modum dicere poſſumus in propoſito, quòd quando quis dubitat an prælatus ius habeat inquirendi, ſi videat maius imminere periculum teſtimonium dicendo, quàm celando, tunc certum eſt quòd ille non tenetur obedire; atque adeò non facit contra conſcientiam practicam, quamuis faciat contra dubium ſpeculatiuum; quod nullum eſt peccatum contra bonos mores.

Dubium. Sed percontaris fortè, quid ſi in re dubia, præcepto addatur comminatio ſub ſententia excommunicationis? Videtur quòd tunc tollatur dubium, & teneatur ſubditus parere. Nam *ſi ſententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt*, vt Gregorius admonet, 11. q. 3. ca. 2. à fortiori in re dubia magis eſt formidanda. *Gregorius.*

Reſpondetur, quòd quando dubium eſt ius præcipiendi, nihil refert quâ comminatione proferatur præceptum, ſiue excommunicationis, ſiue alterius pœnæ. Nam ſicuti dum præceptum eſt manifeſtè iniuſtum, nihilo magis ligat, quantumcumque addatur pœna excommunicationis; ita dum res eſt dubia, nihil affert certitudinis, præterquam quòd iuxta ſententiam Gregorij, tunc magis timendum eſt, atque adeò oculatius veſtigandum an præceptum ſit iuſtum, & legitimum.

Quarta

Quarta concluſio. *Quando crimina, de quibus ſit inquiſitio, ea ſunt quæ vergunt in perniciem publicam, vt proditio, crimen læſæ maieſtatis, hæreſis, & alia id genus; tunc in re dubia, vice versâ, dicendum eſt potiùs teſtimonium, quàm celandum.* Nempe, ſi dum inquiſitores hæreticæ prauitatis interrogant aduerſus hæreticum, dubius ſit teſtis propter aliquam fortè probabilem rationem, an ſit tunc caſus iuſtè interrogandi, parere debet, & teſtimonium dicere in periculum hæretici, ſi licet rationes ſint aliquando probabiliores pro parte contraria. Probatur concluſio eodem fundamento, In re dubiâ illa pars deligenda eſt, vbi minus eſt periculi; ſed minus periculum eſt, ſi perſona priuata iniuſtè occidatur, quàm ſi reipub. damnum detur, ſi vtrumque procedat ex ſcientia. Ergo in re dubia, potiùs inclinandum eſt in periculum particularis perſonæ, quàm in damnum publicum, atque adeò in caſu concluſionis dicendum eſt potiùs teſtimonium, quàm celandum. *Quarta concluſio.*

Quòd ſi contra quis arguat, quòd in re dubia reus adhuc præſumendus eſt bonus, vt ſupra arguebamus, poſtquam iura non ſunt certa & manifeſta inquirendi aduerſus illum.

Reſpondetur, quòd vbi agitur de bono publico, non requiruntur tot merita, vt ſupra dictum eſt, ad procedendum contra perſonam particularem, quia membra poſthabenda ſunt capiti; & ideò in dubio ius eſt declinare in periculum potiùs priuati boni, quàm publici.

Dubium tandem poſtremum reſtat in hac quæſtione. Quid, ſi homo ignoret doctrinam

harum concluſionum? Eſt, verbi gratiâ, qui dubitat ſitne præceptum prælati iuſtum an iniuſtum, & præterea neſcit an in tali caſu debeat ſequi partem minùs periculoſam; quales ſunt ferè plebei.

Reſpondetur, quòd hoc dubium generale eſt in omni materia. Nos enim ſolùm dicimus, quod cenſemus ratione, & iure faciendum. Qui nullo modo dubitat, & ignorat, conſulat peritiores, aliàs faciens contra ius, ſi ignorantia fuerit inuincibilis excuſabitur; ſin verò vincibilis, peccabit.

Ad primum principale reſpondetur, quòd prælati, & iudices non ſunt in poſſeſſione reſpectu ſubditorum, niſi quatenus iuſta præcipiunt; imò quando dubium eſt an præcipiant iuſtum, tunc ſi ſit in præiudicium tertij, quia ille tertius eſt etiam in poſſeſſione famæ ſuæ, & bonorum, in eam partem inclinandum eſt, vbi eſt minùs periculi. Ad confirmationem reſpondetur, quòd quando prælati quid præcipiunt, vndè nullum periculum religioni, aut reipub. aut tertiæ perſonæ timetur, non conſtringuntur rationem reddere, ſed ſimpliciter parendum eſt illis, etiam in dubio, vt ſupra dictum eſt, quia tunc nullum eſt periculum, ſi præſumatur iudex iuſtè præcipere. Quando verò eiuſmodi periculum imminet, tunc ſi ſubditus dubitat, nihil facit contra obedientiam, ſi exigat à prælato rationem præcepti, proponens humiliter rationes dubitandi.

Ad ſecundum principale reſpondetur, quòd quando incipit dubitare, an vir ſit verè maritus, cui tamen bonâ fide nupſit, tenetur reddere de-

re debitum petenti, non ſolùm quia vir eſt in poſſeſſione, ſed præterea, quia illa pars eſt magis tuta. Nam ſi vtrumque fieret ex ſcientia, maius peccatum eſt fraudare coniugem coniugali debito, quàm fornicatio. imò in dubio ſoluendum eſt debitum; quia, non ſoluere, eſt periculum iniuſtitiæ coniugalis, & ſoluere, ſolùm eſt periculum fornicationis. Ad confirmationem reſpondetur, quòd principi imperanti arma ſumere re dubia an bellum ſit iuſtum, parendum eſt; non ſolùm quia poſſeſſionem habet præcipiendi, ſed quia præceptum ſpectat ad bonum publicum, puta, ad defenſionem reipub. & ideò quamuis tunc immineat periculum, ne (ſi bellum ſit iniuſtum) occidantur innocentes, non tantùm ponderat hæc pars, ſicut alia, quia ciues debitores ſunt ſuæ reipubl. non alienæ. Non enim poſſet princeps benè defendere, & tueri rempublicã, ſi quoties indicit bellum, deberet ſingulis ciuium rationem reddere belli, ſatis eſt ſi optimatum id conſilio faciat.

Ad tertium principale reſpondetur, quòd quando vtrimque eſt periculum, qui ſe exponit minori, nihil agit contra doctrinam ſapientis.

In confirmatione latet fallacia. Antecedens enim facilè conceditur, videlicet, quòd quando ante præceptum prælati ſubditus dubitat de iure, aut de facto; tunc adueniens præceptũ prælati (ſi modò probus, & ſapiens ſit, nec agatur de periculo tertij) facit illam partem certam, quia non dubitatur quin prælatus habeat auctoritatem interpretandi ius, & factum

in dubio; ſed quæſtio noſtra eſt, quando dubitatur de iure prælati, puta, quando dubium eſt an iuſtum ſit eius præceptum. Et ideò conſequentia non tenet.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm qui præter ius de ſecreto crimine interrogatur, iure poſſit verborum obſcuritate, & amphibologiâ interrogantem eludere?

SVMMARIVM.

1 *Mendacium nullâ prorſus de causâ licitũ eſt.*

2 *Ad tegendum ſecretum confeſſionis, licitum eſt vbique ſacerdoti, dum de his interrogatur, quæ in confeſsione nouit, reſpondere ſe neſcire, nec aliâ opus habet verborũ arte; quia id poteſt in tali caſu citra mendacium reſponderi.*

3 *Qui per iniuriam interrogatur de ſecreto crimine, debet priùs, ſi poteſt, defendere ſe, aut appellando, aut tacendo, oſtendendo in promptu ſe per iniuriam interrogari; ſi modò id facere poſſit abſque eo, quòd generet vehementem ſuſpicionem criminis.*

4 *Teſtis, qui præter ius de occulto crimine interrogatur, nec ſe poteſt defendere tacendo (ſaluâ maiorum cenſurâ) reſpondere poteſt ſe nihil ſcire.*

5 *Reo, cum iniuſtè interrogatur de proprio, ſed ſecreto crimine, nec prodeſt reſpondere ſe neſcire, nec licet negare verum crimen, dicendo, non feci.*

6 Men-

6 *Mendacium, quo qui iniuſtè interrogatus, negat proprium crimen, non eſt pernicioſum, ſed officioſum, atque adeo ſi fiat ſine iuramento, nunquam eſt mortale, ſed ſolùm veniale, ſiue in iudicio interrogetur ſine formâ iuris, ſiue extra iudicium, vt cum adultera interrogatur de adulterio, à marito, qui non eſt iudex.*

7 *Si verba interrogato non occurrerint, quibus per æquiuocationem vſu hominum receptam, citra mendacium celare poſsit crimen, mori debet, antequam mentiatur, licebit tamen nonnunquam id reuelare.*

TErtiò quæritur in hoc membro, Vtrùm qui præter ius de ſecreto crimine interrogatur, iure poſſit verborum obſcuritate, & amphibologiâ interrogantem eludere?

Ad partem negatiuam arguitur. Mentiri nullâ de cauſa licet, vt latè confirmat Aug. ſuper 5. Pſal. & in lib. de mendacio, quod refertur. *22. q. 2. c. Ne quis* & *ca. Si quis.* Sed qui verbis amphibologicis alium decipere intendit, quodammodò mentitur; nam mentiri, (vt nomen ſonat) eſt contra mentem ire, quod ille videtur facere, qui aliud quã ipſe habet, iudicium gignere intendit auditori: vnde Aug. lib. contra mendacium, c. 3. *Culpa,* inquit, *mentientis eſt, in enunciando animo ſuo, fallendi cupiditas.* Ergo illud non licet. Et confirmatur. Veritatis virtus ea eſt, vt ſuam quiſque mentẽ illis explicet verbis, quæ ſecundùm communem vſum talem habent ſignificationem. Nam (vt 26. Moral. inquit Grego. & refertur. *22. q. 5. humanæ aures talia verba iudicant, qualia*

August.

Gregor.

qualia foris ſonant, diuina vero iudicia talia foris audiunt qualia ex intimis proferuntur. Et ſubiungit, quòd non debet intentio verbis deſeruire, ſed verba intentioni. Ergo verbis obſcuris, & amphibologicis alium decipere, eſt veritati contrarium, atque adeò vbique malum. Ob idque Aug. in lib. de conflictu vitiorum, quod habetur. 22. q. 2. *Nec artificioſo*, inquit, *mendacio, nec ſimplici verbo oportet quemquam decipere, quia quomodolibet mentitur quis, occidit animã*. Et Iſidorus lib. 2. ſent. vt refertur *eâdem cauſâ q. 5, Quacumque*, inquit, *arte verborum quis iurat, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur, intelligit*.

Auguſt. *Iſidor.*

Secundò principaliter arguitur. Si liceret verborum amphibologiâ reſpondere ad mẽtem reſpondentis, ad decipiendum interrogãtem; eâdem etiam verborum arte liceret iurare, nam quibuſcunque verbis, quæ citra mendacium licitè proferri poſſunt, licet, quando eſt neceſſarium, adijcere iuramentum: Sed iurare illo modo non licet. Ergo nec citra mendacium alium decipere. Minor comprobatur ſententiâ Auguſt. in quodam ſermone, qui ſcribitur. *22. q. 5. cap. Ecce duo.* vbi ait. *Qui ſuper lapidem iurat falſum, periurus eſt*. Erant enim qui putabant excuſari à periurio, iurantes per hæc euangelia, ſuperponentes tamen manum, non libro, ſed lapidi, quem ille qui iuramentum exigebat, putabat eſſe librum. Dicit ergo Aug. illos eſſe periuros; quia, *cum iuras*, inquit, *non iuras lapidi, ſed proximo, & ante Deum*; *& quia proximus intelligit te iurare per euangelia, periurus es*.

Tertiò

Tertiò principaliter arguitur. Decipere alium iure interrogantem, vitium eſt contra veritatem,& fidelitatem: Sed quod eſt contra huiuſmodi virtutes, de ſe intrinſecè eſt malũ. Ergo nullâ ratione, nec ad repellendam iniuriam, licet alium decipere. Et poſtremò confirmatur. Si fas eſſet obſcuris verbis eum fallere, qui contra ius percontatur ſecretum, id etiam eſſet pro libito licitum ſine neceſſitate, vt puta,cum interrogatus poſſet tacendo, vel appellando, vel aliâ iuſtâ viâ ſecretum celare; quod tamen non eſt facilè concedendum. Ergo neutiquam ius eſt, verborum amphibologiâ quempiam quamlibet iniuſtè percontantem, decipere.

Sed in contrarium eſt, quia vbi quiſpiam iniuriâ petitur vt ſecretum patefaciat, ius habet quâcunque arte celandi ſecretum,quamuis interrogans æquiuocatione verborum fallaturi,modò verba aliquem habeāt ſenſum, quo citra mendacium proferri poſſint, vt docet Augu. ſuper Gen.q. 27. & latiùs contra Fauſtũ lib. 22. vbi exponens illud Abrahæ Gen. 12. *Gen.12.* *Dic obſecro,quod ſoror mea ſis*, aliud eſſe verum celare,aliud vero mentiri.

QVæſtio hæc præcipua eſt in hac materiâ ſecreti tegendi, atque adeò in quâ aliorum mallem auſcultare ſententiam, quàm meam dicere. At vèrò,quia rem neceſſariam ſilentio præterire non poſſumus, tentabimus ad quęſtionem ſeptem concluſionibus vtcunque reſpondere. Et quò certa primùm omnium ab ambiguis ſeparemus, iaciamus oportet primam

primam hanc concluſionem, quâ dicẽda cun-
Prima cõcluſio. cta nitantur, *Mendacium nullâ prorſus de cauſâ licitum eſt*. Concluſionem hanc compertiſsimam habet Auguſt. lib. de mendacio. Fuerat enim fortè antiquitus philoſophorum opinio licitum eſſe mentiri pro vitâ amici ſeruandâ, aut pro aliquo id genus grauiſsimo malo vitando, quod mendacium miſericors appellabant, cuius meminit Plato 3. de repub. & 2. de
Plato. *Cicero.* leg. & Cic. pro Q. Ligar. Et aduerſus hunc errorem compoſuit Auguſt. libros illos duos de mendacio, & contra mendacium, vbi ait, nec pro vita hominis, nec (quod multò maius eſt) ad euitandum quodcunque aliud peccatum, quantumcunque grauiſsimum, licere vnquam mentiri. Cui perinde ſentẽtiæ Theologi vniuerſi in 3. diſt. 38. vno conſenſu ſubſcribunt. Ratio Auguſt. & Doctorum eſt, quia abſolutè præceptum eſt in decalogo, *Non falſum dices*. & in 5. Pſalm. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*, & Eccl. 7. *Noli mentiri omne mendacium*. Vbi in vniuerſum, nullâ cauſâ exceptâ, prohibetur omne genus mendacij.
Pſal. 5. *Eccl. 7.*
Quòd ſi quis hęſitãs arguerit, inde ſolùm colligi mendacium, ſine cauſâ prolatum, eſſe malum, nihil tamen vetare, quominus aliquâ de cauſâ poſsit fieri bonum, ſicut eccleſiaſticum ieiunium licitè frangitur propter infirmitatẽ, Reſpondetur, quòd ratio concluſionis ad intentionem Auguſtini eſt huiuſmodi, vt eſt apud S. Thomam 2. 2. q. 110. artic. 3. Id quod eſt intrinſecè, & de genere ſuo malum, nullâ de cauſâ fieri poteſt, vt ſit bonum, ſicut ignis, quia ſuâpte naturâ eſt calidus, nullatenus
S. Tho.
fieri

fieri poteſt, vt non ſit calidus: Sed mendacium, vt dicit Ariſt. 4. eth. c.7. per ſe improbum eſt, & vituperabile, quia voces naturæ ordine debent verè ſignificare conceptus. Ergo mendacium propter nullam cauſam poteſt eſſe licitum. Attamē diſſenſio eſt inter S. Thomam, & Scotum, & pleroſque alios, quòd S. Thomas hac ratione putat omnia præcepta decalogi adeo eſſe intrinſece bona, vt nec Deus poſſet in illis diſpenſare, itaque non poteſt facere, vt mendacium (ſaluâ ſemper ratione mendacij) ſit bonum quemadmodum nec facere poteſt, vt ignis non ſit calefactiuus. Alij verò putant Deum poſſe diſpenſare, aut in omnibus, aut in aliquibus præceptis decalogi. Quam quidem controuerſiam non eſt præſentis loci dirimere, ſed ſatis eſt hoc eſſe apud omnes compertiſſimum (quidquid ſit de diſpenſatione diuinâ) communi lege nullatenùs fas eſſe mentiri. Hoc ergo ſit fundamentum huius quæſtionis, quod poſuit S. Th. 2. 2. q. 69. art. 1. Qui per iniuriam interrogatur, iure poteſt veritatem celare; cui tamen mendacium dicere, nullâ ratione licet. Quò fit, vt poſſit vti quibuſcumq; amphibologijs, dummodò poſſint in aliquo vſitato ſenſu citra mendacium intelligi; quamuis interrogans in alio ſenſu decipiatur, quia ius eſt cuicunque repellendi propriam iniuriam, non obſtante alterius detrimento. Hoc habito fundamento, dicendum nobis priùs eſt de modo tegendi confeſſionem ſacramentalem, vbi minùs eſt ambiguitatis, mox de alijs ſecretorum generibus ſæcularium.

Ariſt.

Sit ergo

Secunda concluſio. Sit ergo ſecunda concluſio. *Ad tegendum ſecretum confeſsionis, licitum eſt vbique ſacerdoti, dum ea interrogatur, quæ in confeſsione nouit, reſpondere ſe neſcire, nec aliâ opus habet verborũ arte; quia id poteſt in tali caſu citra mendacium reſponderi.* De hac concluſione ſatis conuenit inter Doctores (præter Gabrielem in 4. diſt. 21. tametſi de ratione diſſentiant. Enimverò *Richar.* Richar. art. 4. qu. 1. hac vtitur ratione. Eadem perſona verè affirmare poteſt aliquid, loquens in perſona alterius, quod verè negat loquens in perſonâ propriâ. Angelus enim loquens *Exod. 20.* Moyſi in perſonâ Dei, Exod. 20. verè dixit, *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti*; quod verè negaſſet ſi loqueretur in perſonâ propria: Sed ſacerdos ea, quæ audiuit in confeſſione, nouit in perſonâ Dei, & extra confeſſionem interrogatur, vt perſona propria. Ergo, quod in confeſsione poteſt affirmare ſe ſcire vt Deus, poteſt extra cõfeſsionem ſimpliciter dicere ſe neſcire. Hæc verò ratio meritò non placet Scoto, quia eâdem diſt. q. 2. ſcitè arguit aduerſus eam. Aliud enim eſt quempiam loqui in perſonâ alterius, ideſt fingendo ſe eſſe alium, ſicut perſona comœdi loquitur vice Chremetis, aut Pamphili, cuius perſonam induit, quo modo Angelus de rubo loquebatur in perſonâ Dei; aliud eſt loqui in perſonâ alterius, ideſt, auctoritate alterius, quemadmodum prætor auctoritate quã accepit à Rege, profert ſententiam perinde, ac ſi à Rege pronunciaretur, & ſacerdos in ſacramento confeſsionis non agit perſonã Dei primo modo vt putat Richar. ſed ſecundo modo,

tam-

tanquàm miniſter, ſecundum illud, Ioa. 2. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*: vbi collatum eſt hoc miniſteriũ. Ergo quæ audiuit in confeſſione non ſolùm ſcit, vt Deus, primo modo, ſed vt propria perſona, & miniſter Dei. *Ioan. 20.*

Et ſecundò arguitur, argumẽto Scoti. Clauis ſcientiæ ordinatur in clauem poteſtatis, ergo quemadmodum ſacerdos abſoluit, cognoſcit peccata; ſed in perſona propria dicit, *ego te abſoluo*, ſicut in alijs ſacramentis dicit, *ego te baptizo*, aut, *ego te conſigno*. Ergo in perſonâ propriâ nouit illa peccata, à quibus abſoluit. Magiſter enim ſententiarum eſt, qui in 4. diſt. 18. opinatur, quòd ſacerdos non abſoluit confitentem, ſed oſtendit abſolutum in quo non tenetur. Imò certè ſacerdos abſoluit quod vel illo verbo Chriſti exprimitur, *Quorum remiſeritis* &c. Vnde Chryſoſt. lib. 3. de Sacerdotio. *Sententiam*, inquit, *Dei, præcedit ſententia ſacerdotis, & ſententiam ſacerdotis confirmat Deus*. Quo noſtri interim præſtant ſacerdotibus veteris legis, qui vim nõ habebant animarum purgatoriam. *Mag. ſent.* *Chryſoſt.*

Et tertiò arguitur. Quia ſi ſacerdos loqueretur in perſonâ Dei, ad ſenſum Richardi, nõ præmitteret precem illam, *Dominus te abſoluat*, nec diceret, *auctoritate mihi commiſsâ, ego te abſoluo*; nam verba illa in perſonâ Dei prolata, falsâ eſſent. Et poſtremò confirmatur. Quia ſi vera eſſet opinio Richar. tunc ſacerdos reuelans peccata in genere, dicens ſe ſcire multa eſſe peccata in populo aut ſe ſcire conſcientiam Petri, mentiretur (cum loquere-

tur in perſona propria, & tamen non ſcit illa, niſi in perſona Dei.) Sed conſequens eſt falſum; quia ſecundùm Doctores in eâdem diſt. illo modo reuelare peccata, nullum eſt peccatum, ſi fieret ſine ſcandalo. Statim Scotus proſequitur probare, quòd non licet ſacerdoti reuelare cõfeſſionem, alijs rationibus, quàm Richardus, quas non eſt præſentis loci recenſere. Sed nihil dicit an liceat ſacerdoti reſpondere, *neſcio*, tametſi in 4. diſt. 15. quæ. 4. art. 3. id inſinuat licere. At verò Gabriel diſt. 21. art. 3. propter argumenta Scoti dicit, quòd ſacerdos ſimpliciter ſcit ea, quæ audiuit in confeſſione. Vnde colligit, quòd interrogatus nec poteſt reſpondere, *ſcio*, nec, *neſcio*; quia primũ eſſet reuelare ſecretum ſacramenti, & ſecundũ eſſet mendacium. Et quamuis ſilentium ſacerdotis ſuſpicionem faciat interroganti, verum eſſe id quod interrogat, nihil, inquit, ad ſacerdotem, quia ſilentiũ de ſe non generat magis illam opinionem, quàm contrariam, ſed à malitiâ interrogantis gignitur illa ſuſpicio.

His verò nihil obſtantibus, primùm omniũ non eſt neganda illa locutio, quòd videlicet ſacerdos, quæ audiuit in confeſſione ſcit vt Deus, & non vt homo, quippe, quæ non ſolùm apud doctores in 4. diſt. 22. & de pæn. cap. *Omnis vtriuſque ſexus*, ſed apud pontifices eſt receptiſſima, vt cap. *Si ſacerdos de off. ord.* & alibi ſæpe. Sed tamen verba illa non faciunt ſenſum quem putat Richardus, puta, quòd ſcit vt Deus, ſicut angelus loquebatur in rubo; imò ſenſus eſt, quem comprobant rationes, quas iam modò faciebamus,

nempe,

nempe, quòd ſcit, vt miniſter auctoritate dei. At nihilominus vera eſt noſtra concluſio, vt puta, quòd ſacerdos interrogatus (ſi modò nihil nouit niſi in cōfeſſione) poteſt reſpōdere ſe neſcire. Et quando nulla eſſet alia ratio, ſatis eſſet auctoritas theologorum, & canoniſtarū id concorditer aſſerentiū locis citatis; & præſertim Bern. qui ait, *Nihil minus ſcio, quàm quod in confeſsione ſcio*, & præterea vſus omniū chriſtianorū. Voces enim eo modo ſignificāt, quo recipiuntur à populo; populus autē chriſtianus, dum audit ſacerdotem iurantem ſe nihil ſcire, nihil intelligit, de his, quæ nouit in confeſſione: quare verba illa ſolùm ſignificāt, nihil ſe ſcire extra confeſſionem.

Eſt tamen ſecunda, & quidem propria ratio. Nam ſacerdos ea quæ audiuit in ſacramento, quamquàm nouerit, vt particularis perſona, nouit tamen eā in foro, & iudicio dei, quod quidem Deus voluit eſſe adeo occultum, vt peccata illic confeſſa habeantur omninò pro oblitis, ac ſi non fuiſſent, ſecundum illud Pſalm. 31. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*, & Ezech. 18. *In quacunque hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius non recordabor*. Quare ſacerdos, quemadmodum deus, dicens, *Ego te abſoluo*, promittit habere peccata, ac ſi nunquàm audiuiſſet, atque adeò in foro exteriori citra mendacium poteſt dicere, ſe illa neſcire, & hic eſt ſenſus illorum verborum, ſacerdos ſcit vt deus, ideſt, ſcit tamquàm miniſter Dei, & ad modum eius. Et confirmatur hæc ratio. In alijs iudicijs,

Pſal. 31.

Ezech. 18.

cum iudex tanquam perſona publica in vno foro, puta eccleſiaſtico, nouit aliquam cauſã, ſi poſtmodum ſit iudex in alio foro, videlicet ſeculari, tunc poteſt dicere ſe nihil nouiſſe de illâ cauſâ, intelligitur enim in illo foro.

Sed tertiò arguitur. *Sciri*, quamuis vulgari ſermone dicatur etiam illud, quod idoneis teſtibus credimus; tamen *propriè id ſolùm ſcire dicimur, quod mentis firmâ ratione comprehendimus* (verba ſunt Auguſt. 1. retract. cap. 14.) & tamen quod aliorum relatione nouimus, profectò non certò cognoſcimus, quia, cum ſit *omnis homo mendax*, potuit qui retulit mentiri, quare propriè non dicimur illud ſcire, ſicut loquitur Ariſt. de ſcien. 1. Poſter. *Nam ſcientia eſt certa, & euidens cognitio veritatis*. Quæ diffinitio à iuris etiam peritis recipitur. Bal. enim l. *ſcire leges ff. de leg. ſcientia*, inquit, *eſt infallibilis notitia veritatis*. Quò fit, vt quamuis ille qui eſt teſtis ex auditu, multum faciat aliquando in iudicio ad coniecturas, vt colligitur ex cap. *præterea de teſt.* & cap. *Hoc videtur* 22. *q*. 5. tamen nunquam abſolutè teſtis in iudicio dicitur rem ſcire, niſi qui viſu illã, aut alio ſenſu experimentaliter nouerit, vt habetur cap. *Teſtis 3. qu. 9.* vnde Ioan. 3. *Quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur* & 1. Ioan. 1. *Quod audiuimus*, (ſcilicet ab ipſo ore Chriſti) *quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt, hoc teſtamur*. Et ideo ſub diſiunctione teſtis interrogatur, an ſciuerit, vel audiuerit, quia audire nõ eſt ſcire. Tunc ſic arguitur, ſacerdos ea, quæ audiuit in confeſſione, non nouit, niſi

Auguſt.
Baldus.
Ioan. 3.
1. Ioan. 1.

niſi relatione illius, qui mentiri poterat; ergo dicens ſe nihil eorum ſcire, non mentitur. Et quamuis illa verba poſſent facere ſenſum vulgarem, vt negetur etiam ſcientia ex auditu, ſatis tamen eſt, quòd habent vnum veriſſimum ſenſum, vt citra mendacium proferantur.

Et poſtremò arguitur. Si ſacerdoti, dum tyrãnicè interrogatur, nihil aliud liceret, quàm tacere, profectò multum inde ſigillum detrimenti pateretur. Nam, quamuis qui tacet, nec ait, nec negat; tamen in communi vſu hominum, cum quis non negat, crimen cuius negatio in laudem cederet, confiteri videtur. Vnde qui tacet in iudicio, habetur pro confeſſo, *vt l. 1. tit. 3. lib. 3. ordinationum,* & *l. 12. & 13. de ordine iud. in pregma. reg.* Aliæ rationes communes ſunt, & ſigillo confeſſionis, & ſecularibus ſecretis. Alia ſecretorum genera ſeculariũ non ſunt, vt puto, tam celatu difficilia, in teſte qui de alieno crimine interrogatur, quàm in reo dum interrogatur de proprio. Et ideo in hac ſecundâ parte huius quæſtionis dicendum eſt de teſte, & in tertiâ de reo.

Sed tamen de vtroque ſtatuitur primùm tertia concluſio. *Qui per iniuriam interrogatur de ſecreto crimine, debet priùs, ſi poteſt defendere ſe, aut appellando, aut tacendo, oſtendendo in promptu per iniuriam interrogari,* vt colligitur ex Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 69. artic. 1. *Si modò id facere poſsit abſque eo, quòd generet vehementem ſuſpicionem criminis;* quod tamen iam modò dicebamus non eſſe facile. Probatur; quia legitimus, & iuridicus modus

Tertia concluſio.

S. Thom.

dus eſt, cum quis per iniuriam interrogatur, non reſpondere; & alia remedia non admittuntur niſi in neceſſitate, puta, quando modus legitimus, graſſante iniuriâ, non ſufficit.

Quarta concluſio. Quarta concluſio. *Teſtis, qui præter ius de occulto crimine interrogatur, nec ſe poteſt defendere tacendo* (ſaluâ maiorum cenſurâ) *reſpondere poteſt, ſe nihil ſcire.* Hanc concluſionem non tam habeo compertam, quàm ſecundam, nec eam volo eſſe tam certam & probatam. Haud enim neſcio doctores eſſe grauiſſimos, qui cum certò affirment fas eſſe ſacerdoti dicere, *neſcio*; id tamen dubitant in alijs ſecretis ſecularibus, tametſi nec adeo id negent, vt iuniores quidam opinantur. Verba ſunt Gerſonis alphabeto. 34. Q. Poſtquam enim dixit *Gerſon.* licere ſacerdoti reſpondere, *nihil ſcio*; ſubiungit, *Si autem poſſit ſimiliter in alijs purè ſecretis ita reſpondere ſine mendacio, ego non audeo definire, videretur tamen alicui par ratio, vt par verbi intellectus.* Hæc Gerſon. Vbi magis alludit ad partem affirmatiuam quàm ad negatiuam. Et Scot. 4. diſt. 15. quæſt. 4. artic. 3. cum admonuiſſet reum iniuſtè interrogatum, vt *Scotus.* ad modum iuriſtarum neget propoſita, vt proponuntur, ſubnectit; *ſed nunquid ſi neget, intendens negare ſicut ſacerdos facit de confeſſo, dicens, nihil mali ſcio, an teneatur pænitere?* Reſponſio. *Bonarum mentium eſt culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt: & ideo in tali caſu tutum eſt pænitere.* Vbi Scotus certè non loquitur de teſte, nec negat ipſum licitè poſſe reſpondere, *neſcio*; ſed loquitur de reo

qui

qui negaret ſe feciſſe, de quo adhuc dubitat, & S. Thom. 2.2. quæſt. 69. art. 1. nec ait, nec negat, ſed hoc ſolùm dicit, quòd reus iniuſtè interrogatus, poteſt per appellationem, vel aliter licitè ſubterfugere, mendacium tamen dicere non licet. At verò Adrianus non ignobilis auctor quodli. 11. reſpondẽdo ad ſecundum principale, dicit eſſe licitum in alijs ſecretis reſpondere, *neſcio*, ſicut in ſecreto cõfeſſionis, cui conſentit noſter Silueſter, verbo, *mendacium* §. 6. *Adrian.*

Sed, quidquid ſit de auctoribus, probatur concluſio ratione. Et primò, Si, qui interrogatur, ſolùm id nouerit ex aliorum relatione, ambigi non poteſt, quin poſſit ſimpliciter reſpondere ſe neſcire, vt patet ex tertio argumẽto facto ad ſecundam concluſionem. Imò non ſolùm ſi iniuſtè, ſed dum iure, & ratione interrogatur, nullam iniuriam facit, qui reſpondet ſe neſcire quod aliorum relatu nouit, qui mentiri poterant; niſi eſſet res admodum manifeſta, ſi enim ego negarem me ſcire eſſe Romam, quamuis eam non vidi, mẽtiri iudicarer. Sed ad rem, probatur, quòd dum teſtis ſecretum de quo interrogatur, nouit viſu, vel experimento cuiuſque ſenſus, reſpondere poſſit ſe neſcire. Quando quis in iudicio interrogatur veritatem, ſolum interrogatur ſecundùm iús, (nam præter ius nullas habet iudex poteſtatem interrogandi, id enim poſſumus, quod de iure poſſumus cap. *Faciet.* 22, *q.* 2. & l. *filius ff, de cond. inſt.*) ſed ſecundũ ius inquiſitio fieri nõ poteſt de occultis, vt expreſsè cauetur c. *Qualiter, & quãdo. el*

primero. de accuſ. Ergo teſtis ſolùm interrogatus, an ſciat aliquid, quod non ſit iure occultum; & per conſequens, reſpondens ſe nihil ſcire, non mentitur, ſi nihil aliud ſciat, quàm quod eſt iure occultum.

Ad hoc iuniores quidam, aliàs egregiè docti, ſuſtinentes contrarium, reſpondent, quòd in illo ca. citato, ſolùm habetur, quòd iudex exigens iuramentum, debet in forma excipere occulta crimina; vt videlicet iurent teſtes quidquid ſciunt, exceptis occultis, & tunc manifeſtum eſt, teſtem poſſe citra mendacium reſpondere ſe nihil ſcire; quia reſpondet ad intentionem iudicis. Si tamen iniquus iudex nihil excipit, ſed petit ſub iuramento, vt dicãt teſtes quidquid nouerint ſimpliciter, tunc eſt quæſtio, an liceat reſpondere ſe nihil ſcire? & dicunt iſti non eſſe licitum; quia verba, vt excuſentur à mendacio, debent proferri ad intentionem interrogantis; & in tali caſu verbum, *Nihil,* non habet vnde reſtringatur, & ideo ſenſus eſt, quòd ille nihil ſcit, nec publicum, nec occultum, quod eſt mendacium. Hi tamen aut non capiunt, aut diſſimulant vim argumenti. Enimverò, nõ ſolùm iure tenẽtur iudices inquirẽtes exceptionem exprimere de occultis, vt latè membro ſecundo mõſtratum eſt: ſed quando iniquus iudex illam non facit, iure ipſo intelligitur facta, & ideo verba, *Nihil ſcio,* iure ipſo reſtricta ſunt, vt intelligantur de illis criminibus, quæ iuridicè poſſunt inquiri, in quibus reuelandis teſtis ſubijcitur tali iudicio. Vnde, licet non reſpondeant ad intentionem iudicis iniqui, interrogantis ſine ex-

ne exceptione; reſpondẽt tamen ad illã quàm iure deberet habere. Et confirmatur hoc, quia ſi probus iudex, & ſapiens, me interrogaret in vniuerſum quidquid ſcio, optimè reſponderem, *Nihil ſcio,* quamuis aliquid ſecretò ſcirem; quia conijcerem intentionem ſuam eſſe ſolùm interrogare illa quæ iure poteſt. Ergo eâdem ratione, quãdo improbus aliquid præter ius interrogat, qui reſpondet ad intentionem iuris, non mentitur.

Sed quid, ſi in particulari me interrogat vtrùm Petrus occidit Ioannem? (quod ego ſolus vidi) videtur eſſe mẽdacium ſi reſpondeã, *Neſcio;* nam non apparet quomodo illud verbum reſtringatur à iure.

Reſpondetur, quòd iure poſſum reſpondere, *Neſcio*; quia iure intelligitur, *Neſcio, vt dicam, aut neſcio eo modo, quo iure debeam dicere.* Nec hoc eſt tam pulchrum cõmentum, quàm nonnulli exiſtimant: nam cum *voces ſint ſigna eorum, quæ ſunt in anima,* vt inquit Ariſt. 1. Periher. nemo poteſt reſpondere niſi illud quod ſcit, & ideo perinde eſt, quempiam interrogare de aliquo facto, ac ſi interrogetur quid ſciat de illo facto. Vnde ſicut iniuſtè interrogatus quid ſciat de hoc homicidio, poteſt reſpondere, *Nihil,* nam iure intelligitur, quod debeam dicere; ita interrogatus an Petrus fecit hoc homicidium, poteſt reſpondere, *Nihil ſcio,* quod eſt, *Nihil debeo dicere.* Nec abs re certè adducitur huc illud Marc. 13. *De illo die nemo ſcit, nec filius hominis.* Nam, quamuis multifariàm à Doctoribus exponatur, vt adnotat S. Tho. 3. p. qu. 10. art. 2. (Origenes

Ariſt. *Marci.* 13. *S. Thom.*

Orig. (Origenes enim exponit de corpore Chriſti myſtico, quia eccleſia neſcit illum diem. Alij gloſſant de Chriſto ſecundùm ſciétiam acquiſitam, ſecundùm quam Chriſtus non nouit illum diem; atque aliter alij.) Tamen profectò germanus ſenſus illius verbi eſt, quòd Chriſtus neſcit illum diem, vt dicat in hac vitâ, nõ modò propter auctoritatem Sãctorum ita exponentium, ſed quia textui nullus alius ſenſus cohæret. Cum enim Apoſtoli rogaſſent Chriſtum, *Dic nobis quando iſta fient, & quod ſignum erit quando hæc omnia incipient*; & Chriſtus ad ſecundam partem interrogationis, reſpondiſſet, tradendo ſigna iudicij; ad primam partem, quaſi reſponſum negans, ait; *De die* *Hieronym.* *illo nemo ſcit, nec filius hominis*, ideſt. Nec vobis in hoc tempore expedit ſcire (vt ait Hier. ſuper Math. c. 24.) nec mihi conuenit dicere *Auguſt.* (vt ait Aug. lib. 1. ſuper Geneſin cõtra Manicheos) quaſi dicat. Ego, quatenus redemptor, habeo vos docere quæ pertinent ad redemptionem, & ad finem redemptionis pertinet, vt ignoretis hunc diem. Ergo tantùm valet, *filius neſcit*, ſicut, *filius non debet facere vt* *Gen. 22.* *ſciatis*. Sicut econtrario Gen. 22. *Nunc cognoui quod timeas Deum*, tantùm valet, ſicut. *Nunc feci vt cognoſceres*. Reuerà abſque ſcrupulo affirmauerim hanc 4. concluſionem, quoad me, maiores contrarium doceant.

Sed eſt contra illam argumentum. Quando vna pars contradictionis eſt vera, altera eſt falſa, ſed quando quis ſecretò quid ſciuit, verum eſt ſi dicat, *ſcio*; ergo falſum eſt ſi dicat, *neſcio*.

Reſpon-

Reſpondetur, quòd quoties quis per iniuriam petitur vt reuelet ſecretum, ſiue ſit ſecretum ſacramenti, ſiue aliud ſeculare, reſponſio negatiua eſt vera, & affirmatiua falſa; quia reſtringitur à iure ſicut negatiua, ſcilicet. *Aliquid ſcio, quod debeam dicere.* Si tamen ſuâ ſpõte abſque neceſſitate ſacerdos illas contradictorias proferat, tunc ait Dura. 4. diſt. 21. q. 4. quòd affirmatiua eſt vera; quia tunc non reſtringitur, & negatiua eſt falſa. Sed nihilominùs, dicens ſe ſcire, peccat reuelando confeſſionem. Palud. verò eâdem diſt. q. 3. ait, quòd quamuis ſuâ ſponte proferat illas cõtradictorias, vbique affirmatiua eſt falſa, & negatiua vera, quia ſenſus eſt, ſe aliquid ſcire quod debeat dicere, tamquam homo; quod falſum eſt, ſiue compulſus id dicat, ſiue non. **Durand.** **Palud.**

At verò crediderim (cum ſermo eſt de cognitis in cõfeſſione) negatiuam ſemper eſſe veram, & affirmatiuam falſam, vbicunque proferantur, propter tertium argumentum quod fecimus ad ſecundam concluſionem, quia quod notùm eſt ſolùm ex relatione, propriè non dicitur ſciri, nec opus eſt aliâ reſtrictione. Si tamen ſcire extendatur ad ea quæ teſtimonio aliorum nouimus; tunc quando ſacrilegus ſacerdos, ſuâ ſponte reuelat confeſsionem, parum refert quo modo loquamur; nam ſiue affirmatiua ſit vera, ſiue falſa, vtroque modo eſt graue peccatum reſerare ſigillum. Fortè veriſimilior eſt opinio Petri de Palu. non tantùm propter rationem ſuam, ſed quia ſacerdos non modò quando petitur per iniuriam, ſed extra illum caſum

poteſt

poteſt dicere ſe neſcire, quę audiuit in confeſſione. Exempli gratiâ. Eſt ſacerdos in concione, & colloquio, vbi incidit ſermo de illo cuius confeſſionem audiuit, cuius mores alij probant, alij reprobant. Poteſt profectò ſacerdos, & deberet dicere, *Nihil mali ſcio de homine.* Et id non ſolùm quando eius ſilentium ſuſpicionem faceret aliquid ſe ſcire in confeſſione (nã tunc teneretur omninò,) ſed etiam propter comitatem, poſſet hominem illâ ratione laudare. Quare tunc etiam negatiua eſt vera, & affirmatiua falſa. At verò nullâ, aut neceſſitate, aut vtilitate id exigente, non debet ſacerdos affirmare ſe nihil ſcire, (quamuis nihil ſciat niſi in confeſſione) quia tunc fortè, aut accipitur in ſenſu vniuerſali, vt ait Durãdus, & ſic erit mendacium, aut ſaltem verbum erit vanum.

Quòd ſi quis arguat. Sequeretur, quòd ſacerdoti nullatenus liceret in genere dicere *ſcio aliqua eſſe peccata in populo,* nam eâdẽ ratione illa affirmatiua eſſet falsa, ſi non ſciret niſi in confeſſione, conſequens eſt falſum, nam illud citra ſcandalum licitum eſt, quia non eſt reuelatio confeſſionis, nec condemnamus ſacerdotem dicentem, ſe ſcire conſcientiam, & peccata Petri.

Reſpondetur, conſequentiam non valere, quia illa affirmatiua non eſt reuelatio ſacramenti, & ideo accipienda eſt in ſua propria ſignificatione, atque adeo tunc eſt vera. Sed de alijs ſecretis ſecularibus, quando quis ſuâ ſponte reuelat ſecretum, quod propriè ſcit, puta, viſu vel aliâ experientiâ, credo verum dicit,

dicit, cum ait, ſe ſcire. Eſt enim alia ratio de ſigillo cõfeſſionis, vbi, cum ſacerdos nihil ſciat niſi vt Deus, quomodocunque reuelet vt homo, fortè mentitur. Alia vero ſecreta ſciunt homines vt homines, & ideo dicentes ſe ſcire, verum dicunt (niſi cum vi & iniuriâ interrogantur) peccant tamen contra ſecretorum fidem.

Sed hoc eſt, quod me dubium peiùs torquet. Quid ſi improbiſſimus homo interrogaret teſtem, dic mihi quidquid ſcis de hac re, quantumcunque ſecretum ſit, ne poſſit iure reuelari. Videtur enim tunc reſponderi non poſſe, *neſcio*, nam tunc cum alter expreſsè interroget id quod non debet dicere, non video quomodo in verbo, *neſcio*, poſſit ſubintelligi reſtrictio contradictoria, *vt dicam*; quippe, quæ excluſa eſt ab interrogante. Reuera fortè tunc reſponſio illa, *neſcio*, non careret mendacio. Sed eſſet ſic interrogans obiurgandus, tamquàm indignus, cui aliquod reſponſum redderet, tametſi forſan etiam tunc à iure reſtringitur reſponſio, quidquid malitia interrogantis verbis expreſſerit. *Dubium.* *Reſp.*

Attamen, ſuperſunt ex his concluſionibus dubia nõnulla. Primum. Quid, ſi tyrannus nõ ſatis habet vt ſacerdos dicat ſe neſcire ſed vrget vt dicat an audierit? *Dubium.*

Reſpondetur, quòd poteſt verè reſpondere ſe non audiſſe; primò, quia chriſtianus populus nihil intelligit per illa verba de his quæ audiuit in confeſſione, & præterea, quia id nõ audiuit niſi tamquàm Deus, vt habeat tũc pro oblito, ac ſi non eſſet dictum. Sed quid, ſi percunctetur, *Reſp.*

cunctetur, an audierit in ſacramento confeſſionis; vtrùm licitè poſſit negare ſe audijſſe? nam dicere, *neſcio*, nihil iuuabit, maximè dum eſt veriſimile non fuiſſe oblitum.

Hactenus opinionem ſecutus communem reſpondebam inter legendum, licitum eſſe ſacerdoti dicere, ſe non audiuiſſe in confeſſione; ſed re modò oculatiùs inſpectâ, veriſimiliùs mihi videor aliter ſentire. Et probatur id non licere. Primò, quia quamuis in illo verbo, *non audiui*, commodè poſſit intelligi reſtrictio, *extra confeſſionem*, in hoc tamen, *nihil audiui in confeſſione*; incongruè profectò admodum intelligi poteſt, eò quòd interrogãs explicat contrarium, ſcilicet an audiuit in cõfeſſione. Et ideo non excuſatur à mendacio, quemadmodum non excuſaretur, ſi diceret, *nihil audiui, nec tamquam Deus, nec tamquam homo*. Et cum nec propter ſigillum confeſſionis mentiri permittatur, fit vt illud reſponſum non ſit licitum. Secundò probatur, tale reſponſum nunquam eſſe neceſſarium; ſigillũ enim confeſſionis adeo debet eſſe ſanctum, vt non ſolùm non affirmemus quæ illic audiuimus, ſed nec negemus quæ illic non audiuimus. Vnde ſi ſacerdos inductus in teſtem interrogetur, an pænitens fecerit homicidium? quamuis ille fuerit innocens, nec crimen fuerit confeſſus, non debet ſacerdos dicere, *nunquam hoc audiui in confeſſione*; quia quamuis illud ſit verum, nec ſit reuelatio ſigilli, quæ cauetur in iure, eſt tamen quædam contaminatio ſacramenti, nec poteſt eſſe ſine ſcandalo. Secus ſi poſt mortem pœnitentis dicat confeſſor,

feſſor, *Numquam talis confeſſus eſt mihi peccatum mortale*, quod etiam rariſſimè fieri debet. Ergo ſi impudentiſsimus tyrannus roget ſacerdotem, an hoc audiuiſti in confeſsione inquantùm Deus? Hoc illi reſponſo exprobrandum eſt verbum, Sacrilege, hæc eſt ſacramenti religio, vt nec ſi pænitens mihi dixiſſet, affirmare poſſem, nec ſi non dixiſſet, negare deberem, nec affirmatio, nec negatio mea poteſt tibi facere fidem, quare neutram à me reſponſionem expectes. Quæ quidem verba, nullam profectò de ſe ſuſpicionem generant, verumne ſit quod interrogatur. At non contendo renuere, quin dato caſu quo non poſsit aliter celari ſigillum, liceat reſpondere, *non audiui in confeſsione*; quia vniuerſo populo receptũ eſt, vt verba illa excuſent à mendacio. Sed credo numquàm eſſe neceſſarium, atque adeo difficilè poſſe excuſari à mendacio. Sed tamen ſi tyrannus interrogaret ſacerdotem, an Petrus occidit Ioannem (quod ſacerdos nouit in confeſsione) nec eſſet contentus illa reſponſione, *neſcio*; tunc Adrianus in 4. quæſtio. de ſigillo. dicit, quòd ſicut poteſt reſpondere ſe non audiuiſſe in confeſsione, ita poteſt reſpondere, quòd Petrus non occidit. Sed reuera in hoc nulla prorſus eſt apparentia. Primò, quia in illo verbo, *Petrus non occidit*; nullus poteſt ſubintelligi modus, qui illud excuſet à mendacio. Ineptiſſima enim interpretatio eſſet, *non occidit, vt dicam*, quia facta non habent ordinem immediatum ad hoc, quod eſt dicere, ſicut, ſcire, & alia verba ſenſationum. Et præterea, *Adria.*

quia illa reſpōſio nunquàm eſt neceſſaria. Poteſt enim conuinci tyrannus non ſolùm hoc reſponſo, quod modò dicebamus, ſed poteſt adhuc addere ſacerdos: *Quomodo poſſum dicere Petrum occidiſſe, cum id neſciam? Nam quãquàm id mihi eſſet confeſſus, forſan eſſet mentitus; & quamquàm tacuiſſet, forſan voluit celari, & fictè confiteri.* Et hæc de ſacerdote.

Dubium. Alterum dubium eſt de alijs ſecularibus ſecretis. Vtrùm qui iniuſtè interrogatur de ſecreto, & poſtquam reſpondet, ſe neſcire, adhuc vrgetur, vt reſpondeat ſimpliciter, an Petrus occidit Ioannem, affirmando, vel negando; vel, an vidit homicidium fieri, an audiuit: vtrùm (inquam) liceat reſpondere, *non vidi, nec audiui*; aut, *Petrus non occidit?* Aliquãdo in lectionibus noſtris excogitauimus modum, quo teſtis abunde ſe poſſet protegere. Dicebamus enim, quòd quemadmodum licet

Reſp. tunc teſti dicere ſe neſcire, ita licet ei negare omnia verba ſenſationum, quæ pertinet ad ſcientiam, vt puta dicere, *quòd nec vidit, nec audiuit, nec eſt memor*; quia hæc omnia verba explicant quodammodo ſcientiam, & ideò videntur poſſe eodem modo reſtringi, ſcilicet *nec vidi, nec audiui, vt dicam.* Et ſi hæc reſponſio ſaluaret à mendacio, profectò, ſufficientiſſima eſſet ad celandum ſecretum alienum. Nam tunc cum teſtis iniuſtè interrogaretur, an Petrus occidit? Poſſet reſpondere, quòd *nec audiuit, nec vidit, nec omninò ſcit*; & quod neſcit, nec affirmare poteſt, nec negare. At verò iam modò vereor rem adeo extendere, nec ſum tam certus an in verbis, *non vidi,*

vidi, non audiui; poſſit aptè ſubintelligi, *vt dicam*, ſicut in verbo, *neſcio*. Nec forſan ego ita reſponderem; ſed tamen nec eum prorſus condemnarem qui ita reſponderet.

Tertia & poſtrema pars huius quæſtionis ad reum ſpectat, quem non eſt tam facilè inſtruere, vt circa mendacium ſe protegat. De quo ſtatuitur quinta concluſio. *Reo, cum iniuſtè interrogatur de proprio, ſed ſecreto crimine; nec prodeſt reſpondere, ſe neſcire, nec licet negare verum crimen, dicendo, non feci*. Prima pars eſt manifeſta, nam ridicula eſſet reſponſio, ſi homo diceret ſe neſcire, dùm interrogatur de proprio opere, nempe, cuius non eſt veriſimile ſe eſſe oblitum. Secundæ vero parti concluſionis non conſentiunt omnes doctores. Imò Adrianus in 4. in q. de ſigillo. in fol. 2. arg. quamuis loquatur de ſacerdote producto in teſtem; interſerit tamen generaliter, quòd reus iniuſtè adiuratus de crimine quod iure eſt occultum, quia non tenetur ſemetipſum prodere, poteſt ſecundùm omnes doctores reſpondere, quòd nihil de facto illo nouit, vel certè quòd non fecit. Hæc Adrianus. Verumtamen neſcio qui ſint illi omnes doctores, fateor me nullum legiſſe. Sunt qui impingant Scoto, quòd licet adulteræ, cum iniuſtè interrogatur à marito de adulterio ſub comminatione mortis, reſpondere ſe non eſſe adulteram, quòd tamen nuſquam legi apud Scotum. Imò verò Scotus in 4. diſt. 15. q. 4. ar. 3. vbi loquitur de reo iniuſtè interrogato, admonet vt reſpondeat his verbis; *Nego propoſita vt proponuntur, vt iure publica*. Quòd ſi iudex vrgeat

Quinta concluſio.

Adria.

Scotus.

S eum

cum vt confiteatur propoſitum vel vt neget, reſpondere poſſet, quòd ipſe reſpondit ſufficienter ad accuſationem. Hæc Scotus. Vbi non concedit licentiam dicendi, *non feci*; ſed, *nego propoſita vt proponuntur*. Subiungit tamen; *Sed nunquid ſi neget, intendens illud negare vt propoſitum eſt, ſcilicet, vt publicum, tenetur ille pœnitere tanquam de mendacio?* Reſpondeo. *Bonarum mentium eſt culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt, imò tutum eſt tunc pœnitere de illo quale eſt, ſub dubio an ſit veniale, vel mortale*. Hæc Scotus. Vbi ſub dubio relinquit an liceat dicere, *non feci*; & magis inclinat in partem negatiuam. At verò, quidquid ſit in aliorum opinione, nullâ mihi tamen vel apparenti ratione, perſuadere poſſum, vt liceat occulto peccatori iniuſtè interrogato dicere; *non feci*. Nec video quomodò poſſit illud excuſari à mendacio, maximè, quia ſubintelligitur, *non feci vt dicam*. Sed profectò ſenſus ille violentiſſimus eſt, etenim, quia, dicere, procedit ex ſcientia, in verbo *neſcio*, poteſt ſubintelligi, *vt dicam*, id eſt, *non ſcio tali ſcientiâ, quæ iure ſit propalanda*; attamen, opus, non habet talem ordinem ad ſermonem.

Sed eis fortè videtur aliâ ratione poſſe illud verbum excuſari à mendacio, per æquiuocationem temporis. Vt ſi adultera admiſit amicum heri, poſſit modò iurare non feciſſe adulterium, vt ſubintelligatur, hodie, quemadmodum Angel. de Peruſio ſuper. *l. Idem ff. de cond. ob turpem cauſam*. & Anan. *c. Qui cum fure. extra de furtis*. referunt de beato Franciſco, quod

cum

cum Peruſij rogaretur à prætore perſequente criminoſum quendam, an vidiſſet eum tranſire, reſpondit; non tranſiuit hâc, ſinum veſtis inſinuans. Sed reuerà commentum hoc minùs placet. Nam, etſi qui iniuſtè interrogatur, non teneatur reſpondere ad intentionem interrogantis; tenetur tamen ijs verbis ſecretum celare, quæ in aliquo ſenſu recepto apud vulgus, vel apud ſapientes ſint vera, aliàs mentitur, quod neutiquam licet. Et certè oratio, *non feci*; facit ſenſum vniuerſalem, *numquam feci*; & *non tranſiuit hâc*, refertur ad illum locum de quo alter interrogat. Atqui diuus Franciſcus forſan, aut falsò circumfertur vt auctor illius reſponſi, aut putauit vir ſanctiſſimus id eſſe licitum. Alium commemorat diuus Aug. ſanctum epiſcopum, Firmum nomine, *firmiorem* (inquit) *voluntate*, qui, cum ab eo quærerent apparitores, quem ad ſe confugientem occultauerat, hoc ſolùm reſpondit; nec mentiri ſe poſſe, nec hominem prodere: multaque paſſus tormenta in ſententiâ permanſit. Qui nimirùm patientiâ indulgentiam ab Imperatore homini calamitoſo impetrauit.

Sexta concluſio. *Mendacium, quo, quis iniuſtè interrogatus, negat proprium crimen, non eſt perniciosum, ſed officioſum: atque adeo, ſi fiat ſine iuramento, numquam eſt mortale, ſed ſolùm veniale; ſiue in iudicio interrogetur, ſiue formâ iuris; ſiue extra iudicium*. Vt cum adultera interrogatur de adulterio à marito, qui non eſt iudex. Probatur. Nam qui ſic mentitur, nemini facit iniuriam, imò ipſe eſt qui iniuriam patitur. *Sexta concluſio.*

At verò, cum nec venialiter peccare quoquomodo liceat, quid facturus eſt miſer homo, qui contra omne ius interrogatur de ſecretiſſimo proprio crimine?

Septima concluſio. Reſpondetur ſeptimâ concluſione. *Si verba non occurrerint, quibus per æquiuocationem, vſu hominum receptam, citra mendacium celare poſſit crimen, mori debet, antequam mentiatur; licebit tamen nonnunquam id reuelare, vt videbitur q. ſeq.* Interim tamen, ſi percunctetur quis, quibus amphibologijs poterit ſe miſer tueri? non poſſumus illas ſigillatim colligere, ſed pro ſuâ quiſque peritiâ & prudentiâ illas poterit excogitare. Poſſet, v. g. occultus homicida contra ius interrogatus, reſpondere, *Iuro me neminem occidiſſe*, nam illa oratio latinè amphibologica eſt, & ſi primus accuſatiuus accipiatur paſſiuè, & ſecundus actiuè, eſt vera. Quemadmodum Pyrrho reſpondiſſe fertur Apollo; *Aio te Æacidem Romanos vincere poſſe*. Atqui poſſet adultera, cum adulterium percunctatur maritus, reſpondere. Quid proderit mihi iurare non fregiſſe fidem? aut quo modo dabis fidem dictis eius, quam non credis ſeruaſſe fidem thori? Item, poſſet iurare ſe non fregiſſe matrimonium (nam poſt adulterium adhuc manet integrum matrimoniũ) quamuis maritus intelligat non fregiſſe fidem thori. Poſſet item mulier, quæ nupſit conſobrino, ſi ab apparitore iniuſtè interrogatur, an maritus intrauit domum, reſpondere neminem intraſſe præter conſobrinum ſuum. Quemadmodum Sara celauit ſe eſſe vxorem Abrahæ, dicens ſe eſſe ſororem. Crediderunt enim

Ægyptij

Ægyptij non poſſe ſororem nupſiſſe fratri. Attamen inutiles iam modò ſunt huiuſmodi reſponſiones, tanta eſt interrogantium verſutia.

Sed vtrùm poſſet homo, vt celet ſe iniuſtè quæſitum, dum interrogatur an ſit ipſe ex fratribus minor, iurare ſe eſſe maiorem, cum tamen ſit natu minor, ſed qui ſuccedit in primogenitura paternæ domus? Et videtur quòd ſic, Imò quòd poſſet iurare ſe eſſe Petrum, cum tamen non ſit niſi frater eius. Nam hac ratione excuſat Auguſtinus Iacob à mendacio, dicentem ſe eſſe Eſau.

Reſpondeo, quòd non auderem hoc admittere. Quia, aut non eſt adeo certum Iacob non fuiſſe mentitum; aut id reſpondit inſpiratione diuinâ, aut (quod puto ſentit Auguſtinus) ſermones illi erant apud gentem illam vſitati in illa ſignificatione, vt citra mendacium poſſent proferri. Vnde Gregorius, vt refertur. 22. q. 2. *Si quis, inquit, per vetus teſtamentum, ſuum vult tueri mendacium; quia minus illic quibuſdam fortaſsè nocuerit, dicat neceſſe eſt, rerum alienarum raptum, retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic conceſſa ſunt, ſibi nocere non poſſe.* Gregor.

At, nunquid ſi quis interrogatur vt teſtis, an vidit Petrum fugientem, vel, tanquam reus, an occidit Petrum, poterit reſpondere, non vidi Petrum, aut, non occidi Petrum, quē tamen occultè occidit? Videtur enim id licere, nec eſſe mendaciū, nam, vt ſcripſimus in dialecticis, nomina ſingularia æquiuocè ſignificāt, & imò poteſt reſpondens ſubintelligere alium Petrum, quem non occidit, aut quem non vi-

 dit,

dit, quemadmodum dicunt dialectici has non contradicere;canis eſt in mari,non eſt canis in mari, & vtramque eſſe veram, eò quòd ſubiectum accipitur æquiuocè.

Reſpondetur,quòd non eſſet ſine mendacio huiuſmodi reſponſio. Nam ſecundùm receptiſſimum vſum omnium,affirmatio & negatio in nominibus his proprijs pro eodem accipiuntur,ac ſi non eſſet niſi vnus, qui nuncuparetur illo nomine. Vt ſi me percunctante, an Petrum videris,reſpondeas; non; negatio ad eum refertur, quem ego quæro,nec alium poteſt ſenſum admittere. Sed immenſum opus eſſet per ſingula diſcurrere, prudentis erit ex his cætera perpendere.

Sed inſtas adhuc preſſiùs, quid faciet miſer homo, qui mortem comminante tyranno niſi verum fateatur, non habet quâ ſe amphibologiâ protegat? Aut adultera, quam maritus nudo gladio petit fateri adulterium, vt iuret an adulterium fecerit?

Reſpondetur, quòd plures ſunt homines, nequitiæ, & violentiæ, quàm vt poſſit omnibus obuiàm iri;ob idque in tali caſu mori opus eſt, quemadmodum ſi tyrannus mihi comminaretur mortem,niſi peierarem, aut leuiſſimè mentirer, mortem priùs deberem oppetere, quàm mentiri.

Ad primum argumentum principale, conceſsâ priori præmiſsâ; puta,numquam eſſe licitum mendacium,negatur ſecũda. Nec enim ſat eſt ad integram rationem mendacij,fallendi cupiditas,niſi oratio ſit falſa. *Eſt enim mendacium*,vt inquit illic Auguſtinus,*falſa ſignificatio*

Auguſt.

catio cum voluntate fallendi: modò qui amphibologiâ eum fallit, qui iniuſtè interrogat, in aliquo ſenſu verum profert, quo excuſatur à mendacio. Neque tunc venit contra mentem; quia id in aliquo ſenſu profert quod habet in mente quamuis alius aliud concipiat. Atqui, eodem modo reſpondetur ad confirmationẽ, quòd quando homo interrogatur abſque iniuria, ſimpliciter & candidè reſpondere debet, puta, verbis quibus interrogans non decipiatur. Sed quando vi & iniuriâ petitur, quia licet ei veritatem celare; nihil agit contra virtutẽ, proferendo æquiuocum verbum, quia eiuſmodi reſpondenti præcipua intentio non eſt fallendi, ſed ius ſuum ſeruandi. Dicta verò Sanctorum eò tendunt, vt prohibeant reſponſa per verba, quæ nullum poſſunt facere verum ſenſum, ſecundùm ſignificationem vſu receptam; quippe, quæ non poſſent à mendacio vllâ ratione excuſari.

Et eâdem ratione reſpondetur ad ſecundum principale. Qui enim per lapidem iurat falſum, non excuſatur à mendacio, poſtquam falſum eſt quod iurat, nec à periurio, nam cum enunciet ſe iurare per euangelia, quamuis ponat manum in lapide; tamen omnes intelligunt illum iurare per euangelia, nec poſſunt aliud intelligere.

Ad tertium reſpondetur, quod quamuis mendacium, id eſt, falſum dicere cum intentione fallendi, eatenus ſit intrinſecè malum, vt nulla de cauſa iuſtè fieri poſſet: tamen decipere non eſt adeò de ſe malum, quin per amphibologiam liceat, ad repellendum iniuriam.

Vnde ſubſequitur ſolutio confirmationis. Nam citra neceſſitatem non licet vti huiuſmodi amphibologijs; non quòd eſſent mendacia, ſed quòd hominum conuictus & ſocietas id expoſcat, vt homines vſitatioribus, atque perſpicacioribus verbis in ſerijs vtantur, ne ſe fallant, niſi ioco, in ridiculis, vt auctor eſt Ariſt. 4. Eth.

Ariſt.

QVÆSTIO XIIII.

Vtrùm vſque adeò obligemur ad ſecretorum fidem, vt teneamur nonnumquam mortem priùs oppetere, quàm ſecretum detegere?

SVMMARIVM.

1 *Sigillum ſacramenti confeſſionis adeò ſanctum eſt, tantoque vinculo ligat, vt mors ſit priùs obeunda, quàm modo aliquo reueletur.*

2 *Omne peccatum detectum in confeſſione, dummodò ſit confeſſio, clauditur ſub ſigillo, ſiue præſens, ſiue futurum, ſiue qui confitetur verè pæniteat, ſiue non.*

3 *Non ſolùm peccata omnia tam venialia, quàm mortalia, verùm & qualitates vniuerſæ circumſtantes, quæ notitiam pænitentis quoquo modo ſuggerere poſſunt, directè concluduntur ſigillo, atque adeò ſub pœna mortalis culpæ celandæ ſunt, ſiue illa fuerint de neceſſitate confeſsionis, ſiue ex leuitate pœnitentis prolata.*

4 *Quamuis ſolus ſacerdos propriè teneatur cuſtodire ſigillum ſub pœnis à Canone decretis: tamen*

men multi alij tenentur ſeruare ſecretum confeſſionis, etiam non obſtante periculo mortis.

5 *Nullâ prorſus de cauſa fas eſt ſigillum confeſſionis aperire.*

6 *Qui locum tenent, & officium publicum, tenentur ex genere rei fidem ſeruare ſecreti, ſi opus fuerit, cum diſpendio vitæ, vt ſunt ſenatores, conſiliarij, ſcribæ, aliìque id genus.*

7 *Qui iniuriâ hominis ſecretum expreſſit, tenetur illud, ſi res ſit magni momenti, etiam in mortis diſcrimine contegere.*

8 *Nemo tenetur ſecretum quod fide recepit, ſeruare cum diſpendio vitæ, aut aliâ grandi iacturâ honoris, aliorumúe bonorum.*

9 *Quando quis caſu nouit alienum ſecretum, quamuis teneatur illud contegere, etiam ſub peccato mortali, ſi res eſt tanti momenti, tamen non tenetur grauia pati, vt illud celet.*

10 *Nemo tenetur mortem pati, aut immania tormenta, vt proprium crimen abſcondat.*

QVartò quæritur in hoc membro, Vtrùm vſque adeò obligemur ad ſecretorum fidem, vt teneamur nonnunquam mortem priùs oppetere, quàm ſecretum detegere?

Ad partem negatiuam arguitur. Reuelare ſecretum, vt ſupra dictum eſt, ex genere ſuo non eſt niſi damnum, & iactura famæ, quæ violatur proditione criminis: ſed vita, bonum eſt multò pretioſius, quàm fama, *Nam pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua*, Iob 2. Ergo ſi alterius eorum iactura facienda eſt, potiùs debemus famam, vel propriam, vel alienam abijcere, quàm propriam Iob 2.

 vitam

vitam. Confirmatur. Quia, vt frequenter ſolemus repetere, *iugum Domini ſuaue eſt, & onus leue*, Matth. 11. ſed cum *terribilium terribiliſſimum ſit mors*, vt eſt in 3. Eth. grauiſſimum eſſet præceptum, vt alienam famam diſpendio vitæ protegere aſtringeremur. Ergo nemo ad id obligatur.

Matt. 11.
Ariſt.

Secundò principaliter arguitur. Si teneremur fidem ſecreti ſeruare cum periculo mortis, id maximè eſſet, quia propalare ſecretum, eſt ita intrinſecè malum, vt nullâ ratione poſſit eſſe iuſtum; quale eſt, occidere, fornicari, mentiri: Sed hoc falſum eſt, nam reuelare ſecretum multis de cauſſis iuſtum eſt, puta, ad obuiandum communi malo, & causâ fratris corripiendi, vt ſecundo membro dictum eſt. Ergo & causâ defendendæ vitæ, quæ in bonis temporalibus ſummum eſt, id etiam licebit. Et confirmatur. Nam in operibus charitatis nullus tenetur prouidere proximo cum graui detrimento proprio, imò nec ſeruare promiſſum, quod eleganter tractat Cicero lib. 1. de off. *Si conſtitueris, inquit, te cuipiam aduocatum, in rem præſentem eſſe venturum, atque interim grauiter ægrotare filius cœperit non eſt contra officium non facere quod dixeris.* Ergo quamquàm fidem quis ſecreti promiſerit non tenetur cum diſpendio vitæ ſeruare.

Cicero.

Tertiò principaliter arguitur. Cuicumque integrum eſt, & liberum, proprium crimen, aliàs occultum detegere, vt vitam ſeruet; nam poteſt quis dare famam pro vita, vt diximus, quæſtio. 3. membri primi. Ergo faciliùs poteſt quis anteponere vitam propriá famæ alienæ,

atque

atque adeò numquam tenetur homo mortem obire, vt ſecretum contegat.

In contrarium eſt, quia tenentur chriſtiani pro fide, pro religione, & pro bono pub. mortem oppetere. Ergo ſacerdos, antequam ſigillum reſeret confeſſionis (quæ ſacrilega eſſet ſacramenti contaminatio) mortem perpeti debet, & cui arcanum publicum committitur, eâdem ferè lege tenetur.

In hac quæſtione quartâ huius membri, atque adeò totius operis poſtremâ, dicere tandem reſtat, quid facturus ſit miſer homo, cum vi & iniuriâ petitur reuelare ſecretum, nec ſe poteſt citra mendacium defendere, an debeat priùs mori, quàm ſecretum detegere? Sed ſunt fortè, qui quæſtionem hanc ſuperuacaneam iudicabunt. Nam ſi ſecretum celare, ius ſit naturale, diuinum, & humanum, vt ſupra commonſtrauimus; atque adeò ſecretum reuelare, ſit ſuâpte naturâ vitium; ambigit nemo mortem eſſe potiùs oppetendam, quàm reueletur arcanum. Eſt enim doctrina Ariſt. 3. eth. ſumma cuique tormenta, mortemque ipſam obeundam, antequam inhoneſtum quid admittat: imò documentum eſt Pauli, Rom. 3. iuſtam eſſe damnationem eorum, *qui faciunt mala, vt inde veniant bona*. His verumtamen reſpondemus, quòd quamuis dubium non ſit, imò per ſe ſit manifeſtum, non eſſe licitũ peccare, nec pro vita, nec propter aliũ quemcumque finẽ (nã eſt contradictionis implicatio, eſſe aliquid licitũ quando eſt peccatũ) hoc tamẽ eſt ſub iudice in quæſtione noſtra, an ſit peccatũ

Ariſt.
Rom. 3.

reue-

reuelare ſecretum, quando quis non poteſt id contegere niſi cum diſpendio vitæ. Et quidẽ, ſi illud eſſet eo modo intrinſecè malum, ſicut periurium, aut adulterium, nulla eſſet quæſtio id non licere: ſed quia non eſt adeò malum, quin pro iuſtâ causâ illud liceat, vt inſinuauimus in tertio argumento, quæſtio eſt, vtrùm adeò obligemur ſecreta celare, vt antequam reuelemus, moriamur? Atqui, vt ſecundâ, & tertiâ quæſtione primi membri attigimus, ſex ſunt ſecretorum gradus, quæ varias, & diuerſas habent conſiderationes; ob idque decem concluſionibus reſpondebimus ad quæſtionem. Secretorum enim aliud eſt alienum, aliud verò proprium; & ex alienis aliud pertinet ad religionem ſigilli confeſſionis, aliud verò eſt ſeculare; & ex ſecularibus aliud pertinet ab bonum publicum, aliud ad priuatum; & ex priuatis, aliud extortum eſt per iniuriam, atque aliud citra iniuriam cognitum; & ex his aliud recipitur datâ fide, velut in depoſito, & aliud fortè, & caſu cognoſcitur.

Prima concluſio. Prima concluſio. *Sigillum ſacramenti confeſſionis adeò ſanctum eſt, tantóque vinculo ligat, vt mors ſit priùs obeunda, quàm modo aliquo reueletur.* Concluſio hæc ſupponit primùm, arctiſſimum eſſe præceptum ſigilli ſeruandi, quod partim probatum eſt. q. 2. memb. 1. vbi monſtrauimus fidem generaliter ſecretorum, iure naturali, diuino, & humano eſſe in præcepto; primò ex conditione vitiorum, quæ ſuâpte naturâ digna ſunt, quæ contegantur, quemadmodum virtutes dignæ contra ſunt, quæ palam fiant: ſecundò, ratione charitatis; nam quæ nobis

nobis optamus, & alijs præſtare tenemur, & vnuſquiſque id ratione optat, vt quod commiſit ſecretum, ſecretò cuſtodiatur. tertiò, ratione finis; nam fide ſecretorum de medio ſublatâ, ceſſarent commoditates plurimæ amicitiæ, vt puta, conſilia, & ſolatia, quæ amici ab amicis ſecretò petunt. Quæ quidem rationes, & aliæ quas illic tractauimus multò efficaciùs comprobant ſigillum ſacramenti confeſſionis, quàm ſecretorum fidem ſecularium. Sed eſt præterea ius diuinum ſpeciale de ſigillo confeſſionis. Qui enim finem præcipit, iubet & neceſſaria media: ſed Chriſtus ſeruator noſter Io. 20. inſtituit ſacramentum confeſſionis *Ioann.20.* ſub præcepto, vbi ait; *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt*; & ſigillum eſt neceſſarium medium, nempe ſine quo homines à confeſſione deterrerentur, ergo ſimul iuſſit, & vniuerſos confiteri, & ſacerdotem ſecretum tenere, non enim dedit illic ſolùm ſacerdoti poteſtatem dimittendi, relinquens hominum arbitrio, ſi vellent, confiteri; ſed certè dedit eccleſiæ coerciuam poteſtatem iudicandi de peccatis; quemadmodum ſi rex mitteret prætorem in vrbem, qui ciuium errata, aut condonaret, aut pro ſua prudentia puniret: ſed de hoc aliàs. Neque eccleſia capitulo *Omnis vtriuſque ſexus*, aliud fecit, quàm vtrumque præceptum diuinum determinare, ſanè vt ſingulis annis confiteremur, & ſacerdotes ſigillum confeſſionis arctiſſimè ſeruarent. Atqui hoc eſt quòd S. Thomas in 4. diſt. *S.Tho.* 21. q. 3. ait, ſigillum ſecreti eſſe de neceſſitate confeſ-

confeſſionis. Non enim intelligit eſſe de ſubſtantiâ, tamquam materia & forma, neque ita de neceſſitate, vt ſi ſacerdos reſeraret ſigillum, nullum eſſet ſacramẽtum præcedẽs; ſed ita, vt naturæ ſacramenti expediat ſigillum, nempe, ſine quo præceptum confeſsionis, ſuſtineri nõ poſsit. Et probat. S. Tho. nam quæ exteriùs geruntur in ſacramentis, ſunt ſigna rerum, quæ interiùs contingunt; imò confeſsio illa quæ fit ſacerdoti, eſt ſignum quòd pœnitens confitetur Deo: quare ſicut Deus ita contegit peccata, vt habeantur pro oblitis (quod dictũ eſt quæſtione proximâ) idem obligatur facere ſacerdos. Nec obſtat argumẽtum Duran. 4. diſt. 21. q. 4. vertentis ſenſum. S. Thom. Non enim ſentit S. Tho. quòd celatio ſacerdotis repræſentet aliquid quod interiùs continetur, tamquã effectũ ſacramẽti, veluti abſolutio repræſentat remiſsionem peccatorũ; ſed vult quòd quemadmodum in foro interiori celantur à Deo, hoc ſignificetur per ſecretum ſacerdotis. Deus enim, nec in die iudicij reuelabit peccata remiſſa per confeſsionem, niſi ad commendationem, & gloriam pœnitentium.

Duran.

Ex quo ſequitur, quòd nec Papa, nec tota eccleſia poteſt diſpenſare, vt reueletur ſigillum confeſsionis; non ſolùm quia eccleſia in his, quæ ſunt de iure diuino (quale eſt ſigillum) facultatem non habet diſpenſandi, ſed ſpecialiter, quia multò minùs poteſt ſacramentorum naturam mutare, & naturæ confeſsionis neceſſarium eſt ſigillum, modo iam expoſito. Etenim, quamuis ſublato ſigillo, nihilominus cõfeſſio eſſet ſacramentum, tamen

eſſet tunc intollerabile præceptum confeſsionis. Suppoſito ergo præcepto, probatur illud obligare etiam cum diſpendio vitę. Media pẽſanda ſunt ex cõditione, & neceſsitate finis, finis autem ſigilli ſeruandi eſt neceſsitas ſacramenti confeſsionis: vndè profectò ſalus chriſtianorum pendet (Sublato enim de medio ſamento confeſsionis omnia plena eſſent iniquitatibus, atque adeò religio chriſtiana perditum iret; quę res multò maioris momenti eſt, quàm temporalis vita.) Ergo ſigillum confeſsionis adeò eſt neceſſarium, vt pro eius obſeruatione vita ſit poſtponenda. Et confirmatur. Sacerdoti, qui ſigillum reſerat (quia pœnâ capitis ſacerdotes plecti non poſſunt) decretum eſt priùs perpetuum exilium, cap. *Sacerdos* de pœ. diſt. 6. & poſtmodùm mutatum eſt in carcerem perpetuum, cap. *Omnis vtriuſque ſexus, de pœn. & remiſ.* quorum vtrumque proximum eſt morti. l. 2. & l. *capitalium* ff. *de pœn.* Nec ab hac pœna eximeretur, qui metu mortis fidem frangeret ſigilli. Ergo crimen eſt, atque adeò mortale, etiam metu atrociſsimæ mortis, confeſsionem reuelare. Et tertiò id comprobatur. Poteſt princeps pro ſalute temporali reip. præcipere ciui, vt ſtationem in prælio cuſtodiat, nec pedem retrahat, ſub pœna capitis, in quo caſu peccatum eſſet mortale edictum tranſgredi (nam poteſt princeps legem facere, quæ obliget ad mortale, vt ait S.Th. 1. 2. q. 69. art. 4. vbi adnotat Caietanus *S.Thō.* poſſe etiam obligare cum periculo mortis, *Caiet.* ſaltem pro bono publico.) Ergo multò magis, non ſolùm Deus, cuius eſt præceptum ſigilli,

ſigilli, ſed eccleſia potuit ſacerdotes obligare, vt etiam in periculo mortis tenerent ſigillum. Profectò adeò neceſſarium eſt ſacramentum confeſſionis, ac proindè illius ſigillum, vt videatur Chriſtus ipſe ſpopondiſſe fidem chriſtianis, quo tuti eſſent in hac parte. Nam cum multa præterea narrentur hic miracula (vt eſt
Altiſiodor illud quod Altiſiod. 4. p. c. de confeſſ. ex Vitis patrum citat, quòd cum quidam in naui metu mortis, publicè confeſſus eſſet crimina permulta, adeò ſtatim omnes obliti ſunt, ac ſi nunquam audiſſent,) hoc verumtamen omnium maximum miraculorum exiſtimauerim, quòd cum ſint ſacerdotes, & aliàs perditiſſimi, & multi in dementiam verſi, tamen perquam rariſſimè viſum eſt ſigillum confeſſionis periclitari. Quò fit, vt prælati, & quicunque iudices perquàm maximè teneantur, in cauſis cognoſcendis cauere, ne ſanctiſſimum ſigillum confeſſionis violent; nec illa viâ tentent quidquam cognoſcere, nec prætextu cuiuſcunque boni publici, nec vt malo, quamuis hæreticæ prauitatis occurrant. Nihil enim eſt tam eccleſiæ neceſſarium, quàm ſigillum.

Verùm enimuerò non ſat eſt concluſionem in genere ſtatuere, ſi non ad particularia deſcenderimus, Sacerdos enim non ſolùm peccata tenetur celare, verùm & alia detecta in confeſſione, nec ſolus ſacerdos, ſed aliæ item perſonæ tenentur ſeruare ſigillum de quibus etiã dubium eſt, an cuncta tenentur vniuerſi celare, nullo obſtante metu mortis?

Primum ergo dubium eſt, vtrùm peccata quæ quis perſtans in propoſito, confitetur perpe-

perpetrāda, teneatur ſacerdos celare. Res fuit anceps antiquitus inter Doctores; & fuerunt qui dicebant, quòd peccata futura, puta, quæ pœnitens emendare non promittit, non clauduntur ſub ſigillo, vt recitat S. Thom. in 4. diſt. 21. q. 3. & Inn. c. *Omnis vtriuſque ſexus, de pœn. & remiſ.* & inter Theologos Alexander ab aliquibus accerſitur in hanc ſententiam. Et Panorm. d. c. *Omnis vtriuſque ſexus*, eandem affirmat; nempe, quam putat eſſe opinionem Innocentij. Et Silueſter verbo, *Confeſsio*. 3. citat Raynerium, & Innocentium, cum tamen Innocentius contrarium autumet. Et arguit pro illa opinione Alexander. Id quod directè opponitur confeſsioni, non eſt de neceſsitate confeſsionis; ſed propoſitum perpetrandi peccata opponitur confeſſioni, nam eſt ſignum impænitentis, per quod videtur ſe eximere à iudicio ſacerdotis. Ergo peccata huiuſmodi non cadunt ſub ſigillo. Et confirmamus hoc in gratiam huius opin. Secretum ſigilli ſacerdotis eſt ad imitationem ſecreti Dei, vt dictū eſt; ſed peccata impœnitentis Deus non celat, nec habet pro oblitis, ſanè, quæ in die iræ reuelabit ad vindictam. Ergo nec ea tenetur ſub ſigillo ſeruare ſacerdos. *S. Thom.* *Innocent.* *Alexand.* *Panorm.* *Silueſt.* *Raynerius.*

His verumtamen nihil obſtantibus ſit ſecū-da concluſio. *Omne peccatum detectum in confeſsione; dummodò ſit confeſsio, clauditur ſub ſigillo, ſiue præſens, ſiue futurum, ſiue qui confitetur verè pæniteat, ſiue non.* Cōcluſio eſt S. Thomæ, Scoti, & Richardi, & omnino Theologorum loco citato, & Innocentij, & ſingulariter Caietani, quodl. 1. q. 11. quam de hoc fecit ſpe- *Secunda concluſio.* *S. Thom.* *Scotus.* *Richard.* *Innocent.* *Caiet.*

cialem. Imò (quantum conijcio) quidquid ſit de antiquioribus tamen nec Alexander, nec Raynerius contradicunt, ſi ſanè intelligãtur, & abundè probatur ex verbis concilij d. cap. *Omnis vtriuſque ſexus. Qui peccatum in pænitentiali iudicio ſibi detectum præſumpſerit reuelare* &c. Vbi vniuerſaliter omne peccatum celari præcipitur, nullo excepto. At verò nõ requiritur contritio, ad hoc vt accuſatio pænitentis ſit verè confeſſio; imò nec abſolutio. Probatur, quia ſicut baptiſmus fictus, eſt nihilominus baptiſmus, & recedente fictione incipit habere effectum virtute formæ præteritæ (vt ait Aug. c. *Tunc valere*. de conſe. diſt. 4.) ita confeſsio ficta eſt quidẽ confeſsio, quãuis non ſit perfecta. Quare quomodocũque ſit ficta, ſcilicet quia non eſt contritio vel non eſt integra, clauditur ſub ſigillo. Et confirmatur. Nã ille qui incõtritus accedit, præcipit eccleſia, vt audiatur in cõfeſsione, & ſalubribus monitis adhibeãtur ei conſilia, vt habetur c. *Quod quidam de pæn. & rem.* imò fortè confeſsio illa ſatisfaceret præcepto eccleſiæ, vt latiùs diſputauimus in lectionibus ſuper Quartum, ergo huiuſmodi confeſſionẽ vult eccleſia abſcondi ſub ſigillo. Et confirmatur ſecundò, quia ſi incontritus integre cõfitetur, poteſt, adueniente contritione, abſolui ab eodẽ cõfeſſore, ſine noua cõfeſsione, niſi lõga fortè interceſſerit mora. Quòd ſi percunctaris, quid requiritur vt ſit confeſsio? Reſpõdetur, quòd ſatis eſt eſſe accuſationem; poteſt enim pænitens accuſare ſe de peccato, dicens ſe nõ poſſe abſtinere, petendo conſilium, & auxilium à ſacerdote. Et certè qui

August.

qui ſic accuſatur, celandus eſt de quocunque crimine mundi, quantumcunque pernicioſo, aut tertiæ perſonæ, aut reipublicæ; quāuis debet tunc ſacerdos in genere admonere, aut rempublicam, aut illum cui periculum imminet vt caueant tali horâ, aut tali loco; & dummodò fieri poſsit ſine periculo reuelationis perſonæ. Quòd ſi generalis admonitio non ſufficit, nullatenus licet perſonam exprimere.

Secundò principaliter arguitur, quòd quāquàm peccatum ſit perpetrandum, cadat ſub ſigillo. Nam ſi peccatum eſſet præteritum; tunc, quantumlibet confitens non eſſet contritus, ſed eſſet impænitens, nec eſſet abſoluendus, illud caderet ſub ſigillo, vt Alexander illic ipſe confitetur: quia ſacerdos eſt iudex, ſitne contritio ſufficiens ad abſolutionem, necne: Ergo eâdem ratione, quāuis peccatum ſit in futurum perpetrandum, cadit ſub ſigillo. Tam impænitens enim eſt quē non pænitet præteriti, quàm qui tenax eſt propoſiti in futurum. Eò vel maximè, quòd dum reuelatur peccatū perpetrandū, ſimul reuelatur præteritum, puta, propoſitum deliberatum perpetrandi illud.

Poſtremò arguitur. Si quis contritus confiteretur alia peccata, & poſtmodū conſuleret ſacerdotem, an eſſet peccatum id quod inuincibiliter putat non eſſe peccatum, puta, occidere vxorem deprehenſam in adulterio; aut, certum contractum facere; & audiens eſſe peccatum, nihilominus non vult mutare propoſitum occidendi vxorem, ſi eam deprehenderit, abitque proinde ſine abſolutione:

profectò totum illud cadit ſub ſigillo. Veruntamen, ſunt qui fingunt ſe accedere ad confeſſionem, & tamen non veniunt quò ſe accuſent, & remedium poſtulent animæ ſuæ; ſed vt confeſſorem fortè peruertant, aut fauorem & auxilium petant in perpetrandis flagitijs; vt temporibus noſtris vſu veniſſe fertur quibuſdam, qui in Pontificem conſpirauerant: & huiuſmodi peccata celanda non ſunt, ſed ſtatim potiùs denuncianda, quod plurimùm timendum eſt in crimine hæreſis. Huiuſmodi enim eſt verſutia dogmatizantium, vt hac confeſſionis ſimulatione ſacerdotes peruertere moliantur. Et in hoc caſu verum habet vulgatus ille verſiculus, *Hæreſis eſt crimen, quod nec confeſſio celat:* nam ſi de confeſſione loqueretur, quę verè eſt accuſatio, quamuis impænitentis, falſiſſimus eſt, atque adeo chriſtianis auribus indignus. Et de peccato hoc vltimo modo perpetrando loquitur Raynerius *in titulo de pæn. & remiſ.* & Alexander, cuius verba ſunt: *Peccatum, quod quis confitetur, vt perpetrandum, non cadit ſub ſigillo*, ideſt. Quod ita confitetur, non vt ſe accuſet, sed vt alium moueat, aut auxilium petat ad perpetrandum: nec Innocentius aliud opinatus eſt, vt egregiè adnotauit Caiet. opuſc. citato. Nam poſtquàm citauit opinionem dicentium, quòd peccata futura impænitentis non cadunt ſub ſigillo, quia nõ dicuntur ſacerdoti tanquam Dei miniſtro, ſubiungit: *Hæc tamen ratio non placet, quia bene credimus, quòd ſacerdos, vt miniſter recipiat, etiamſi confitens in peccato remanere proponat:* quæ verba, aut non vidit, aut ſiniſtrè legit

Raynar. Alexand. Innoc. Caiet.

Panormit.

Panormit. Vnde ad argumentum quod recitat Alexander, reſpōdetur, quòd quamuis impænitentia opponatur confeſſioni quantùm ad abſolutionem, atque adeo quantùm ad perfectionem ſacramenti; tamen non obſtat quominùs ſit confeſſio ſacramentalis, ſi modò revera ſit accuſatio, vt expoſitum eſt: & ideo celanda ſunt peccata, quæ illic deteguntur. Et ad confirmationem, quam nos adiecimus, reſpondetur quòd quamuis peccata impænitentis non celentur à Deo veluti peccata remiſſa, tamē ſi proferantur per modum accuſationis ad petendum conſilium vel auxilium, iam tūc diſponunt & ordinantur ad veram pænitentiam, & ita recipiuntur ab eccleſiâ, tanquàm in ſacramentali confeſſione.

Dubium.

Alterum dubium eſt, Vtrùm in reuelatione ſigilli confeſſionis poſsit cōtingere peccatum veniale, ratione paruæ quantitatis materiæ; quemadmodum in furto, quod de genere ſuo eſt mortale, poteſt contingere peccatum veniale, vt ſi quis obolum furetur; atque adeò vtrùm eâdem causâ paucitatis materiæ, liceat ſigillum reuelare gratiâ vitæ ſeruandę?

Tertia concluſio.

Tertia concluſio. *Non ſolùm peccata omnia, tam venialia, quàm mortalia, verùm & qualitates vniuerſæ circunſtantes, quæ notitiam pænitentis quoquo modo ſuggerere poſſunt, directè cōcluduntur ſigillo; atque adeò ſub pænâ mortalis culpæ celanda ſunt, ſiue illa fuerint de neceſsitate confeſsionis, ſiue ex leuitate pænitentis prolata.* Concluſio colligitur ex illis verbis, c. *Omnis vtriuſque ſexus. Caueat omnino* (ſcilicet ſacerdos) *ne verbo, aut ſigno, aut alio quouis modo a-*

 liqua-

liquatenus prodat peccatorem. Hac concluſione comprehéduntur primò peccata venialia, quæ licet non ſint de neceſſitate confeſsionis, nihilominùs celanda ſunt. Item locus, & tẽpus: Vt ſi homicida mihi eſt confeſſus, reuelatio eſſet dicere; *Petrus tali horâ fuit in tali loco,* (puta vbi factum fuit homicidium) ſi inde poſsit cõiectari illum eſſe homicidam. Itẽ perſonæ conſortes: aliquãdo enim eſt neceſſarium pœnitẽti conſortes patefacere, vt puella quæ fecit ſtuprum cum patre, non ſatis confitetur ſe feciſſe ſtuprum niſi exprimat, cum patre; quia id perquàm multum auget, vt docet S. Th. in 4. diſt. 16. q. 3. ad vltimum arg. totius q. Et tunc pater celandus eſt à ſacerdote, ſicut puella. Imò id etiam verum eſt, quamuis puella ex leuitate, & ſine aliquâ neceſſitate exprimeret cõſortem, vt ſi confiteretur fornicatam fuiſſe cum Petro; quia, licet illa perſona non eſſet de neceſſitate, aut commoditate confeſsionis, tamẽ efficitur poſtea neceſſaria ad contegendum peccatum pænitentis.

S. Thom.

Sed arguitur, quòd hæc omnia reuelare nõ ſit peccatum mortale. Primò. In alio quocunque peccato ex genere ſuo mortali, poteſt contingere peccatum veniale, ratione paruitatis materiæ, præterquàm in periurio, imò contra materiam fidei poteſt eſſe tam leue verbum, vt non ſit niſi veniale. Ergo prodere pœnitentem, quòd mentitus eſt iocosè, non erit niſi peccatum veniale. Et confirmatur. Reuelatio ſigilli poſſet eſſe veniale ex defectu deliberationis, vt ſi quis motu ſubito illud reſeraret, Ergo eâdem ratione

propter

propter paruitatem materiæ poteſt eſſe veniale.

Reſpondetur primò, quòd ſi ſacerdos detegeret minimum veniale, vt conſtaret illud audiſſe in confeſsione: puta, quia aut ſacerdos exprimat Petrum ſibi confeſſum eſſe, aut quia audientes id conijciunt, peccatum eſt mortale grauiſſimum; adeò vt mortem deberet perpeti ſacerdos, antequàm id detegeret. Probatur: quia quamuis id quod detegitur, tenuiſſimè lædat famam, tamen ſacramentum, grauiſſimum recipit detrimentum; deterreret enim homines à confeſsione, ſi ſuſpicarentur vel in minimo, detegendam eſſe confeſſionem. Sed quid, ſi in Franciâ audiui confeſsionem Petri, quem hic coram illis quibus notus eſt, dico feciſſe peccatum veniale non tamen ſuſpicantur me audiſſe in confeſſione?

Fortè eſſet probabile illã reuelationem non eſſe peccatum mortale; quia eſt in re minimâ, mihi tamẽ veriſsimilius eſt eſſe mortale. Nam quãuis in reuelatione ſecretorum ſecularium frequenter cõtingere poſsit peccatum veniale in re paruâ, tamen ſacroſanctum ſigillum non permittit, vt vel in minimâ materiâ, citra mortale violetur. Et probatur: quia in d. cap. vniuerſaliter dicitur, quòd qui peccatum in confeſſione detectum, reuelauerit, perpetuam agat pænitentiam. Perpetua tamen pænitentia non decerneretur, niſi pro grauiſſimo peccato mortali.

Secundò arguitur, quòd non ſit neceſſariũ ſub pænâ peccati mortalis celare perſonas re-

uelatas in ſacramento. Celare alias perſonas non eſt neceſſarium, niſi quatenus ex reuelatione aliarum, ſequeretur reuelatio pænitentis (nam in d. c. ſolùm cauetur, vt non reueletur perſona pœnitentis.) Sed ſępe poſſent reuelari peccata aliarum perſonarum ſine reuelatione pœnitentis. Ergo tunc reuelatione illarum non violaretur ſigillum. Probatur minor. Puella temerè, & ſine neceſſitate nominat perſonam conſortem delicti, & quáquàm ſacerdos poſtea dicat Petrum eſſe fornicariũ, nulla inde oriretur ſuſpicio id admiſiſſe cum tali puellâ. Et addamus, nec poſſe vnquàm ſuſpicari, id ſacerdotem nouiſſe in confeſsione, nam aliàs grauiſsimum eſſet peccatum ſcandali, in detrimentum confeſsionis.

Reſpondetur, quòd peccata quæ pænitens aliena detegit in confeſsione, non ſolùm ſunt celanda, quando per illa reuelarentur peccata pænitentis, ſed etiam per ſe, quia quomodocunque reuelarentur, deterrerentur homines à confeſsione. Plebei namque indocti confitendi, multa temerè reuelant aliena peccata, quæ ſi non caderent ſub ſigillo, eſſet periculoſa confeſsio, & credo ſacerdotem ea reuelantẽ incurrere pænas canonis. Hoc enim eſt prodere pænitentem, non ſolùm detegere peccata, quæ ad ipſum pertinent, ſed quæcũque ille protulit in confeſsione; atque adeò mori debet antequàm ea patefaciat.

Sed, nunquid permittitur ſacerdoti in genere ea propalare, quę in confeſsione audiuit?

Panorm. Panorm. in d. c. *Omnis vtriuſque ſexus*, dicit, nec peccatum in genere poſſe in publicum proferri

proferri citra fractionem ſigilli, quamuis nulla inde oriatur ſuſpicio perſonæ. Nam habetur (inquit) in textu, quòd *qui peccatum in pænitentiali iudicio detectum reuelauerit, perpetuam agat pœnitentiam*. Sed tamen abſque vlla hæſitatione credendum eſt contra Panorm. Et ſatis eſſet ad ipſum conuincendum vniuerſalis conſuetudo. Paſſim enim ſacerdotes proferunt quæ audierunt in confeſsione, non ſolùm ad capiẽdum conſilium, ſed in colloquijs; nec tamen cenſentur fractores ſigilli, quando nec minimum timetur periculum reuelationis perſonę. Imò quamuis dicant illud aliquando audiſſe in confeſsione, non eſt fractio ſigilli, nec peccatum de ſe mortale, ſi fiat ſine ſcandalo, quamuis id fieri non debeat. Et ad argumen. Panormitani reſpondetur, quòd illud verbum. *Quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio detectum* &c. reddit cauſam verbi præcedentis. *Caueat autem omnino ſacerdos ne prodat peccatorem*. Et ideò non frangit quis ſigillum reuelando peccatum, niſi applicatum ad perſonam. Et confirmatur: quia ſi reuelatio peccati in genere, eſſet fractio ſigilli, tunc nõ liceret vllo modo in genere reuelare, nec ad capiendum conſilium, ſine licentia pœnitentis; quod tamen eſt falſum vt patet ex verbis eiuſdem textus, & in c. *Officij. eod. tit.* Ex quo ſequitur, quòd quamuis dicam, *Petrus ritè confeſſus eſt mihi ſua peccata*; non reuelo confeſſionem, dummodò nullam ſpeciem nominem, etiam ſi ſint publicæ meretricis, aut latronis. Sed ſi non abſolui, non poſſum interrogatus dicere, *non abſolui*; quamuis, vt

inquit

Caiet. inquit Caiet. in Summâ, verbo *Confeſſor*, qui illud diceret, non eſſet propriè fractor ſigilli, vt incurreret pœnas canonis, niſi ſpecié peccati exprimeret, propter quod non abſoluit. Debet tamen ſacerdos reſpondere, *feci officium meum*, vel aliud ſimile. Cætera verò, quæ nec ſunt peccata, nec circunſtantiæ quibus peccatum perpendatur, quamuis narrentur in confeſſione, nullo modo cadunt ſub ſigillo. Cauendum tamen eſt, ne paſſim ſacerdotes quoquomodo loquantur, ſales de confeſsionibus in colloquijs ſpargendo. Nam, præter ſcandalum, ſæpe vſu venire ſolet, vt illi in aures pœnitentium perueniant, vnde grauiter offenduntur. Imò nec pœnitentes laudibus cõmendẽt. Primò, quia laus vnius quandoque eſt reuelatio confeſſionis alterius: vt ſi, qui audiuit duas ſorores, vnam ſolùm commendat pudicitiæ, alteram proinde, tacendo, notat impudicitiæ. Et præterea, quia inde præbetur anſa leuiſſimis præſertim mulierculis, mentiendi in confeſſione, quò ſe commendent apud ſacerdotes. Et maximè cauendum eſt, quando quis de aliquo ſecreto crimine petitur, ne id viâ confeſſionis tractetur, vt ſi vir ſuſpicatus adulterium vxoris, petat ab eâ, vt confiteatur ſacerdoti, qui de eius licentiâ certum faciat maritum, nullatenus admittendum eſt. Nam adultera quò ſe purgaret, facilè mentiretur in confeſſione.

Dubium. Tertium dubium eſt de perſonis alijs, quæ præter ſacerdotem, tenentur ſeruare ſigillum, an omnes æquali vinculo mortem teneantur obire, ſigilli gratiâ ſeruandi.

De

De quo ſit quarta concluſio. *Quamuis ſolus ſacerdos propriè teneatur cuſtodire ſigillum ſub pænis canone decretis; tamen multi alij tenentur ſeruare ſecretum confeſsionis, etiam non obſtante periculo mortis.* Concluſio communis eſt S. Thomæ, & doctorum in 4. diſt. 21. Probatur prima pars. Nam in d. cap. *Omnis vtriuſque ſexus*, ſolus ſacerdos eſt, qui iubetur ſeruare ſigillum; cui proinde decernuntur pænæ fractionis, & quia pænæ legis non ſunt ampliandæ, fit vt ille ſolus incurrat pęnam depoſitionis, & perpetui carceris. Et ſecunda pars probatur. Sunt enim multi præter ſacerdotem, qui iure, & multi, qui iniuriâ audiunt confeſsionem, qui proinde tenentur ſeruare ſecretum, vt interpres, quando pænitens & ſacerdos non ſunt eiuſdem linguæ; & laicus, cui quis in extremâ neceſsitate, vbi non eſt copia ſacerdotis, confitetur; & prælatus, à quo ſacerdos caſum reſeruatum petit; & magiſter quem conſulit, propter imprudentiã confeſſoris, item laicus, qui fraude, & dolo perſonam induit ſacerdotis, vt confeſsionem alterius audiat: Hi enim vniuerſi mortaliter & quidem grauiter peccarent, ſi ſecretum panderent confeſsionis; atque adeò mortem, & quodcunque aliud damnum perpeti debẽt, antequam id manifeſtent: Non tamẽ in omnibus eſſet delictũ ęquale: Interpres nãque nõ eſt perſona neceſſaria cõfeſſioni, nemo enim (vt dicebamus ſuper 4. d. 17.) tenetur per interpretẽ confiteri. Nã, vt probè inquit Caiet. in Sum. verb. *Confeſsio*. nemo tenetur confiteri niſi ſacerdoti, qui ſolus habet *Quarta concluſio.*

claues

claues cognoſcendi, & remittendi peccata; & ideo cum quis per ſe non poteſt confiteri, non tenetur alteri ſe prodere. Eò vel maximè, quòd peccata, quæ dicuntur interpreti, non denunciantur tanquam confeſſori, quippe, qui non fungitur vice confeſſoris, ſed agit partes pænitentis; ob idque quando quis per ſe non poteſt confiteri, cenſendum eſt, quantùm ad neceſſitatem, ac ſi non eſſet copia confeſſoris. Nihilominùs licitum eſt cõfiteri per interpretem, & quandoque ſalutare: puta, quãdo adeſt interpres, cui tutò poſſit committi tam altum ſecretum. Quod dum interpres violat, quâcũque id causâ faciat, quamuis non incurrat pænas canonis, committit tamen ſacrilegium, quia, cum illud ſit verum ſacramentum, violator eſt rei ſacræ. Quare mori conſtringitur antequam violet. At, confeſſionem fieri laico, vbi non eſt copia ſacerdotis, multò minùs neceſſarium eſt in quâcunque neceſſitate.
Auguſt. Nam, quamuis Auguſtinus dicat, *tantam eſſe vim confeſsionis, vt vbi non eſt copia ſacerdotis, facienda ſit proximo, de pæni. diſt. 1. c. Quem pænitet, & diſt. 6. c. 1.* non tamẽ inſinuat eſſe præceptum, ſed ſolùm id conſuluit, vt meritò verecundiæ, maiorem gratiã conſequatur apud Deum. Imò verò iam non eſt tanta cõſuetudo huiuſmodi confeſsionis, quanta in primitiuâ eccleſiâ. Nec forſan eſt conſulenda, tametſi eã non damnauerim; manſit enim conſuetudo ſolùm inter nautas. Quare laicus, cui ſit huiuſmodi confeſſio, ſi fidem ſecreti frangat, nec incurrit pœnas canonis, nec propriè eſt ſacrilegus; tenetur tamen pro nullâ causâ mundi infringere,

infringere, nec pro bono publico, (pro quo teneretur ſi in alio ſecreto, etiam ſub iuramẽto, ſuſcepiſſet) ſed tenetur prorſus celare, ac ſi fuiſſet ſacramẽtalis confeſsio; atque adeò mori potiùs quàm detegere. Prælatus verò, à quo confeſſor petit caſum reſeruatum, ſi inciderit in ſuſpicionem pænitentis, multò maiori vinculo tenetur ſeruare ſecretum quàm præfatæ perſonæ, vtpote, cum ſit in tali caſu perſona neceſſaria, ſine quâ confeſsio perfici non poteſt. Imò quodammodò eſt confeſſor, quamuis non ita propriè ſicut ille qui confeſſionem audit. Et ideò nec debet inquirere, nec aliquid moliri aduerſus perſonam illam, magis, quàm ſi eius confeſsionem audiuiſſet. Ille tamen doctor quem ſacerdos conſuluit, non tam arctè tenetur, vt prælatus, quia non eſt neceſſaria perſona; nihilominus adhuc tenetur ſicut interpres ſub reatu mortali, mori potiùs, quàm ſecretũ pãdat. Imò, ſiquis fortè papyrũ reperiret, in quâ quiſpiam peccata ſcripſit ad confitendum, celare ſtrictiſsimè tenetur, nec illa ſunt quoquomodò in forum exteriorem deferenda. At, quãuis pænitens teneatur etiã quodammodò confeſsionem celare, vt dicit Palu. tamen celatio huiuſmodi nihil pertinet ad ſigillum, ſed ſolùm quia tenetur pœnitens non detrahere ſacerdoti reuelando pœnitentiam, aliaſque eius admonitiones, niſi fortè ad capiendum conſilium, quando ſe ſentit ſacerdotis imprudentiâ nimis oneratum.

Quartum & poſtremum dubium eſt, poſtquam nec ad vitandum mortem, licet reuelare ſigillum, vtrùm alia quæuis poſsit excogitari *Dubiũ 4.*

gitari

gitari cauſa, ob quam ius fuerit illud aperire? Nam Altiſiodorenſis antiquus auctor. 4. par. cap. *de confeſ. q. de ſigillo,* dicit, quòd quando ex ſecreto confeſsionis magnũ periculum immineret eccleſiæ, licitum eſſet, de licentia epiſcopi, illud denunciare, vbi citat diſtinct. antiquorum, videlicet, aliud eſſe ſigillũ infringere, aliud aperire. Primum enim ſonat vitiũ, vt puta, ſine causâ reuelare, alterum verò deſignat virtutem. Sed (saluâ auctoritate grauiſſimâ doctoris) S. Tho. & omnes in 4. diſt. 21. miſſam fecerunt opinionem illam.

Altiſiod.

Quinta concluſio.

Vnde ſtatuimus concluſionem quintam vniuerſalem. *Nullâ prorſus de cauſâ fas eſt ſigillum aperire.* Probatur: quia, vt iam ſæpe inſinuauimus, nullum poteſt vnquam tam graue periculum eccleſiæ imminere, quàm ſublatio ſacramenti confeſsionis, quod, vt ait Hieron. *Secunda tabula eſt poſt naufragium;* & cum, ſublato ſigillo, tollatur proinde confeſsio, fit vt quemadmodum, nec Papa, nec tota Eccleſia poſsit pro quâuis excogitatâ causâ in præcepto diuino confeſsionis diſpenſare; ita nec poſſit diſpenſare in ſigillo. Et confirmatur. Quia, ſi pro aliquo periculo vitando liceret reuelare confeſsionem, maximè, dum quis confiteretur de contagiosâ hæreſi, quâ populus contaminatur; ſed tunc non, ergo. Probatur minor. Nam, dato oppoſito, deterrerentur homines à confeſsione, quare non ſolùm periret ſacramentum neceſſarium eccleſiæ, ſed etiam tolleretur illud idem remedium obuiandi hæreſibus. Nam tunc abſconderent ſe hæretici, vt, nec in confeſsione, alicui ſe

crederent,

crederent, cum tamen, ſi fiat illis integra poteſtas confitendi, poſsint ſacerdotes, & illis, ſalutaribus monitis mederi, & bono communi conſulere, prædicando in genere cōtra hæreticos, & in genere, citra omnem ſuſpicionē perſonæ, admonendo inquiſitores, & publicam poteſtatem. Sed ſunt dubia nonnulla, quę aduerſus hanc concluſionem mouere quempiam poſſunt.

Primum dubium

Primum. Si ſacerdos nouit in confeſsione affinitatē inter Petrum, & Mariam, aut quoduis aliud impedimentum matrimonij contrahendi, à quo publicè illi petant matrimonio iungi, videtur ſacerdos ille non poſſe huiuſmodi matrimonium celebrare, cum ſint iure prohibiti contrahere. Item, ſi epiſcopus nouit in confeſsione irregularitatem illius, qui petit ordinari, atque adeò, ſi Abbas vel prior nouit in confeſsione ſuppriorem eſſe perniciosum domui, debet eum amouere; & tamen huiuſmodi ſacerdotes videntur quodammodò confeſsionem reuelare; nam demus, notum eſſe omnibus eiuſmodi pænitentes confeſſos eſſe illis, nec alia publica habere impedimenta, quibus arceantur à matrimonio, ab ordinibus aut ab officio; præſertim quia ſacerdos, nec ipſi pænitenti poſt abſolutionem, exprobrare poteſt quæ in confeſsione audiuit.

Pro deciſione huiuſmodi caſuum, atque aliorum id genus, quos Doct. in 4. diſt. 21. plures accumulant, notandum eſt opinionē fuiſſe Henrici Gandauen. 8. quodl. qu. 18. quòd ſacerdos in nullo caſu poteſt ſe aliter habere *Henr. de Gandau.*

cum

cum pęnitente poſt confeſsionem, quàm ante, nec poteſt ſe iuuare aliquo modo notitiâ confeſsionis; ſed cuncta debet gerere, ac ſi prorſus ignoraret conſcientiam pœnitentis. Quam ſententiã, nec S. Thomas nec Richardus, nec Scotus, (& quidem meritò) recipiunt. Sed quia caſus ſunt, in quibus obſeruanda eſt doctrina Henrici, & caſus rurſus, in quibus eſt reijcienda, hac regulâ, vt puto, vtendum eſt in hac parte.

Sacerdotes, propter ſcientiam, quam habent in confeſsione, non poſſunt poſtmodum priuare pœnitentem, eo, ad quod habet quodammodò ius acquiſitum; ſed tamen in gratuitis, vbi habent liberam poteſtatem, poſſunt eum & priuare, & non admittere. Exẽpli gratiâ. Sacerdos, qui in confeſsione nouit impedimentum matrimonij, ſi nõ eſt parochus, poteſt, & debet ſe excuſare, quia non tenetur matrimonium miniſtrare, niſi forſan non poſſet ſe excuſare ſine periculo reuelationis confeſſionis, nam tunc deberet eos coniungere. Si tamen eſt parochus, qui aliàs tenetur; tunc quamuis poſſet ſe excuſare ſine periculo reuelationis confeſsionis (ait Pet. de Palude) nihilominùs debet eos coniungere, quia babent in foro exteriori ius petendi ab illo, quemadmodum (inquit Adrianus) deberet miniſtrare ſacramentum occulto peccatori petenti publicè, vt ſupra dictum eſt. Sed profectò crediderim, contra Petrum de Palude, quòd ſi parochus poſſet citra omnem ſuſpicionẽ aliquâ arte impedire illud matrimonium, probè faceret. Item, ſi epiſcopus, dum publicè miniſtrat

Adrian.

ordines,

ordines, videt accedere eum, quem ſcit in confeſſione eſſe irregularem, aut aliàs indignum, de quo tamen examinatores teſtantur eſſe digniſſimum, & aſcriptum albo ordinandorum, tunc debet eum ordinare; quia habet ius quodammodo in publico petendi; niſi fortè citra omnem ſuſpicionem poſſet illum aliquâ arte amouere. At verò, ſi ante illum articulum temporis ſubditus ille peteret examinari, & recipi ad ordines, poſſet & deberet epiſcopus illum excludere, prætexendo alias cauſas. Imo, ſi aliter nequiret, poſſet pro libito nõ admittere, poſtquam eſt ei liberum admittere quos voluerit. Quemadmodum prælatus in couuentu, quamuis conſilio patrum deſtinentur religioſi ad ordines (quia non compellitur iure præſentare quos patres cenſent) poteſt repellere illum, quem in confeſſione ſcit irregularem, aut alioqui indigniſſimum, aſſignando alias cauſas. Nec hoc eſt reuelare confeſſionem; quia poſſent alij ſuſpicari, prælatum id facere ex odio, aut maleuolentiâ.

Præterea, ſi Prouincialis nouit per confeſſionem, Priorem, aut Guardianum in ordinibus mendicantibus ſceleroſum eſſe, & pernicioſum conuentui, quia huiuſmodi officium non eſt ad nutum amouibile, non poteſt Prouincialis Priorem amouere; ſed in confeſſione admonere, vt cedat officio, vel quærere alias cauſas, ob quas poſſet in iudicio eum priuare; dummodo inquiſitio non capiat anſam à confeſſione. Si tamen officium eſt ad nutum amouibile, vt ſi prælatus vicarium ſuum, aut magiſtrum nouitiorum nouit in confeſſione per-

nicioſos eſſe; tunc poteſt certè, & debet illos amouere, vel dando alias cauſas, puta, quia feſſi ſunt, vel ſubditis iam ſatietatem fecerunt, & tædium; vel quia vult inſtituere alios, qui ſunt ſibi magis amici; quamuis ſuſpicionem de ſe faciat acceptionis perſonarum. Et in hoc caſu

S. Tho. *Scotus.* loquuntur S. Th. & Scotus loco citato, quando dicunt, quòd Abbas poteſt amouere Priorem; puta, eum qui ad nutum eſt amouibilis.

Ex hâc regulâ ſumendum eſt iudicium in electionibus. Eſt, v. g. Petrus in communi opinione dignus magiſtratu, quem tamen ego ſcio per confeſſionem eſſe indignum, & pernicioſum; reuerà poſſum, & debeo ipſum non eligere, quod omnes fatentur; quando nulla ſuboriretur ſuſpicio reuelationis confeſſionis. Sed quid, ſi non poſſum illum non eligere, niſi aliquam generem ſuſpicionem reuelationis confeſſionis? Sit enim caſus Adriani, quòd ègo ſuadebam priùs electoribus vt eligerent Petrum, quem cenſebam eſſe digniſſimum, qui poſtmodum confitetur mihi, & omnibus compertum eſt, mihi eſſe confeſſum, vnde ſi muto ſententiam, diſſuadendo electionem illius, omnes conijcient, me in confeſſione audiuiſſe indignitatem illius. Adrianus cenſet, quòd ſi detur caſus, in quo non poſſit quis impedire indignum, niſi quodammodo reuelando confeſſionem, debet eligere non ſolum minùs dignum, ſed indignum; nam, quamquam iure cautum ſit, ne quis eligat indignum ſub pœnâ priuationis vocis, & ſuſpenſionis triennalis vt habetur *c. Cum in cunctis de ele.* maius tamen

S. Thom. eſt vinculum ſigilli ſeruandi. Sed S. Th. in 4. diſt. 21.

diſt. 21. abſolutè reſpondet, quòd nullus debet eligere eum quem per confeſſionem ſcit eſſe indignum. Et certè ita indubiè tenendum eſt, at verò ſimul concedo, quòd numquam licet reuelare confeſſionem, vt quis excludat indignum. Sed tamen ille caſus eſt impoſſibilis, & in philoſophiâ morali non ſunt audiendi caſus, qui ſolâ imaginatione confinguntur; nam ante electionem nullus habet ius, vt eligatur. Et ideò quicumque poteſt ipſum impedire ſine reuelatione confeſsionis, aut allegando aliam cauſam, aut eligendo alium fortè qui poſsit cenſeri tam dignus, aut de ſe generando ſuſpicionem, quod fecit ex ignorantiâ, vel ex malitiâ maximè, quòd non tenetur obuiare cuicunque ſuſpicioni aliorum, poſtquam vtitur iure ſuo; quamuis alij ſuſpicentur in genere aliquod peccatum nouiſſe in confeſsione. Quamuis crediderim cum Palud. quòd qui eligeret indignum, notum ſolùm in confeſſione, non incurreret pœnas iure decretas in eligentes indignum, *c. Cum in cunctis. de electione*.

Ecce, quot caſibus nobis licet agere ſecundùm notitiam, quam habemus in confeſsione, contra ſententiam Henrici. Et confirmatur doctrina hæc. Nam reuerà, ſi ego ſcio aliquem ſubditum meum pernicioſum eſſe conuentui, numquam eum ſubſtituerem mihi Suppriorem, quamuis conſilio patrum eligeretur; quia ſecundùm conſtitutionem noſtram, quamuis tenetur Prior conſulere patres in tali electione, non tamen tenetur ſtare conſilio illorum. Si tamē teneretur ſtare electioni

illorum, non poſſet non confirmare. Vnde, ſi quis eligatur canonicè in epiſcopum; tunc confirmator, quamuis ſciat per confeſſionem eſſe indignum, non poſſet caſſare electionem, quia iure compellitur confirmare eum, qui canonicè eligitur, niſi iuridicè poſſit exceptionẽ aliquam comprobare, vt colligitur ex *c. poſtquam* & *c. nihil de ele. & ele. pot.* Secus fortè prior noſter prouincialis, qui non cogitur quemquam confirmare in Priorem, quamuis ſit canonicè electus, ſunt enim verba conſtitutionis, *priores conuentuales prædicto modo electi, à priore prouinciali, ſi ei viſum fuerit, confirmentur*. Et ideo poſſet forſan caſſare electionem illius, quem ſcit per confeſſionem eſſe indignum; quamquam id non debeat temerè, niſi pro graui causâ, facere. Ex quo ſequitur, quòd magiſter (quem vocant) nouitiorum, poteſt negare illi ſuffragium ad profeſsionem, quem per confeſsionem ſcit eſſe contagioſum, & pernicioſum domui. Præficitur enim nouitijs, non ſolùm vt eos inſtituat, ſed vt iudicium morum ſumat, etiam per confeſſionem. Fateor tamen ſummam illi adhibendã eſſe cautelam, vt citra ſuſpicionem prælato denunciet non eſſe aptum ad religionem, exaggerando alios defectus naturales. Abſit tamen vt in particulari genus aliquod peccatorum inſinuet, eſſet enim grauiſsimum ſacrilegium, & potiùs eſſet permittendum, vt mundus periret.

Quòd, ſi quis arguat in fauorem Henrici Gandenſis, quòd ſi liceret ex cognitione auditorum in confeſsione exteriùs agere cum pœnitente,

nitente, tunc timerent homines confiteri, & fieret ſacramentum graue, formidarent enim ſubditi confiteri prælato, & qui vt digni habentur magiſtratu, confiteri electoribus.

Reſpondetur, quòd qui ex hâc cauſa formidarent confeſsionem, non haberent quid obijcerent aut ſacerdoti, aut ſacramento, poſtquã confeſſor non admittens pœnitentem ad id, cuius non habet ius acquiſitum, aut priuans illum eo, quod eſt in merâ poteſtate ipſius auferre, nullam facit iniuriam, nec confeſsionem reuelat: nec nos vllo modo talem licentiam damus. Reuera, ſi ſacerdos plures haberet ſeruos, quorum vnum per confeſsionem ſciret eſſe latronem, nullam ei faceret iniuriam, ſi pecuniam illi non crederet, quam credit alijs, aut ſi domo pelleret, aliâ fictâ causâ, poſtquam aliàs non tenetur illum alere. Nec hoc eſt reuelare confeſsionem, ſed eſt, hominem vti iure ſuo per factum quod alij ſiniſtrè ſuâ culpâ interpretantur, præſertim, quia hâc viâ nulla ſuboritur ſuſpicio reuelationis alicuius peccati in ſpeciali. Æquâ ratione reſpondetur ad vulgatum illum caſum, ſi ſacerdos qui iter habet cum latronibus, audiat cõfeſſionem vnius reuelantis in animo eos habere ipſum occidere intra nemus, an debeat intrare potiùs nemus, & mori, quàm iter declinare cum periculo reuelationis confeſſionis? Richardus enim ità cenſet faciendum, & quidem concedo, ſi caſus eſſet poſſibilis, quo aut reuelanda eſſet confeſſio, aut moriendum, potiùs moriendum eſſe. Sed tamen, quia in re morali loquimur, nullatenus admittimus talem caſum; poteſt

namque aliò diuertere, aut manere, aut retroire, fingendo ſe aliquid eſſe oblitum. Quemadmodum, ſi quis ſacerdoti in ſacris vinum miniſtraret veneno miſtum, & poſt conſecrationem, pœnitentiâ ductus, confiteretur ei in aurem, lætale poculum propinaſſe; non tenetur illud ſumere, quidquid ſuſpicentur aſtantes.

Dubiū 2. Alterum dubium eſt, Vtrùm ſaltem liceat ſacerdoti reuelare confeſsionem pœnitentis, vt ſuum ipſe confiteatur peccatum? Verbi gratiâ, in caſu vulgato vbi ſunt três tantum ſacerdotes, & vnus abſoluit alterum, puta, Petrum ab irregularitate, à quâ non potuit abſoluere, & de hoc peccato non poteſt plenè confiteri tertio ſacerdoti, niſi dicat ſe malè abſoluiſſe aliquem ſacerdotem, & fuiſſe cauſam vt ille celebraſſet in peccato, vnde tertius ſacerdos colligit illum eſſe Petrum. Et videtur quod hoc liceat; quia, vt ſup. diximus, tenetur quicunque exprimere perſonam cum quâ peccauit, ſi non poteſt aliter explicare circumſtantiam mortaliter aggrauantem.

Scotus. Palud. Adria. Scotus, Palud. & Adrianus, & quotquot ego hactenus, & legi, & magiſtros meos audiui, conſentiunt, quòd quando ſacerdos non poteſt explicare ſuum peccatum, niſi reuelando ſigillum, potiùs debet circumſtantiam illam omittere, quàm reuelare, nam maius eſt vinculum ſigilli, quam expreſſionis circumſtantiæ mortaliter aggrauantis, & inter legendū ſemper ita cenſui, nec volo mutare ſententiam. Sed certè tamen, non eſt iam mihi modò adeò compertum, vt omnes exiſtimant. Primò, quia ratio illorum falſum aſſumit: videlicet, fortius
eſſe

eſſe præceptum ſigilli, quàm confeſſionis. Nam, cum vtrumque ſit diuinum, & ſignatio ſigilli ſit propter neceſſitatem confeſſionis, magis contra videtur eſſe præceptum confeſſionis, quàm ſigilli: quia, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis Poſter. 1.* Præterea, quia dicere aliquid in confeſſione ſacramentali, non eſt diffamare, aliàs non liceret nominare aliam perſonam ad exprimendum circumſtantiam proprij peccati. Ergo, eâdem ratione, quod illic dicitur, non eſt cenſenda reuelatio confeſsionis. exempli gratiâ, commiſit ſacerdos nefandum inceſtum cum matre, quam vincibiliter ignorabat eſſe matrem, quæ poſtmodum confitetur filio, eam eſſe ad quam acceſsit. Sacerdos non poteſt confiteri totam grauitatem ſtupri, niſi exprimat ſe concubuiſſe cum matre. Ergo videtur, quod poteſt illam circumſtantiam confiteri, non obſtante quòd illam nouerit per confeſsionem. Nam, ſi non audiſſet in confeſsione, tenebatúr nominare matrem (vt dicit S. Thom. 4. di. 16. q. 3. & Durandus ibid. q. 4.) quòd non liceret, ſi perſona quæ exprimitur in confeſsione, aliquo modo infamaretur. Ergo, quamquam vna confeſsio recitetur in alia, illud nec eſt infamatio; nec reuelatio confeſsionis; poſtquam dicitur ſacerdoti tanquam Deo, cui nihil eſt ſecretum. Defendenda ergo eſt opinio communis aliâ ratione, puta, quia præceptum ſigilli eſt negatiuum de re intrinſecè malâ, quemadmodum mentiri; & imo nullâ prorſus de cauſa licet illud reuelare, quod certiſsimũ eſt. Sed hinc res pẽdet, an cẽſenda ſit reuelatio

confeſsionis, illa quæ fit in aliâ confeſſione, quod poſſet fortè, nec abſque probabili ratione inficiari.

Tertium dubium. Tertium dubium eſt, Vtrum ſi ſacerdos nouit in confeſſione pœnitentem eſſe excommunicatum, vel quemquam alium ex violentâ percuſſione clerici, teneatur poſtea illum vitare. Et videtur quod ſic (ſaltē priuatim) nam *c. Cum non ab homine. de ſent. excom.* habetur, quòd ſi cui ſoli patet huiuſmodi ſacrilegium, ille priuatim tantum vitabit.

Scotus. Scotus reſpondet, quòd ſi confeſſor poteſt eum vitare, taliter vt inde nulla fiat ſuſpicio proditionis confeſſionis, debet eum vitare, *Adrian.* aliàs non. Adrianus idem dicit in re; puta, quòd debet eum priuatim vitare, non tamen publicè. Sed profectò crediderim cum Richardo, quod nec priuatim tenetur eum vitare. Nam, cum priuatio excommunicati ſit ſolùm de iure poſitiuo, eccleſia non cenſetur loqui in *d.c.* de notitiâ quæ habetur per cōfeſſionem. Quare, cum hoc ipſe annotaſſet Scotus non cogebatur concedere, quòd tenebatur ſacerdos aliquo modo vitare talem excōmunicatum. Præſertim, quia non licet confeſſori improperare peccata ipſi pœnitenti poſt abſolutionem, & tamē ſi illum priuatim vitaret, per hoc reuocaret peccata in memoriam eius.

Dubiū 4. Quartum dubium eſt, Vtrùm de licentiâ pænitentis liceat ſacerdoti confeſſionem reuelare. *Alenſis. Scotus. Duran.* Alex. de Hales. 4. p. q. 78. membro 2. & Scotus, & Duran. in 4. diſt. 21. negant poſſe ſacerdotem de licentia pœnitentis reuelare confeſſionem. Ratio Alex. eſt, quia ſacerdos

id ſcit

id ſcit ſolùm tamquam Deus, ergo non ſufficit licentia hominis, vt reueletur, quod eſt dicere; de iure diuino prohibita eſt reuelatio, in qua proinde nec Papa diſpenſare poteſt, ergo nec pœnitens à fortiori, poteſt dare facultatem reuelandi. Addit Durandus; notitia ſacerdotis nullo modo ſufficit vt poſſit, in quantum homo, dicere citra mendacium, ſe illud ſcire (vt ſupra dictum eſt) ergo quamuis id proferat de licentia pœnitentis, adhuc dicit mendacium. S. Thomas Bonauentura, & Petrus de Palude contrarium autumant; & in re quidem nulla eſt controuerſia. Nam & primi doctores concedunt, quòd ſi pœnitens extra confeſsionem narret iterum ſacerdoti, cum facultate reuelandi, ea quæ confeſſus eſt, poteſt illa tunc reuelare, ſed negant, quòd ſi pœnitens extra confeſsionem tantum dicat, concedo tibi facultatem reuelandi quæ confeſſus ſum; ſufficiat illa facultas. Quam tamen S. Th. & alij cenſent ſufficere, & profectò ita abſque dubio crediderim. Si enim quis confeſſus eſt furtum centum aureorum, nihil penitus refert, dicatne poſtea ſacerdoti, *reueles me furatum eſſe centum aureos*; an, *reueles hoc quod modò confeſſus ſum*: nam idem latinè pollent rationes huiuſmodi, in tali caſu. Item, poteſt quis dum confitetur, narrare peccata tantùm ſemel: ſed vtrâque ratione, ſcilicet, & vt abſoluantur, & vt reuelentur, quia dicens, vt reuelentur, inſinuat ſe non ſolùm dicere in confeſsione, ergo poſtquam eſt abſolutus, poteſt explicare eandem intentionẽ, videlicet, quòd reuelentur, quamuis non iterum narret.

S. Tho. *S. Bonauent.* *Palud.*

V 5 Et ad

Et ad argumenta in contrarium reſpondetur, quòd dum pœnitens facit facultatem reuelandi, facit proinde vt ſacerdos non ſolùm ſciat vt Deus, ſed vt homo; & per conſequens pœnitens non diſpenſat in iure diuino ſed facit quòd illud ſciatur extra ſigillum. Nec inde ſequitur aliquod detrimentum confeſsionis, nec ſcandalum, quia præceptum ſigilli poſitum eſt in fauorem pœnitentis, cui proinde poteſt pro bono ſuo renunciare, quemadmodum maritus, cui vxor obſequium debet, poteſt illi concedere, vti votum faciat caſtitatis. At non debet ſacerdos facilè vti huiuſmodi licentiâ, niſi propter magnum bonum pœnitentis, & in graui eius neceſsitate, & quando conſtat pœnitentem liberâ eam voluntate concedere. Vnde, ſi præſumeretur metu id ſacrilegi iudicis, aut cuiuſuis alterius facere, non debet eâ ſacerdos vti, ne ſit & ipſe ſacrilegus. Et annotent ſacerdotes, quòd quamuis non egeant licentiâ pœnitentis, vt in genere conſulant peritiores de confeſsionibus; tamen reuelare perſonam pœnitentis non poſſunt ſine eius facultate. Quare, ſi mauult pœnitens in peccato manere, quàm ſe reuelari, abeat in nomine Domini. Nec ipſi pœnitenti poſt abſolutionē debet quoquomodo ſacerdos reuocare peccatum in memoriam, nec gratiâ fraternæ correctionis, nec conſolationis, nec aliquo modo. Neque enim vllâ ratione conſenſerim Petro de Palude, quòd in occulto liceat ſacerdoti pœnitentem admonere; nam quamuis hæc forte non eſſet reuelatio ſigilli, quæ cauetur in iure, tamen maximâ inde verecundiâ ſuffunderetur

deretur pœnitens, atque adeò ſacramentum moleſtum redderetur. Et ideò, quamquam ſacerdos videat pœnitentem contrarium agere, quam iniunctum eſt in pœnitentiâ, omnino diſsimulet. Hoc verumtamen eſt, quòd vehementius ſacerdotem mouere ſolet. Quid ſi ſacerdos abſoluens, intolerabilem commiſit errorem; puta, quia abſoluit non ſubditum aut excommunicatum à caſu reſeruato, aut omiſit iubere reſtitutionem æris alieni in præiudicium tertij?

Fertur tempore concilij Baſileenſis inter magiſtros, quibus intererat Ioannes Nider, quæſitum eſſe, an confeſſor qui malè abſoluit à caſu reſeruato, poſtmodum habitâ facultate ſuperioris, debeat abſentem, & inſcium abſoluere, potiùs quàm adire pœnitentem. Illius tamen diſputationis copia nuſquam extat.

Ad hoc reſpondetur primò, quòd nullo modo licet abſoluere abſentem, ſaltem ignorantem an abſoluatur; primò, quia confeſsio eſt actus perſonalis, vt patet in formâ, *Abſolue te*; imò debet fieri inter præſentes. Item, quia abſenti non poteſt ſacerdos imponere pœnitentiam, neque eum in futurum admonere, quod requiritur in ſacramento. Et tertiò præſertim, quia forſan tunc ille, qui abſolueretur, eſſet in peccato; & eſt ſacrilegium abſoluere eum, qui non præſumitur eſſe in gratiâ. Diximus abſentem, & ignorantem, nam forſan poſſet pœnitens abſenti ſacerdoti mittere confeſsionem ſcriptam, & ſacerdos reſcribere abſolutionem, vt ait Palu. in 4. diſt. 17. q. 2. de quo aliàs. Secundò, credi-

crediderim, quòd nullo modo licet ſacerdoti erranti in abſolutione, conuenire iterum pœnitentem de peccatis, memorando aliquid peccatum in particulari. Primò quia, vt diximus, hoc eſt exprobrare illi peccatum, vnde profectò odioſa redderetur confeſsio. Et ſecundò, quia poſſet tunc pœnitens negare ſe tale fuiſſe confeſſum, & obiurgare confeſſorem, vnde facilè oriretur ſcandalum. Et tertiò, quia id non eſt neceſſarium. Poſtremò ergo colligitur, quòd debet tunc ſacerdos adire pœnitentem, & dicere ſe errorem commiſiſſe grauem in confeſsione, & imò ſi vult, aut iteratò confiteri, aut facultatem facere loquendi de confeſsione, tunc explicabit in particulari defectum: per quod & confeſsionem nullatenus detegit, & abunde ſatisfacit pro errore præterito. Nam tunc pœnitens tenetur ad cōfeſsionem redire, aut cum illo ſacerdote, aut cum alio; quòd ſi renuit, culpa quæ fuerat ſacerdotis, transfunditur in ipſum.

Dubiū 5. Quintum & poſtremum dubium eſt, Vtrùm licitum ſit ſacerdoti, qui aliâ etiam viâ, quàm per confeſſionem, crimen nouerit pœnitentis, illud prodere, atque adeò in forum exterius deferre? Opinio fuit negatiua Altiſiodorenſis 4. p. q. de ſigillo, & aliorum antiquitùs. Vbi ait, quòd ſi confeſſor nouit aliàs crimen pœnitentis, non debet illud in confeſsione recipere, ſed ſi recipit, tunc ſiue antea nouerit aliâ viâ, ſiue poſt, totum clauditur ſub ſigillo. Et probatur; quia in c. *Omnis vtriuſque ſexus,* ſine exceptione prohibetur peccatum in pœnitentiali iudicio detectum reuelari. At verò omnes *Altiſio.*

ab illo

ab illo tempore doctores concorditer affirmant contrarium. 4.diſt. 21. Nam,vt dicit illic S.Thom. dum hæc opinio nimium ſigillo tribuit, præiudicium veritati, & iuſtitię facit. Non eſt ergo dubium, quin liceat reuelare peccatum, quod notum eſt aliâ viâ. Probatur; quia ſacerdos per id quod audiuit in confeſſione, nullum amittit aliud ius quod habet; ſed ſi non audiſſet in confeſsione, habet ius dicendi id, quod aliàs nouit, ergo ſiue illud nouerit ante confeſsionem, ſiue poſt, iure poteſt reuelare, aliàs clypeus eſſet perniciosis hominibus, dum eccleſiam coram ſacerdotibus furto expoliaſſent, illis confiteri, vt os obſtruerent accuſandi. Et ſecundò. Si huiuſmodi ſacerdos vocaretur in teſtem, non poſſet iuratus reſpondere citra mendacium ſe neſcire, ſi eſt aliàs publicum; poſtquàm ſcit vt homo, Ergo tenetur candidè reſpondere veritatem. Sed res lucidior eſt, quàm vt pluribus egeat teſtimonijs. Imo verò, non ſolùm ſi ſacerdos aliàs viſu, aut experientiâ id nouit, ſed ſi indicia habet legitima, poteſt id in iudicium deferre; exempli gratiâ, Si dum latro confitetur, marſupium ſacerdotis abſcindit, quãuis confiteretur tunc de furto, poteſt eum accuſare in iudicio, non ſolùm quia illa non præſumitur confeſsio & accuſatio, ſed ſimulatio, vt ſupra diximus; at quia poteſt allegare manifeſta indicia, puta, tali horâ furtum factum, & neminem alium intraſſe domum. Fateor tamen cauendum eſſe maximè ſcandalum, vt videlicet ſacerdos quæ audiuit in confeſsione, non pandat, niſi in prõptu poſsit comprobare cauſas, S.Tho.

vel

vel indicia quibus id aliàs nouit, ne oriatur ſuſpicio reuelationis confeſsionis. Et hæc de abditiſſimo ſigillo confeſsionis.

In ſecretis ſecularibus ſunt, qui opinantur neminem vnquam conſtringi ea ſeruare cum diſpendio vitæ; ſed cum non deſcendant ad ſpecies ſecretorum, nihil mirum, ſi rem non ſatis inſpiciāt. Inter hæc ergo primum locum tenet ſecretum, quod ad rem pertinet publicā.

Sexta cõcluſio. De quo ſtatuitur ſexta concluſio. *Qui locum tenent, & officium publicum, tenentur ex genere rei, fidem ſeruare ſecreti, ſi opus fuerit, cum diſpendio vitæ, vt ſunt ſenatores, conſiliarij, ſcribæ, aliјque id genus.* Et primò ſi reuelatio ſecreti vergit in graue malum reipub. tunc non ſolum perſonæ quæ ſunt in magiſtratu, ſed quicumque priuatus ciuis, tenetur vitam exponere, antequam id detegat. Vnde *l. omne delictum ff. de re mil.* exploratores, qui ſecreta nunciant hoſtibus proditores ſunt, & capitis pœnas luunt. Sed aliud præterea aſſerit concluſio, videlicet, quòd illi quibus officio publ. incumbit, tenentur ſæpe ſępius mori pro celando ſecreto reipub. quando priuati homines non tenerentur. Probatur; quia media, vt ſæpe diximus, penſanda ſunt ex fine, & ſecreta reip. ſunt propter ſalutem totius populi; ergo illi quibus tota reſpubl. arcana ſua commiſit, & quibus ſtipendia pro huiuſmodi officio pendit, quique peculiari ſacramento fidem aſtringunt, multò maiori vinculo tenentur ſeruare ſecretum, quàm alij de plebe, atque adeò, ſi res tanti ſit momenti, vt id poſtulet, vitam cum reliquis bonis tenentur in eâ cauſâ exponere. Et vocamus

mus cauſam reip. cauſas etiā particulariū perſonarū, quæ tractantur in iudicio publ. Vnde iudex, qui cauſam audit, in quâ de re grauiſſimâ decertatur, vt de vitâ, aut de maximo honore, vt de ducatu, aut aliâ magnâ hæreditate, ſi inuaditur ab aliquo litigantiū ſub cōminatione mortis, vt merita cauſæ prodat, debet potiùs gladio ſuccumbere, quàm fidem ſecreti frangere. Et idem crediderim de ſcribis, quorū fidei cauſæ graues cōmittuntur. In rebus verò minoris momenti, quāuis non tenentur vitam dare, vt fidem ſeruent, tenentur tamen pro rei cuiuſq; qualitate; atq; id maximè in ſancto cōcilio & foro, quo res fidei aduerſus hæreticos tractantur. Nā & inter gentes celebratiſſ. ſemper fuit fides ſecretorum de repub. Vnde A. Gell. ex M. Catone refert *li. 1. noc. Att.* Papyrio illi puero honorem maximum habitum eſſe, eo quòd, dum in ſenatu cum patre fuiſſet admiſſus, & mater auidiſſimè eū percunctaretur, quid nam patres egiſſent, matrem excogitato commento, & mendacio deluſit, quo Senatus arcanū celaret. Ob idq; nomēilli inditum eſt, *Prætexatus,* id eſt abſconditus & cōtectus, quod deinceps pueris Romanis ſucceſſit. Et Pompeius, vt auctor eſt Val. Max. li. 3. cū à Gētio rege captus, Senatus cōſilia prodere iuberetur, igni digitū cremandū præbuit, quâ patientiâ oſtenderet ſe potiùs tormētis perditum iri, quàm ſecreta Senatus pāderet. Et Fului. tēpore Auguſti, cū Senatus ſecreta pāderet vxori, pœnā dedit capitis. Hac ratione (vt inquit Valer. li. 2.) fidū tunc erat, & altū reip. pectus, curâ ſilentijque ſalubritate munitum.

Gellius.

Val. Max.

Inter

Inter priuata id maiore vinculo ligat, quādo quis per iniuriam, hominis ſecretum, vi, fraudeve extorquet: de quo ſit concluſio. 7.

Septima concluſio. *Qui iniuriā, hominis ſecretum expreſſit, tenetur illud, ſi res ſit magni mōmenti, etiam in mortis diſcrimine, contegere:* vt Dalila, quæ muliebri improbitate myſterium capillorum à Samſone extorſit, tenebatur mortem prius obire, quam id Philiſtæis prodere. Probatur. Tenetur quicunque mortem priùs oppetere, quam homini famam auferre (maxime ſi fama ſit valde magna, & pretioſa.) Sed qui per iniuriam ſecretum alienum extorquet, famam ab illo deprædatur, ergo tenetur pòtiùs mori, ſi res ſit magni momenti, quàm ipſum diffamare; eò vel maximè, ſi periculum inde imminet vitæ. Vnde qui obſignatas literas alienas malâ fide aperiunt, quia illa, vis eſt & iniuria, maiori vinculo tenentur ſecretum illud ſeruare, quam ſi id aliâ iuſtâ viâ cognouiſſent. Fuit enim ſemper celebratiſsima religio in literis alienis abſcondendis, & celandis, vt frequentibus hiſtorijs memoriæ proditum eſt.

Secretorū, quæ citra iniuriam deprehenduntur primū genus eſt, quādo quis datā fide, arcanū alienū ſuſcipit cuſtodiēdū; de quo ponitur

Octaua concluſio. Octaua concl. *Nemo tenetur ſecretū, quod fide recepit, ſeruare cum diſpendio vitæ, aut aliâ graui iacturâ honoris, aliorumue bonorum.* Hoc non aliter probatur quàm quòd huiuſmodi obligatio nō oritur ex iuſtitiâ, aut ex pub. officio, quo tenetur ſeruare ſecretū; ſed ex ſolâ liberalitate, & bonitate promittētis fidē, & nemo præſumitur promittere id ad quod aliàs nō tenebatur,

cum

cum tantâ iacturâ, & diſpendio. Qui enim pecuniam amici recipit in depoſito, non tenetur cum tantâ iacturâ, & detrimento eam tueri. Sed nihilominus viri probi erit pro rei conditione, & magnitudine, iacturam in proprijs bonis facere, vt arcanum ita receptum protegat. Neque admitto argumentum, quo in hac parte aliqui vtuntur, vt quocunque caſu licet reuelare proprium ſecretum, liceat proindę reuelare alienum. Nã homo dominus eſt propriæ famę, & non eſt dominus alienæ, & ideo poteſt aliquando propriam famam exponere (quia in hoc nulli facit iniuriam) quando tamen tenetur cuſtodire alienam. Graphicè ſanè fabulantur Poetæ pænam illius, qui ſecretum ſub fide receptum non ſeruat, in Batto illo paſtore, qui propter ſecretum quod fide receperat, reuelatum, in lapidem verſus eſt alioqui mutum, ſed quia eâ perpetuò laboraret infamiâ, vt ſecretum auri, etiam ſilentio, manifeſtaret.

Nona concluſio. *Quando quis caſu nouit alienum ſecretum, quamuis tenetur illud contegere etiam ſub peccato mortali, ſi res eſt tanti momenti, tamen non tenetur grauia pati, vt illud celet.* Hoc facilè probatur, quia ſolùm tenetur ſeruare ex charitate, ſicut tenemùr ſeruare res amicorum, quando id poſſumus ſine graui damno noſtro; tametſi nõnunquàm conſilium fuerit mortem prius oppetere, quàm huiuſmodi ſecreta reuelare. Et hæc de alieno ſecreto. *Nona cõcluſio.*

Secretum cuiuſque proprium, longum nobis modo negotiũ exhiberet, niſi mem. 1. q. 3.

ampliſsimè res eſſet tractata. Hoc vnum in hunc locum reiecimus, an teneatur homo tormenta, atque adeò mortem perpeti, antequam iniuſtè interrogatus, propria crimina prodat?

Decima concluſio. Vbi decimam aſtruimus concluſ. *Nemo tenetur mortem pati, aut immania tormenta, vt proprium crimen abſcondat*. Loquimur de his qui in eculeo præter ius interrogantur, nam ſi legitimè interrogarentur, etiam citra tormenta, tenerentur veritatem fateri. Probatur concluſio his ſuppoſitis, quæ loco citato ſatis corroborauimus, aduerſus do. Caietanum, videlicet, hominem habere dominium ſuæ famæ, ſicut bonorum exteriorum, & quamuis ſit peccatum famam prodigere, & quandoque mortale; tamen licitũ eſſe cuilibet pro causâ iuſtâ eam exponere. Vnde ſumitur argumentum. Poteſt quis pro iuſtà causâ famam exponere, ſed prodere proprium crimen, ex genere ſuo, nihil aliud eſt, quàm hominem ſe infamare. Ergo illud licet ad ſeruandam vitam, nam profectò vix poteſt dari cauſa magis iuſta. Et confirmatur: quia vita maius bonum eſt, quàm fama, imò vita caput eſt omnium bonorum, ob idque *vniuerſa, quæ homo habet, dabit pro animâ ſuâ*, Iob 2. Ergo ſi quis poſitus in tormentis euadere aliter non poteſt, niſi propriũ crimen detegendo, certè, quamuis iniuſtè interrogetur, poteſt ſe prodere, poſtquam in hoc nemini facit iniuriam. Quemadmodum, enim vexationem illam, & iniuriam grandi pecuniâ redimere poſſet, ita ſanè poteſt, & iacturam in famâ facere, vt vitam ſeruet. Et ſecundò arguitur

Iob 2.

guitur ex communi ſenſu hominum. Si quis & plurimùm, & vehementer cruciaretur, & dilaniaretur, certè non cenſeretur puſillanimis ſi ſe proderet. Imò verò non ſolùm id licitum eſt quando confitendo crimen, poteſt à tormentis liberari, ſed quando per confeſſionem certò eſſet capite plectendus, poſſet vir fortis eligere ſemel mortem, potiùs quàm vehementia, & longiſſima tormenta pati; eò vel maximè, quando non ſperatur tormentorum finis, vt ſępe ſæpius contingere ſolet. Sunt enim qui tormentis tormenta cumulantes, proponunt, aut animam miſeri, aut confeſſionem veram, falſamve extrahere.

Et tertiò arguitur. Poteſt homo, vt illic diximus, exponere propriam famam pro famâ amici, ſicut vitam pro vitâ. ergo poteſt à fortiori, famam exponere pro vitâ propriâ.

Quartò arguitur. Si quis me iniuſtè infamaret, & ego non poſſem me aliter defendere niſi exponendo vitam, non teneor periculo vitæ famam cuſtodire, ergo eâdem ratione poſſum in tormentis crimen prodere, vt inde me eximam. Quòd, ſi quis arguat; quòd iudex iniuſtè me percunctatur, iniuſtè ego reſpondeo. Certè conſequentia nulla eſt; nam & latro iniuſtè me inuadit in itinere, & tamen iuſtè ego concedo illi pallium, ne me occidat. Addiderim, quòd ſi homo in iniuſtis tormentis falsò ſibi crimen imponeret, dummodò id faceret ſine iuramento, non eſt mendacium niſi officioſum, & veniale, nec tenetur aliquo modo ad reſtitutionem famæ, poſtquam nemini facit iniuriam. Palud. 4. diſt. 21. *Palud.*

X 2 quæſt.

quæſt. 2. in fine dicit, quòd mendacium huiuſmodi eſt officioſum, inquantum ſe homo liberat à tormentis; ſed pernicioſum, inquantum ſe diffamat, & aſtantes lædit mendacio. At reuerà, nec infamare ſe ad illum finem eſt pernicioſum, nec aſtantes lædit, quia aut putant confeſsionem eſſe veram, aut, ſi intelligant eſſe falſam, non eſt tantum ſcandalum, hominem contra ſe mentiri, vt eo ſe liberet malo.

Ad primum arg. reſpondetur, quòd quamquàm vita ſit præſtantior, quàm fama; nihilominùs reuelatio criminis aliquando cedit in malum religionis, vt dictum eſt in primâ conclu. & aliquando in malum publicum, vt dictum eſt in ſextâ; & aliquando in graue præiudicium tertij, vt dictum eſt in 7. quibus proinde caſibus moriendum eſt priùs, quàm crimen reueletur. Et per hoc reſpondetur ad cõfirmationem, quòd quamuis iugum Domini ſit ſuaue, nihilominus nos obligauit in dictis caſibus vitam exponere. Ad ſecundum principale reſponſum eſt in 8. 9. 10. concluſionibus, quibus oſtēſum eſt, licitum eſſe aliquando reuelare ſecretum, aut alienum, aut proprium, quando aliter vitam ſeruare non poſſumus, at non eſt par vbique ratio. Et eodem modo reſpondetur ad confirmationem, & ad tertium principale. Nec valet illud argumentum, vt ſupra diximus, vt quocunque caſu liceat mihi reuelare ſecretum meum, cuius ſum dominus, liceat proinde reuelare alienum, cuius non habeo poteſtatem.

Ecce, quæ de ratione tegendi, & detegendi ſecre-

ſecretum, ſub cenſurâ ſacroſanctæ Rom. Eccleſiæ, de exiguitate, & penuriâ noſtrâ prҿſtare potuimus; quҿ in hoc opuſculo tribus mēbris diſtributa ſunt, perque quatuordecim quæſt. diſputata; atque adeò octoginta duabus concluſionibus abſoluta, ad laudem & gloriam indiuiduæ Trinitatis, quæ nos vtinam feliciter in ſecreta illa diuinorum myſteria aliquando recipiat, *quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt.*

FINIS.

INDEX RERVM.

ABſoluere abſentem nullo modo licet, ſaltē ignorantem an abſoluatur. pag. 315
Accuſationis, & inquiſitionis finis. 55
Accuſare tenetur quilibet, eum cuius crimen eſt in perniciem publicam, & poteſt teſtibus probari. 147
Accuſare tenetur nemo de iniuria ſibi propriè illatâ. 149
Accuſatio debet fieri in ſcriptis. 154
Accuſationis vitia tria, calumnia, præuaricatio, tergiuerſatio. 157
Accuſatorem ceſſare ab accuſatione in criminibus priuatis, nullum eſt peccatum. 147. & ſeq.
Affirmatio & negatio in nominibus proprijs, ſecundùm communem vſum, pro eodem accipiuntur, ac ſi non eſſet niſi vnus qui nuncuparetur illo nomine. 278
Amicitia inter homines eſſe non poſſet, niſi peccata, & praua hominum corda occulta eſſent. 20
Arcanum amici temerè effutire, non modò vanitas, ſed iniquitas, & infidelitas eſt. 2
Argumentum totius operis. 2.

B.

BAptiſmus fictus, eſt nihilominus baptiſmus. 290.
Bonorum genera duo. 35
Bonum conſurgit ex integrâ causâ; malum verò ex quo-

ex quocumque defectu. 70
Bona ſpiritualia præferenda temporalibus. 79
Bonum publicum pacificè conſeruari non poſſet niſi crimina punirentur. 115
Bonus præſumitur vnuſquiſque quoaduſque probetur malus. 243
Bonum nullâ de cauſâ poteſt fieri, id, quod eſt intrinſecè, & de genere ſuo malum. 254
Bonarum mentium eſt, culpam agnoſcere vbi culpa non eſt. 274.

C.

CAlumniator, qui in probatione defecerit, reus eſt pœnæ talionis. 159
Caſus qui excipiuntur in inquiſitione ſpeciali. 165
Caſus, qui excipiuntur, vt nullus conuictus interrogetur de ſocijs, quorum nulla eſt infamia. 185.
Caſus, quibus tenentur quicumque accuſare reum, & declaratur dictum S. Thomæ. 216
Caſus plures, quibus obligamur prius mori quàm crimen reuelare. 324
Charitas habet imperium ſuper omnes alias virtutes. 13
Chriſtus, quomodo reuelauit perſonam Iudæ Mat. 16. quando dixit, Vnus veſtrum me traditurus eſt? 29
Chriſtus, quare nihil reſpondit, cum multa falſa teſtimonia ei obijcerentur. 39
Chriſtiani tenentur pro fide, pro religione, & pro bono publico mortem oppetere. 283
Clerici ſolo iure humano prohibentur iudicare, aut quomodocumque cauſam ſanguinis agere. 150.
Confeſſio ingenua, & verecunda eſt, quo ipſe ca-

reas, id in alijs prædicare. 43

Confeſſio criminis in iudicio ſæpiſſime eſt neceſſaria ad bonum publicum. 197

Confeſſionis ſigillum adeo ſanctum eſt, vt mors ſit priùs obeunda, quàm modo aliquo reueletur. 284.

Confeſſio ficta, eſt quidem confeſſio, quamuis non ſit perfecta. 291

Confeſsionem fieri laico, vbi non eſt copia ſacerdotis, non eſt neceſſarium. 300

Confeſsionis ſigillum aperire nullâ prorſus de cauſâ fas eſt. 302

Coniux, quando incipit dubitare, an vir ſit verè maritus, cui tamen bonâ fide nupſit, tenetur reddere debitum petenti. 248

Conſiliarij tenentur ex genere rei, fidem ſecreti ſeruare, 318

Conuerti nullus poteſt, niſi miſericordiâ Dei præueniente. 74. 76

Correctionis, & correptionis differentia. 54

Correptionis fraternæ finis. 55

Correptio actus eſt charitatis. 56

Correptio fraterna eſt ſub præcepto diuino, naturali, & humano. 58

Correptionis præceptum obligat ex genere ſuo ſub reatu mortali. 61

Correptionis obligatio maior eſt, quàm eleemoſynæ corporalis ex genere obiecti. 64

Correptionis ſæpe eſt tanta neceſsitas, quanta eleemoſynæ. 65

Correptionis præceptum non obligat pro quocumque tempore. 70

Correptionis materia neceſſaria, eſt omne peccatum mortale. 71

Correptionis finis eſt lucrari fratrem. 71
Correptio vana non eſt meritoria. 71
Correptio duplex, iudicialis, & fraterna. 79
Correptionis omiſsio trifariam contingit. 83
Correptio, vbi non eſt ſimpliciter neceſſaria, nullum eſt peccatum perſonæ priuatæ ab ea ceſſare. 83.
Correptionis omiſsionem multis modis contingit eſſe peccatum veniale. 89
Correptionis præcepto tenentur omnes homines, modò ſint rationis compotes. 95
Correptionis præcepto arctiùs tenentur Prælati, quàm priuati homines. 97
Correptionis præcepto tenentur peccatores cuiuſcumque generis ſint. 107
Correptio, ſi coram teſtibus facta, corrigere non ſufficit, denunciandus eſt frater prælato. 133
Corripere non tenemur ſub reatu mortali peccata venialia ſingularis perſonæ, niſi ſint per ſe ordinata ad mortalia. 74
Corripiendi obligationis, tres ſunt circumſtantiæ. 76.
Corripere fratres ſub reatu mortali tenetur priuatus homo. 89
Corripere omnes tenentur quoſcumque cuiuſuis legis, & ſortis homines. 96
Corripere infideles Chriſtiani tenentur, & vice verſa. 97
Corripere quilibet tenetur domeſticos potiùs, quàm extraneos. 102
Corripere prælatos ſtrictiùs obligantur ſubditi, quàm alios fratres, aut priuatos homines. 104
Corripere poſſumus cum ſumus in peccato. 107
Crimen imponere ſibi falsò, non eſt mendacium

perniciosum, ſed ſolùm officioſum. 45
Crimen occultum fratris nullo modo ſine extrema neceſsitate licet ante admonitionem, illius amiciſsimo detegere. 123
Crimen, ſi idoneis teſtibus probari non poteſt, prælatus nihil aliud facere poteſt, quàm orare pro ſubdito, & admonere illum. 135
Crimina cognoſcendi via tres. 49
Crimina occulta quandóque reuelare quatuor perſonæ tenentur. 198
Criminis cognitio, quando eſt iniuſta, quidquid inde procedat eſt iuſtum. 231
Cupiditas fallendi non eſt ſatis ad integram rationem mendacij. 273.

D.

DEus bifariam permittit mala. 82
Dictum illud Matth.24. De die illo nemo ſcit nec filius hominis, declaratur. 265
Diffamans ſe quomodocunque, non tenetur ad reſtitutionem famæ. 46
Differentia inter opera virtutum, & vitiorum. 17
Difficillimum in vita eſt, ea reticere, quæ minime eſſet opus efferri. 2
Dubium & ſcrupulus differunt. 238
Dubiâ in re, nemo conſtringitur parere cum graui ſuo detrimento, 240
Dubiâ in re, ſequenda eſt pars tuta. 241
Dubium practicum, & ſpeculatiuum, quid? 245.

E.

ECcleſiæ nihil eſt tam neceſſarium, quàm ſigillum confeſſionis. 288
Eleemoſynarum tria genera. 56
Excommunicationis peruerſa ſententiæ, tres ſunt gradus. 226.

Facti

F.

FActi euidentia valet pro accuſatore. 210
Falſum, qui iurat per lapidem, non excuſatur à mendacio, poſtquam falſum eſt, quod iurat; nec à periurio. 279
Fama eſt clara cum laude notitia. 23
Fama eſt maius bonum, quàm bona exteriora temporalia. 24
Fama poteſt pecunijs recompenſari. 37
Famam nihilipendere conſilium eſt. 38
Fides duplex. 9
Fides, quæ verſatur circa debitum legale. ibid.
Fides, quæ verſatur circa debitum morale. 10
Fidei obiectum, quid? 11
Fides ſecretorum iure naturali, diuino, & humano eſt in præcepto. 17
Fidelis, quantumcumque minimus, cenſetur par cuicumque, quantumcumque maximo, in materia fidei. 105.

G.

GRadus ſecretorum. 27
Gradus tres peruerſæ ſententiæ excommunicationis. 226.

H.

HAbitus, & proprius actus verſantur circa idem obiectum. 11
Habitus duplex in corpore. 96
Hæreticus non cenſeretur, qui negaret eſſe præceptum particulare correptionis. 65
Hominis ad ſeipsū nec iuſtitia, nec iniuſtitia eſt. 13
Hominibus malis, & imperitis facilius eſt flammā in ore ardentem continere, quam arcanum. 2
Homo habet arbitrium, & poteſtatem ſuper famam vt ſit vere dominus ipſius, non alienæ. 36

Homi-

Homicidium grauius peccatum eſt, quàm denigratio famæ. 24

Honeſtas naturalis eſt pars potentialis iuſtitiæ. 28

Honor eſt reuerentia, quæ alicui defertur propter aliquam excellentiam. 41.

I.

Iacob, quomodo à mendacio excuſetur dicendo ſe eſſe Eſau. 277

Incontritus, ſi integrè confitetur, poteſt adueniente contritione abſolui ab eodem confeſſore ſine nouâ confeſſione, niſi longa interceſſerit mora. 290.

Infamia vnius vergit in infamiam aliorum. 25

Infamare ſe ipſum ſæpe eſt officium virtutis. 44

Iniuria vbi nulla eſt, non eſt peccatum mortale. 32.

Iniuria illata extra iudicium à priuatâ perſonâ, nihil obſtat quominus iudex poſsit inquirere. 232.

Inquiſitio ſpecialis, qua intenditur pœna delinquentis, fieri nequit, niſi infamiâ, & clamoroſâ denunciatione præcedente. 165

Inquiſitio generalis iure fieri poteſt abſque præuia infamia, aut auctore aliquo. 179

Inquiſitio etiam ſpecialis fieri poteſt abſque infamia, in quibuſdam caſibus. 181

Inquiſitio de occultis ſecundùm ius fieri non poteſt. 263

Interrogatus legitimè, & ſecundùm iura, debet, quam ſcit veritatem confiteri. 199

Interrogatus, ad hoc vt teneatur reſpondere, quid requiratur? 204. 207

Interrogatus à non ſuo indice non tenetur parere. 225.

Interrogatus iniuriâ de ſecreto crimine, quomodo debeat priùs, ſi poteſt, ſe defendere. 261
Interrogatus, ſi verba non occurrerint, quibus citra mendacium celari poſsit crimen, mori potiùs debet, antequam mentiatur. 276
Interpres nonnumquam non eſt perſona neceſſaria confeſsioni. 299
Iudex eſt lex viua. 224
Iudex non poteſt niſi per legem obligare. ibid.
Iudex, quando iniuriâ extorquet ſecretum ſubditi, non poteſt fortè per illum cognitionem vltra procedere. 231
Iudex improbus, quando aliquid præter ius interrogat, qui reſpondet ad intentionem iuris, non mentitur. 265
Iudex punire non poteſt denunciatum ſed ſolùm fraternaliter admonere. 168
Iure naturali diuino, atque humano tenemur ad fidem alieni ſecreti. 17
Iure naturali vnuſquiſque conſtringitur ſimile officium vicißim alteri præſtare. 19
Iure triplici conſtringimur ad fidem ſecreti ſeruandi. 17
Iure humano prohibentur ſolùm clerici iudicare, aut quomodocumque agere cauſam ſanguinis. 150.
Iura fauent reo ſicut poſſeſſori. 243
Ius præcipiendi, quando dubium eſt, nihil refert quâ comminatione proferatur præceptum, ſiue excommunicationis, ſiue alterius pœnæ. 246
Iuſtitiæ opera ſunt ſub præcepto. 17
Iuſta eſt damnatio eorum, qui faciunt mala, vt veniant bona. 283.

Laicus,

L.

Laicus, cui ſit confeſsio, ſi fidem frangat, nec incurrit pœnas canonis, nec propriè eſt ſacrilegus: tenetur tamen pro nulla cauſa mundi infringere, 300

Lege naturæ omnes mortales aſtricti ſunt ad eleemoſynas corporales. 96

Legitimus & iuridicus modus eſt, cum quis per iniuriam interrogatur, non reſpondere. 262

Lex naturalis eſt, vt res, & conſilia publica non temerè committantur cuicumque de plebe. 20

Lex eſt ſanctiſſima, vt nemo criminali ſententiâ, antequam ſit confeſſus, puniatur. 199

Lex nulla eſt obligatoria, niſi quatenus deriuatur à lege diuina. 224

Litteras alienas, qui aperit, præterquam quòd grauiter peccat, obnoxius eſt ſecreto ſeruando. 13.

M.

Mediorum neceſſitas & ratio, à fine ſumenda eſt. 19

Medium bonum inter vitam, & bona exteriora temporalia eſt, fama proximi. 224

Mendacium iocoſum contra naturam eſt, & tamen ſolùm eſt veniale. 48

Mendacium in iudicio poteſt eſſe veniale propter leuitatem materiæ. 201

Mendacium nullâ prorſus de causâ licitum eſt. 253.

Mendacium, quo qui iniuſtè interrogatur, negat proprium crimen, non eſt pernicioſum, ſed officioſum. 275

Mendacium eſt falſa ſignificatio cum voluntate fallendi. 278

Miſericordiæ ſpirituales præſtãt corporalibus. 64

Mortem pati, aut immania tormenta nemo tene-tur, vt proprium crimen abſcondat. 322.

N.

NAtura in hoc homines produxit, vt in pace, & tranquillitate conuiuant. 20
Naturale eſt, vt corpus membra propter ſuam ſa-lutem exponat. 219
Negare grauius eſt quàm celare. 200
Negare veritatem in iudicio de genere ſuo eſt mortale; ſed in indiuiduo propter paucitatem materiæ poteſt eſſe veniale. ibid.
Nomen, ſecretum *declaratur.* 7
Nomina ſingularia æquiuocè ſignificant. 277
Notorium bifariam dicitur. 50.

O.

OBiectum proprium, & malum quod ſequitur ex reuelatione occulti ſceleris eſt infamia proximi. 23
Obedire magis Deo oportet, quàm hominibus, 222
Obedientia eſt perfectiſſima virtus. 239
Occidens ſeipſum, non modò facit contra charita-tem, ſed contra iuſtitiam. 36
Occultum triplex. 50
Occulto peccatori iniuſtè interrogato, an liceat di-cere; non feci: *& quomodo excuſetur à menda-cio?* 274
Omiſſio miſericordiæ ſæpe eſt mortalis. 63
Operis argumentum. 2
Operis diſtributio. 4
Operis ſtylus ſcholaſticus. ibid.
Opera miſericordiæ peculiariter conducunt ad re-miſſionem peccatorum. 10.

Papa

P.

Papa diſpenſare non poteſt, nec tota Eccleſia, vt reueletur ſigillum confeſsionis. 286
Peccata nocentium nota eſſe, & oportet, & expedit. 16
Peccata vocantur tenebræ, virtutes lumen. 18
Peccatum illud ex genere eſt mortale, quod ratione obiecti eſt contra charitatem. 23
Peccatum ſecretum proximi tenetur quilibet reuelare illi, qui poteſt prodeſſe, & non obeſſe. 30
Peccatum eſt reuelare proprium crimen temerè, & ſine cauſa. 33
Peccat mortaliter qui non defendit vitam ſine cuiuſpiam detrimento. 39
Peccatum mortale eſt ſæpe, cum quis proprium crimen reuelat. 43
Peccatum multis modis extenuatur, & impedit efficaciam correptionis. 106
Peccator quicumque, poteſt ſine peccato corripere. 106.
Peccatum publicum non in ſecreto corripiendum, ſed publicè arguendum. 114
Peccata pernicioſa Reipublicæ, aut proximo ſtatim denuncianda ſunt. 116
Peccatum, quando eſt omnino ſecretum, teſtes ſunt adhibendi tribus de cauſis. 131
Peccata ſortibus inquirere, cur Deus in veteri lege permittebat? 189
Peccatorem occultum excommunicatum à Greg. in c. Quidam maligni. 5. q. 1. quomodo intelligendum. 190. 191. 192. 193
Peccatum mortale eſt ex genere ſuo tam negare, quàm celare veritatem in iudicio, licet fiat ſine iuramento. 200

Pecca-

Peccatum ex genere mortale, dupliciter ſit veniale. 202

Peccata venialia negare in ſacramento, an ſit peccatum mortale. 203

Peccaret qui ſe abſconderet, ne diceret teſtimonium neceſſarium alteri. 212

Peccatum mortale eſt, ſecretum alienum præter ius extorquere. 223

Peccatum omne detectum in confeſsione, dummodò ſit confeſsio, clauditur ſub ſigillo. 289

Peccatum, quod quis confitetur vt perpetrandum, an cadat ſub ſigillo. 292

Peccata omnia tam venialia, quàm mortalia, tum etiam qualitates vniuerſæ circunſtantes, quæ notitiam pænitentis quoquo modo ſuggerere poſſunt, directè concluduntur ſigillo. 293

Pecati reuelatio in genere, quando nec minimum timetur periculum reuelationis perſonæ, non eſt fractio ſigilli. 297

Pœna huius vitæ, & pœna inferni quomodò differant. 55

Pœnitens, dum facit facultatem reuelandi, facit proinde, vt ſacerdos non ſolum ſciat vt Deus, ſed vt homo. 314

Præceptum naturale eſt, vt homines hominum viciſsim ſecreta cuſtodiant. 19

Præceptum ſeruandi ſecretum eſt negatiuum. 23

Præceptum fidelitatis ſecreti ſeruandi reducitur ad octauum præceptum, Non falſum teſtimonium dices. 30

Præceptum illud Sapientis, curam habe de bono nomine, *declaratur.* 46.47

Præceptum & conſilium cuſtodiendi famam quomodò intelligatur. 45

Præceptum correptionis fraternæ reducitur ad quartum præceptum de honoratione parentum. 68.

Præceptum, quando eſt de re tuta, in re dubia, vt plurimùm obediendum eſt. 238

Præcepta Decalogi: an ſint diſpenſabilia. 255

Prælatis ex officio incumbit cura boni publici. 75

Prælati arctiùs tenentur præcepto correptionis, quàm priuati homines. 97

Prælati præcepto correptionis fraternæ tenentur quandoque exponere vitam vt corripiant ſubditos. 99

Prælati pluſ indigent correptione, quàm cæteri homines. 105

Prælatum corripere non præſumat quicumque de plebe. 106

Prælato demum denunciandus eſt frater, ſi correptio coram teſtibus facta non ſufficit. 133

Prælatus, quando ſubditus fraternè denunciatur, non habet ius plectendi ſtatim ſubditum pœnâ iuris. 134

Prælatus, ſi crimen idoneis teſtibus probari non poteſt, nihil aliud facere poteſt, quàm orare pro ſubdito. 135

Prælatus quid agere debeat in inquiſitione generali. 180

Prælatus, quando quid contra ius præcipiat, non eſt obediendum. 222

Prælatus eſt cuſtos iuſtitiæ. 224

Prælatus, quia eſt virtutum exemplar, arctiùs obligatur ad omne officium virtutis, quàm priuata perſona. ibid.

Prælati omnes, quamuis ſint Dei miniſtri, non tamen habent abſolutam, & infinitam poteſtatem, vt Deus.

vt Deus 248
Prælatus eſt ſicut interpres Dei. 240
Prælatus, quando inquirit, & interrogat ſub præcepto de quo dubitatur, an ſit iuſtum? 241
Prælati & iudices non ſunt in poſſeſsione reſpectu ſubditorum, niſi quatenus iuſta præcipiunt. 248
Prælatus habet auctoritatem interpretandi ius, & factum in dubio. 249. 250
Principia rerum qualia ſunt, talem ſortiuntur, & naturam. 18
Principi imperanti arma ſumere, re dubiâ an bellum ſit iuſtum, parendum eſt. 249
Prudentia diſponit, & inuenit media, quibus finem conſequimur. 14.

Q.

QVando quis per manifeſtam iniuriam interrogatur, vtrùm teneatur reſpondere? 222
Quæ peccata dicantur in perniciem publicam. 122
Qui timeret honori, aut vitæ ſuæ, ſi corriperet quempiam publicè, tunc non aſtringitur. 116
Qui iubetur, aut intrrogatur à non ſuo iudice, non tenetur parere. 225
Qui tacet, quamuis nec ait nec negat: tamen in communi vſu hominum, cum quis non negat, crimen cuius negatio in laudem cederet, confiteri videtur. 261
Quomodo reſpondendum ſit tyranno ſacerdotem interroganti, an hoc audiſti in confeſsione tanquam Deus?

R.

REo ſicut poſſeſſori iura fauent. 243
Reus interrogari non poteſt ſine aliquibus indicijs. 210
Reo interrogato iniuſtè de proprio, ſed ſecreto crimine,

mine, non prodeſt reſpondere ſe neſcire, nec licet negare verum crimen, dicendo, non feci. 273
Reuelare ſecretum an ſit peccatum, quando quis non poteſt id contegere, niſi cum diſpendio vita. 284
Reuelatio peccati in genere non eſt fractio ſigilli. 297.

S.

Sacerdos tenetur vinculo iuſtitiæ ſeruare ſecretum confeſſionis. 11
Sacerdotem ſeruare ſecretum non ſolùm eſt iuſtitia, ſed religio, atque adeo reuelare, non ſolùm eſt iniuſtitia, ſed ſacrilegium. ibid.
Sacerdos Eucharistiæ Sacramentum occulto peccatori potiùs miniſtrare debet, quàm eius crimen prodere.
Sacerdoti reuelanti ſigillum confeſſionis, quæ pœna deſtinata eſt. 27
Sacerdos, dum de iis interrogatur, quæ in confeſſione nouit, poteſt reſpondere ſe neſcire 256
Sacerdotes noſtri in hoc præſtant ſacerdotibus veteris legis, quia ij vim non habebant animarum purgatoriam. 257
Sacerdos, quæ audiuit in confeſſione, ſcit vt Deus, & non vt homo. 258
Sacerdos interrogatus, ſi modò nihil nouit niſi in confeſſione, poteſt reſpondere ſe neſcire. 259
Sacerdos, quemadmodum Deus, dicens; Ego te abſoluo, *promittit habere peccata, ac ſi nunquàm audiuiſſet.* ibid.
Sacerdos non ſolùm peccata tenetur celare, ſed alia detecta in confeſſione. 388
Sacerdos, ſi detegeret minimum veniale, vt conſtaret illud audiuiſſe in confeſſione, peccatum eſt mortale

mortale grauiſsimum. 295
Sacerdos, quamuis propriè ſolus teneatur cuſtodire ſigillum; tamen multi alij tenentur ſeruare ſecretum confeſsionis. 299
Sacerdos ſolus habet claues cognoſcendi, & remittendi peccata. ibid.
Sacerdotum regulæ in pluribus caſibus confeſsionum obſeruandæ. 304
Sacerdoti an liceat reuelare peccatum pœnitentis, quod ei notum eſt aliâ viâ quàm per confeſsionem. 316
Sacrilegium eſt abſoluere eum qui non præſumitur eſſe in gratia. 315
Scandalum vtiliùs naſci permittitur, quàm veritas relinquatur, quomodò intelligitur hoc dictum. 90
Scrupulus eſt non omnis formido, ſed illa quæ adeo tenuis eſt, vt ſit contra illam agendum. 244
Scrupulus breuiſsimum lapillum ſignificat, qui in calceo latet. ibid.
Secretum velare, aut pro ratione reuelare pertinet ad prudentiam. 6
Secretorum ſecreta eſt ratio. 7
Secretum vocamus in hac quæſtione quidquid nec eſt notorium, nec infamiâ proclamatum. 8
Secretum multiplex. ibid.
Secretum alienum ſeruare eſt officium fidei. 12
Secretum ſeruare de re propria, non eſt propriè officium fidei, ſed continentiæ, & charitatis. 13
Secretorum fides eſt ſub præcepto naturali. 17
Secretorum fides eſt ſub præcepto diuino poſitiuo. 20.
Secretorum ſolus Deus cognitor, & iudex. 22
Secretum alienum temerè, & ſine cauſa reuelare, pecca-

peccatum eſt ex genere ſuo mortale. 23

Secretum reuelare, quod quis ex debito iuſtitiæ tenetur tacere, grauius peccatum eſt, quàm illud ad quod ſolum tenetur de honeſtate naturali. 26

Secretorum gradus. 27

Secretum alienum qui temerè, & ſine cauſa reuelat, tenetur ad reſtitutionem famæ, 28

Secretum crimen, quod non eſt perniciosum, niſi peccanti, ſecretâ admonitione corripiendum eſt, 110.

Secretâ admonitione corrigitur frater, & vbi nullum ſit reliquum recidendi periculum, illic ſiſtendum. 123

Secretum, quod quis fide recepit, nemo tenetur ſeruare cum diſpendio vitæ. 320

Secretum alienum, quando quis caſu nouit, quamuis tenetur illud contegere, etiam ſub peccato mortali: tamen non tenetur grauia pati, vt illud celet. 321

Senatores, conſiliarij, & ſcribæ tenentur ex genere rei fidem ſecreti ſeruare. 146

Sententiæ peruerſæ excommunicationis tres gradus. 226

Sententia iudicis ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt, id eſt, non contemnenda. 231

Sigillum ſecreti eſt de neceſſitate confeſsionis, & declaratur quomodò. 285

Sigillo ſublato, nihilominus confeſsio eſſet ſacramentum: tamen eſſet tunc intolerabile præceptum confeſsionis. 286

Silere potiùs debemus, vt culpâ careamus, quàm quidpiam edere, cuius veniam deprecemur. 3.

Teſtes

T.

Teſtes quando ſint adhibendi, quotieſcumque frater ſecretâ monitione non corrigitur. 123 *vſque ad* 134

Teſtis non tenetur ſe offerre, niſi accerſitus à iudice, quamquam reus ſit légitimè accuſatus. 125

Teſtis interrogatus, & requiſitus à iudice aliter tenetur dicere teſtimonium, aliter is qui à iudice non accerſitur. 214

Teſtis non tenetur dicere teſtimonium cum periculo proprij capitis. 215

Teſtis, quipræte r ius de occulto crimine interrogatur, nec poteſt ſe defendere tacendo; reſpondere poteſt, ſe nihil ſcire. 262

Tranſitus de hac vita ad aliam non ſubiacet libero arbitrio hominis, ſed poteſtati diuinæ. 37.

V.

Veritatis virtus ea eſt, vt ſuam quiſque mentem illis explicet verbis, quæ ſecundùm communem vſum talem habent ſignificationem. 251

Virtutes procedunt à naturali lumine, peccata verò ab ignorantia. 18

Virtus facit rectam intentionem, & propoſitum finis: ſed prudentia diſponit, & inuenit media ad illum. 14

Virtutes ſunt connexæ, & ideo vnâ ſublatâ, reliquæ ſiunt debiliores. ibid.

Virtutes multæ ſunt ad vitæ perfectionem ſpectantes, quæ non ſunt niſi ſub conſilio. 17

Virtutis nullum eſt officium, niſi veſtiatur debitis circunſtantijs. 218

Vita eſt fundamentum omnium bonorum. 30

Vita bonum eſt multò pretioſius, quàm fama. 281.

FINIS.

Digitized by Google